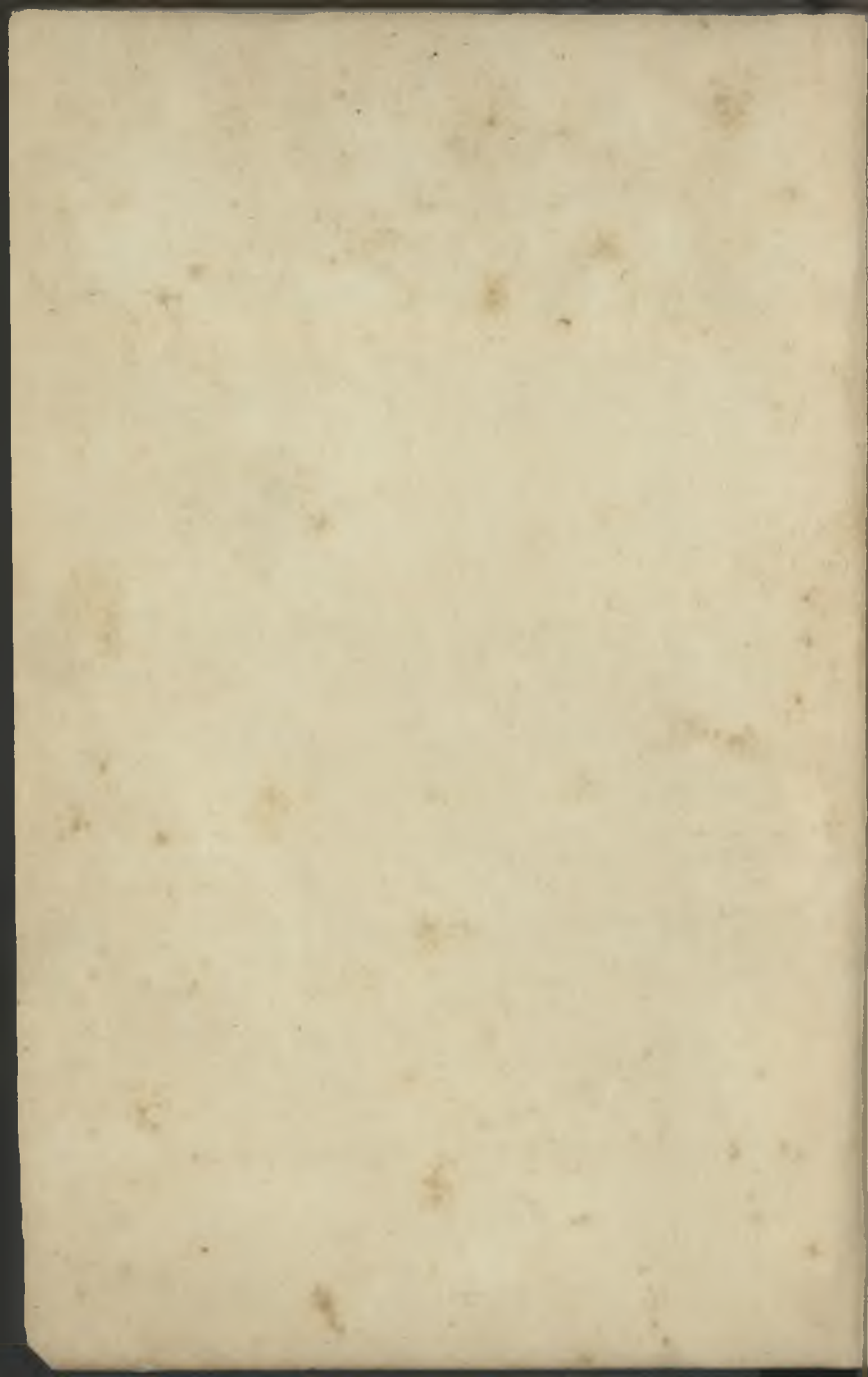

**AI TUKUTUKU
KEI JISU.**

GEORGE BROWN METHODIST
MISSIONARY TRAINING COLLEGE

GEORGE BROWN METHODIST
MISSIONARY TRAINING COLLEGE

AI TUKUTUKU KEI JISU.

SA VOLAI ME YAGA KIVEI IRA NA
TAMATA LOTU E VITI.

"Oi keitou saka, keitou sa via raici Jisu"—JON¹ xii. 21.

Melbourne :

SPECTATOR PUBLISHING COMPANY PROPRIETARY LIMITED,
270 POST OFFICE PLACE.

1897.

LA TUKU KIN
KELI JIRU

A LEWENA.

KENA FIKA.					DRAU NI VOLA.
1	Ko Palesitaina	1
2	Ko Eroti	1
3	Ro Vuravura e na gauna ko ya	2
4	Ko Josefa kei Meri	2
5	Sa Sucu ko Jisu	2
6	Ai Vakatawa ni Sipi	3
7	A Tamata Vuku	3
8	Sa kau ki Ijipita ko Jisu	4
9	A nona lesu tale mai	4
10	Ko Jisu e na Vale ni Soro	4
11	A nona tiko mai Nasareci	5
12	Ko Joni na Dauveipapitaiso	6
13	O ira na Rogovunau	7
14	Sa papitaisotaki ko Jisu	9
15	A Veivakatovolei	9
16	Sa vakatekivu me vunau ko Jisu	11
17	A nona Tisaipeli	11
18	A Cakamana	12
19	Ko Kaperinaumi, &c.	12
20	Ko Jisu e na Vale ni Soro	13
22	Ko Nikotimo	16
23	Sa tukuni Jisu tale ko Joni	17
24	Na kai Samaria	17
25	Sa lako tani mai Nasareci ko Jisu	23

KENA FIKA.

DRAU NI
VOLA.

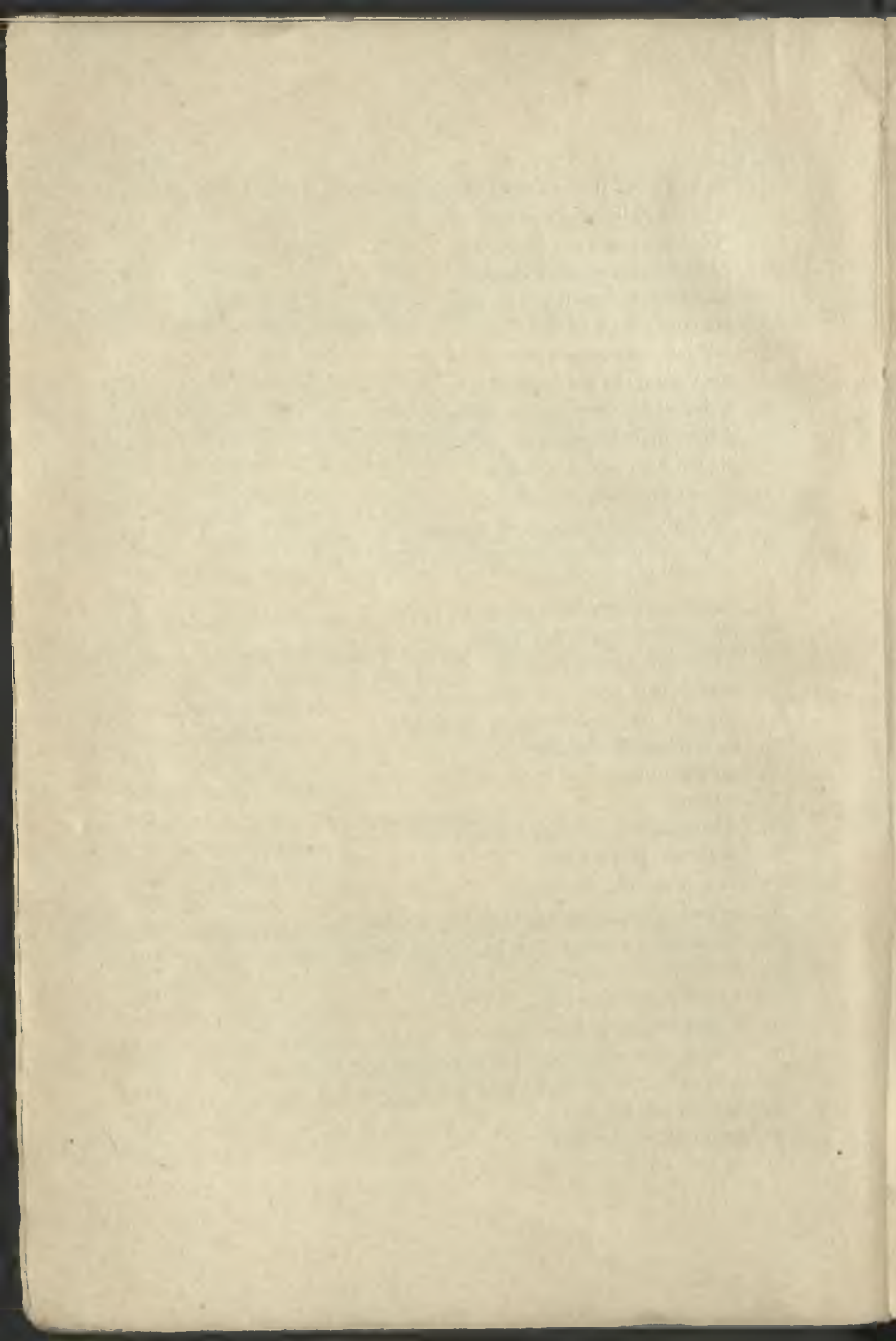
26	Sa Vakabula ko Jisu e dua na gone turaga	23
27	Sa vakaseva e dua na Tevoro ko Jisu	24
28	A Qele-ni-ika Levu	25
29	Ko Maciu	26
30	A Vunau e na Ulunivanua	26
31	Sa vakabulai na vukavuka	31
32	Sa vakabulai na nona tamata na Turaga ni valu	32
33	Ko Jisu mai Neini	33
34	A Farise kei na alewa dau rogo ca	35
35	Sa vakamaravutaka na cava ko Jisu	36
36	Sa vakaseva na tevoro ko Jisu	36
37	Sa basu na dela ni vale	37
38	A magiti sa cakava ko Maciu	38
39	A cakamana e tolu	40
40	A Veitalatala..	42
41	A Wai ko Pecesita	43
42	Sa laulaba ko Joni	44
43	Sa vakania na lewe 5000 ko Jisu	46
44	Sa butuka na dela ni wai ko Jisu	46
45	A gone daubese	48
46	A Sigatabu	53
47	A Vuluvulu	55
48	A ca levu duadua	56
49	Sa vunauci ira na Farise ko Jisu	57
50	A Oga tawavuku	58
51	A alewa ni Kenai	59
52	A didivara	60
53	Sa vakani ira tale na lewe vuqa ko Jisu	60
54	Sa tagicaka na veikoro va-Kalili ko Jisu	61
55	Sa tukuni Jisu me Luve ni Kalou ko Petero	62
56	Sa vunauci Petero ko Jisu	64
57	Sa vakamataliataki ko Jisu	64
58	Sa vakabulai na gone tagane sa curumi koyā na tevoro	66
59	Sa vakavulici ira na tisaipeli ko Jisu	67
60	Ai lavo kei na Vale ni Soro	69
61	Sa lako ki Jerusalemi ko Jisu	71

iii.

KENA FIXA.

DRAU NI
VOLA.

62	Sa kau kivei Jisu e dua na alewa ca	72
63	Era via viriki Jisu ko ira na Jiu	72
64	Na tamata ka sucu mataboko	72
65	Ai Vakatawa ni Sipi vinaka	75
66	Sa lako tani mai Kalili ko Jisu	78
67	Na vukavuka e le tini	80
68	A alewa vakalairoro, &c...	81
69	Ko Vutuniyau kei Lasaro	82
70	A magiti era beca ko ira na sureti	83
71	A matamatanikoro qiqo	84
72	Na kai Samaria dauloloma	85
73	Era sa lesu tale mai na le 70	88
74	"A nona Siga na Luve ni Tamata"	89
75	A Solevu ni vakasavasavataki ni Vale ni Soro	90
76	Ko Meri kei Marica	92
77	Sa lako tani mai Jerusalemi ko Jisu..	93
78	Na nona tiko mai Tai Kadua	94
79	Nai yau ka tarova na Bula	95
80	Ko Lasaro	96
81	Era sa lewai Jisu ko ira na Sanedrimi	98
82	Sa kerekere ko Salome	98
83	Ko Paritimeo	99
84	Ko Sakeo	100
85	A Vosavakatautauvata kei na Paudi	102
86	Sa lumuti Jisu ko Meri	103
87	Sa volitaki Jisu ko Jutasa	104
88	Sa curu vakaturaga ki Jerusalemi ko Jisu	105
89	Sa vakasavasavataka tale na Vale ni Soro ko Jisu	106
90	A siga Monite, Eperere 3, A.D. 30	108
91	A siga Tusite, Eperere 4, A.D., 30	114
92	A Siga Wenesite Eperere 5, A.D. 30	131
93	A ka sa yaco e na Siga Cosite, Eperere 6, A.D. 30	131
94	A ka sa yaco e na Siga Faraite, Eperere 7, A.D. 30	140
95	Sa bula tale ko Jisu	148
96	Sa rairai tale ko Jisu	148
97	Sa rusa ko Jerusalemi	153

NA MATA.

Oi keda na tamata, sa yaga me da kila kece na kenai tukutuku na noda Turaga kai Vakabula. Oi kemuni na kai Viti, mo ni wilika mada nai vola oqo, ka dautalanoataka na kenai tukutuku kivei ira na luvemuni. Kakua ni wilika walega kivei ira, mo ni talanoataka talega, era na qai reki-taka ko ira na gone lalai. Tukuni Jisu kivei ira, na nona cakacaka, na nona vosa, na ka levu e vosota ko Koya e na vukuda, me qai kasa e na lomadra nai tukutuku kei Jisu.

Sa loloma vakalevu sara yani kivei kemuni ko koya nai Talatala qase ka laveta nai vola oqo ki na nomuni vosa.

Melipani, Okusita 4. 1897.

Sa wele beka ko Jisu e na yabaki kece ko ya? E segai sara. Sa daucakacaka ko koya. (Raici Marika 6-3.) Era sa taro kina ko ira na Jiu, "Sa sega li ni koya oqo na MATAI?" Me da doka na daucakacaka. Era kaya eso me ra gade wale ko ira na turaga. A vosa tawayaga na vosa ko ya. A turaga dina sa daucakacaka.

12. Ko Joni na Dauveipapitaiso.

Ko Joni sa luve i Sakaraia kei Ilisapeci, erau sa kawa i Eroni ruarua. Ia erau sa veidauveni ko Ilisapeci kei Meri.

Sa bete ko Sakaraia. Ia era sa lewe vuqa ko ira na bete. Sa ra wasa vaka matabete. Sa wasei ira ko Tevita. Sa 24 na nodra wase. Era sa dauveivuke e na qarava na Vale ni Soro mai Jerusalemi. Sa bogi vitu na nodrai tavi e dua na matabete. Oti na nodra gauna era qai dui lako ki nona koro, ka ra qai lako maj e dua tale na matabete me kedrai sosomi.

Sa cakava tiko na nonai tavi vakabete e na Vale ni Soro ko Sakaraia, sa qai rairai vua e dua na agilose, ka tukuna vua na luvena sa na sucu mai, me yacana mada ko Joni. Sa kurabui vakalevu kina ko Sakaraia, ka ni rau sa qase ruarua kei na watina, ka sa sega na luvedrau. Sa qai solia vua ko koya na agilose nai vakadinadina oqo: "Ko na galu sara, ko na sega ni vosa rawa, ka malua me yaco mada na ka ka'u sa tukuna, ko na qai vosa tale."

Ia ni sa lako tale mai na loqi tabu ko Sakaraia, sa qai via vosa kivei ira na tamata era soqoni vata e na Vale ni Soro, ka sa sega ni vosa rawa. Ka oti na nonai tavi, sa qai lesu tale ki nona koro.

Sa qai kunekune ko Ilisapeci. Ka oti na nona gauna, sa sucu mai na luvena tagane. Era sa kaya ko ira na wekana me sa vakayacani kivei tamana. Sa kaya ko tinana, "E segai. A yacana ko Joni." Era sa kaya, "A cava me yacana kina ko Joni? Sa sega ni nomudou!" Era sa qai tarogi tamana. Sa deguvacu ko Sakaraia me kau mada mai e dua na papa me volavola kina ko koya. Sa vola vakaoqo: "Ko Joni ga na yacana." Ka oti, sa qai vosa tale, ka vakarokorokotaka na Kalou. Ia sa rogo vakayawa na kenai tuku-tuku. Era veikayaka ko ira na tamata, "Sa na vakabekaevei na gone oqo?"

Ia ko Joni sa tubu cake me tamata bula mai, sa qai sega ni tiko lasa e na koro i tamana. Sa dau tiko mai veikau. A nonai sulu nai sulu sa tali e na vutika ni kameli; ai sulu beci ga; era sega ni dausulumaka ko ira na vutuniyau. A kenai vau e dua na wa kuli-ni-manumanu. A kena kakana na vodre kei na oni. A kakana ruarua ko ya sa dua kune mai veikau. Ia ni sa vo e lailai me 30 na nona yabaki, sa vakatekivu me vunau ko koya. Sa vunautaka na veivutuni, sa kuruseti na vanua taucoko na kenai rogorogo.

Me da nanuma nai tovo kei Palesitaina e na gauna ko ya. Sa ca sara na vanua. Sa Kovana tiko mai Kalili ko Anitipasa, sa tamata ca sara e na nonai valavala. Sa Kovana mai Jutia ko Ponitio Pailato, sa dau vakasaurara, ka dau lala vakatawadodoru, ka dau vakamate tamata. Erau sa veivuke tiko e nai tavi vakabete levu ko Kaiafa kei Anasa erau tamata ca ruarua. Sa ra hikai vakaca sara ko ira na tamata. Sa sega e dua na ka me ra vakacegu kina. Sa ca na ka vakavanua; sa ca na ka vakalotu. Sa ka dredre me ra vosota. Ia ka cava beka na ka me ra rawata? Sa dredre me ra vuki. Me ra vuki kivei? Sa kaukauwa duadua ko Roma, sa hikai vuravura. Sa sega e dua me vukei ira.

Ia ni sa ca vakaoqo na vanua, sa rogovaki voli na vunau i Joni, "Dou vakarau! Dou veivutuni! Sa voleka na matanitu vakalomalagi." Sa qai yavala kece na vanua. Era lako mai na veikoro me ra rogoci koya.

13. O ira na Rogovunau.

Era lako na lewe levu me ra rogoci Joni.

1. O IRA NA FARISE. Era lotu vakarairai walega ko ira oqo. Sa vunauci ira vakabibi ko Joni, "Oi kemudou na kawa ni gata!" Sa vosa bibi sara oqo. A gata vakapapalagi sa dau bati gaga. Laukata na tamata e na sigalevu, ka bera na bogi sa mate sara.

2. O IRA NA DAUKUMUNA NAI VAKACAVACAVA. Era sa daulawaki ko ira oqo. Sa kaya kivei ira ko Joni me ra lewa vakadodonu nai vakacavacava, me ra kakua ni lawakitaka me rui levu.

3. O IRA NAI VALU VAKATAWA. E dua na nodrai tovo me ra dau beitaki ira vakailasu na tamata, "O sa cala ko iko ! Au na kauti iko ki na veilewai !" Oqo me soli lavo kina kivei ira ko koya ka beitaki, me kua kina ni kau ki na veilewai.

4. O IRA NA LEWE VUQA. A nona vunau kivei ira, me ra veivutuni, ka ni sa voleka ni oti na nodra gauna. "A matau sa no edaidai mai na vu ni kau." O koya na dau ta kau, sa dau kitora na nona matau e na vu ni kau me sa luvata na nona kote, ka qai taura tale me qai taya sobu na kau. A kenai balebale, "Sa voleka sara na gauna mo dou sega ni vosoti tale."

E dua tale na nona vosa, "A wai ga au sa papitaisotaki kemudou kina ; ia sa bera mai e dua sa levu cake vei keirau. A nonai vava au sa sega ni yaga me'u sereka. Ena papitaisotaki kemudou ko Koya e na Yalo Tabu kei na buka waqa. Sa taura tiko na nonai sivi ni sila. Ena vakasava-savataka sara na nona rara ni sila. Ia na qa ni sila ena vakama sara."

A kenai balebale sa vakaoqo. Sai Jisu sa bale Vua na vosa oqo,

1. Sa vosadokai Jisu ko Joni. O ira na Jiu ni ra sa curu ki vale era sa dau luvai vava. Sa vakawa tu na nodrai vava me kenai vau. Ia ni sa curu ki vale e dua na turaga, sa qai nonai nonai tavi e dua na lewe ni wale, a tamata lailai wale, me sereka na wa ni nonai vava. A kenai balebale na vosa i Joni oqo, "Sa turaga levu duadua ko Jisu. Au sa rui tamata lailai me'u sereka na nonai vava."

2. "Ena papitaisotaki kemudou e na Yalo Tabu kei na buka waqa." E na vosa oqo sa doka ko Joni na cakacaka i Jisu. Sa rawata ko Joni na veipapitaisotaki walega e na wai, ia ka sa dua tani na nona veipapitaisotaki ko Jisu.

A koula sa keli mai loma ni qele sa kabita na soso. Sa qai sava e na wai me lako tani kina na qele. Ia sa levu na kena duka e loma, kei na kena ka butubutu sa sega ni yali rawa e na wai.

Sa vo ga na buka waqa me waicala sara kina na koula. Ia ni sa waicala sa qai ciri cake kece na ka tani ko ya, sa qai rawa me wasei tani, me tu duaduaga na koula. Sai koya oqo na kenai lakolako na cakacaka ni Yalo Tabu e na yaloda. Sa vaka sara na buka waqa ki na koula.

3. A vosa i Joni ka bale ki na sila. A sila ni sa samu mada sa lutu tani mai na kena sola. Ia sa lutu vata kei na qana. Sa qai no vata na sila kei na qana. Ia na qa ni sila sa ka mamare walega. Sa mamare me vaka na taba ni lago, sa cagina rawarawa. Sa qai taura na nonai sivi ni sila ko koya ka cakacaka kina. Sa viritaka tiko ki cake na sila. Sa lutu donu tale mai na lewena, ka sa cagina tani na qana. Sa laki vakamai walega, sa sega na betena. Ia na sila sa laki maroroi e na kena vale ka ni sa ka talei.

A kenai balebale vakayalo. A sila, ko ira na vinaka. A qa ni sila ko ira na ca. A cagi ka cagina kina ko Mate. Sa rawata ga na qa ni sila, sa sega ni rawata na lewena dina. A vale ni sila ko Lomalagi. A qa ni sila sa kama e na buka waqa mai Eli.

14. Sa papitaisotaki ko Jisu.

Sa lako mai ko Jisu me sa papitaisotaki Koya ko Joni. Sa via tarovi Koya ko Joni. Sa kaya sa yaga me papitaisotaki koya ko Jisu, ka ni sa levu vei rau ko Jisu. Ia sa vakarota ga ko Jisu, sa qai talairawarawa kina ko Joni.

Sa ia tiko na veipapitaisotaki sa qai rairai mai na Yalo Tabu. Sa vaka nai rairai ni ruve na kena toro sobu mai. Sa mai ro toka e na ulu i Jisu. Sa qai rogo mai na domo ni Kalou mai Lomalagi, "Oqo na luvequ daulomani. Au sa vinakati Koya vakalevu."

15. A Veivakatovolei.

Oti na veipapitaisotaki sa qai kauti Jisu na Yalo Tabu ki na dua na vanua lala me sa veretaki koya ko Setani.

Era kaya eso sa tu ki na sauca i Jeriko na vanua ko ya, ka voleka ki na Waitui Mate. Sa vanua lala ka veivatuvatu; sa ka levu kina na manumanu daukana-tamata. Sa tiko kina ko Jisu ka bogi 40, ka sega sara ni kana. Ka oti, sa rairai Vua ko Setani ka vakatovolei Koya.

I. AI MATAI NI VERE. Sa kaya vei Jisu ko Setani, "Kevaka ko sa Luve ni Kalou, vukica mada na veivatu ka no mei buli madrai." Sa kila ko Setani sa viakana ko Jisu. Ia ka sa kaya vua ko Jisu, "Sa volai, 'Ena sega ni bula na tamata e na kakana duaduaga, na vosa kecega ni Kalou ena bula kina ko koya.'" (Vakarua 8—3.)

Kila mada na kenai balebale na vere ogo. Sa ka wale vei Jisu me vukica na veivatu me madrai. Sa tu Vua na kaukauwa vakalou. Ia sa sega ni via kitaka na cakamana ko Jisu me yaga vei Koya duaduaga.

Sa bale vakabekaevei kivei keda? Sa bale vakaoqo: sa daudemaki keda ko Setani me da cakava na ka sa sega ni kilikili, me mai rawa kina eso na nodai yau, se dua na ka eda sa via rawata. A kena dodonu me da muria ga na vosa ni Kalou. Ke sa solia ko Koya na ka eda sa via rawata, ke sa vinaka; ke sa bureitaka ko Koya, ke sa vinaka talega. Me da vakarorogo ga Vua.

2. AI KARUA NI VERE. A Vale ni Soro mai Jerusalemi sa tara toka e na dua na bari ni savu. Ia na yasana kadua sa tuvalaki e ra sara e na veivatu lelevu ka vakatataki vinaka ka yaco sara ki cake me tautauvata kei na delana, ka qai toro cake tiko me tautauvata kei na yasana kadua sa tauyavutaki oti. O koya gona, kevaka eda sa tu e na dela ni vale e na yasana ko ya, eda sa rai sobu sara ki na vanua sa yawa sara ki ra.

Sai koya ogo na tiki ni vale sa kauti Jisu kina ko Setani, ka sa kaya, "Kevaka ko sa Luve ni Kalou, rika yani ki ra, ni sa volai, 'Ena vakaroti ira na nona agilose e na vukumu ko Koya.'" (Meke 91—11.) Sa kaya vua ko Jisu, "Sa volai talega, 'Sa tabu mo vakatovolea vakaca na nomu Kalou.'" (Vakarua, 6—16.)

A kenai balebale sa vakaoqo. Sa na vakabulai keda na Kalou ni da sa cakava tiko na ka dodonu ka yaga. Ia kevaka eda sa boleale walega na mate, eda sa vakatovolei Koya vakaca. Kevaka ko sa sokota e dua na cagi kaukauwa, ka sa lutu ki wai e dua na gone lailai, ia ko sa rika mo vakabulai koya, sa vinaka ko ya. Ia kevaka ko sa rika wale ki wai, a cava na betena? Sa ka lialia ga vei iko.

3. AI KATOLU NI VERE. Sa qai kauti Jisu ko Setani ki na dua na ulunivanua cecere sara, ka vakaraitaka kece Vua na veimatanitu lelevu e vuravura, kei na kenai yau kei na kena ka talei. Eda sa sega ni kila se sa vakaraitaka vakaevei. Sa ka mana ka cakava ko Setani. Sa qai kaya ko koya kivei Jisu, "Au na solia kece kivei iko kevaka ko na cuva ogo ka vakarokoroko kivei au." Sa qai vosa vakau-

kauwa vua ko Jisu, "Lako tani, Setani! Sa volai: 'Mo soro vua na Kalou duaduaga,'" &c. (Vakarua, 6—13—14.) Sa qai dro sara ko Setani. Era sa qai lako mai ko ira na agilose me ra qaravi Jisu.

A kenai balebale sa vakaoqo. Sa dau temaki keda ko Setani me da qaravi koya. O koya ka cakava na ca, sai koya sa qaravi Setani, ka soli koya me nona. Sa dau yalataka ko koya nai yau, kei na kaukauwa, kei na rogo na yacada. A ka vakavuravura kece sa dau yalataka ko koya. Ia me da nanuma, kevaka eda sa rogoci koya eda sa soli keda sara me nona.

16. Sa vakatekivu me Vunau ko Jisu.

Sa biu ki na vale ni veivesu ko Joni, sa qai lako tani e Jutia ko Jisu. Sa lesu tale ki Kalili. Ia ka sa sega tale ni laki tiko ki Nasareci. Sa tiko mai Kaperinaumi, e dua na koro e na batina ki colo e na drano ko Kalili.

Sa qai vakatekivu me vunau voli. A nona vunau sa lako vata sara kei na vunau i Joni, "Dou veivutuni; sa voleka mai na matanitu vakalomalagi."

17. A nona Tisaipeli.

Erau lewe rua erau dau muri Joni na Dauveipapitaiso; e dua ko Adriu, a kenai karua ko Joni. Sa vakaraici Jisu ko Joni na Dauveipapitaiso ka kaya, "Raica na Lami ni Kalou. ko Koya sa kauta tani na nodrai valavala ca na kai vuravura." Ia koi rau ko Joni kei Adriu ni rau sa rogoca na vosa ko ya erau sa laki muri Jisu. Eratou sa tiko vata e na bogi ko ya.

Erau sa veitacini ko Adriu kei Saimoni. Sa qai lakovi Saimoni ko Adriu, ka mani kauti koya kivei Jisu. Sa qai kaya vei Saimoni ko Jisu, "Ko iko ko Saimoni, na luve i Jona. Sa na yacamu ko Petero," a kenai balebale, "a vatu."

Ka oti, sa sota ko Jisu kei Filipo, e dua na kai Peciseita, ka kaya vua, "Muri au." Sa qai muri Koya ko Filipo. Eratou sa gonedau ko iratou oqo. Eratou sa dauqoli e na drano mai colo, a yacana ko Kalili.

Ka oti, sa laki qarai Nacanieli ko Filipino, ka tukuni Jisu vua. Sa kurabuitaka na kenai tukutuku ko Nacanieli. Sa kaya ko koya, "Sa vu beka mai Nasareci e dua na ka vinaka?" Sa kaya ko Filipino, "Mai raica mada ga." Erau sa qai lako kivei Jisu, ka sa vakadinati Koya ko Nacanieli. Ia ko Nacanieli oqo sa yacana talega ko Paricolomiu, a kenai balebale, "Na luve i Tolomai." Ia ko Jemesa talega, na tuaka i Joni, erau sa muri Jisu vata ga.

18. A Cakamana.

SA VUKI NA WAI ME WAINI. Sa caka e dua na magiti ni vakawati mai Kena, e dua na koro va-Kalili. Erau sa sureti kina ko Jisu kei tinana. Ia sa rui lailai na waini, sa sega ni rauti ira. Sa ka ni veivakamaduataki kivei ira na caka magiti.

Sa dau tu voleka ki na katuba ni vale, e na vanua ko ya, e ono na saqa ni wai lelevu. Sa kaya ko Jisu me ra vakasinaita onoono e na waidranu. Ka oti, sa qai kaya me ra takiva mai, ka sa vuki na waidranu me waini vinaka sara.

Oqo na kenai matai ni cakamana ka cakava ko Jisu.

19. Ko Kaperinaumi. &c.

A vanua ka vakatekivu kina na nona cakacaka ko Jisu, ko Kalili na yacana levu. Ia ka sa vuqa tu kina na koro lelevu e na gauna ko ya. E dua ko Kaperinaumi ka tiko kina ko Jisu. Sa dau lako voli e na veikoro va-Kalili ko Koya, ka dau soko talega e na kena drano.

A Drano-e-colo ko ya sa 13 na maili na kena balavu, ka 8 se 9 na rabana. Sa vutu ni ika vinaka sara. E na gauna i Jisu sa 4000 na waqa ka dau soko tiko kina—a nodra waqa ni valu na kai Roma, a waqa era dau vakatasosoko kina ko ira na vutuniyau, a waqa usa ka eso, a waqa veivoli, kei na waqa qoli talega. E dua na batina sa matasawa vinaka sara, ka gele bulabula. Ia na batina kadua sa cabe sara, sa vanua vakaulunivanua, ka mani dau sobu kina na civocivo sa dau mate kina na waqa.

In sa vanua tawa na vanua ko ya. Era lewe levu na duai kaikai era tiko vata kina—a kai Roma, a kai Kirisi, a kai Arapea, kei na Jiu talega.

Sa vuqa na yacana na drano e colo ko ya. E dua ko Kalili, e dua ko Kenisereti, e dua ko Tiperiase, sa vakayacani ki na dua na koro na yacana ko Tiperiase, ka tara ko Anitipasa, na luye i Eroti. Ia e na gauna ogo sa lala tu na vanua ko ya. Sa rusa makawa ko Kaperinaumi kei na veikoro lelevu kece ka tiko e na bati ni drano ko ya.

20. Ko Jisu e na Vale ni Soro.

Sa lako ki Jerusalemi ko Jisu sa vakarau me caka na solevu ni Lakosivia. Sa dauvakacacani na Vale ni Soro e na gauna ko ya. Era sa dauvakcuruma kina na karavau kei na sipi me volitaki me soro-kama. Sa vakasisila kina na tiki ni vale ka dau kau kina na manumanu ko ya. Sa ra dau tiko kina ko ira talega era volitaki ruve sa dau yaga mei soro, kei ira talega na dauveisau lavo.

Sa vakaoqo ko ira na dauveisau lavo. Sa nodrai tavi na Jiu me ra dui solia yadua nai lavo siliva ki na Vale ni Soro e na veiyabaki yadua. Ia nai solisoli ogo sa tara duaduaga kina nai lavo vaka-Jiu. Sa tabu sara nai lavo tani. Era sa vakasisilataka nai lavo tani ko ira na Jiu, ni sa dau volai kina na ulu ni tamata, kei na ka vakatevoro eso. Era kaya sa yaga mei lavo ni veivoli nai lavo ko ya; ia ka ra vakatabuya sara me kakua ni soli ki na Vale ni Soro. Ia ko ira na Jiu era dau lako mai na veikoro vakayawa ki na Solevu ni Lakosivia. A ka levu nai lavo tani era sa dau kauta mai. Sa yaga me ra veisautaka kei nai lavo vaka-Jiu, me ra solia rawa na nodrai solisoli. Sai koya ogo ka dau tiko kina e na Vale ni Soro ko ira na dauveisau lavo. Sa yadua na nodra tepeli sa bini toka kina nai lavo vaka-Jiu me ra veisautaka kei nai lavo tani era kauta mai ko ira na vulagi.

Ia sa raica na ka ogo ko Jisu sa qai cudru sara. Sa qai vakarautaka edua na kuita, ka mani vakasava kece na manumanu kei ira na kenai taukei. Sa vukica talega na nodra tepeli na veisau lavo, ka vakasavi ira tani e na Vale ni Soro.

Nanuma mada! Era sa sega ni vorati Koya e na vuku ni cava? Era sa lewe vuqa sara, sa lewe dua walega ko Koya. Era sa rerega, era kila sa ca na ka era cakava tiko.

Ka oti, era sa tarogi Koya ko ira na Bete kei ira na Vunivola, se sa lesi maivei me cakava na ka ogo; sei vakatakilakila cava beka me na vakaraitaka me kenai vakadinadina

ni sa lesi kina ko Koya. Sa qai kaya ko Jisu, "Vakarusana vale oqo, me bogi tolu mada ka'u na qai vakatura tale." Ia na vale ka vosataka ko Koya, sa yagona ga. Era sa qai cudru sara, ka sa sega e dua na ka era sa rawata Vua.

Sa yaga me vakamacalataki eki eke na ka eso, me na qai macala cake kina nai tukutuku emuri.

(a) A VEIVALE NI LOTU.—Nanuma mada! Sa dua bauga na Vale ni Soro Levu. Sai koya ka tiko mai Jerusalemi. Ia ka sa levu tu na vale ni lotu e na veikoro, sa ra dau soqoni kina ko ira na Jiu ni sa caka kina na lotu. Sa caka kina na masu. na wili Vola Tabu, kei na vunau; sa sega ni ia kina na vakacaboi soro. Sa dau lesi na tamata dokai eso e na veikoro me ra lewa na vale ni lotu. A yacadra "na turaga ni vale ni lotu." Sa tu na ka eso me ra lewa kina, me ra qai vakatotogitaki ira ka cala kina.

(b) NA MATAVEILEWAI LEVU. A nodra mataveilewai levu na Jiu sa yacana "Na Sanedrimi. A lewe ni Mataveilewai ko ya sa vakaoqo:—ko koya na Bete Levu, kei ira na Vunivola eso, kei na gase eso era lesi kina.

Sa bale rabaraba na nodra lewa. Era sa lewai ira ka cala e Vunau i Mosese. Era sa lewa talega na ka ni vanua. Era sa dau lewai ira eso me ra mate sara: era qai lauviri e na vatu me ra mate. Ia ka sa dua na gauna emuri sa vakatabui ira kina ko Tui Roma me ra kakua tale ni lewa e dua me mate.

Ia sa so tale nai totogi bibi sara era dau lesia tiko e na gauna ko ya.

(c) NA VAKATABUI MAI NA VALE NI LOTU.—Kevaka sa cala vakaca sara e dua na tamata era sa lewai koya me vakatabui mada, me kakua tale ni lewe ni vale ni lotu. Sa dua nai totogi bibi sara oqo. Sa toro cake tiko na kena bibi me qai ka rerevaki sara. Sa vakatolu nai totogi ko ya.

1. NA NITUI. Sa tabu ni toro voleka vua sa vakaitotogitaki. Me sa tiko taudua ko koya ka bogi 30. Ia ka sa rawarawa vua me soro, me qai mudu kina na nonai totogi. Ia kevaka sa bese ni vakamalumalumu, sa qai vakabalavutaki na kena gauna na nonai totogi me bogi 30 tale. Ia ke sa oti

na bogi e 60 ko ya, ka sa bese tiko ko koya, sa bogi 30 tale me lesi vua. Ia kevaka sa bese tikoga, sa qai yaco vua nai karua ni totogi.

2. A KEREMA. A Nitui sa ia tiko ka bogi 90, ia kevaka sa bese ni veivutuni ko koya sa vakaitotogitaki, sa qai yaco vua na Kerema. 'Sa qai tabu sara na vosa vua, se na kana vata kaya. A kena kakana duaduaga sa tara mo volitaka vua. Ia kevaka sa vakamalumalumutaki koya, sa qai mudu na nonai totogi.

3. A SAMATA. Kevaka sa sega ni yaga vua na Kerema, ka sa bese tikoga, sa qai lesi vua na Samata. Oqo na lewa me sa lauviri mate ko koya. Ia sa rawarawa ki na Sanedrini me ra lesia sara na Samata ke sa cala vaka-levu e dua na tamata, me kakua ni lesi eliu na Nitui se na Kerema.

E dua tale. Ke mate koso na tamata sa ia tiko vua na Nitui se na Kerema, sa qai vakatakilakilataki vakaoqo na yagona: sa kau yani me la'ki bulu, era sa tokara e dua na vatu e na tavata sa koto kina na yagona. Sai vakatakilakila oqo sa yaga me lauviri mate ko koya.

(d) KO IRA NA FARISE. Era sa tawase ko ira na Jiu; sa sega ni lako vata na nodrai vakavuvuli. E dua na kena wase sa vakatokai "Ko ira na Farise."

Sa sega ni macala se sa vu maivei beka na yacadra ko ya. Ia na nodrai vakavuvuli sa macala tu ga. Era sa gumatua sara me ra muria vakamatailalai na Vunau i Mosese. Era sa dau vakaikuritaka talega e nai vakaro e vuqa era a vakatura ko ira na Rapai. Sa lewe levu vei ira era sa tamata vinaka sara; ia na kena ca era sa daudoka na lotu vakarairai walega. Ko ira na kena wase ko ya era sa dokai vakalevu e na gauna i Jisu.

(e) KO IRA NA SATOKI. E dua tale na kena wase ko ira oqo. Era sa dau kaya sa sega ni vakayalo na tamata. Era kaya eda mate vakamanumanu ga, eda sega sara ni bula tale.

Era sa dau veidre kei ira na Farise ko ira na Satoki. Ia ka ra dau tovata kei ira na Farise e na nodra vorati Jisu kei ira nai Apositolo. Era sa kaya eso era sa vakayacani vua e dua nai vakavuvuli vuku, ko Satoki na yacana. Ia ka sa sega so ni macala sara.

(f) KO IRA NA ESENI. E dua tale na kena wase ko ira oqo. Era sa mataqali dua tani sara ko ira, era sa sega ni vakalomaocaocataki ira e na ka vakavuravura. Era sa beca ga nai yau, ka ra vakawaletaka na ka vakavuravura. Era sa gumatua sara e na nodra muria na lotu vaka-Jiu. Ia era sa bese ni lako vata kei ira na Jiu ki na Vale ni Soro mai Jerusalemi. Ia na nodra soli sa kau tikoga ki na Vale ni Soro. Era sa tamata i valavala vinaka sara ko ira na Eseni.

(g) KO IRA NA SELOTI. A kenai balebale "Ko ira na gugumatua." Sa bera ni sucu ko Jisu sa vakatubu ue e dua na kai Kalili, ko Jutasa na yacana. Sa lomana me ra vuki mada ko ira na Jiu, me ra kakua ni qali ki Roma. Sa vakatabuya ko koya na soli vakacavacava ki Roma. Era sa lewe levu na Jiu era muri koya, ka ra sa veivala kei na dua na mata i valu vaka-Roma. Sa moku kina ko Jutasa, era sa qai veiseyaki kece ko ira na nonai to. Ia era sa bese tikoga ni vakarorogo ki Roma; era sa dauvakatubu ue tikoga. Sa yacadra kina "ko ira na Seloti," ka ni ra sa gumatua sara me ra kakua tiko ni qali ki Roma. Sa dua vei ira ko Saimoni, e dua vei ira nai Apositolo ka lesia ko Jisu. E dua tani ko Saimoni Petero, ka dua tani ko Saimoni "na Gumatua."

(i) KO IRA NAI TOKANI I EROTI. Sai ira oqo na Jiu eso era sa dau totaki Eroti. Ko ira na Jiu era sega ni vinakata na tui ko ya. Ko ira na Farise, kei ira na Satoki, kei ira na Seloti, era sa cati koya vakalevu sara.

(j) KO IRA NA VUNIVOLA. Sai ira oqo na tamata dokai sara. Era sa vuku e na Vunau i Mosese. Sa levu na nodra vuli era vakavulici ira kina na cauravou. Sa ra dauvakatokai kina me "Rapai." A vosa ni veivakarokorokotaki oqo, a kenai balebale, "Vakavuvuli."

22. Ko Nikotimo.

Sa Farise ko Nikotimo, ka vutuniyau ko koya; sa lewe ni Sanedrimi talega, ka sa dua talega vei iratou na lewe tolu eratou sa liutaka na Sanedrimi. Ai matai vei iratou na lewe tolu oqo, na Bete Levu ka dauliutaka; ai karua sa yacana "A Tama ni Vale ni Veilewai;" ai katolu sa yacana "Ko Vuku Duadua." Sai koya oqo na Vuku Duadua ko Nikotimo. Sa tamata vinaka sara ko koya, ia ka sa daurere talega.

Sa lako e na bogi kivei Jisu ko Nikotimo me vuli ka Vua. Sa kaya vua ko Jisu, "O koya ka sega ni sucu tale sa dredre me kunea na matanitu ni Kalou."

Sa vakasamataka vakayago ga ko Nikotimo, sa mani taro kina, "Sa rawa vakabekaevei na sucu tale?" Sa qai vakamacalataka vua ko Jisu sa bale na nona vosa ki na sucu vakayalo. Sa qai taro tale ko Nikotimo, "Sa rawa vakabekaevei na ka oqo?" Sa kaya vua ko Jisu, "Sai iko beka na nodra Vuku Duadua na Isireli, ia ko sa lecava tu na ka oqo?" Sa qai vakavulici koya ko Jisu e na ka vakayalo eso.

Ia sa ka yaga sara vei Nikotimo na nodrau veivosaki kei Jisu. Sa vakabauti Koya ko Nikotimo, ia ka sa vunia ga, ka ni sa rerevaki ira na tamata.

23. Sa tukuni Jisu tale ko Joni.

Sa qai vunau voli mai Jutia ko Jisu. Era sa lewe levu era mai rogoci Koya, ka sa papitaisotaki ira tiko ko ira na nona tisaipeli.

Ia ko Joni sa veipapitaisotaki tiko e na gauna ko ya e na dua na yasana tani, ko Enoni na yacana. Era sa la'ki tukuni Jisu vua ko ira na nona tisaipeli, era kaya vua, "O koya ko drau a tiko kaya mai Tai Kadua, sa veipapitaisotaki tiko ko koya, ka sa oti kece na tamata vua." A vosa ni veivuvutaki beka oqo. Ia ko Joni sa vunauci ira ga; sa kaya sa dodonu sara me ra lako vei Jisu ko ira na tamata. Sa vosa-dokai Jisu ko Joni, ka sa vosa-beci koya vakai koya ga. Sa macala kina na yalodina i Joni.

24. Na Kai Samaria.

Ka oti, sa lesu tale ki Kalili ko Jisu. Ia ni da cavu tu mai Jutia me da lako ki Kalili, sa koto na kena gau-ni-sala e loma ni vanua ko Samaria. Ia ko ira na Jiu era sa sega ni daulakovi Samaria. Era sa vakatikitikitaka na vanua ko ya ni ra via lako ki Kalili. Na vu ni ka oqo na nodra veicati kei ira na kai Samaria. Sa ka tani sara na nodra veicati.

O ira na kai Samaria era sa sega ni Isireli dina. A kawa ni kai tani ko ira. E na gauna eliu sa kabai Samaria ko Tui Asiria ka mani kauti ira vakabobula yani. Sa qai lala tu na

vanua, sa sega na tamata e tiko kina. Sa mani tubu kina na manumanu kila me ka levu sara, sa sega na tamata me vakamatei ira tiko. Ka oti, sa lewa ko Tui Asiria me ra toki mada ki Samaria e dua na nona vanua qali. Era sa dui kaikai ko ira oqo, ka ra sa tamata vakatevoro talega.

Ia ni ra laki tiko kina sa dau kani ira na laioni, sa tubu me ka levu vakaidina e na gauna ka lala tu kina na vanua. Era sa qai kaya, "Sa ka beka ni vulagi eke na noda kalou, eda laukata tiko kina : a laioni oqo sa sega ni kila na noda kalou. Sa yaga me dua na noda kalou i taukei me ra qai rerevaki koya na laioni." Era sa vakatadumata kina vei Tui Asiria. Sa qai lewa ko koya me lako mada vei ira e dua na bete me laki vakavulici ira tiko. Sa mani lako kina e dua na bete vaka-Isireli me nodra bete, ka sa vakalotutaki ira ko koya e na lotu vaka Jiu.

Ia na yaca ni lotu walega ka tu vei ira. Era sa rerevaka na Kalou dina e na vuku ni laioni, ia ka ra sa dui vakalou talega ki na nodra kalou makawa. Era sa vosa beci ira kina ko ira na Jiu, era dau kaya, "A laioni ka vakalotutaki ira." Na kenai tukutuku ni ka oqo sa volai tu e nai 2 Tui, 17—24-29.

Ia e na gauna i Jisu sa oti na gauna ko ya. Era sa sega ni vakatevoro tiko ko ira na kai Samaria. Era sa sega ni okati ira me ra kawa ni kai tani. Era sa cavuti ira me ra Isireli dina, me ra kawa i Iferemi. Ia ka ra sa dina vakatikina beka ga. De ra sa na lesu tale beka mai ko ira eso na nodra kawa na kai Samaria ka kauti ira yani ko Tui Asiria. Era sa qai lotu vaka-Jiu, ia ka ra sa bese sara ni lotu vata kei ira na Jiu. Era sa bese ni lakova na Vale ni Soro mai Jerusalemi. Era sa tara na nodra Vale ni Soro mai na ulunivanua ko Kerisimi.

A kenai talanoa vei ira na Jiu sa vakaoqo : Sa Kovana tiko mai Samaria e dua na turaga ni Perisia e na gauna sa qali kina ki Perisia ko Samaria. Ia na turaga oqo sa solia na luvena alewa me watina e dua maivei ira na kawa i Eroni, ko Manasa na yacana ; sa tuakana na Bete Levu e na gauna ko ya. Sa qai cudruvi Manasa ko tuakana kei ira kece na wekana, ni sa vakawati kaya na alewa sa lako tani mai. Era kaya me sa biuta na watina ko Manasa. Sa bese ko Manasa ka mani dro vua na vugona. Sa vakavinavinaka vakalevu sara na vugona e na nona lako mai vua. Sa kaya, "Era sa

vakasevi iko, ne ? Sa vinaka ; mo vakacegu mada ga. Noqui tavi me'u tara na nomu Vale ni Soro levu eke." Sa qai tara ko koya na Vale ni Soro mai naulunivanua ko Kerisimi.

Oqo na nodrai talanoa na Jiu. Ia ka sa macala ga era sa vaka Vale ni Soro mai Kerisimi ko ira na kai Samaria. Sa macala talega era sa vuki kivei ira eso na bete vaka-Jiu. Ia ko ira na kai Samaria era dokai Kerisimi vakalevu sara. A ka levu nai tukutuku lialia era sa tukuna e na vuku ni ulunivanua oqo. Era kaya sa tu e delana ko Iteni. Era kaya sa buli ko Atama e na kena qele. Era kaya sa kasa kina na waqa i Noa. Era kaya sa vakarau vakacabori Aisake kina ko Eparama. Era kaya sa tu kina ko Peceli, na yasana ka moce koto kina ko Jekope ka tadra nai kabakaba era veilakoyaki kina ko ira na agilose. Sa vica wale oqo na nodrai tukutuku lialia ni ra sa tukuni Kerisimi. Sa vuqa tale ka vo sa sega ni tukuni rawa.

E dua tale, era kaya ko ira na kai Samaria sai ira ga era dina, era lasu ga ko ira na Jiu. Era kaya, sa yalataki na Mesaia e na kawa i Iferemi, era sa beca ga na kawa i Tevita. Sa tubu kina me katakata sara na uodra veicati kei ira na Jiu. Sa dredre sara me ra veisorosorovi me ra veiriti vakavinaka. Era sa dauveiraravui tikoga. Ke sa mate e na viagunu e dua na Jiu, sa sega sara ni via vagunuvi koya e dua na kai Samaria ; ia kevaka sa via vagunuva na Jiu sa kolai ciba e dua na kai Samaria, ena sa biliga tani na bilo ko koya na Jiu, ena via mate ga ko koya.

Me volai mada eke e dua nai tukutuku me macala kina na kena katakata na nodra veicati.

Sa dua na gauna era sa sota na Jiu eso kei na kai Samaria eso mai Alekisadria, na koro turaga mai Ijipita. Sa dua na ka levu na nodra veiba se ko cei ka dina vei rau, na kai Samaria se na kai Jutia. Era veiba, veiba, veiba tiko ; ka oti, era kaya me ra kauta mada kivei Tui Ijipita me lewa ko koya. Era sa kerekere vua me sa rogoci ira eliu, ka qai lewa e muri se ko cei ka dina ko Kerisemi se ko Jerusalemi. Era sa loma vata kece talega me ra sa soli ira kivei Tui Ijipita me vakamatei ira kece nai to e lewa ko koya era lasu. Ke sa lewai me dina ko Jerusalemi, me ra qai moku na kai Samaria. Ke sa lewai me dina ko Kerisimi, me ra qai moku kece ko ira na Jiu.

Sa vakavinavinaka kina na Tui. Sa rogoči ira oti, sa qai lewa, "Sa dina ko Jerusalemi." Era sa qai moku mate kece ko ira na kai Samaria era tiko e na veiba ko ya. Sa tukuni vakabalavu vakaoqo na nodra veicati, ni bale ki na ka e vuqa e nai tukutuku kei Jisu. Me da qai tukuna na nodrau veivosaki ko Jisu kei na alewa ni Samaria. (Joni, 4.)

(A) KO JISU KEI NA ALEWA NI SAMARIA.

Sa lako cake ki Kalili ko Jisu. Ia sa sega ni vakatikikitaki Samaria me vaka sa dau nodrai tovo na Jiu. Sa lakova ko Koya na gaunisala sa lako vakadodonu e loma i Samaria ki Kalili.

Sa lomalomani ni siga sa qai yacova ko Koya e dua na koro sa yacana ko Sikari. A koro makawa sara na koro ko ya. A koro ko ya ka vaqasei kina ko Taina na luve i Jekope, era qai la'ki mokuti ira kina na tagane e na koro ko ya ko Simione kei Livai me kenai sau. (Vakatekivu 34.)

Sa sega ni curu sara ki na loma ni koro ko Jisu. Sa talai iratou na nona tisaipeli me ratou laki voli kakana ki na koro. Ia ka sa wawa tiko ko Koya mai na dua nai keli wai ka tu kina. Nai keli wai ko ya sa vakatokai "Nai keli wai nei Jekope," ka ni sa kainaki sa kelia ko Jekope. Sa caka-caka dredre sara na kenai kelikeli. Sa keli e na watu dina ka mani yaco sara ki ra. Sa katu 17 na kena titobu, ka sa wai vinaka sara na kena wai. Sa viri bai watu na delana.

Era sa dau taki wai kina ko ira na alewa mai na koro. Era sa dui kauta na nodra dali kei na nodrai takitaki yadua, ka ra taki oti, era sa qai dui kauta tale ki nona. Sa sega e dua nai takitaki me lili e nai keli wai me yaga vei ira kece.

Ia sa oca ko Jisu e na lako kei na katakata ni siga. Sa viagunu talega, ia ka sa sega e dua na ka me rawa kina na mena wai. Sa qai lako mai e dua na alewa ni Samaria, ko Sikari na nona koro, ka sa kere mena wai vua ko Jisu.

N.B.—A yacana dina na koro ko ya ko Sekemi. Era vukica na yacana me Sikari ko ira na Jiu. A nodra vosa beca na koro na yacana ko ya. Sa vosa vakaibalebale ca ko Sikari. E dua na kenai balebale "A mateni," a kenai karua, "A lasu."

(B) NA NODRAU VEIVOSAKI. Sa kere mena wai ko Jisu, sa kurabui kina na alewa—"O iko na Jiu, o sa kere wai kivei au, oi au na alewa ni Samaria!"

Sa bale ki na nodra veicati vakavanua na vosa ko ya. Sa macala vua na alewa sa Jiu ko Jisu e na kenai rairai ni yagona, me vaka sa kilai na dui kaikai e Viti, se ra kai Toga, se ra kai Idia, se ra kai vei. Eda sa sega ni vakabekataki ira. Sa dui dua tani nai rairai ni yagodra.

Sa lako vakavosalevu beka na nona vosa na alewa; sa qai kaya ko Jisu, "Kevaka ko sa kilai Koya sa kere wai kivei iko, ko na qai kerekere Vua, ka na solia veiiko ko Koya na wai bula mo gunuva."

Sa qai kurabui na alewa e na vosa ko ya. Sa qai dua tani mai nai tautau ni nona vosa, "Sa sega saka na nomui takitaki. O sa rawata beka maivei na wai ko ya?" Sa taroga talega kivei Jisu se sa levu cake beka ko koya ka lailai sobu ko Jekope. A kenai balebale, "Sa kelia na wai oqo ko Jekope. O sa rawata beka e dua na wai vinaka cake, ka ca na wai oqo sa kelia ko koya?"

Sa kaya ko Jisu, "Ena viagunu tale ko koya ka gunuva na wai oqo; ia ko koya sa gunuva na wai ka'u na solia vua, ena mudu vakadua na nona viagunu." A kenai balebale—na wai oqo ka kelia ko Jekope sa yaga vagauna walega, ia na wai ka'u na solia sa mata-ni-wai vure e na yalodra era sa gunuva. Sa vure cake tikoga, era sa rawata kina na bula tawa mudu.

"Nai solisoli ni Kalou" oqo ka vosataka ko Jisu, na Yalo Tabu sa solia ko Koya me tiko vaka waivure dina e na yaloda. Ia ka sa kauta vakatani na alewa. Sa sega ni macala vua na kenai balebale vakayalo. Sa kaya ko koya, "Ni solia saka mada kivei au na wai ko ya, me'u kakua tale ni viagunu se oga tikoga e na taki wai!" Sa qai kaya vua ko Jisu, "La'ki kaciva na watimu, mo drau lako ruarua mai."

Meicavai na vosa oqo? Me sa vakayadrata na yalona. Nanuma mada! Sa na sega e dua me na via gunuva na wai ni bula ke sa moce tu ga na yalona. Ia sa yadra mai na yaloda, eda sa qai kila na noda ca, eda sa veivutuni, sa mai tubu e na yaloda na via gunuva na wai ni bula. Sai koya oqo ka mani kaya kina ko Jisu vua na alewa, "La'ki kaciva na watimu." Sa kila ko Koya na ka sa dau ca kina na alewa oqo.

Sa qai rika ca na alewa e na vosa ko ya. Sa mani kaya, "Sa sega saka na watiqu." Sa kaya ko Jisu, "Sa dina ko ya. Ko a vakawati vakalima, ia na kenai kaono drau sa qai tiko kaya sa sega ni watimu ko koya."

Sa macala sa alewa ca ko koya. Eso na tagane era dau tiko vakatevoro vata kaya, ia ko koya erau tiko kaya e na gauna ko ya sa sega ni watina dina, erau sa tiko vata vakatevoro ga.

Sa qai yadra sara na yalona na alewa. Sa qai taroga vei Jisu na yasana me ra lotu kina vua na Kalou. Na ka oqo e veiletitaki vei ira na Jiu kei ira na kai Samaria. Sa kaya tale ko Jisu, sa kena gauna oqo me kakua ni vakabau walega e dua na yasana, se ko Kerisini, se ko Jerusalemi, me ra lotu kina ko ira na tamata. Sa qai tara me ra dui qarava na Kalou e na veiyasana kece ko ira era qaravi Koya vakayalo. Sa tukuni Koya talega ko Jisu vua na alewa ni sai Koya na Mesaia.

Sa qai cici sara yani ki na koro na alewa, ka cikevi ira na lewe ni koro me ra mai raici Jisu, "Dou lako mai mo dou raica e dua sa tukuna kece kivei au na ka ka'u a cakava! Sai koya oqo na Karisito, ne?" Era sa qai lako lewe levu yani vei Jisu, sa lala na koro. Ia ko ira na nona tisaipeli era sa tale mai na voli kakana, era sa kaya Vua me sa kana mada. Ia ka sa kaya ko Koya, "A qau kakana me'u vakayacora na loma i Koya sa talai au mai." Sa kena kakana na nona caka-caka. Na yalo ni alewa ko ya sa qai rawa, sa veivutuni mai, ka sa mamau kina ko Koya. Ai vakarau vinaka sara vei keda oqo. A kena magiti ni da sa vunau, a ka me da marautaka, me yadra mai na yalo ka moce, me bula na yalo ka mate.

Ia, ni sa raici ira na kai Sekemi era lako lewe levu mai, sa kaya ko Jisu kivei ira na nona tisaipeli, "Dou sa kaya, sa vo e va na vula sa qai matua na yabaki, ne? Rai mada yani: sa matua sara mai!" A kenai balebale, "A nomudoui teitel nai teitei vakayalo. Ia raici ira era sa lako tiko mai oqo; sai ira oqo na nomudoui teitei sa matua tu, ka vakarau me keli mai. Dou a sega ni oga e na laulau se na werewere. Ia ka sa cava tu na yabaki."

Ka oti, era sa toro mai ko ira mai na koro, sa qai vakavulici ira ko Koya na Turaga, ka ra sa vakabauti Koya ko ira na lewe vuqa; ia sa tiko vata kei ira ko Koya ka bogi rua.

25. Sa lako tani mai Nasareci ko Jisu.

Oti na nona tiko mai Sekemi se Sikari, sa lako cake ki Kalili ko Jisu, ka vunau voli e na veivale ni lotu. Ia ni sa qai yaco yani ki Nasareci, sa curu ki na vale ni lotu e na Siga Tabu. Sa dau wili kina e rua na kena wase ni Vola Tabu, e dua mai na Penitetuke, na kenai karua mai na nodrai vola na Parofita. Ia sa wili oti nai matai, sa qai tu cake ko Jisu, ka mani taura nai vola ni Parofita me wilika kina na kenai karua. Ia na tikina sa wilika ko Koya sa tu e nai vola i Isaia, wase e 61, ai matai ni tikina, ka vica tale na tiki ni vosa e nai karua ni tikina, "Sa tu vei au na Yalo ni Turaga ko Jiova," &c. Ka oti, sa tiko sobu ko Koya ka vunau kivei ira, ka kaya, "E na siga dina edaidai sa vakayacori na vosa oqo." A kenai balebale, "Sai au ga ka tukuna ko Isaia e na tiki ni vola ka'u sa qai wilika oti."

Era sa qai cudru sara ko ira na kai Nasareci. Era kaya, "O koya na matai bagi oqo!" Era sa tauri Koya vakaukauwa, era sa yarataki Koya ki na dua na barinisavu me ra viritaki Koya sara ki ra. Ia sa sega ni rawa na lomadra, sa rawai ira na kaukauwa ni Kalou, ka sa lako wale yani ko Jisu. Sa lako tani ko Koya, ka sega tale ni lakova na nona koro ko ya.

26. Sa Vakabula ko Jisu e dua na gone turaga.

Sa qai lako ki Kena ko Jisu. Sa dua na turaga mai Kaperinaumi, sa bibi koto na luvena tagane. Sa qai lako mai ki Kena ko tamana, ka vakamasuti Jisu me la'ki vakabula na luvena. Sa kaya vua ko Jisu, "Ia, dou sa via raica beka e dua na cakamana, dou na qai vakabauta, ne?" A vosa oqo sa cavuta ko Koya me vakatovolea na nona vakabauta na tama ni gone.

Ia na turaga ko ya sa gu sara, "Ei, lako saka mai, de mate na luvequ!" A sa qai kaya vua ko Jisu, "Mo lako ga; sa bula na luvemu." Sa qai vakacegu sara na tama ni gone ka vakabauti Jisu. Sa sega so ni vakusakusa ki nona koro; sa moce koso ga e na dua na koro e na gaunisala. E na mataka era tavaki koya na nona tamata, era sa tukutuku vua, "Sa bula saka na luvemuni!" Sa taroga vei ira na tiki

ni siga sa vakatekivu kina me bula. Era sa kaya, "E nai kavitu ni tiki ni siga e na noa, sa qai takali vua na kena mate." Ia sai koya dina sara na tiki ni siga erau a veivosaki kina kei Jisu. Oqo na kenai karua ni cakamana sa cakava na Turaga.

N.B.—"AI KAVITU NI TIKI NI SIGA." Sa vakatekivu na nodra siga na Jiu e nai 6 ni kaloko e na mataka. Sa qai vakaoqo na tiki ni siga yadua:—

Ai matai sa tekivu e nai ka	6,	ka yaco ki nai	7 a.m.
Ai karua	" "	7,	" " 8 "
Ai katolu	" "	8,	" " 9 "
Ai kava	" "	9,	" " 10 "
Ai kalima	" "	10,	" " 11 "
Ai kaono	" "	11,	" " 12 "
Ai kavitu	" "	12,	" " 1 p.m.
Ai kawalu	" "	1,	" " 2 "
Ai kaciwa	" "	2,	" " 3 "
Ai katini	" "	3,	" " 4 "
Ai katinikadua	" "	4,	" " 5 "
Ai katinikarua	" "	5,	" " 6 "

Sa dromu na siga e nai kaono ni kaloko, sa qai vakatekivu nai matai ni bogi, ka sa tinikarua na tiki ni bogi ka yacova nai kaono ni kaloko e na mataka.

27. Sa vakaseva e dua na Tevoro ko Jisu.

Sa cavu tu mai Kena ko Jisu, ka lako ki Kaperinaumi, ka vakavuvuli ko Koya e na vale ni lotu. Sa dua kina na tamata sa curumi koya e dua na tevoro, ka sa qoqolou ko koya. Sa qai vunauca na tevoro na Turaga, ka kaya me lako tani vua na tamata ko ya. Ia, sa dro na tevoro, ka mani bula kina na tamata. Sa suka na lotu, sa qai lako ko Jisu ki na nona vale na vugo i Petero, na tina ni watina. Nanuma mada ne tikina oqo. Era sa dau kaya ko ira na Popi sa ra tabu vakawati ko ira na bete ni Lotu. Ia ka sa vakawati ko Petero, o koya era sa vakatoka me nodra bete levu duaduaga. Sa doka na nona vakawati ko Jisu ni sa la'ki tiko e na vale i vugona.

Sa tauvi mate na vugo i Petero e na gauna ko ya ; sa tauvi koya na mate katakata. Sa qai taura ni ligana ko Jisu ka vakaduri koya cake ; sa qai bula sara ko koya, ka sa la'ki caka kedra. Ia sa yakavi bogi mai era sa qai soqoni mai ki na mata ni vale ko ira kece na lewe ni koro. Era sa kauti ira kece mai na nodra sa tauvi mate, ka sa vakabulai ira ko Jisu.

Ia sa bera na mataka, sa lako lo yani ko Jisu ki na dua na vanua lala, me la'ki masu. Nanuma mada ! Ko Jisu sa dau masu vuni. Ia kevaka sa yaga Vua na masu, sa qai macala sa yaga vakalevu cake kivei keda, eda sa ka malu-malumu sara.

28. A Qele-ni-ika Levu.

Nanuma mada na vanua sa qai cakacaka tiko kina ko Jisu. Ko Kaperinaumi sa tu e na baravi ni Drano levu, ka sa vuqa tale na koro ka tiko veivolekati kaya. Ia e na bogi ko ya, eratou sa la'ki qoli ko iratou na tisaipeli, ka mani sega na ika me rawa ; ka mataka mai, sa la'ki qarai Jisu ko Petero, ka ni ra sa soqoni vata na lewe vuqa sara mai na veikoro, era rogoca nai tukutuku ni cakamana sa caka oti e na noa mai Kaperinaumi. Sa qai lako ki matasawa ko Jisu, sa kele koto kina na nodratou waqa na tisaipeli. Ia ni sa vunau tiko ko Jisu sa ra veidrigidrigi ko ira na tamata, era sa rui toro voleka mai ka ni sa katakata na yalodra me ra rogoci Koya. Sa qai vodoka na waqa i Petero ko Jisu, ka mani suka vakalailai ki wai me sa vunau lalaga kina ko Koya.

Oti na vunau, sa kaya na Turaga me ra toro mada ki loma ni wai me viri kina na lawa. Sa qai kaya ko Petero, " Keitou a qoli tiko e na bogi ka sigavaka, ka mani sega na ika. Ia ni Ko ni sa kaya me viri tale na lawa, sa sobu mada ga." Sa qai rawa e dua na qele-ni-ika levu sara, sa sega ni yavi rawa. Era sa yalova na velovelo tani me mai veivuke, sa rui ka levu na ika. Sa qai katakata sara na yalo i Petero, sa cuva vei Jisu ko koya, ka kaya, " Ni lako tani vei au ; oi au na tamata ca." A kenai balebale, " Au sa sega ni yaga me'u tiko kei Kemuni." Sa qai kaya vua ko Jisu, " Kakua ni ko rere, Petero. O a dau rawa na ika e na gauna sa oti, ia mai na gauna oqo ko na qai rawai ira na tamata."

A KENAI VAKAVUVULI. 1. Eda daucakacaka tawa yaga. Sa sega so ni rairai na vuana.

2. Sa sega ni yaga me da yalolailai kina. Sa kaya ko Jisu me sa viri tiko ki wai na lawa.

3. Me da kerei Jisu tikoga me vodo ki waqa. Ena qai rawa na ika e vuqa.

29. Ko Maciu.

E dua na vale ni vakacavacava sa tu voleka ki Kaperinaumi. Ia ko Maciu na yacana ka dau kumuna nai vakacavacava e na vale ko ya. Sa raici koya ko Jisu, ka kaya vua, "Muri au." Sa qai biuta sara na nonai tavi ko Maciu ka muri Jisu, me nona tisaipeli.

A KENAI VAKAVUVULI. Ni sa kacivi keda ko Jisu, me da muri Koya sara. A kena ca eda sa dau vakaogai keda e na ka vakavuravura, eda dredreta kina na muri Jisu.

30. A Vunau e na Ulunivanua.

Sa dua na vunau vakalewe duadua oqo. Sa cabe ki na dua na ulunivanua ko Jisu, ka vunau kina kivei ira na nona tisaipeli kei ira talega na lewe vuqa era muri Koya. Sa tukuni ira eliu ko Jisu era sa vakalougatataki vakaidina.

(A) A VEIVAKALOUGATATAKI.

1. "KO IRA NA YALOMALUMALUMU." Sai ira ka kila na nodra dravudravua vakayalo, ka sa kaya ko Jisu, "sa nodra na matanitu vakalomalagi," ka ni sai ira era sa kunea na bula vakayalo.

2. "KO IRA NA DAUTAGI." Era tagi ni ra via rawata nai yau vakayalo, ka sa kaya ko Jisu, "era na vakacegui."

3. "O IRA NA YALOMALUA." Sai ira era sega ni dokai ira vakai ira ga. Era sa yalomalumalumu. Sa kaya ko Jisu, "era na taukena na vanua." Na vosa oqo sa bale ki Lomalagi. Eda sa sega ni tiko vakaitaukei e vuravura; sa sega eke e dua na vanua me taukeni. Ena kama ga, ka mani rusa yani.

4. "O IRA SA VIA KANIA KA VIA GUNUVA NAI VALAVALA DODONU." Sai ira era sa domona sara na ka dodonu. Sa kaya ko Jisu, "era na vakamamautaki." E sega ni rawa me

mamau na yaloda e na ka vakavuravura. Ia ko ira era sa domona vakaidina sara na ka vakalomalagi, era na mamau.

5. "KO IRA NA DAULOLOMA." Sa kaya ko Jisu, "era na lomani." A kenai balebale, ko ira era dauloloma kivei ira na tamata, sa na dauloloma kivei ira ko Koya na Kalou.

6. "KO IRA NA YALOSAVASAVA." Sa kaya ko Jisu, "era na raica na Kalou." E dua na vosa vakalewe sara oqo. Ai valavala tawasavasava sa vakabuawataka na mata ni yaloda, eda sega kina ni kunea rawa na Kalou. Ia ko ira na yalosavasava era sa dau matarai. Era sa kunea na Kalou, na nodrai Vakabula, ni ra tiko e vuravura. Ia mai Lomalagi era na veikune Kaya ka tawa mudu.

7. "O IRA NA DAUTATARO." Sai ira era dautabaka sobu na ca. Sa kaya ko Jisu, "era na luve ni Kalou." Ena Tamadra ko Koya.

8. "KO IRA ERA VAKACACANI E NA VUKU NI VALAVALA DODONU." Sai ira era sa vosota na veivakacacani e na vuku i Jisu. Sa kaya ko Koya, "sa nodra na matanitu ni Kalou." Era sa taukena sara e vuravura oqo, ena nodra talega ka tawa mudu.

(B) A NODRAI TAVI, SE NODRA YAGA, NA
TAMATA NI KALOU.

1. "OI KEMUDOU NA MASIMA KEI VURAVURA." A masima na ka yaga duadua. Ke yali na masima, sa na ca ga na keda kakana; ena vakatubu mate ga. Ke sega ni tuituina na wasalevu, ke sa mate kece ko vuravura. A manumanu talega sa vakamatei, ke sega ni vakamasimataki sa na bona ga ka rusa yani.

Ia na lotu na masima vakayalo. Ke yali na lotu ke na sa ca ga na yalo ka mani rusa yani. Ke sa yali na lotu e vuravura, ke sa ca sara ko vuravura taucoko.

Sa kaya ko Jisu, "Kevaka sa takali mai na masima na kena tuituina, sa qai sega ni yaga e na dua na ka, me biu ga ki tautuba, me laubutu mada ga." E dua na masima ca sa dau kau mai na Waitui Mate e na gauna i Jisu. Sa sega ni yaga me laukana. Era vakayagataka ga e na rara ni Vale ni Soro ni sa rui levu na uca. Era vakamiraka ga e na rara vatu ni vale ko ya, me kakua kina ni dravidravia na rara vatu sa suasua e na uca.

Ia, ke sa yali na masima ni lotu e na yaloda, eda sa qai sega ni yaga, eda sa vaka ga na masima tawa yaga ko ya. Raici ira na tamata sa bale. Era sa vaka na masima sa yaga me laubutu walega.

2. "OI KEMUDOU NA RARAMA KEI VURAVURA." A rarama na ka yaga duadua. Ke sa yali na rarama eda na mate kece; mate talega nai teitei kei na ka kece ka tubu mai na qele. Ia na tamata lotu sa waqa ni rarama vakayalo. O koya gona sa kaya kina ko Jisu me caucaudre tiko na nodra rarama.

3. Sa tukuna ko Jisu kivei ira na nona tisaipeli na kena sega ni yaga eso nai valavala vaka-Farisi. O ira na Farisi era sa daugugumatua e nai valavala vakalotu eso. Ia na qana walega era sa taura, na lewena era sa lecava ga.

(C) SA VAKAIKURITAKA NA VUNAU KO JISU. 1. Sa kaya ko Koya sa sega ni lako mai me vakarusa na Vunau, ka me vakayacora mada ga. Sa sega ni sereki ira na tamata mai na Vunau me ra veitalia walega. Sa sereka ko Koya na vunau makawa oso, me rairai kina na kenai balebale vakayalo, ka sa vakarabailevutaka. A Vunau i Moses sa vakatabuya na laba, ia ko Jisu sa vakatabuya talega na cudru tawadodonu kei na yalo ca. A Vunau i Mosese sa vakatabuya na dauyalewa, ia ko Jisu sa vakatabuya talega na dodomoca, &c.

(D) AI VALAVALA NI LOTU VIAVIADOKAI. O ira eso e na gauna i Jisu era dausoli ka kivei ira na dravudravua e na loma ni koro. Era masu talega e na loma ni koro. A lomadra me rairai levu na nodrai valavala ko ya me ra dokai kina. Ia ka sa kaya ko Jisu me da kakua ni viaviadokai vaka ko ya.

(E) A MASU.

So vakavulici keda ko Jisu e na masu. E rua nai valavala sa vakatabuya ko Koya.

1. Ai valavala vaka-Farisi, na masu e na viaviadokai.

2. Ai valavala vakatevoro, na daucauvucavuta tiko na vosa walega.

Sa qai solia ko Jisu e dua na masu mei vakarau kivei keda, sa yacana, "Na masu ni Turaga."

1. "Tama i keimami." Sa dua na vosa vakalewe sara oqo. Sa vakavulici keda na Kalou me da vakatokai Koya ko

Tamada. Sa macala kina na nona loloma levu kivei keda. Sa macala talega na nodai tavi Vua, me da loloma Vua, me da talairawarawa Vua, me da dau qaravi Koya, ka dau vakararavi Vua. Sa macala talega kina eda sa duavata kece na kai vuravura. Eda sa vu vata ga. Sa noda Kalou-Vu dina sara ko Koya.

2. "Vakalomalagi," se "ka tiko mai lomalagi." A vosa oqo sa bale ki na nona tiko e na veiyasana kecega. (1 Tui, 8—27.) Sa bale talega ki na nona kaukauwa levu. (Meke, 115—3.) Sa bale talega ki na nona lewa e na ka kecega. (2 Veigauna 21—6.) Sa bale talega ki na nona kila na ka kecega. (Meke, 33—13-15.) Sa bale talega ki na nona savasava. (Vakarua, 26—16.)

3. "Me vakarokorokotaki na yacamu." A yacana levu na Kalou ko Yehova (Jiova). Era sa sega sara ni via cavuta ko ira na Jiu. Era sa rerevaka ga. Ia ko ira era sa via doka na yacana, era sa vosa savasava kai valavala savasava, ka dauvakanananu ka savasava. Sai koya ka dokai kina na yacana na Kalou.

4. "Me yaco mai na nomu lewa," se "na nomu matanitu." Me yaco na nona lewa, ka na qai vinaka sara kina ko vuravura. Sa yaga me da daumasulaka. Sa yaga talega me da veivuketaka e na nodai valavala.

5. "Me caka na lomamu e vuravura me vaka mai lomalagi." Ia mai Lomalagi sa yaco tiko na lomana. Sa sega e dua na ka me vakadaroya. Sa nodai tavi yadua me da dui vakayacora na lomana. A lomana me da savasava sara. Ia sa vo tiko na ca e yaloda, sa qai bera ni yaco sara na loma ni Kalou kivei keda.

6. "Solia mai e na siga oqo na kakana e yaga kivei keimami." "Solai mai"—ka ni da sa sega ni rawata vakai keda ga. Ai takataka ni ka vinaka kece na Kalou. "Na kakana." Sa sega ni bale na vosa oqo ki na kakana vakayago walega. Sa bale ki na ka kece sa yaga ki na yagoda kei na yaloda talega. "E na siga oqo." A kenai balebale me da kerea e na veisiga yadua na ka me rauti keda. Me da masu tikoga.

7. "Kakua ni cudruvi keimami e na vuku ni neimami valavala ca." A kenai balebale, "Mo ni bokoca sara na nei-

mami valavala ca ; mo ni buluta sara." "Me vaka keimami sa sega ni cudruvi ira," &c. Sa qai macala e na vosa ogo sa tawa yaga me da kere loloma vua na Kalou kevaka eda sa sega ni dauloloma vei ira na tamata.

8. "Kakua ni kauti keimami ki na vere." A vosa dredre ogo. A kenai balebale, "Me keimami kakua ni lutu ki na vere i Setani." Eda kerekere kina me sa tuberi keda na Kalou.

9. "Vakabulai keimami mai na ca," se "maivei koya na vu-ni ca." Sa kenai kuri ni kerekere ka liu. Eda sa kerea oti na veituberi, ka ni da sa daulako sese ; eda sa qai kerea na veivakabulai me kenai kuri, ka ni da sa malu-malumu.

10. "Ni sa nomu na lewa," &c. Eda sa vakatusa e na vosa ogo na noda vakararavi vua na Kalou kei na noda dokai Koya talega. A kenai balebale, "Sa rawarawa kece kivei Kemuni na ka kece keitou sa qai kerea oti, ka ni sa nomu na lewa," &c.

11. "Emeni." A kenai balebale, "E dina." Sa yaga me ra daucaavuta ko ira kece nai vavakoso mei tinitini ni masu. Eda sa vakadinadina kina ki na masu sa qai lave oti.

(F) AI VAKAMACALA ESO.

MACIU, 5—21. "O koya sa vosavakacacataka ni sa beitaka me Lialia, ena cudruvi e na Eli sa waqa kina na buka."

E sega ni bale ki na "lialia" walega na vosa ogo. E dua na vosa bibi sara ogo—"MORE." Era daucaavuta na vosa ogo ko ira na jiu. A kenai balebale, "ko sa biuta na Kalou, ko sa bolebole Vua." Sa sega tale e dua na nodra vosa me bibi sara, a vosa ga ogo sa bibi duadua. Sa vosa lewai vaka-bibi sara na vosa ogo.

E tolu nai totogi sa tukuni e na tiki ni vola ogo. E dua na Mataveilewai Levu sa lewa rawa na kukuna. E dua tale na Mataveilewai Levu sa lewa rawa na lauviri mate. Ogo na Sanedrimi. Ai katolu, na kamabula. Sa caka na ka ogo kivei ira sa levu sara na ka era cakava. A kenai balebale vakayalo na cudruvi e na buka waqa.

MACIU, 5—23. Era dau kauta nai madrali ko ira na Jiu ki nai cabocabo ni soro mai na Vale ni Soro. (Raica nai vakamacala kei nai Vola Tabu Makawa, "A Solevu Lelevu," No. 2).

MACIU, 5—25. Sa bale na tikina oqo ki nai valavala ni veilewai. O koya sa beitaka e dua na tamata tani sa kauti koya ki na turaga ni lewa, (se dauveilewai.) Ia ni sa lewai oti, sa soli koya na turaga ni lewa vua na ofisa, (sa volai "nai talatala.") Ia na ofisa sa kauti koya ki na vale ni veivesu, me sa tiko mada kina ko koya, me saumi oti mada na nona dinau, se me oti na nonai totogi, me na qai sereki tale.

A kenai balebale vakayalo—O koya ka beitaki iko, na Kalou, ka ni ko sai valavala ca Vua.

"Na Dauveilewai,"—ko Karisito. Sai koya ga ena lewai vuravura.

"Na Ofisa," sei "talatala"—ko Mate.

"Na vale-ni-veivesu"—ko Eli. Sa kaya ko Jisu, "Kusarawa mo drau veivinakati kaya sa beitaki iko ni drau sa tiko kaya e gaunisala." Ia na "gaunisala" sa bale ki vuravura oqo. Eda sa bula tiko eke, sa rawarawa me da veiriti kaya na Kalou. Ia sa oti na noda bula, sa qai tauri keda na "Ofisa" ko Mate. Sa qai oti na gauna ni veivinakati. Sa vo ga na veilewai. Ia ni da sa sega ni sauma rawa na dinau, eda sa na sereki vakaavei mai na vale-ni-veivesu?

MACIU, 5—33. "A bubului." O ira na Jiu era sa dauca-vuta na ka eso mei vakabibi ni vosa. Era dauca-vuta na Vale ni Soro, se na bula ni tui, se na dua na ka tani. Sa kaya ko Jisu me kua mada nai tovo ko ya. Me kenai vakabibi ni noda vosa na kena dina ga.

31. Sa vakabulai na vukavuka.

Sa oti na Vunau mai na Ulunivanua, sa qai lako kivaka ki Kaperinaumi ko Jisu. Ia sa cunu ki na dua na koro lailai ka toka e na gaunisala, sa qai cuva Vua e dua na vukavuka, ka vakamasuti Koya me vakabulai koya. Sa ca sara na yagona, sa rawai koya sara na mate ko ya. Ia ka sa levu

na nona vakabauta. Sa tagi vakadomo e levu, ka kaya, "Turaga, sa rawarawa mo ni vakabulai au kevaka sa loma-muni kina."

Sa qai kaya sara ko Jisu, "Sa lomaqu kina. Mo sava-sava mai." Sa tarai koya ko Jisu, ka sa qai bula sara ko koya. Sa takali vakadua na kena mate, sa savasava na yagona.

A KENAI VAKAVUVULI,—A vukavuka vakayalo nai vala-vala ca. Ia ke ca sara na yaloda, ke sa sega ni dredre kivei Jisu na veivakabulai. Me da vakabauta vakaidina, eda na qai bula sara.

N.B.—Sa vakabulai oti na vukavuka sa qai vakaroti koya matua ko Jisu me kakua ni tukuna voli se ko cei ka vakabulai koya. Meicavai beka nai vakaro oqo? Sa sega so ni macala sara, ia na noda vakasama walega sa vakaoqo. Sa ra yalokatakata sara ko ira na Jiu e na gauna ko ya. Era sa namaka tiko na Mesaia. Ia era nanuma ena lako vakaukauwa sara mai ko Koya, ka vakasevi ira na kai Roma. Sai koya beka ka dau kaya kina ko Jisu me sa vuni mada na nona cakacaka eso, kei na nona vosa eso, de ra ue beka ko ira na Jiu.

32. Sa vakabulai na nona tamata na Turaga ni valu.

Sa curu ki Kaperinaumi ko Jisu, sa ratou qai lako mai Vua ko iratou na qase eso. Eratou vakamasuti Koya me laki vakabula e dua na nona tamata na turaga ni valu vaka Roma sa vakatawa tu mai Kaperinaumi. A turaga oqo sa dauyalololoma kivei ira na Jiu. Sa tara e dua na nodra vale ni lotu ko koya. Era sa lomani koya vakalevu kina ko ira na Jiu mai na koro ko ya, era vakamasuti Jisu me laki vakabula na nona tamata. Sa kaya sara ko Jisu "Au na laki vakabulai koya."

Ia sa lako tiko ko Koya, sa ra qai sota Kaya e na gaunisala eso na nona tamata na turaga ni valu, era kauta mai kivei Jisu na nona vosa. Sa vakaoqo na kenai balebale na nona vosa—"Me'u kakua ni rui vakaogai Koya vakalevu na Turaga. Me lako mai kivei au ko Koya e na vuku ni cava? A nona vosa walega e na gaunisala ena rawa na mate, ena

qai bula na noqu tamata. Oi au na turaga ni valu, sa so tale na turaga era liu vei au. Ia ka sa rawarawa vei au me'u talai ira na noqu tamata, era sa talairawarawa kivei au. Ia ko Jisu na Turaga levu duadua. Me sa vosa walega ko Koya, ena qai bula na noqu tamata."

N.B.—Sa vakarautaki vakavinaka sara nai valu vaka Roma, sa macala sara na kenai tuvatuva. Era sa veitara-taravi ko ira na kena turaga. Sa tu e na veimama ni yatu turaga ko koya na turaga ni valu sa tukuni oqo. Era sa liu vua ko ira na turaga eso, era sa vakarorogo vua ko ira eso.

Sa doka vakalevu sara ko Jisu na nona vakabauta na turaga ni valu. Ia ni ra sa lesu tale ki nona vale ko ira na talai, era sa kunea na tamata ka tauvi mate sa qai bula vinaka tale.

Sa rogo vakayawa na cakamana ko ya ; era sa lako lewe vuqa tiko mai kivei Jisu ko ira na lewe ni vanua. Era kauta mai na wekadra ka tauvi mate me sa vakabulai ira ko Koya. Sa qai tubu vakalevu sara na nodra cati Koya ko ira na Farise kei ira na Vunivola. Ia ko iratou na wekana dina eratou sa sega soti ni vakabauti Koya.

33. Ko Jisu mai Neini.

Ko Neini e dua na koro sa sega so ni veiyawaki kei Kaperinaumi. Sa lako kina ko Jisu. Ia sa toro voleka ki na koro sa qai sota kaya e dua na veibulu. Sa colati tiko yani me laki bulu e dua na gone tagane sa mate eliu ko tamana. Sa tagi muri lako ko tinana, a luvena dua bulu ga ka qai laki bulu.

Sa qai lomani koya ko Jisu, sa kaya, "Kua ni tagi." Sa tara na tavata ko Koya, eratou sa qai tu vakadua ko iratou ka colata. Sa qai kaya ko Jisu vua na mate me sa duri cake mai. Sa qai bula tale ko koya ka mate ; sa duri sara, sa vosa mai. Sa qai soli koya ko Jisu kivei tinana.

Nanuma mada ! Sa dau yavala na loma i Jisu ni sa kunea e dua sa rarawa na yalona. Sa dau kusa ni vakacegui koya.

Oti ko ya, sa talatala kivei Jisu ko Joni na Dauveipapitaiso. Sa tarogi Koya se sai Koya dina sara na Mesaia se segai ? Sa

kaya ko Jisu kivei rau na talai me rau laki tukuna kivei Joni na cakamana sa cakava tiko ko Koya me kenai vakadinadina.

N.B.—Meicavai beka na taro ogo? Sa tukuni Jisu oti ko Joni me Mesaia, sa qai taro tale e na vuku ni cava? Sa qai lomaloma rua beka ko Joni se segai?

Me da nanuma tale mada na kenai lakolako na gauna ko ya. Sa qai gauna ca duadua. Ko Eroti Anitipa sa vesuki Joni e na dua na vale ni veivesu. Sa ka velavela sara na nonai valavala kece, sa tagi kece kina na vanua.

Ia sa bera ni kilai vakavinaka na nonai tavi na Mesaia. Era sa vakasamataka vakatani ko ira na Jiu. De sa vaka beka ko Joni, "Sa qai ca sara na vanua. Sa yaco sara na gauna me sa cakacaka vakaukauwa ko Koya na Mesaia. Sa qai kena gauna me vukica na vanua ko Koya, me vakasevi ira na turaga ca, me vakalagataki keda eda sa vakabobulataki vakaca."

Ia ko Jisu sa sega ni taura na ka ni vanua, a ka vakayalo ga sa vakaogai Koya kina. Sai koya beka na vuna na taro i Joni. Sa sega beka ni macala sara kivei Joni sa ka vakayalo duadua na cakacaka i Jisu.

Sa dua eke nai vakavuvuli bibi sara kivei keda. Era sa dauyalolailai ko ira na tamata ni Kalou, ka ni sa sega ni macala sara kivei ira na nonai tovo se na nona cakacaka. Sa yalolailai ko Ilija, sa yalolailai ko Joni talega. A vu ni nodrau yalolailai sa sega ni yaco na ka erau a namaka. Ia kasa yaco tikoga na ka sa lewa ko Koya na Kalou. Eda sa dau namaka na ka tani, ka ni sa sega ni da kila sara na nona lewa.

Sa vosadokai Joni ko Jisu. Sa kaya ko Jisu sa levu cake vei ira na parofita ko Joni. Sa kaya talega sa levu cake vei Joni ko koya ka lailai wale e na matanitu ni Kalou.

Sa vakaoqo na kenai balebale na vosa ko ya. Sa tini koso vei Joni na gauna makawa. Sa parofita levu ko koya, ia na nona gauna na gauna makawa sa qai seavu yani. Na gauna vou sa vakatokai na "Matanitu ni Kalou," ia ka sa levu na kena ka lailai, ka mani lailai wale na ka sa levu duadua e na gauna makawa.

34. A Farise kei na alewa dau rogo ca.

E dua na Farise, ko Saimoni na yacana, sa sureti Jisu me laki kana. Sa sega ni sureti Koya e na nona dokai Koya. Sa macala sa beci Koya ga, ka ni sa sega ni cakava Vua na ka sa dau caka kivei ira era sureti.

A kenai valavala dodonu sa vakaoqo. Sa curu mai ko koya sa sureti, sa qai nonai tavi nai taukei ni vale me reguci koya. Sa dau lako mai e dua me luvata na nonai vava. Sa kau mai na wai me vui kina na yavana. Sa lumuti na uluna e nai lumu boi vinaka. Sa sega ni cakava ko Saimoni e dua na ka ogo kivei Jisu.

Ka oti, era sa kana tiko, sa qai curu mai e dua na alewa rogo ca. Sa kauta mai e dua na kato i lumu talei sara. Sa tagi lako kivei Jisu ko koya. A wai ni matana sa tiriva na yava i Jisu; ka oti, sa qusia na yavana e na drau ni uluna. Sa qai vorolaka na kato ka mani lumuta na yavana e nai lumu.

Sa qai vaka lo e lomana ko Saimoni, "Ke sa parofita ko Jisu, ke sa na kila na alewa ogo sa alewa ca. Ena sega ni vosoti koya me tara na yavana." Sa sega ni vosa mai ko Saimoni, ia ka sa kila ko Jisu na nonai vakanananu.

Sa qai kaya kivei koya ko Jisu, "E dua na tamata erau lewe rua erau a dinau vua. Sa 500 nai lavo na nona dinau e dua vei rau, sa 50 walega na nona dinau ko koya kadua. Ka oti, sa sega na nodraui lavo me rau dui sauma kina na nona dinau. Sa qai sereki rau walega ko koya erau sa dinau vua. Mo qai lewa mada, se ko cei vei rau ena loloma vakalevu vua."

Sa kaya ko Saimoni, "A noqu nanuma ena loloma vakalevu ko koya ka levu na nona dinau."

Sa qai kaya ko Jisu, "Sa dina ga na nomu lewa. Ia raica mada na alewa ogo. Ko a sureti au mai, ko a sega ni solia na wai me vui kina na yavaqu. Ia na alewa ogo sa vuya na yavaqu e na wai ni matana. Ko a sega ni reguci au, ia ko koya ogo sa reguca tiko na yavaqu. Ko a sega ni lumuta na uluqu e na waiwai walega, ia ko koya ogo sa lumuta na yavaqu e nai lumu talei."

Sa qai kaya vua na alewa, "Sa bulu oti na nomu ca." Era sa qai yaloca ko ira era kana vata Kaya. Era kaya lo e lomadra, "Se kocei beka ko koya ogo ka bokoca nai valavala ca?"

Ia era sa sega ni vosa mai. Sa qai kaya vua na alewa ko Jisu, "Sa vakabulai iko na nomu vakabauta. Mo curu mada ki na veivakacegui."

N.B.—A cava beka ka bula kina na alewa oqo? A nona soli ka talei beka ka vakabulai koya? E segai. A nona veivutuni ga. Sa tagicaka na nonai valavala ca.

Era kaya ko ira eso sai Meri na kai Makitala ko koya na alewa oqo. Ia ka sa sega soti ni macala.

35. Sa vakamaravutaka na cava ko Jisu.

Era sa lewe vuqa sara era soqoni vata me ra rogoci Jisu. Sa vodoka e dua na waqa ko Koya, ka mani toro vakalailai ki wai me lalaga kina, ka ni ra sa rui veiosooſoi ko ira na tamata. Era sa tiko sobu e baravi, sa tiko e waqa ko Koya e na mua turaga, ka vakavulici ira e na vosa vakatautauvata.

Sa vunau vakadede ko Koya, sa qai via vakacegu. Sa kaya me ra vakarewa me ra soko ki tai kadua. Sa qai koto ko Koya e na mua turaga, ka mani moce. Era soko tiko, sa tubu mai e dua na loaloa levu. Sa lutu mai na cagi laba, sa dua na ka tani na ua, sa kolai luvu na waqa, ka sa moce koto ga ko Koya. Era sa qai vakayadrati Koya ko ira na tisaipeli. Era kaya, "Turaga! Turaga! Vakabulai keda! Eda sa mate!" Sa qai duri ko Koya, sa kaya, "Dou sa yalolilai e na vuku ni cava beka, oi kemudou sa rui lailai na nomudou vakabauta?" Sa qai wavu tu ko Koya, sa vunauca na cagi; ia ni sa vosa oti ko Koya sa maravu levu mai.

36. Sa vakaseva na tevoru ko Jisu.

Sa yaco yani na waqa ki tai kadua, sa utuki na dua na yasana sa tu kina e dua na koro ko Kerikesa, se Kerasa, na yacana. Ia sa sobu ki vanua ko Jisu sa qai sota Kaya e dua na tamata sa curumi koya na tevoru e vuqa. Sa tamata rerevaki ko koya. Sa sega ni yaga vua nai vesu. Sa dau drutilaka nai vesu kaukamea ko koya, era sa rerevaki koya vakalevu ko ira na lewe ni vanua ko ya. Sa dau tiko e na qaravatu sa bulu kina na mate, ka sa dau lako luvawale voli.

Ia sa raici Jisu ko koya, sa qai cici mai, sa cuva Vua, ka vakamamasu. Sa kaya, "O sa lako beka mai me vakararawataki keimami sa bera na neimami gauna?"

Sa qai kaya ko Jisu, "O cei na yacamu?" Sa kaya na tamata ko ya, "A yaca i mami ko Lejioni ka ni keimami sa lewe vuqa."

Sa dua na qele-ni-vuaka levu sa kana voli e na yasana ko ya. Era sa qai kerekere ko ira na tevoro kivei Jisu, "Kevaka Ko ni sa vakasevi keimami tani e na tamata ogo, me keimami qai curuma mada na vuaka ka tu." Sa kaya ko Jisu me ra lako ga. Era sa qai curuma na vuaka; sa qai laki rika savu sara na vuaka, sa mate kece e wai. Era sa qai dro ko ira era vakania tiko na vuaka, era laki tukutuku ki na koro. Era sa qai lako mai ko ira na lewe ni koro, era vakamamasu kivei Jisu me sa lako tani ko Koya e na nodra vanua.

N.B.—Sa sega ni vakakoiautaka na veivosaki na tamata koya. Sa cavuta tiko na "keimami." Meicavai ogo? O ira na tevoro e vuqa era tiko vua. A nodra vosa sa laveta tiko ko koya.

LEJIONI. Ogo na mataivalu vaka Roma, sa dau lewe ono beka na udolu na kena tamata.

Meicavai beka na nodra kerekere kivei Jisu ko ira na lewe ni koro me sa lako tani ko Koya? Era sa rere ga de mate kece beka na nodra vuaka ka vo. Era sa doka na nodra vuaka, era sa beca nai Vakabula. Sa lewe levu na tamata e na gauna ogo era sai tovo vata kei ira na lewe ni koro ko ya.

37. Sa basu na dela ni vale.

Sa tale mai Katara ko Jisu, sa qai lako ki Kaperinaumi. Sa curu ki vale ko Koya, era sa lewe vuqa sara era sa curu muri Koya, sa mani oso na loma ni vale.

Sa qai colati mai e dua ka tauvi paralasi sa davo koto e na nonai mocemoce. Sa rui oso na vale, sa dredre me ra vakacuruma ki loma. Era sa qai kabataki koya sara ki dela ni vale. Ka oti, era sa qai basuka e dua na tikina me ra tukuci koya sobu me donui Jisu e na loma ni vale se na loma ni rara. Ia sa vakatautukutaki sobu ko koya, sa qai rere. Sa qai kaya vua ko Jisu, "Kakua ni rere. Sa bokoci na nomui valavala ca."

Ia ko ira eso era tiko kina era sa veikayaka lo vakai ira, "Se ko cei beka oqo ka bokoca nai valavala ca?" Ka ni sa cakacaka va Kalou ko ya. Ia sa kila ko Jisu na ka era sa vakananuma tiko. Sa tarogi ira, "Mo dou lewa mada na ka oqo. A cava beka ka rawarawa cake—me'u kaya vua na tamata oqo, 'Sa bokoci na nomu ca,' se me'u kaya, 'Tu cake, ka lako voli'?" A kenai balebale "Sa rawarawa wale me kaya e dua, 'Sa bokoci na nomui valavala ca'! Sa sega e dua na ka me laurai kina, me da kila kina se dina ko koya ka vosa, se segai. Ia ke'u kaya vua na tamata sa tauvi mate koto oqo, 'Tu cake, ka lako voli,' ena qai macala sara se'u dina se segai. Kevaka sa bula e na noqu vosa ko koya, ena macala au sa dina. Kevaka sa sega ni bula ko koya, au sa qai lasu."

Sa qai kaya ko Jisu vua na tauvi mate, "Tu! Taura na nomui mocemoce ka lako." Sa qai lade sara mai ko koya na mate. Era sa qai qoroqoro ko ira kece na tamata. Era kaya, "Sa qai dua na ka vou eda sa kunea edaidai!"

N.B.—A dela ni vale sa dua tani mai na vanua ko ya ka dua tani e Viti. A dela ni vale ko ya sa tautauvata sara me vaka na kena tautauvata na buto ni vale. Sa vakaikabakaba e sau, e loma talega. Sa rawarawa mo kaba ki dela ni vale mai tautuba, mo qai kevu sobu ki loma ni vale e nai kabakaba ka duri tu mai loma.

A KENAI VAKAVUVULI.—O ira era sa gu kivei Jisu, sa dokai ira ko Koya. Me da kakua ni kaya sa rui dredre na lako Vua. Sa sega na ka me dredre kivei ira sa dina na nodra gu. Kevaka sa dredre me ra curu walega, era sa qai kaba, era curu vakaukauwa.

38. A magiti sa cakava ko Maciu.

N.B.—Ko Maciu, a yacana talega ko Levi.

E na gauna sa kacivi Maciu kina ko Jisu sa muri Koya sara ko Maciu. Ia ka sa dredre vua me biuta vakadua sara nai tavi sa oga kina ko koya. A nonai tavi na daukumuna nai vakacavacava. Sa yaga vua me vakaotia vakavinaka na nonai tavi, me solia kece nai lavo ni vakacavacava ka tu vua, ka oti sa qai lalaga vakadua ko koya.

Ia sa oti vakavinavinaka na nonai tavi, sa qai cakava na magiti ni veitalatala. Me ra kana vata kaya ko ira na wekana kei ira na nonai tokani, ka oti me sa qai muri Jisu vakadua ko koya. Era sa lewe levu beka na daukumuna nai vakacavacava era kana vata kaya. Sa tiko kina ko Jisu.

Ia ko ira na Farise era sa beci Koya ka ni sa kana e na magiti ko ya. Era sa tarogi iratou na nona tisaipeli, "Sa kana vata kei ira na tamata ca na nomudou vakavuvuli e na vuku ni cava?" Sa sauma na taro ko ya ko Jisu. Sa kaya ko Koya, "Sa yaga na vuniwai kivei ira na tauvi mate. Sa sega so ni yaga kivei ira na bula vinaka." A kenai balebale, "Dou sa vunauci au ne, ni'u tiko vata kei ira na tamata ca? Ia ka sai ira sa tauvi mate na yalodra. Oi au na Vuniwai vakayalo, sa yaga me'u lakovi ira sa mate na yalodra."

O ira talega era muri Joni na dauveipapitaiso era sa yalovakatani ni ra raici Jisu e na magiti ko ya. Era sa dau vakatabuya na marau ko ira na tisaipeli i Joni. Era sa tarogi Koya vakaoqo, "Keitou sa dau lolo koi keitou. O ira talega na Farise era sa dau lolo. Ia ko ira na nomuni tisaipeli era sa sega ni lolo e na vuku ni cava beka? Sa bale na nodra vosa oqo ki na magiti ko ya. Sa sauma na nodra taro ko Jisu e na dua na vosa vakaibalebale.

E dua nai tovo ni vanua ko ya. Sa vakarau vakawati e dua na tagane sa qai dau lesi vua eso na cauravou me ra muri koya. Sa ka levu na magiti sa caka tiko. Era sa marau vata kaya tikoga. Ia sa caka oti na vakamau, sa qai kau ki nona vale ko koya na tagane me rau tiko kei na watina. Ia me ra qai dui suka wale ko ira na nonai tokani; sa qai oti na nodra marau vata kaya.

Sa vakatauvatani Koya ko Jisu kei koya ka vakarau vakawati. A nonai tokani ko ira na nona tisaipeli. Sa kaya "Sa dredre me ra lolo ka mata veveku lako ko ira na noqu tisaipeli e na gauna oqo. Ia malua mada au na qai takali tani, era na qai rarawa ka lolo." Sai koya na kenai balebale ni nona vosa.

E TOLU TALE NA NONA VOSA.

1. A madra ni sulu, sa sega ni yaga nai sulu vou me kenai botani.

2. A waini vou, sa sega ni yaga me kena tavaya na tavaya makawa de mani kacabote.

Sa bale vata ruarua na vosa opo. A ka makawa na lotu vaka Jiu, a ka vou na lotu va Karisito. Sa sega ni yaga me botani na ka madra e na ka vou, ena kadresu walega. Me biu sara na ka makawa me kenai sosomi na ka vou.

Ia na tavaya ka tukuni sa tavaya kuli-ni-manumanu. Ia sa voci vou na kulina, sa qai rawarawa me tatuku, sa sega kina ni kadresu. Ia sa madra na kulina, sa qai kaca rawarawa.

Ia nai tovo ni waini vou, sa kenai tovo me dau yavavala, sa dau vakatubuvuso mai. Ke sa madra na kena tavaya sa na sega ni rawata na kena gu kei na kena kaukauwa na waini vou. Ena kacabote walega, ka mani ca ruarua kina na tavaya kei na waini talega.

Ia ko ira na tisaipeli i Joni sa sega so ni rarama sara mai na yalodra. A ka makawa era sa doka tikoga.

3. A kenai katolu ni nona vosa ko Jisu:—"O koya ka gunu oti e na waini makawa, sa sega so ni via gunu waini vou. Sa dau kaya, 'Sa vinaka cake na waini makawa.'"

Sa duidui gunugunu na waini makawa kei na waini vou. Ia ko koya ka lasa kaya na waini makawa ena sega ni via gunu waini vou. Sai vakavuvuli vinaka kivei ira na tisaipeli i Joni na vosa oqo. A kenai balebale, "Ko dou sa dau lasa kaya nai vakavuvuli makawa. Sa vaka na waini vou na noqui vakavuvuli kivei kemudou."

39. A cakamana e tolu.

Sa bera ni suka mai na vale i Maciu, sa qai curu sara mai e dua na turaga ni vale ni lotu, ko Jairo na yacana; sai koya na qase ka dau lewa na vale ni lotu. Sa curu mai ko koya, sa cuva sara kivei Jisu, ka tagi Vua vakaoqo, "A luvequ alewa lailai, saka, a luvequ dua bulu ga, sa qai vakarau mate. Sa mate sara beka. Ia, mo ni laki tarai koya saka ga, ena qai bula."

Sa cavu sara ko Jisu me rau lako. Era sa muri rau ko ira na lewe levu sara. Sa oso na gaunisala e na tamata.

E dua na alewa sa turidrabalavu; sa dede sara na kena mate. Era lewe levu na vuniwai era vagunuvi koya oti, ka mani sega ni yaga. Sa qai nanuma na alewa ko ya, "Ko Jisu

oqo. A kaukauwa ni Kalou sa tu Vua. Kevaka ka'u na tara walega na tutu ni nonai sulu ka'u na bula ga." Sa qai guraka sara na nona toro kivei Jisu. Sa mani rawa, sa qai tara na tutu ni nonai sulu, sa mani bula sara.

Sa qai tu vuki ko Jisu, ka taro, "Se ko cei beka ka tarai au?" Era kaya ko ira na nona tisaipeli, "Sa veidrigidrigi tiko na tamata. Eda sa veitaratara tiko kei ira na lewe vuqa. Ka meicavai saka na taro ko ya?"

Sa qai vakatusai koya na alewa koya. Sa rere de cudru ko Jisu. Ia ka sa vosavakacegui koya ko Jisu.

Sa qai tadu mai kivei Jairo e dua na nona lewe ni vale. Sa kaya, "Sa mate sara na luvemuni. Sa qai tawayaga mo vakaogai Koya walega na Rapi" (A kenai balebale nai Vakavuvuli). Sa qai vutugu sara na tama ni gone. Sa kaya vua ko Jisu, "Kakua ni rere. Vakabauta ga."

Ka oti, era sa yaco yani ki na vale i Jairo, sa rogo mai na tagicaka na mate. Era tiko kina ko ira na alewa dautagi-yaso. Sa dau voli na mata alewa ko ya me ra tagicaka na mate.

Sa curu ki vale ko Jisu. Sa kaya me kakua ni curu vata kaya e dua na tamata. Ko Petero ga kei Jemesa kei Joni, me ratou curu Kaya, kei na tama ni gone ka mate. Sa qai kaya me ra tiko lo ko ira na tagi. Sa kaya ko Koya, "Sa sega ni mate na gone. Sa moce ga." Era sa qai dredrevaki Koya, era sa beca na nona vosa ko ya. Sa macala kivei ira sa mate sara na gone. Ia ko Jisu sa lomana me vakayadrati koya mai na moce ni mate.

Sa taura na ligana, ka kaya vua "Talica, kumi"—a kenai balebale, "Na gonealewa lailai, tu cake mada." Sa qai bula tale na gone; sa lako voli; sa kaya ko Jisu me soli mada e dua na kena.

Oti ko ya, sa qai lako tani ko Jisu, erau sa muri Koya e lewe rua na mataboko. Erau sa tagi tiko, "Oi kemuni na Luve i Tevita, ni lomani keirau!" N.B.—Sa bale vua na Mesaia na vosa ko ya "Na Luve i Tevita."

Ia ko Jisu sa sega ni vakarogoci rau. Sa lako tiko yani ki na vale sa tiko kina mai Kaperinaumi. Erau sa tagi muri Koya, ka yaco sara ki nona. Sa qai tarogi rau ko Koya—

“Drau sa vakabauta ni’u rawata na ka oqo, se segai?” Erau kaya, “Keirau sa vakabauta, saka.” Sa qai vakabulai rau. Erau sa rai rawa. Sa kaya ko Koya me rau kakua mada ni tukuna vua e dua. Ia erau sa laki tukutuku voli ga.

A KENAI VAKAVUVULI.

1. A luve i Jairo. Sa macala na nona vakabauta kaukauwa ko Jairo. Sa mate na luvena, ia ka sa sega ni yalolailai kina ko koya.

Sa macala talega na nona loloma levu ko Jisu.

2. A alewa turidrabalavu.

(a) Sa cata na kena mate.

(b) Sa tarai Jisu e na vakabauta kei na viabula.

Era lewe levu era tauvi mate vakayalo, ia era sega ni cata na nodra mate. Era lasa kaya ga.

Era sa lewe levu era tarai Jisu e na siga ko ya, ia era sa tarai Koya walega, era sega ni bula kina. Sa ra lewe levu e na gauna oqo talega era tarai Jisu walega. Era sa dausota Kaya e na vale ni lotu, kei na cakacaka vakalotu e vuqa. Ia era tarai Koya walega; era sega ni viabula. O koya ka cata na kena mate vakayalo, ka via bula, ka veivutuni, ka masu, ka vakabauta, sai koya ka yaga vua na nona tarai Jisu.

3. A mataboko. Erau sa tagi vakadede kivei Jisu, ka sa sega ni vakarogoci rau ko Koya. Meicavai? Sa sega beka ni lomani rau ko Koya?

Sa lomani rau ga, ia ka sa vakatovolea walega na nodrau vakabauta. Erau sa bese ni kua, erau sa tagi muri Koya lako ga; sa rawa kina na bula.

O ira eso era sa masu vakadua, se vakarua beka, ka oti era qai kaya sa tawayaga ria nodra masu. Ia koi keda me da tagi muri Jisu tikoga.

40. A Veitalatala.

Sa qai talai ira na nona tisaipeli ko Jisu ma ra dui lako ka vunau voli. Me ra lako lewelewe yarua. A nonai vakaro kivei ira sa vakaoqo:—

1. Me ra kakua ni kauta na kedrai vaqa; me kakua nai lavo se nai karua ni sulu, &c. Me ra vakararavi ga ki na ka sa na soli kivei ira.

2. A koro yadua erau lakova e dua na lewe rua ko ya, me rau curu ki na dua na vale ka vakasayadrataka. N.B.—A nodra “Sa yadra” ko ira na Jiu sa vakaoqo “Salom lakem,” a kenai balebale “Ni vakacegu.” Kevaka sa kacivi rau vakavinaka ko koya nai taukei ni vale, me rau tiko mada e na vale ko ya. Ia kevaka erau sa vakasevi walega, me rau qai kureitaka tani na kuvu ni soso ka kabita na nodraui vava. Ai vakatakilakila ni cudru na ka ko ya. Ke sa lako e dua na mata ki na dua na koro me taroga e dua na ka era cakava, ka ra vakaukauwataka walega, ka mani bolea nai valu, ena sa qai kureitaka na nonai sulu, se nonai vava, ko koya na mata, ka mani lesu tale me tukutuku vua na nona turaga. A kenai balebale, “Dou sa qai dua tani sara, ka dua tani koi keitou. A nomudou kuvu ni soso walega ka kabiti au, au sa qai biuta tani.”

3. Me ra kakua ni lakova na koro vaka Samaria, me ra taleva eliu na koro vaka Jiu.

4. Me ra kakua ni yalolailai se rere. Ena sa ka levu beka na veivakacacani, ia me ra kakua ga ni rere. Me ra kakua talega ni vakarautaka eliu na nodra vosa ni ra kau ki na mataveilewai. Me ra waraka ga na vosa sa na solia kivei ira ko Koya na Yalo Tabu.

5. Me ra nanumi Jisu tikoga, kei na kena levu ni ca sa vosota ko Koya. Me ra biuta walega na ka kece, me ra muri Koya. Ia kevaka era sa mate kina, era na rawata kina na bula.

41. A Wai ko Pecesita.

Sa talai ira na nona tisaipeli ko Jisu me ra vunau voli, sa qai lako ki Jerusalemi ko Koya. Sa ia tiko e dua na solevu vaka Jiu, sa sega ni macala se solevu cava beka.

Sa dua nai silisili ka tu voleka kei na “matamata ni koro ni sipi” mai na Vale ni Soro. A matamata ni koro ko ya sa dau curu kina na sipi sa kau mai mei soro kama. Sa sega ni silisili walega na wai ko ya. Sa dau yavavala vagauna na wai. Ia era sa nanuma ko ira na Jiu, ko koya ka sobu taumada ni sa yavala na wai ena qai bula ko koya; se mate cava beka ka tauvi koya, ena bula ga. Era sa dau koto voleka ko ira na tauvi mate me ra sobu ki wai me ra bula.

Sa lako kina ko Jisu e na dua na Sigatabu. Sa kunea kina e dua na tamata sa yabaki 38 na kena mate, sa malu-

malumu sara ko koya. Sa vakaraici koya ko Jisu, sa kaya vua, "O sa via bula, ne?" Sa kaya na tamata ko ya, "Oi au, saka, sa sega e dua na wekaqu me biuti au ki wai ni sa yavala na wai. Sa qai dau liu vei au e dua tani, au mani bera koi au." Sa kaya ko Jisu "Tu cake. Taura na nomui mocemoce ka lako." Sa qai bula sara ko koya. Sa wavu tu, sa kauta na nonai mocemoce, sa lako yani.

Era sa qai cudruvi koya ko ira na Jiu—"A Sigatabu ogo. Sa tabu mo colata voli na nomui mocemoce." Sa kaya ko koya, "O koya ka vakabulai au, sai koya ka kaya me'u kauta na noqui mocemoce." Era sa qai taro vua se kocei ka vakarota vua na ka ko ya.

Nanuma mada na nodra cati Jisu. Era sa sega ni taro, "Se kocei ka vakabulai iko?" Era sa kaya "Se ko cei ka vakarota kivei iko na ka tabu ko ya, na kauta voli na nomui mocemoce e na Sigatabu?" Ia ka sa segai ni kilai Jisu na tamata ko ya.

Ka oti sa veikune tale kaya emuri ko Jisu e na Vale ni Soro, sa kaya vua, "Kua ni ko valavala ca tiko, de baci yacovi iko e dua na ka bibi cake ka lailai wale na kemu mate ko sa qai bula kina."

Sa qai kilai Jisu na tamata ko ya, sa laki tukuni Koya sara kivei ira na turaga se kivei koya beka na Bete levu. Era sa qai vakacacani Jisu, era beitaka Vua na nona vakabula na tamata e na Sigatabu.

Eda sa kurabuitaka na nona yalo vakaisi ca sara na tamata ko ya. Sa vakabulai koya ko Jisu, ia ka sa laki tukuni Jisu ko koya.

42. Sa laulaba ko Joni.

Sa Kovana mai Kalili ko Eroti Anitipa e na gauna ko ya. A turaga ca duadua ko koya. Sa drotaka na wati i tacina ko koya. A tacina ko Filipino, a watina ko Erotiasa na yacana. E dua na luvedrau ko Salome na yacana, a gone alewa matavinaka sara, erau sa dro vata kei tinana ni rau sa veicavu ko tinana kei Anitipa.

Sa ka vakasisila sara na veicavu ko ya. E dua ni sa rau veivugoni ko Eroti kei Erotiasa; e dua tale ni sa bula tiko na wati i Eroti, e dua na marama vinaka sara, ko tamana ko Tui Arapea.

Ia ko Eroti sa vesuki Joni na dauveipapitaiso e na vale ni veivesu. Sa dauvunauci koya ko Joni, sa kaya vua "Sa tabu vei iko na wati i tacimu." Sa rogoca na vosa ko ya ko Erotiasa, sa cudru sara, sa via vakamatei Joni. Ia sa rerevaki Joni ko Eroti, sa sega ni via vakamatei koya.

Ka oti, sa caka magiti levu ko Eroti e na nona siga ni sucu. Sa sureti kina ko ira na turaga na lewe levu. Sa ia tiko na magiti sa qai curu mai ko Salome ka mani meke kivei ira. Sa vakavinavinaka vakalevu ko Eroti. Sa kaya vua, "Kerea mada ga na ka ko sa via rawata. Noqui tavi mada me'u solia kivei iko." Sa cavuta e dua na vosa bibi, "Ke wase rua na noqu matanitu, ke sa nomu ga e dua na kena wase."

Sa qai cici sara yani kivei tinana ko Salome. Sa taro vua, "A cava beka me'u kerea?" Sa kaya ko tinana, "Ko Joni ga na dauveipapitaiso, mo kerea mada na uluna."

Sa qai lesu sara kivei Eroti ko Salome, sa kerekere vua, "Me kau sara mai kivei au kike na ulu i Joni e na dua na dari."

Sa qai taqaya vakalevu sara ko Eroti. Ia ka sa dredre vua me vakasuka tale na nona vosa. Sa madua kivei ira na turaga era kana vata kaya. Sa qai vakavorakitaki ko koya, sa kaya, "Sa vinaka." Sa tala e dua me tamusuka na ulu i Joni. Sa kauta mai na uluna ko koya, sa virikotori e na dua na dari; sa solia kivei Salome, ia ko Salome sa kauta kivei tinana.

Era sa kaya na Jiu sa taura na ulu i Joni ko Erotiasa, sa mani cula na yamena e na dua nai cula, ka oti sa viritaka na yagona ki na daku ni bai me kedra na koli.

Ia ko ira na tisaipeli i Joni era sa laki tukutuku kivei Jisu. Ai rogorogo ca oqo sa rogoca ko Jisu ni sa qai lesu tale mai Jerusaleme ki Kalili.

Me tukuni mada na kedrau kuita ko Eroti kei Erotiasa. E dua, sa cudru sara ko Tui Arapea ka ni sa beci na luvena. Sa kabai Eroti ko koya ka mokuta na nonai valu. E dua tale, sa vakasivoi Eroti ko Tui Roma; sa vakasevi rau kei Erotiasa ki na dua na vanua tani, erau sa mate vakaca kina. Sa mate vakaca ko Salome talega.

A KENAI VAKAVUVULI.

1. Me da kakua ni rere kivei ira na tamata. Sa doudou ko Joni. Sa vunauci Eroti.

2. Era sa na rawata beka na veivakamatei ko ira na tamata ca, ia ka sa muri ira na cudru ni Kalou.

43. Sa vakania na lewe 5000 ko Jisu.

Sa via vakacegu vakalailai ko Jisu, sa kaya kivei ira na tisaipeli me ra laki soko ki na dua na vanua lala ka tu e na baravi ni Drano levu ki na N.E. Era sa vakarewa me ra kauti Koya yani kina, ia ka sa cagi mai, era sa veicavuyaki vakadede. Sa laukune mai vanua na nodra waqa; sa lewe levu sara na tamata era sa taubale e vanua, era sa liu yani ki na vanua lala ko ya, era sa waraki Jisu mai matasawa.

Sa lomani ira ko Jisu, sa vakavulici ira ko Koya, sa vakabula talega na nodra mate. Ka oti, sa kala na siga, sa yakavi mai, sa lomadra na tisaipeli me ra dui lako ko ira na lewe vuqa me ra laki voli kedra. Sa kaya ko Jisu "Dou vakani ira mada ga." Sa kaya ko Filipe, "Keitou sa na rawata vakaeei na kedra na lewe vuqa sara ka tu oqo? Ke sa volitaki kina nai lavo e 200 ke sa yadua wale na kedra tiki ni madrai lailai me na rawa kina." Sa qai kaya ko Adriu, "E dua na gone tagane eke sa tu vua e lima nai buli madrai parile kei na ika lalai e rua. Ia ka na cava beka na kena yaga na kakana lailai wale ko ya me kedra na lewe vuqa ka tu?"

Sa kaya ko Jisu me ra laki tuvai ira, me ra tiko lewelewe ya 50, se lewelewe ya 100. Ka oti, sa vota ko Koya nai buli madrai e 5 kei na ika lalai e 2. Sa votavota tiko, sa sega ni oti rawa na kakana. O ira na tisaipeli era sa kauta na kedrai votavota na mata tamata yadua. Era sa kana kece kina ka mamau. Ka oti, sa kaya ko Jisu me sa katonu mada na cau ni kedra, sa sinai kina e 12 na walaki.

44. Sa butuka na dela ni wai ko Jisu.

Sa vakani ira oti na lewe 5000 ko Jisu, sa qai katakata sara na yalodra. Sa rere ko Jisu de ra sa na via buli Koya sara me nodra Tui, ka mani tubu kina na ca vakavanua.

Sa vakatalai ira tani na nona tisaipeli me ra voce yani ki tai kadua. Era sa lako vakavoraki ga, sa katakata sara na yalodra. Sa qai vakatalai ira na lewe vuqa me ra dui lako. Sa bogi mai sa dro ko Koya, sa laki masu vuni e na dua na delana.

Ka oti, sa lomalomani ni bogi sa qai laba na cagi. Sa lutu mai na cagi ka dausobu mai na ulunivanua, sa dua na ka tani na ua. Sa ra mate e na voce ko ira na tisaipeli ka mani tawa yaga, sa sega ni rawa na vanua, sa kolai luvu na waqa.

Era sa qai kunea e dua na ka vulavula ka toro tiko mai. Sa rairai vakatamata, sa butuka tiko na vuso ni ua. Era sa qai mate e na rere; era qoqolou, "A yalonymate ka tu!" Sa qai rogo mai na vosa i Jisu, "Sai au ga. Kakua ni rere."

Sa qai tubu sara na katakata e na kete i Petero. Sa kaya "Kevaka sai Kemuni, me'u lako madani kivei Kemuni." "Ia, lako mada mai." Ko Jisu oqo. Sa qai rika sara ki wai ko Petero. Sa kaukauwa vakavanua dina na wai e na ruku ni yavana, sa lako tiko e delana. Ka oti, sa qai vakaraica na kena kaukauwa na cagi, kei na ua sa ka rerevaki tu, sa qai rere ko koya. Ia na nona lutu dromu sa vakatekivu vata kei na nona rere; sa kaci ko koya, "Vakabulai au, noqu turaga, au sa mate!" Sa taura sara ni ligana ko Jisu, sa kaya, "O iko na vakabauta malumalumu, ko sa yalolailai e na vuku ni cava?"

Erau sa vodo ki waqa, sa qai maravu levu mai. Sa oso sara na yalodra, era sa kaya "Sai Kemuni na Luve ni Kalou dina sara!"

A KENAI VAKAVUVULI. 1. Sa dredre me biuti ira na nona tamata ko Jisu.

2. Ke sa sega ni laukune ko Koya ke sa voleka tu ga.

3. Sa dredre me ra tabogo kivei Koya. Sa bogi buto na bogi ko ya, ia ka sa rarama ga Vua.

4. Sa dredre me daro na nona lakani kivei ira. Sa cava levu, era sa tiko e na loma ni wai ko ira, sa tiko e vanua ko Koya. Sa sega na waqa me lele kina ko Koya. Ia ka sa qai lako e na dela ni wai.

5. A ka sa dauvakaluvuci keda na noda rere. Sa doudou ko Petero, sa qai lako vakavinaka : sa rere, sa qai luvu ga.

6. A vu ni rere na gole tani vei Jisu. Sa vakaraica ko Petero na cagi kei na ua, sa qai tubu kina na nona rere. Me da nanuma ga na nona kaukauwa ko Jisu. Sa na ka rerevaki beka na ca, ia ka sa malumalumu kece na ca e vuravura, sa kaukauwa duadua ko Jisu.

AI VAKAMACALA.

A tiki ni bogi sa rairai kina ko Jisu sa volai vakaoqo e na Maciu 14—25, “nai kava ni wase ni bogi.”

Era sa dauveivuke yadra e na bogi ko ira na tamata i valu vaka Roma. Sa wase vaka 4 na bogi, era sa veivuke vaka 4.

Sa vakaoqo na kena wase :—Sa vakatekivu e nai ka 6 ni kaloko e na yakavi, sa tini e nai ka 6 e na mataka.

Ai matai,	mai	nai	ka	6	ki	nai	ka	9.
Ai karua	„	„		9		„		12.
Ai katolu	„	„		12		„		3.
Ai ka va	„	„		3		„		6.

45. A gone daubese.

E dua na ka era sa cati Jisu kina ko ira na Farise na nona daulomani ira na tamata beci.

O ira na Farise kei ira na vunivola era sa beci ira vakalevu na tamata lalai. Era sa dauvakatokai ira, “O ira na ca,” ka ni ra sa sega ni vuli e na Vunau i Mosese. Ia ko Jisu sa bese ni beci ira. Sa digitaki ira me nona tisaipeli, sa dautiko vata kei ira, sa dau caka loloma kivei ira. Era sa cudru sara kina ko ira na Farise, era sa kaya, “Sa daukana vata ko koya kei ira na ca.”

E tolu na vosa vakatautauvata sa cavuta ko Jisu mei vakavuvuli kivei ira e na ka ko ya. Sa macala kina na nona loloma na Kalou vua na tamata ca sa veivutuni se saumaki mai. 1. A sipi ka yali. 2. A tiki ni lavo ka yali. 3. A gone daubese.

A GONE DAUBESE. NONAI TOVO. E dua na turaga sa lewe rua na luvena. Sa tiko lasa kaya ko koya ka qase vei rau, sa tawalasa ko koya ka gone.

Me da nanuma :—

1. Sa tawa lasa e na vuku ni cava beka na gone ko ya ?

Sa tu kece vua na ka eda sa dau lasa kina. Sa vutuniyau ko tamana, sa tiko vakaturaga na gone ko ya. Sa kana vakavinaka talega. Sa sega so ni rui bibi na nonai tavi ; ko ira ga na lewe ni vale sa dau nodrai tavi na cakacaka dredre. Sa sega ni daucudruvi koya ko tamana, sa turaga yalololoma duadua. Ia me na tawa lasa na gone e na vuku beka ni cava ?

A vu ni nona tawalasa na nona via muria na ca. Sa dredre vua me ia tiko nai valavala ca e na vale i tamana, sa qai tawa lasa kaya ko koya.

Ai tovo ko ya sa nodrai tovo na lewe vuqa. Tamadra ko Koya na Kalou, nona vale na lotu, nona cakacaka nai valavala vakalotu. Era sa sega ni lasa Kaya ka ni ra sa via muria na ca.

II. SA LAKO TANI KO KOYA.—Sa rairai kina na nonai tovo.

1. A nona via lewai koya vakai koya ga.

Sa bese ni vakarorogo tiko kivei tamana. Sa kaya vua, “Tamaqu, solia mada mai kivei au na noqui votavota ni yau.”

Ai votavota cava li ? Sa nei tamana nai yau kece ko ya. Me mate ko tamana ena qai votai vakadodonu nai yau me nodrau koi rau na luvena. Kevaka sa via vakai lavo na gone, sa nonai tavi me kerekere kivei tamana. Ia ka sa vosa doudou ga. Sa sega ni rogo vakerekere na nona vosa. Sa kune kina na nona domoqa kei na nona via lewai koya vakai koya ga.

2. E dua tale, sa rairai na nona tawa loloma.

Sa lomani koya vakalevu ko tamana. A ka ni rarawa levu sara vua me lako tani na luvena. Ia na gone ko ya sa sega ni lomani tamana, sa rawarawa vua me biuti koya. Sa qai sega ni vakaberaberataka na nona lako. Rawa mada nai yau, sa qai lako sara ko koya.

3. E dua tale, sa rairai sara na nona via muria na ca.

Sa lako ki na dua na vanua yawa sara. Meicavai ko ya ? A vuna sa rere beka de sa na lakovi koya ko tamana. Se

madua beka de rogo yani kivei tamana na nonai valavala, sa mani lako vakayawa kina.

Ai tovo kece ogo sa dau rairai vei keda.

1. Eda sa dau via lewai keda, eda sa dau bese ni vakarorogo vua na Kalou.

2. Sa ka levu na nona loloma kivei keda, ia eda sa sega ga ni lomani Koya. Sa ka rawarawa wale me da biuti Koya.

3. Eda sa dau via vakayawaki Koya. A vuna na noda dauviamuria na ca.

III. NA VANUA VAKAYAWA.—I. Sa yaco taumada na marau vua na gone ogo.

Era sa lewe levu era dau tiko kaya, era dau kana vata kaya, era dau muri koya, era dau vakasakasaka vua. O ira na alewa ca era sa dau mokoti koya, era dau vosa dokai koya.

Ia ka sa marau ca ko ya. E dua na kena ca, sa sega ni mamau kina na yalo ni tamata.

E dua tale, sa vakayalia nai yau dina.

E dua tale, sa ka lekaleka walega.

E dua tale, sa vakarautaka na rarawa levu me kani keda.

2. Sa yaco vua emuri na rarawa.

Sa bera ni oti na nonai lavo era sa lewe levu era sa muri koya tiko. Ia sa oti kece, era sa qai biuti koya walega. Sa viakana, era sega ni vakani koya; sa vakaloloma tu, era sega ni lomani koya. Era dau vakasakasaka vua eliu, ia ogo sa qai dravudravua ko koya, era sa vakabokolataki koya ga—"A kaisi maivei beka ka tu?"

Sa qai vakaloloma vakaidina ko koya. Sa sega e dua me lomani koya. Sa laki kere cakacaka me rawa kina na kena. Ia erau sa veivosaki kei na dua nai taukei ni vanua ko ya me nonai tavi na vakana vuaka mai veikau. E dua na qele-ni-vuaka sa qai nonai tavi me muria voli.

Nanuma mada na kena bibi na ka ogo kivei ira na Jiu. Era sa tabu vuaka. A vuaka era sa vakasisilatata ga. Kevaka ko na kaya vua e dua na nodra kaisi wale, "Nomui tavi made na vakana vuaka, sa na vo ga na veiravu. Ia ka sa gone turaga na gone ko ya. A nona viakana levu ka rawai koya. Sa laki taura nai tavi vakaisi ko ya, ia ka sa rui lailai na kenai voli, sa sega ni voli rawa kina na kena me rauta. Sa vo tu na nona viakana, sa qai kania na kedra na vuaka mei

kuri ni kakana sa voli rawa. Sa qai dei vakaca kina na ketena.

Oqori na ka era sa daukunea ko ira na tamata e lewe vuqa e na ka vakayalo. Era sa vakaotia sara na nodra kaukauwa kei na nodra bula e nai valavala ca. Sa ia tiko, era sa marau voli. Ia sa marau ca duadua na nodra marau, sa lekaleka wale, sa vakarautaka na rarawa levu me kedra.

Oti na nodra bula, se na nodra kaukauwa, era sa qai vakaloloma tu. A vanua vakayawa era sa tiko kina, ko "Rusa" na yacana. O cei me na lomani ira? O cei me na soli ka kivei ira?

IV. A NONA SAUMAKI MAI. Sa vutuniyau tiko ko koya, sa sega tiko ni nanumi tamana; sa vakaloloma sara, sa qai nanumi koya.

Koi keda ga oqo. Eda sa bula vinaka voli, eda marau lako, eda sa sega so ni nanuma na Kalou. Ia me yacovi keda e dua na rarawa levu, se na rere, se na mate, eda sa qai nanumi Koya, eda sa tagi Vua.

Sa qai kilai koya na gone ko ya. A nona dravudravua ka vakavulici koya. Sa vaka, "O ira na nona tamata wale ko tamaqu era sa mamau tiko e na madrai, ka vo tu yani, ia koi au, au sa mate e na viakana."

A madrai ko ya sa sega ni bale ki na madrai walega. A kenai balebale "na kakana dina." Sa lako vakaoqo na nona vakanananu, "O ira na lewe ni vale mai neitou era kana kakana dina e na veisiga. Era sa oca e na kana ka sega ni oti rawa na kedra. Ia koi au oqo, au sa mate wale e na viakana. Au sa kana vakaca, ia na qau kakana ca oqo sa rui lailai tu, sa vo tu na viakana."

Oqo na kenai vakatekivu na veivutuni. Me da kila na noda vakaloloma, me da cata talega, me da domona na vinaka. Ia ke tini koso na veivutuni e na gauna ko ya, ke tawa yaga ga.

Sa qai kaya na gone, "Au na ia, au na lako kivei tamaqu &c."

A kenai karua e na veivutuni oqo. Sa qai yavala na lomana; sa nakita

(1) Me biuta na ca.

(2) Me lesu tale kivei tamana.

(3) Me vakamalumalumu vua—"Au sa sega ni yaga me'u vakatokai me luvenu, &c."

A ka vinaka sara oqo, ia ke sa tini koso eke na veivutuni, ke sa veivutuni tawayaga ga. Era sa lewe levu era dau kaya "Au na ia," ia era sa toka vakadua ga. Sa labati ira na cagi mai wai, se tauvi ira na mate e vanua, era sa qai rere, era sa kaya "Au na curu siga, au na veivutuni, au na biuta na noqui vala-vala ca. Me'u bula mada oqo, au na qai tamata vinaka." Sa lomani ira ko Koya na Kalou, era sa bula, era sa qai yalo kau-kauwa tale.

Ia na gone ko ya sa sega ni vosa wale na nona veivutuni. Sa ka dina sara. Sa kaya "Au na ia," ka sa qai lade cake sara ka lako.

A ka vinaka oqo, ia ka sa sega ni yaga me tini koso eke na noda veivutuni. Era sa lako ko ira eso, era lakolako tiko, ka oti era sa sega ni yaco sara yani. Era sa ceguleka beka se cava, se ra gole tani me ra laki caka cava beka, ia era sa sega ni yaco sara yani.

A gone ko ya sa dei na lomana. Sa yawa na sala, sa malumalumu ko koya, sa sega vua nai lavo me voli kena, ia ka sa lako tu ga. Sa bese ni tiko, sa bese ni moce, sa bese ni gole tani. Sa vakanamata vakadua ki na koro i tamana, ka sa lako vakadodonu sara yani. Oqo na ka dina. Oqo nai tovo sa rawa kina na bula.

V. A NODRAU VEIKUNE TALE KEI TAMANA. Sa yawa ko koya sa kunei koya sara ko tamana. Sa cici sara mai, sa reguca, sa marau. Sa macala kina na nona loloma levu ko tamana.

1. Sa nanumi koya tiko. Sa tiko tani vakadede na gone, ia ka sa nanumi koya tiko ko tamana.

2. Sa kunei koya sa lako vakayawa mai. Sa macala sa dau vakararai tiko ko tamana, sa qarai koya tikoga.

3. Sa sega ni okata vua na nonai valavala. Sa marautaka ga na nona lesu tale mai.

Ai tovo ni Kalou dina sara oqo. Sa nanumi keda tikoga ko Koya, sa dau vakaraici keda, sa rai vakayawa tiko kivei koya sa qai saumaki mai.

Sa sega tale ni okata vua na nonai valavala ca, sa rekita-taki koya ga.

Sa vakamalumalumu na gone—"Tamata ca koi au, au sa sega ni yaga me'u vakatokai tale me luvemuni. Me keitou tiko vata ga kei ira na nomuni lewe ni were."

Ia ko tamana sa qai kaci sara kivei ira na nona tamata me dua mada mai nai sulu vakaturaga sara, kei na mama ki na ligana, kei nai vava ki na yavana. Me ra caka magiti levu. Kenai coi na luve ni karavau vakalewe duadua. Me kua sara mada na cakacaka! Sa noda bogi ni marau ogo! A luvequ ka mate sa qai bula tale!

Sa bale ki na loloma ni Kalou nai tukutuku ogo. Sa saumaki mai na tamata ca, sa qai lomani koya vakalevu na Kalou. Sa vakabauti koya me luvena dina sara.

VI. A KENAI TINITINI. Sa ia tiko na magiti kei na meke kei na marau. Sa qai tale mai nai teitei ko tuakana. Sa taro, "A magiti cava beka ka caka tiko ogo?" Sa qai kaya vua e dua na lewe ni vale, "Ko tacimuni saka ka lesu mai. A kena magiti sa cakava na turaga." Sa qai cudru ko koya, sa bese ni curu ki vale.

Sa qai lako mai ki tautuba ko tamana, ka vakamasuti koya. Sa vosa kudrukudru ko luvena; sa kaya, "Oi au ogo au sa dau qaravi iko, sa sega e dua na gauna me'u bese se talaidredre. Evei beka e dua na luve ni koti walega ko a solia me'u caka magiti kina? Ia na luvemu ko ya sa qai tale mai, sa vakayalia wale na nomui yau kei ira na alewa ca, ko sa qai cakava sara me kena na kakana vinaka duadua!"

Sa kaya ko tamana, "A luvequ, edaru na tiko vata tikoga. Sa nomu kece na noqui yau. Ia sa ka dodonu me da reki ka marau, ni ka mate ko tacimu ka sa qai bula tale."

Sa bale na vosa ogo kivei ira era sa kudrutaka na loloma i Jisu kivei ira na tamata ca era sa saumaki mai.

Ia e dua na tikina me da nanuma sara. Sa sega tale nai yau me nona na gone ka lesu mai. A nonai votavota sa vakayalia oti ko koya. Sa sega tale na kenai karua. Sa lomani ga, ia na nonai yau sa oti makawa. Nanuma mada! Kevaka ko sa vakaotia na nomu gauna vinaka e nai valavala ca, sa qai oti sara. Ko sa veivutuni tale, sa bula na yalomu, ia ka sa sega ni lesu tale kina na ka ko a vakayalia.

46. A Sigatabu.

E dua tale na vu ni nodra cati Jisu ko ira na Farise, na nona vosa ka bale ki na Sigatabu.

Ko ira na Jiu era sa doka vakalevu na Sigatabu. A ka vinaka ko ya; a kena ca era sa vakatabuya na ka sa sega ni

tabu, era sa rui vakabibitaka sara. Sa qai sega tale ni siga ni vakacecegu, sa ka ni rarawa ga kivei ira na tamata.

Era sa vakatabuya na caka kakana, sa tabu na buka, sa tabu na kakana katakata. Sa tabu na veivakabulai. Era kaya sa cala vakalevu sara ko koya sa vakamatea e dua na kutu ni koli e na Sigatabu, era sa bese ni vala, era sa bese talega ni dro. Era soli ira me ra moku walega.

Sa vakabula na mate e na Sigatabu ko Jisu, era sa cati Koya kina. Ka oti, sa ra tiko mai Kalili ko Jisu kei ira na nona tisaipeli, era sa lako voli e na Sigatabu. E dua na were ni witi (sila) era sa lakova. Era sa viakana, era sa qai betia eso na sola ni witi, era sa qilica e na ligadra me lutu mai na witi, era sa qai kania.

N.B.—Sa sega ni butako oqo. A kenai vakarau, kevaka sa viakana e dua na Jiu sa qai tara vua me kania voli e dua na witi, se vua ni vaini, se kakana cava beka ka tubu e na were sa lakova tiko. Sa tara me laukana na ka sa kania rawa ni sa lako tiko ko koya. Ia sa tabu ni katona e dua me kau yani.

Era sa qai beitaki ira na tisaipeli kivei Jisu ko ira na Farise. Sa qai kaya ko Jisu, “Dou a sega beka ni wilika nai tukutuku kei Tevita? Sa viakana ko koya sa qai kania na madrai dauraici. Sa tabu na madrai ko ya me kedra na bete duadua. Ia sa kania ko Tevita, sa solia talega me kedra na nona cauravou.”

Sa tukuna tale kivei ira na nodrai valavala na bete, era sa dau ta buka, era sa daucakacaka e na Vale ni Soro e na Sigatabu. O ira na Jiu era sa dau kaya sa tara ga na cakacaka vakabete ko ya, ka ni sa caka me yaga e na Vale ni Soao. Ia sa kaya ko Jisu sa ka wale na Vale ni Soro, sa ka levu duadua ko Koya.

Ka oti, sa curu ki na vale ni lotu ko Koya, sa dua kina na tamata sa malai na ligana, sa savu walega, sa sega ni yaga vua. Era sa vakaraici Koya ko ira na Farise de sa na vakabula na tamata ko ya e na Sigatabu, me ra qai beitaki Koya ki na veilewai.

Sa qai kaya kivei ira ko Jisu, “Oi kemudou, sa vakabekaevei na nomudou sipi; kevaka sa lutu ki davuke e dua na sipi e na Sigatabu, dou na sega beka ni laki yarataka tale mai na loma ni davuke? Ia sa ka talei beka na sipi, se ka talei

na tamata? Sa tara ga na veivakabulai e na Sigatabu." Sa qai koya ko Koya vua na tamata sa savu na ligana, "Dodoka mai na ligamu." Ka sa qai bula sara ko koya.

Nanuma mada na nona vakabauta na tamata ko ya. Sa sega ni kaya, "Oi au saka, au sa sega saka ni rawata. A ligaqu sa savu wale, sa sega ni'u dodoka rawa." Sa rogoca nai vakaro, sa sesega ga; sa qai curuma sara na ligana na kaukauwa, sa qai bula.

Sa bale talega ki na ka vakayalo nai tukutuku ogo. Sa rairai dredre beka nai vakaro eso, Me da segata ga. A nodai tavi na sesega; sai tavi i Jisu na kena kaukauwa.

47. A Vuluvulu.

O ira na Farise kei ira na Vunivola era sa vakaikuritaka nai Volatabu. Era sa vakatoka na Peniteteuki "Na Vunau-volai," ia na kenai kuri era vakatoka na "Vunau-tukuni." Era kaya sa ka bibi sara ogo, a ka mamada wale ko ya.

A Vunau-tukuni era kaya sa tukuna na Kalou kivei Mosese. Sa sega ni vola ko Mosese, sa tukuna ga kivei ira na qase eso, me sa qai tukuni tikoga kivei ira na veitarataravi e na gauna ki muri. A nodra talanoa wale ogo, sa sega ni dina. Ia era sa vakabauta sara na Vunau-tukuni. Era sa kaya sa ka bibi duadua.

E dua na ka levu nai vakaro ka tu e na Vunau-tukuni. E dua, na vuluvulu; me ra dau vuluvulu ko ira na tamata. Era tale mai na veivoli me ra vuluvulu mada. Era sa bera ni kana me ra vuluvulu mada. Era kaya sa ka wale na laba, sa ka bibi na tawa vuluvulu.

Ia ko ira na Farise era sa beitaki ira na tisaipeli kivei Jisu. Era kaya, "A nomu tisaipeli era sa daukana sa sega ni ra vuluvulu oti." Sa kaya kivei ira ko Jisu, "Sai kemudou ga ko dou sa dau vakatawayagataka mai vakaro ni Kalou e na nomudou Vunau-tukuni." Sa qai vakamacalataka kivei ira ni sa sega ni vakadukadukalitaki keda na ka e sau. A ka mai loma ga, a yalo ca, a gagadre ca, a vakanananu ca, sa vaka-sisila kina na yaloda.

A nona vosa ogo era sa cata vakalevu sara ko ira na Farise. Sa vukica sara na nodrai vakavuvuli ko Koya.

48. A ca levu duadua.

Sa tukuni oti na nodra cati Jisu ko ira na Farise. Era sa qai lesi ira eso me ra muri Koya tiko, me ra vakaraici Koya, me rawa kina e dua na ka me ra kauta ki na Sanedrimi.

Sa tiko voli mai Kalili ko Jisu, sa qai kau mai kivei Koya e dua na tamata sa curumi koya na tevoru. Sa sese kina na yalona, sa mataboko talega ka galu. Sa vosa vua ko Jisu, sa qai dro sara na tevoru, sa bula na tamata. Sa lesu tale mai na yalona, sa matarai, sa rogo na daligana. Era sa qoroqoro ko ira na tamata, era kaya "Sai koya dina oqo na Luve i Tevita"—a kenai balebale "Ko Mesaia."

Era sa rogoca na vosa ko ya ko ira na Farise, era sa qai cudru sara. Era kaya "Sa dina ga na nona vakasevi ira na tevoru. Ia na nona kaukauwa sa solia ko Pielisepupi, o koya ka nodra turaga na tevoru."

Sa qai vunauci ira vakabibi ko Jisu. Sa vakaoqo na kenai balebale na nona vosa :—

1. Sa sega ni dodonu na ka era kaya. Sa veimecaki kei Setani ko Koya ; me na qai totaki Koya vakabekaevei ko Setani ?

2. Sa rawai Setani ko Koya. Sa dredre me ra vorati Koya ko ira na tevoru ; sa vosa ko Koya, era sa qai vakasevi sara. Sa macala kina sa qai yaco na matanitu ni Kalou. A kenai balebale, sa qai rairai mai na kaukauwa ni Kalou.

3. A nona cakamana sa cakacaka kina na Yalo Tabu. Ia era sa kaya ko ira na Farise sa rawa na nona cakamana e na kaukauwa i Setani. A nodra vosa ko ya era sa vosacacataka kina na Yalo Tabu. A ca levu duadua ko ya. A nodra cala kece na tamata sa buluti rawa, ia na ca ko ya sa dredre me bulu.

Ka oti, era sa kerea Vua e dua nai vakatakilakila. Sa vakaoqo na kenai balebale na nodra kerekere, "Ko sa tamata lailai wale. A luve ni matai walega ko iko. Sa dina ga ko sa vakaseva rawa na tevoru era curuma na tamata. Ia keitou sa kaya na kaukauwa ko ya sa solia kivei iko ko Setani. Sa totaki iko ko koya. Ko sa qai kaya sa kaukauwa ni Kalou dina ka tu vei iko. Me dua mada mai na kenai vakatakilakila. Me kua ga na cakamana walega. Me dua mada nai

vakatakilakila mai Lomalagi, me macala vakasigalevu kina sa talai iko na Kalou."

Sa bese kina ko Jisu. Sa ka levu nai vakatakilakila sa soli oti kivei ira. Sa kaya ko Koya ena sega nai vakatakilakila me na soli kivei ira, nai vakatakilakila ga kei Jona na parofita.

Sa bogi tolu e na kete ni ika levu ko Jona, sa qai bula tale mai. Ia ko Jisu sa na mate ka bulu, ena qai bula tale e nai katolu ni bogi.

NANUMA MADA. Oqo nai vakatakilakila levu duadua. Sa vakabula na mate ko Jisu, sai vakatakilakila levu ko ya. Ia nai vakatakilakila lailai wale ko ya, na ka levu duadua na nona vakabulai Koya vakai Koya ga. Sa vakamatei, sa bulu oti, sa qai vakabulai Koya tale. Sa sega na dua tani me vakabulai Koya; sa vakabulai Koya vaka i Koya ga. Oqo nai vakatakilakila levu duadua. "Sai Koya dina oqo na Luve ni Kalou."

49. Sa Vunauci ira na Farise ko Jisu.

Sa oti ko ya sa qai sigalevu mai. Sa sureti Jisu e dua na Farise me rau laki kana ki nona. Sa lako kaya ko Jisu. Sa curu ki vale, sa laki davo e nai kanakana, sa sega ni vuluvulu mada eliu. Era sa cudru kina ko ira na Farise ka tiko e na vale ko ya.

Sa qai vunauci ira ko Jisu, sa tukuna na nodrai valavala; era dau gumatua e na lotu rairai walega, ia na kena dina ni lotu era sa vakawaletaka. Sa vakatauvatani ira ko Koya kei nai bulubulu, sa dau rairai vulavula ka savasava e sau, ia sa koto e loma na sui ni mate kei na ka velavela sara.

N.B.—A nodrai bulubulu na Jiu sa dau tara vaka vale watu. Sa dau boro vulavula na mata ni bulubulu. Sa rairai vinaka sara e sau.

Era sa qai cudru sara, era vakavolivolti Jisu, era vosa-boraborata, era vosacudrucudruya. Ka oti, sa lako tani ko Koya. Era sa waraki Koya tiko e taudaku ni vale ko ira na lewe vuqa. Sa qai vunau kivei ira ko Koya, "Dou qarauni kemudou mada mai na nodra leveni na Farise, sai koya na dauveivakaisini." Sa kaya ko Koya sa sega ni yaga na veivakaisini.

Sa sega ni lawakitaki rawa na Kalou. Me ra kakua talega ni rerevaki ira na Farise. A veivakamatei vakayago walega era sa rawata. Ia na Kalou sa na vakabulai ira era sa qaravi Koya.

N.B.—A LEVENI. Sai koya na ka sa caka vata kei na madrai droka. Sa curuma kece na madrai na leveni. Sa tubu kece kina.

50. A Oga tawavuku.

Sa vunau tiko ko Jisu, sa qai vosa sara mai e dua na tamata, "Ni vosa saka mada kivei tuakaqu, me sa vota mada mai kivei au na noqui votavota." Sa bese sara ko Jisu. Sa sega ni nonai tavi na ka ko ya. Nanuma mada na nona yalo-vakavuravura na tamata ko ya. Sa vunautaki tiko na ka vakayalo, ia na ka vakavuravura ga sa nanuma tiko ko koya.

Sa qai vunauci koya ko Jisu e na dua na vosavakatautau-vata.

E dua na tamata vutuniyau sa tubu mē ka levu sara na nonai yau. Sa rui lailai na nona veivale-ni-yau. Sa qai kaya ko koya, "Sa rui ka levu tu na noqui yau, a cava beka me'u lewa? Au sa lewa vakaoqo, me basu mada na noqu vale-ni-yau, me'u na qai tara tale me vale lelevu sara. Me ra yauta kina na noqui yau ko ira na noqu tamata. Ia koi au, me'u cakacaka tiko e na vuku ni cava? Sa ka levu sara na noqui yau. Au na qai vakacegu ga, au na sega tale ni cakacaka. Au na kana magiti, au na marau voli ga. Sa vakacegu mada na yaloqu. Sa na rauti au ka yabaki e vuqa na noqui yau."

Ia e na bogi dina ko ya sa rogo mai kivei koya na vosa ni Kalou, "A lialia ko iko! Ko na mate e na bogi edaidai oqo. Ena qai nei cei beka na nomui yau?"

Me da taroga mada na vu ni nona cala na tamata ko ya.

1. Sa dau gumatua ka daucakacaka ko koya.

Sa sega ni tubu wale na nonai yau me levu sara. Sa tamata dauteitei ko koya. Ia na teitei na cakacaka bibi.

Sa sega ni kune eke na vu ni nona cala.

2. Sa dei na nona gumatua, sa sega ni vagauna walega.

Sa sega ni rawa vakadua nai yau levu e na teitei. Sa sega ni ka ni yabaki dua walega na nonai yau na tamata ko ya. Sa daucakacaka tiko ko koya ka yabaki e vuqa.

Sa bera ni kune na vu ni nona cala.

3. Sa maroroya na nonai yau. Era sa daucakacaka ko ira eso, sa rawa kina na nodrai yau, ka oti era sa qai vakayalia walega.

Ia na tamata ogo sa maroroya sara na nona ka. Sa ca beka na nonai tovo ogo? E segai. Sai tovo vinaka sara.

Sa bera ni kune na vu ni nona cala.

4. A VU NI NONA CALA. Sa vakararavi ki na ka vakayago walega. Sa dua na ka levu na nonai yau, ia ka sa dravudravua vakayalo ko koya. Sa sega e dua na nonai yau mai Lomalagi. Sa kacivi koya na Kalou me sa toki tani mada e vuravura ogo, sa qai vakabekaevei ko koya? Sa tu ga e vuravura na nonai yau, sa lako luvawale yani ko koya. Sa sega na nonai yau e na vanua sa qai toki yani kina.

Sa qai macala na nona lialia. Sa gumatua ko koya, sa yalodei, sa daumaroroya vakavinaka na nonai yau. Ia nai yau ko ya sa sega ni yau dina, sa sega na nonai yau mai Lomalagi.

A KENAI VAKAVUVULI. Sa yaga me da gumatua e na ka vakavuravura, ia me da nanuma tikoga sa sega ni yau dina na kenai yau. E dua bau ga nai yau dina nai yau ka bini tu mai Lomalagi.

51. A alewa ni Kenani.

Sa qai lako tani e Kalili ko Jisu. Sa lako ki na vanua sa yacana ko Siro Finisia ka koto ki na N W. Sa tu kina na koro lelevu ko Teiri kei Saitoni. A vanua vakatevoro ko ya.

Sa qai tagi muri Koya e dua na alewa sa tauvi mate na luvena, sa curumi koya e dua na tevoro. Sa tagi kivei Jisu me sa laki vakabula na luvena. Ia ka sa sega ni vosa vua ko Jisu.

Sa tagi tiko na alewa, sa bese ni kua. Era sa qai kerekere Vua ko ira na tisaipeli me sa vakatalai koya tani. Sa toro sara mai kivei Jisu na alewa, sa cuva sobu, sa tagi, "Turaga, vukei au!" Sa kaya ko Jisu, "A kedra na gone sa sega ni yaga me biu me kedra na koli." Sa kaya na alewa,

“Sa dina saka oqori. Ia me’u kana vata mada kei ira na koli, era daukania na meme ni kakana era sa vakalutuya ko ira na gone.”

Sa qai kaya ko Jisu, “Sa qai dua na vakabauta levu! Sa rawa na ka ko sa kerea.” Ia na alewa sa qai lesu tale ki nona, sa bula vinaka koto na luvena.

Sa vakaoqo na kenai balebale. Sa alewa vakatevoro na alewa ko ya. O ira na Jiu sa taumada kivei ira na vosa ni Kalou, era sa vakatauvatani kei ira na gone. O ira na kai tani era sa vakatauvatani kei ira na koli.

N.B.—Sa sega ni loma i Jisu me vakaseva na alewa ko ya. Sa vakatovolea ga na nona vakabauta. Su vakavulici ira talega na nona tisaipeli me ra kila sa rawa nai solisoli ni Kalou kivei ira na kai tani era sa gumatua e na masu kivei Koya.

52. A didivara.

Sa qai lako tani e na vanua ko ya ko Jisu. Sa sega ni lesu sara ki Kalili. Sa lako volita na kenai vurevure na Joritani, sa qai qole mai ki na Sauca, sa lakova e dua na vanua ko Tikapoli (a kenai balebale “Na koro e tini.”)

E tini na koro sa tovata, ia na nodra vanua sa yacana ko Tikapoli. Era sa kai tani ko ira na lewe ni vanua ko ya, sa tiko yayadua kina ko ira na Jiu eso.

Sa qai kau mai kivei Jisu e dua na tamata sa didivara, sa galu talega. Sa tara na daligana kei na yamena ko Jisu, sa qai rogo rawa ko koya, sa vosa rawa talega.

53. Sa vakani ira tale na lewe vuqa ko Jisu.

Sa rogo voli na cakamana sa qai tukuni oti, era sa soqoni lewe levu mai ko ira na kai Tikapoli, era sa muri Jisu tikoga. So bogi tolu na nodra tiko Kaya, sa oti na kedrai vuqa, sa qai sega na ka me ra kania.

Sa lomani ira ko Jisu. Sa kaya kivei ira na tisaipeli me ra tuvai ira me ra kana. A kena levu ni kakana ka tu sa 7 nai buli madrai kei na ika lalai e vica wale. Ia na kakana lailai ko ya sa rauti ira kece na lewe vuqa, era sa lewe 4000 na tagane, sa sega ni wili kina ko ira na katikati. Era kana ka mamau, ia na cau ni kedra sa sinai kina e 7 na sova lelevu.

O ira kece na lewe ni vanua ko ya era raica na nona cakamana. Era sa qai yalo katakata sara. Era sa dokai Jisu, era sa reki vakalevu.

54. Sa tagicaka na veikoro va-Kalili ko Jisu.

Sa qai vodo tale ki waqa ko Jisu, sa soko yani ki na dua na koro ko Peceseita-Juliasa na yacana, sa tiko e baravi ni Drano e colo ki na N. E dua tani ko Peceseita kadua.

Sa rarawa sara ko Jisu, sa kaya kivei ira na tisaipeli, "Dou qarauni kemudou mai na kedra leveni na Farise kei ira nai tokani i Satoki."

A leveni sa vakamacalataki oti, na ka sa vuni e na loma ni madrai droka me tubu kina na madrai. Sa bale vakayalo na vosa i Jisu. A kedra leveni na Farise na dauveivakaisini. Ia ko ira na tisaipeli era sa vakauta vakayago ga. Era a guilecava na kedrai waqa. E dua bau ga nai buli madrai era kauta ki waqa. Era sa qai veivosaki lo vakai ira, era kaya "Sa vunauci keda beka ko Koya e na vuku ni waqa."

Sa qai vakamacala kivei ira ko Jisu. Sa tarogi ira se vica beka na sova lelevu sa sinai e na cau ni kakana ni ra a kana oti ka ira na lewe vuqa. Ia me ra qai kauta vakatani na nona vosa e na vuku ni cava? Sa sega beka ni rawarawa Vua me vakani ira e nai buli madrai e dua bau ga ka tu e waqa?

Era sa qai kila na kenai balebale ni nona vosa, sa qai macala kivei ira sa bale ki na nodrai vakavuvuli dauveivakaisini ko ira na Farise.

Sa sega ni macala sara se sa qai tagicaka na veikoro va-Kalili ko Jisu e na siga dina ko ya. Sa sega ni tukuni me macala sara na kena siga. Era sa soko babaravi, sa rairai na veikoro ka tiko e baravi. Sa qai kaya ko Jisu "E ca vei iko Koresini, e ca vei iko Peceseita, &c.!" O ira na kai Teiri kei ira na kai Saitoni era na vinaka e na Siga ni Lewa, era na ca ga ko ira na lewe ni koro va-Kalili ko ya. Era tamata vakatevoro ko ira na kai Teiri kei Saitoni, ia ke sa caka kivei ira na cakamana lelevu ka caka oti mai Koresini kei Peceseita, ke ra veivutuni makawa.

"Ia ko Kaperinaumi talega ena ca na koro ko ya e na Siga ni Lewa, ena vinaka ga ko Sotome. Ke sa caka mai Sotome

na cakamana lelevu ca caka oti mai Kaperinaumi ke ra veivutuni ko ira na kai Sotome, &c."

Sa yaco ki Peceseita-Juliasa ko Jisu, sa kau Vua e dua na tamata mataboko, sa vakabulai koya ko Jisu.

55. Sa tukuni Jisu me Luve ni Kalou ko Petero.

Sa qai lako ko Jisu ki na dua na koro ko Sisaria Filipai na yacana. Oqo na koro era kaba ko ira na Tani e na gauna eliu. (Dauveilewai 18.) A yacana e na gauna ko ya ko Laise.

Sa sega ni lako sara ki na koro ko Jisu, sa lakova ga na veikoro lalai ka no voleka kaya. Sa qai tarogi ira na nona tisaipeli ko Koya, "Era sa tukuni au me kocei beka ko ira na tamata?"

Era sa qai kaya ko ira na tisaipeli, "Era nanuma ko ira eso ko ni sai Joni na dauveipapitaiso sa mate ka sa qai bula tale. O ira eso tale era kaya sai Kemuni ko Ilija. Eso tale era kaya sai Kemuni ko Jeremaia, se na dua vei ira na parofita."

Sa qai taro tale ko Jisu "Ia ka cava beka dou sa kaya ko. kemudou?" Sa qai vosa sara ko Petero, "Sai Kemuni ko Karisito, na luve ni Kalou Bula."

Sa qai kaya ko Jisu "Ko Petero (vatu) ko iko, ia e na uluvatu oqo ka'u na tauyavutaka kina na noqui Vavakoso-lewe-ni-soro, a matamata ni koro vaka Eli ena sega ni rawai ira. Au na solia talega kivei iko na kenai dola ko Lomalagi. A ka kece ko sa vauca e vuravura ena vau mai Lomalagi talega. A ka kece ko sa sereka e vuravura ena sereki mai Lomalagi talega."

Sa yaga me macala mada na vosa oqo, ka ni ra sa dau vakauta vakatani ka ira na Popi. Era kaya sai Petero dua-dua ka lesi kina me lewa na lotu, me liu mada ko koya vei ira kece nai apositolo. Era kaya talega sa tiko mai Roma ko Petero, ka vakavuna na Pope.

Sa vakaoqo na kena dina :—

1. Sa sega ni bale kivei Petero duadua na vosa i Jisu. Ko "Petero" sa kenai balebale na vatu walega. Ia ka sa

kaya ko Jisu "e na uluvatu ogo kau na tauyavutaka, &c." E dua tani na vatu wale, ka dua tani na uluvatu.

A kenai balebale na vosa i Jisu, "A vatu walega ko iko Petero, ia ka sa dina na nomu tukuni au. Oi au na Mesaia, na Luve ni Kalou bula. Ia e na uluvatu ogo ka'u na tauyavutaka &c."

2. Sa sega ni liu ko Petero vei ira kece nai apositolo. Sa sega ni soli vua na kaukauwa, se na lewa, me levu cake na nona, ka me lailai sobu na nodra. Era sa sega ni lesi me ra vakarorogo vua. Sa vunauci koya ko Paula e na dua na gauna.

3. Sa sega ni liutaka na cakacaka mai Roma ko Petero. Sa sega ni tiko kina. Eda sega ni kila me macala sara se sa taleva walega se segai.

Sa sega ni yaga me da veiba kei ira na lotu ko ya. Ia sa volai vakavoraki ga na kenai vakamacala ni tikina ogo me kilai na kena dina, ka ni sa dau kau vakatani.

(A.) "A matamata ni koro vaka Eli." Sa tukuni oti na kena macala na vosa ogo. Sa dua na nodra vosa ko ira na Jiu, era cavuta na matamata ni koro me bale ki na kaukauwa ni koro, kei na kena tamata i valu, kei na kenai yau, kei na kena vuku.

(B) "A ka ko sa vauca e vuravura, &c."

Me macala mada na vosa ogo. Sa tataunaka ko Jisu na lewa e na ka vakalotu kivei ira nai apositolo sa nodrai tavi me ra tauyavutaka na cakacaka. Sa vuqa na ka me ra lewa kina. Sa qai vakarau me seavu na Vunau Makawa, sa nodrai tavi me ra lewa se cava beka na tikina me vakabau tiko. Eso na ka me ra vakatabuya, eso na ka me ra vakatarataka.

Ia sa kaya ko Jisu, "A lewa ogo ka'u na solia kivei kemudou. Ena vakabau mai Lomalagi na nomudou lewa."

(c) "A kenai dola ko Lomalagi." A vosa vakaibalebale ogo. Ai dola, se na ki, sai koya ka dola rawa kina na kato, se vale, se cava tale beka ka sogo tu ka vakitaki. O koya ka tu vua na kena ki sa rawarawa vua na kenai doladola.

Sa sega ni soli kivei Petero duadua na ka levu ogo. O ira kece era sa vakabauti Jisu sa soli kivei ira na kenai dola ko Lomalagi. Era sa dolava rawa na kato i yau vaka Loma-

lagi me ra taura na ka me dui rauti ira. Era sa dolava rawa na kena matamata ni koro me ra curu vakaitaukei ki na bula tawa mudu.

56. Sa vunauci Petero ko Jisu.

Sa qai vakasala ko Jisu kivei ira na nona tisaipeli. Sa tukuna kivei ira na nona mate sa voleka mai, era na tauri Koya ko ira na Jiu me ra vakamatei Koya.

Sa cata nai tukutuku ko ya ko Petero. Sa tauri Jisu ko koya, sa kaya, "Me kakua saka mada. Ena sega sara ni yacovi Kemuni na ka ko ya." Oqo na veivunauci. Sa yalolevu sara mai ko Petero, sa vakavulica na Turaga !

Sa qai vosa vakaukauwa sara mai ko Jisu. Sa vuki tani vei Petero, ka sa kaya, "Lako tani, Setani ! Ko sa via vakatarabetaki au ga. Ko sa vakasamataka na ka vakayago ga ; na ka va-Kalou ko sa lecava sara."

A cava beka na kenai balebale ? Sa bera ni macala sara kivei ira na tisaipeli na cakacaka i Jisu. Era sa vakasamataka vakavuravura tikoga. Era dau vaka sa na turaga vakavuravura ko Jisu. Era vaka sa nonai tavi me vakasevi ira na kai Roma, me vakataudeitaki mada na matanitu vaka Jiu.

Ia sa tukuna na nona mate ko Jisu, sa qai cata sara ko Petero na vosa ko ya. Ke sa mate ko Jisu, ke sa rawa vakabekaevei na ka era sa namaka tiko ? Sa qai vunauci Jisu kina ko koya.

Sa vakaoqo na kenai balebale na vosa i Jisu sa vunauci Petero, "Ko sa nanuma na noqu matanitu me ka vakavuravura walega. Ia ka sa ka vakayalo na noqu matanitu."

Sa vosa bibi duadua na nona vosa, "Lako tani ki dakuqu, Setani." Sa kila ko Jisu ni sa vakacuruma na vosa ko ya ko Setani ki na loma i Petero. Sa sega ni vunauci Petero duadua. Sa vunauci Setani talega.

Sa qai vakavuvuli kivei ira na tisaipeli. Sa kaya kivei ira sa ka wale na bula vakayago, sa ka levu duadua na bula vakayalo.

57. Sa vakamataliataki ko Jisu.

Sa oti tale na bogie ono, sa qai kauti Petero ko Jisu, kei Jemesa, kei Joni, ki na dua na ulunivanua—ko iratou na lewe tolu ga ko ya. O ira na kena vo era sa sega ni bau.

Sa qai vakatekiduru sobu ko Koya ka masu, ia ko iratou na tisaipeli eratou sa moce lutu. Ia sa masu tiko ko Koya sa qai yaco e dua na ka levu. Sa vakamataliataki ko Koya. Sa rairai mai na nona serau va-Kalou.

Sa serau vakamataniisiga na matana, sa rairai vulavula sara na nonai sulu, sa lumilumisa talega. Sa sega ni yaga na rarama, se na ucavulavula, se na livaliva me da vakatau vatana kei na kena serau ka tu Vua. Sa sega na ka e vuravura me yaga kina. Sa ka va-Kalou ka sa qai rairai mai.

Sa bogi na vanua, sa butobuto, eratou sa qai yadra cece-kala mai ko iratou na tisaipeli, eratou kunea na rarama levu kei na Turaga sa vakamataliataki tu. Oi rau ko Mosese kei Ilija talega eratou sa veivosakitaka tiko na nona mate. Sa qai vuka sara na yalodratou na tisaipeli. Sa vosa mai ko Petero me vaka na nona vosa e dua na tamata sa tadra koto, "Turaga, sa vinaka me da tiko mada eke. Sa vakaevei saka me keitou tara e tolu nai cili, e dua me nomuni, nei Mosese nai karua, a kenai ka tolu me nei Ilija?" Sa sega ni kila na ka sa kaya tiko, sa vuka sara na yalona.

Ia sa vosa tiko ko Petero sa qai toro sobu mai e dua na o lumilumisa. A "Sekina" (serau ni Kalou) na o ko ya. Sa qai rogo sara mai na domo ni Kalou, "Oqo na Luvequ lomani. Mo dou rogoci Koya mada."

Eratou sa qai rere vakalevu sara. Eratou sa bale vakatoboecu, eratou sa vunia na matadratou. Ka oti, eratou sa qai ta cake tale, sa qai yali na Sekina, erau sa sega ni kune ko Mosese kei Ilija, sa tu duadua ko Jisu. Sa qai tarai iratou ko Koya, sa kaya, "Tu cake. Kakua ni rere."

Sa qai kida mai na mataka eratou sa siro sobu Kaya mai na ulunivanua. Sa vakaroti iratou ko Koya me ratou kakua ni tukuna na ka ko ya. Tei malua mada, me sa bula tale mai na mate ko Koya, me ra qai tukuna.

Sa sega ni macala kivei iratou na nona vosa. Sa bera ni macala kivei iratou na nona tu cake tale mai na mate. Eratou veinanuyaka tiko, ka oti eratou sa qai taro Vua, "Sa vakaevei saka na ka era sa daukaya ko ira na vunivola? Era sa kaya sa na liu mai ko Ilija, ka vakavukidonutaka na ka kecega, ena qai muri mai na Mesaia." Ai vakavavuvuli ko ya era sa vakauta ko ira na vunivola mai na parofisai i Malakai iv. 5-6.

Sa qai vakamacala kivei ira ko Jisu, sa bale na parofisai ko ya kivei Joni na dauveipapitaiso.

N.B.—Sa vakaraitaka ko Jisu na nona serau va-Kalou kivei iratou na tisaipeli e na vuku ni cava beka?

Me dei kina na lomadra, me ra kakua ni yalolailai e na vuku ni nona mate. Nanuma mada na vosa i Petero sa volai 2 Petero i., 16-17.

Sa sega ni yaga me ra veibataka ko ira na tani e dua na ka eda kunea oti e na matada. Eda a kunea, sa qai macala sara kivei keda na kena dina. Ke sa kaya kivei iko e dua na kai colo, "Sa lasu na lacabuka. Sa dredre me lako na waqa e na kaukauwa ni cawa ni wai. Me dua mada na kena laca dina, se nai voce, sei sua, se doko, ena qai lako rawa na waqa. Ia na lacabuka sa lasu wale na kenai tukutuku."

A cava beka ko na kaya vua? Ko na kaya "Seti! a lacabuka au a daukunea koi au." Sa dredre mo tawa vakadinata na lacabuka, ka ni ko a raica wasoma. Ia ko iratou na tisaipeli sa qai macala sara kivei ira sa Luve ni Kalou ko Jisu. Eratou sa rogoca talega na vosa ni Kalou ka tukuni Koya e na bogi ko ya, "Oqo na Luvequ lomani."

58. Sa vakabulai na gone tagane sa curumi koya na tevoro.

Sa tale mai na ulunivanua ko Jisu, sa qai kunea e dua nai soqosoqo levu. Sa tiko kina na vunivola eso, era sa veiba tiko kei ira na tisaipeli. Sa tarogi ira ko Jisu, "A ka cava beka ko dou sa veiletitaka tiko kei ira?" Era sa qai galu, sa sega e dua me vosa mai.

Sa qai cici sara mai e dua na tamata, sa vakatekiduru sobu kivei Jisu, ka tagi Vua, "Oi au saka, a luvequ ka'u sa kauta mai oqo kivei Kemuni. sa rawai koya e dua na tevoro. Sa galu kina ko koya. Sa dau kitaki koya vakaukauwa na tevoro; sa qai vuso mai na gusuna, sa vakasequququ na batina, sa malumalumu sara kina ko koya. Au a kauti koya saka kivei ira na nomuni tisaipeli me ra vakaseva na tevoro, ia era sa sega saka ni rawata."

Sa kaya ko Jisu me kau mada mai na gone ko ya. Ia sa toro tiko mai ko koya, sa qai kitaki koya vakaukauwa sara na tevoro. Sa bale na gone, sa vakatatoqitoqi voli, sa vuso mai na gusuna.

Sa qai tarogi tamana ko Jisu se vakaevei beka na kena dede na kena mate. Sa kaya ko tamana, "Sa gone lailai saka sa qai tauvi koya. Sa dau viritaki koya na tevoro ki na loma ni buka sa waqa tu, ki na loma ni wai talega, me vakamatei koya. Ie saka, kevaka ko ni sa rawata, e dua na ka, ni lomani keirau mai, ni vukei keirau!"

Sa kaya ko Jisu "Kevaka ko sa vakabauta ko iko, ena qai sega e dua na ka me dredre." Sa kaya ko tama ni gone, ka vakawai tu na matana, "Turaga, au sa vakabauta ga. Ni vukei au de'u sega ni vakabauta rawa."

Sa qai cudruva sara na tevoro ko Jisu, sa vakaroti koya me lako tani vua na gone, me kakua tale ni curumi koya. Sa qai qolou vakadomoelevu sara na tevoro, sa vakayavalata vakaukauwa na gone, ka oti sa curu tani vua. Sa qai ciba koto na gone. Era kaya ko ira na vakavolivolita tu, "Sa mate sara ko koya." Ia sa taura na ligana ko Jisu, sa qai yadra mai na gone, sa tu cake, sa bula sara.

Era sa tarogi Jisu emuri ko ira na tisaipeli se e na vuku ni cava beka era sa sega ni rawata kina na tevoro ko ya. Sa kaya ko Koya sa rui malumalumu na nodra vakabauta. Sa kaya talega sa mataqali tevoro dredre duadua na tevoro ko ya.

59. Sa vakavulici ira na tisaipeli ko Jisu.

Sa qai vuki ko Jisu me lesu tale ki Kaperinaumi. Sa sega so ni lakova na veikoro ka tu e na gaunisala. Sa sega so ni via vunau kivei ira na lewe vuqa e na gauna ko ya, sa via vakavulici ira ga na nona tisaipeli. Sa tukuna tiko kivei ira na nona mate, kei na nona tu cake tale.

Ia ka sa sega ni macala kivei ira na nona vosa. Era sa rui yalovakavuravura tiko. Sa oso tu na lomadra e na ka era sa dautukuna ko ira na qase. A nodrai tukutuku sa na vakayacora ko Mesaia e dua na matanitu vakavuravura, me sa qai matanitu turaga duadua e vuravura na matanitu vaka Jiu. Sai koya sa sega kina ni macala kivei ira na vosa i Jisu.

Ia sa ra lako tiko e gaunisala era sa veiba tiko se kocei vei ira me na turaga levu duadua e na matanitu ko ya. Era nanuma sa vo e lailai me na qai yaco sara na matanitu vakavuravura ko ya.

Sa sega ni taroga sara na nodra veileti ko Jisu, ia era sa cura ki vale mai Kaperinaumi sa qai taroga na vuna. Era sa qai galu ga, sa rui ka levu na nodra madua.

Sa qai vakavulici ira ko Koya e nai valavala vakaturaga dina ; me ra dau yalomalumalumu, me ra yaga kivei ira na tani. Ai valavala vakaturaga dina ko ya. Sa taura e dua na gone lailai ko Koya, ka vakaraitaka kivei ira mei vakarau kivei ira. Sai tovo ni gone lailai me dauloloma kivei tamana, sa dau via muri koya, sa daukerekere vua, sa dau vakararavi vua. Sa savasava na yalona talega. Sa bera ni kila na ca.

Ko Tamada vakayalo na Kalou. A kena ca eda sa gone daubese. Ke sa tu vei keda nai tovo ni gone lailai eda sa qai luvena dina.

E dua tale na nonai vakavuvuli ko Jisu. Sa kaya ko Koya ena ca sara na tamata ka vakacala e dua na gone--“Sa na vinaka vua me na vakarubeci e domona e dua na vatu-ni-qaqi levu, ka me vakadromudromutaki ko koya e na loma ni wai.” Sa bale na vosa oqo kivei ira era vakacuruma na ca kivei ira na tamata era sega ni kila eliu na ca ko ya.

Ia sa ka bibi na vatu ni qaqi. Ke sa noka kei na domona na tamata dauqalo, ke sa sega sara ni yaga vua na nona dauqalo. Sa na lutu dromu ga. A kenai balebale sa ka lailai wale na mate sara, sa ka levu duadua na kena kuita na vu ni ca.

E dua tale. Sa kaya ko Jisu “Kevaka sa vakacalai iko na ligamu se na yavamu, mo muduka tani, &c.” Era vakauta vakatani na vosa oqo ko ira eso. Sa sega sara ni loma ni Kalou me da sa vakacacana na yagoda. A ka tabu sara me da vakacacana. Sa lako vakaitalebale ga na nona vosa. Sa bale ki na ka talei duadua. Se ka cava beka eda sa dau taleitaka vakalevu? A ligada, a yavada, a matada, a tiki ni yagoda kece. Ia kevaka sa tarova na noda lotu e dua na ka eda sa taleitaka duadua, me vaka na noda dautaleitaka na matada, &c., sa yaga me biu mada na ka ko ya. Sa ka wale na ka talei kecega, sa ka levu duadua na bula vakayalo.

E dua tale. Sa vakavulici ira na tisaipeli ko Jisu me ra daubuluta na ca, me ra kakua ni veicudruvi. Sa tukuna kivei ira e dua na vosa vakatautauvata.

E dua na tamata sa dinau vua na nona turaga. Sa ka levu sara na nona dinau, sa 10,000 na taledi, ai lavo levu sara. Ia sa dravudravua wale ko koya. Sa sega sara vua e dua nai lavo me saumi kina na nona dinau. Sa qai lomani koya na nona turaga, sa sereki koya walega, me kakua ni okati tale vua na nona dinau.

Oti ko ya, sa suka wale mai Valelevu na tamata ko ya erau sa qai sota kei na dua na nonai tokani ka dinau vua. A ka lailai wale na nona dinau, e vitu beka na drau na pene, nai lavo lailai wale.

Ia ko koya ka sereki mai na dinau levu sa qai taura vakaukauwa sara na nonai tokani. Sa vosa kudrukudru vua, "Sauma sara mada na nomu dinau!" Sa kaya na nonai tokani, "Ni yalovinaka mada, ni wawa vakalailai walega, ka'u na qai sauma kece." Ia ka sa bese sara ko koya kadua. Sa solia sara na nonai tokani vua na ofisa me kauti koya ki na vale ni veivesu.

Sa rogoca na turaga, sa qai cudru sara. Sa lewai koya me kau sara ki na vale-ni-veivesu, me vesu tiko kina. Me sauma mada ko koya na nona dinau levu, me na qai sereki tale. Oqo na vesu tiko ka yacova sara na nona mate, ka nisa sega ni sauma rawa.

Sai keda sa sereki keda na Turaga mai na dinau levu sara. Ia kevaka eda sa cudruvi ira na nodai tokani, ena qai vauci keda tale na noda dinau levu. Ena vauci keda tiko ka tawamudu.

60. Ai lavo kei na Vale ni Soro.

Sa tukuni oti e dua nai vakacavacava ka soli ki na Vale ni Soro levu. Yadua nai lavo ($\frac{1}{2}$ sekele = 2s. 6d.) era dau solia vakayabaki ko ira kece na Jiu e vuravura. Se ra tiko mai Palesitina, se ra tiko tani, se ra vutuniyau se ra dravudravua, sa yadua nai lavo ko ya me ra dui solia. Era sa solia vakayalovinaka sara nai vakacavacava oqo. Sa nodra ka vaka-Jiu ga me yaga ki na nodra Vale ni Soro. E dua tani sara nai vakacavacava ka lesi mai Roma; era solia vakavoraki ga.

Ia na $\frac{1}{2}$ sekele ko ya sa dua nai lavo levu sara sa rawa kina, ka ni sa sega sara e dua na tamata bula me na bese ni solia. O ira kece sa ruasagavulu na nodra yabaki era sa yaga kina. O ira ga na gone ka sega.

Sa lesu tale ki Kaperinaumi ko Jisu, era sa qai lako mai ko ira sa dau nodrai tavi me ra kumuna nai vakacavacava ko ya. Era sa tarogi Petero, "Sa sega beka ni dau solia nai lavo kei na Vale ni Soro ko koya na nomudou Vakavuvuli?" Sa kaya ko Petero "Sa yaga kina ko Koya." Sa sega ni tarogi Jisu eliu ko Petero me kila na lomana.

Ia sa curu ki vale ko Petero, sa bera na nonai tukutuku, sa qai taro vua ko Jisu, "Sa vakaëvei beka na nomu lewa, Saimoni? O ira na turaga era sa dau vakacavacavataki ira na luvedra dina, se ra taroga beka nai vakacavacava kivei ira na tani?" Sa kaya ko Petero, "Kivei ira na tani saka ga." Sa qai kaya ko Jisu, "Era sa qai lalaga ga ko ira na luvedra."

A kenai balebale "Ai vakacavacava oqo sa bale ki na Vale ni Soro. A Vale ko ya sa Vale ni Kalou. A Luve ni Kalou koi au. Au sa qai lalaga kina."

Sa galu ga ko Petero, sa qai kila sa cala na nona vosa kivei ira na dau kumuna na $\frac{1}{2}$ sekele. Sa qai vosa tale ko Jisu, "Ia de ra nanuma vakatani kevaka sa sega ni soli nai lavo ko ya, mo lako ga ki sawana, mo viritaka ki wai na nomu siwa, ia na ika ka rawa taumada mo basuka mada na gusuna, ko na qai rawata kina e dua nai lavo. Taura nai lavo ko ya, ka laki solia kivei ira me nodarui tavi."

Sa tini eke na kenai tukutuku. Sa sega ni tukuni na nona laki siwa ko Petero. Ia ka sa macala ga sa muria na vosa i Jisu ko koya.

Era kaya ko ira eso sa loma i Jisu me laki volitaka na ika ko Petero me rawa mada nai vakacavacava e na kenai voli. Ia ka cava beka na kena dredre me da nanuma vakaoqo—E dua beka nai lavo siliva sa lutu mai na dua na waqa ka soko voli e na wasa ko ya. Sa laki lutu dromu nai lavo. Sa kunea na kena vulavula e dua na ika. Sa vakasamataka me kakana nai lavo ko ya. Sa tiloma sara, sa mani no e ketena nai lavo. Ia na ika ko ya sa lewa ko Jisu me katia na siwa i Petero. Sa dua beka na ka me dredre vua na Kalou?

61. Sa lako ki Jerusalemi ko Jisu.

Ko iratou na taci i Jisu eratou sa vakarau lako ki na dua na Solevu mai Jerusalemi. Sa lomadra me ra lako vata kei Jisu me sa cakamana kina ko Koya. Sa sega ni via muria na lomadra ko Koya.

Sa vakatekivu na Solevu, sa qai ka levu na nodra veivosaki-taki Jisu ko ira na tamata. Era kaya ko ira eso, "Sa tamata vinaka ko Koya." Eso tale era kaya, "E segai sara. A dau-veivakaisini ko koya. Sa dau vakacalai ira na tamata."

Ka oti, sa qai rairai mai ko Jisu. Sa curu ki na Vale ni Soro, ka vakavuvuli kina.

Era sa qai veileti Kaya ko ira na Jiu. Era kaya, "A kai Nasareci oqo—a luve ni matai walega—sa kila vakaevei beka nai vakavuvuli? E dua tani me vuli oti ko koya—ia ka sa sega sara ni vuli."

Sa vunauci ira ko Jisu. Sa kaya sa nonai Vakavuvuli na Kalou. Sa tarogi ira ko Koya, "Dou sa sagai au tiko mo dou vakamatei au e na vuku ni cava?"

Era sa cudru sara e na vosa ko ya. Sa lauta sara na ya-lodra. Sa oti na nodra veivosaki me ra vakamatei Koya, ia era sa vunia tikoga na nodrai naki. Era sa kaya, "Sa curumi iko e dua na tevoro. Se kocei beka ka via vakamatei iko?"

Eso tale era dokai Koya. Era kaya, "Me lako dina mai ko Karisito ena qai levu beka na ka mana ena rawata ko Koya, ka mani lailai na ka mana sa cakava oti ko Jisu?"

Ia ko ira na Farise era tiko e na Sanedrimi, ni ra rogoca na vosa ko ya, era sa qai tala na ofisa me ra tauri Jisu. Era sa lesu wale ko ira na ofisa. Sa tarogi ira ko ira na Farise, "Ko dou a sega ni kauti koya mai e na vuku ni cava?" Era kaya ko ira na ofisa era sega ni rawata e dua na ka Vua. Sa rawai ira sara na nona vosa.

Sa qai vosa mai ko Nikotimo—(sa lewe ni Sanedrimi ko koya)—"E sega ni dodonu me lewai e dua na tamata sa bera ni da tarogi koya oti. Me macala mada eliu na nona cala, me na qai lewai emuri."

Era kaya, "A kai Kalili bagi ko iko ne? Wilika mada nai Vola. Sa sega e dua na parofita me tubu mai Kalili." Era sa qai dui suka ki nona.

Sa dina beka na nodra vosa ko ya ? Sa lasu walega. A kai vei beka ko Ilija, ko Jona, ko Neumi, ko Osea ? Era kai Kalili kece, era parofita talega.

Era sa qai duitoto ko ira na tamata. Sa dua na ka levu na nodra veiba. Era sa totaki Jisu ko ira eso, ia ko ira eso era sa totaki ira na Farise.

62. Sa kau kivei Jisu e dua na alewa ca.

Sa tiko e na Vale ni Soro ko Jisu, era sa qai lako mai ko ira na Farise. E dua na alewa era kauta mai. Era sa taro Vua, "A alewa oqo sa qai tauri sara ni sa ca tiko. Sa lewa ko Mosese me ra lauviri mate ko ira na alewa era ca vakatuoqo. Ia ka cava beka na lomamu kina ?" Era sa via coriti Koya.

Sa sega ni vosa ko Jisu, sa cuva ga, ka mani vola na kuvu ni soso e nai qaqalo ni ligana. Ka oti, sa ta cake ka kaya, "O koya vei kemudou ka sega ni ca oti, me qai nonai tavi me viritaka taumada na vatu vua na alewa." Sa qai cuva tale ko Koya, ka vola tale na kuvu ni soso.

Era sa galu ga. Era sa dui suka yani. Era sa ca kece, sa sega e dua vei ira me douvaka nai tavi ko ya.

Sa qai tu taurua koi rau na alewa kei Jisu. Sa tarogi koya ko Jisu, "Ko sa lewai oti e na lawa, se segai ?" Sa kaya na alewa, "E segai, noqu Turaga." Sa kaya ko Jisu, "Oi au talega, au sa sega ni lewai iko. Lako ! Kakua ni ko ca tale."

63. Era via viriki Jisu ko ira na Jiu.

Sa vakavuvuli tiko ko Jisu e na Vale ni Soro. Sa tukuni Koya me Rarama kei vuravura kei na Wai ni Bula talega. Era sa cata vakalevu sara ko ira na Farise, sa dua na ka levu na nodra vosacati Koya. Sa vunauci ira yakabibi ko Jisu. Era kaya, "A kai Samaria ko iko. Sa curumi iko e dua na tevoro. Ia koi keitou, a kawa i Eparaama koi keitou."

Sa kaya ko Jisu era sa sega ni luve i Eparaama dina. Kevaka era luvena dina era na yalovata kaya. Ia era sa sega sara ni yalovata kei Eparaama. Sa kunea vakayawa ko Eparaama na nona lako mai ki vuravnra ko Jisu, sa rekitaka vakalevu. Ia ko ira, sa yaco dina sara kivei ira ko Jisu, era sa qai cata walega.

Era sa qai kaya, "Sa bera me 50 walega na nomu yabaki, ia ko drau a veikune beka kei Eparaama? A vosa cava beka ko sa qai tukuna oqo?"

Sa qai kaya ko Jisu, "Sa bera ni sucu mai ko Eparaama, au a bula tiko koi au."

Sa qai waqawaqa na nodra cudru. Era sa taura na vatu me ra virika-vakamatei Koya. Ia ka sa suka vakamalua mai na Vale ni Soro ko Koya. Sa sega e dua na ka me ra vakayacora rawa Vua. Sa bera na nona gauna me na qai soli Koya me mate.

N.B.—E dua na ka sa macala e nai tukutuku oqo. Ke su sega ni soli Koya me mate ko Jisu, ke sa sega sara ni rawa me ra vakamatei Koya ko ira na Jiu. Era via vakamatei Koya e na siga dina ko ya, sa mani dredre. Sa bera ni soli Koya ko Jisu.

64. Na tamata ka sucu mataboko.

E dua na tamata mataboko sa dau tiko e na matamata ni Vale ni Soro. Sa dau kere ka ni loloma me voli kina na kena. Era sa kilai koya ko ira kece era sa daulakova na Vale ni Soro. Sa macala kivei ira kece sa sucu mataboko ko koya.

Sa curu ki na Vale ni Soro ko Jisu e na Sigatabu, era sa qai taro Vua ko ira na nona tisaipeli sei sau ni cava beka na mate ko ya? Se bale beka vei rau na nona qase na mataboko, se bale kivei koya duadua na kuita ko ya?

Sa kaya ko Jisu sa sega oqo ka sega ko ya; a lewa ga ni Kalou me sa rairai mada kina na nona kaukauwa. Sa qai kasivita na qele ko Jisu, sa natuka vata kei nai kasivi, sa boroya kina na matana na mataboko, sa kaya vua, "Laki tavoi mada e na wai ko Seiloami." Sa lako sara na mataboko, sa tavoya na matana, sa qai rai rawa.

Sa qai rogovaki voli na ka mana ko ya—"A mataboko ka daukerekerere tiko e na Vale ni Soro sa qai rai na matana! Sa vakabulai koya ko Jisu! Sobosobo! Sa qai dua na ka levu vakaidina oqo!"

Era kaya ko ira na Farise, "A ka ca sara oqo. Sa vakacacana na Sigatabu ko koya," Era sa qai kauta na tamata ko ya kivei ira na Sanedrimi era sa bose tiko.

Era sa sega ni cakitaka rawa na cakamana levu sa qai caka oti. Sa tu ko koya ka sucu mataboko, sa qai raici ira tiko ko koya. Era sa leqa sara, era sa tarogi koya, "A cava beka na nomu lewa? Sa vakaevei beka ko koya ka vakabulai iko?" Sa kaya na tamata, "Sa parofita ko Koya."

Era sa qai kaya me kau mada mai koi rau na nona qase. Sa lako na ofisa, sa kauti rau mai. Era sa qai tarogi rau, "Sa luvemudrau dina ka sucu mataboko ko koya ka tu, se segai? Ia ka sa qai rai rawa vakaevei beka ko koya?" Erau kaya, "Sa luve i keirau dina saka bagi oqoka. Sa dina saka sa sucu mataboko ko koya. Ia se sa rai rawa vakaevei beka keirau sa sega saka ni kila. Sa tamata bula ko koya. Ni tarogi koya saka mada ga."

Erau sa vosa vakatuogo ka ni rau sa rere vakalevu. Era sa lewa oti ko ira na Sanedrimi me sa caka sara na Keremi kivei ira kece era sa vakabauti Jisu. Ogo na vu ni nodrau rere.

O ira na Sanedrimi era sa qai kaya vua na tamata ko ya me sa doka mada na Kalou e na vuku ni ka levu ka yaco vua, me sa kakua sara ni dokai Jisu. Era kaya, "Sa macala sara kivei keimami sa tamata ca ko koya." Sa qai kaya na mataboko, "Se tamata ca ko Jisu se tamata vinaka au sa sega ni kila koi au. E dua bau ga na ka sa macala vakasigalevu sara kivei au—au a mataboko eliu, sa qai rai na mataqu."

Era sa qai leqa sara. Era sa taro tale vua, "Se cava beka ka cakava kivei iko ko Jisu? Sa vakaevei beka na kenai valavala na nona vakabulai iko?"

Sa doudou sara ko koya, sa sega ni rerevaki ira. Sa kaya, "Au a tukuna oti kivei kemudou, ia dou sa sega ni via rogoca. Dou sa qai via rogoca tale e na vuku ni cava beka? De ko dou via wili vata beka kei ira na nona tisaipeli?"

Era sa qai cudru sara. Era kaya, "O iko ga na nona tisaipeli. A tisaipeli i Mosese koi keitou. Ia ko Jisu keitou sega ni kila se sa vu maivei beka ko koya."

Sa qai kaya na tamata ko ya, "Sa qai dua na ka levu ogo. Dou sa sega beka ni kila se vu maivei ko Jisu. Sa vakabula na mataqu ko Koya. Sa macala kina se vu maivei ko Koya. Sa vu mai vua na Kalou. Ke sa sega ni vu mai vua na Kalou ko Koya ke sa sega ni rawata e dua na ka."

Sa qai dua na ka tani sara na nodra cudru. O ira na gase, na vuku, na nodrai vakavuvuli na Isireli, me sa qai vakavulici ira vakatuogo e dua na kaisi tawa kila ka! Era sa vakasevi koya sara, era sa cavuta vua na Keremi.

Ia erau sa qai sota kei Jisu. Sa tarogi koya ko Jisu "Ko sa vakabauta na Luve ni Kalou, ko iko, ne?" Sa kaya ko koya, "Se kocei saka beka ko Koya, me'u qai vakabauti Koya." Sa kaya ko Jisu, "Oi au ga, au sa qai vosa tiko kivei iko ogo." Sa qai cuva sara na mataboko, sa vakabauta sara.

Sa oti na Solevu, sa qai lako tani mai Jerusalemi ko Jisu. Sa lesu tale ki Kalili, me tei vakaraica vakadua tale mada na nona vanua ko ya, ka oti me na qai lesu tale mai ki Jerusalemi ka mani mate kina.

65. Ai Vakatawa ni Sipi vinaka.

Sa yaga me tukuni eke e dua na vosa i Jisu sa cavuta ko Koya, sa vunau tiko e na Vale ni Soro mai Jerusalemi.

Sa vakatauvatani Koya kei nai vakatawa-ni-sipi vinaka. Nanuma mada nai tovo ni sipi. Sa sega so ni manumanu vuku.

1. Sa dau lako sese.
2. Sa dau rere walega ka sega na vuna.
3. Sa dau veimurimuri. Ke sa rikai savu e dua na sipi, ke sa na rika muri koya beka na qele-ni-sipi kece.
4. Sa malumalumu ga. Sa sega ni kaukauwa me vala; sa sega ni totolo, se cegu balavu, me na dro bula kina.

Sa macala e nai tovo ni sipi sa yaga me dua mada na nodrai vakatawa.

Me da qai nanuma mada nai tovo ni vakatawa-ni-sipi vinaka.

N.B.—Ko Palesitina sa tukuni ogo. E dua na ka levu na manumanu daukana sipi ka tu e na na vanua ko ya.

1. Ai vakatawa vinaka sa dau lewa vakavinaka na nona sipi. Sa dau vakauta ki na vanua sa levu kina na co vinaka me kedra. Sa dau vagunuva talega. Sa tukuni oti na kena dredre na vugunuva na sipi e na vanua ko ya. A wai sa dau yawa ki ra e na loma ni qele. Sa keli na kenai keli, sa qai vakatautukutaki na wai. Sa cakacaka dredre sara, ia ka sa dau bolea tiko nai vakatawa vinaka.

Sai tovo i Jisu dina sara oqo. Oi keda na nona sipi. Sa dau vakani keda ko Koya. Sa dauvagunuvi keda talega e na wai dina, na wai ni bula. Nanuma mada na kena dredre na kelia na wai ko ya. Ia ka sa kelia taudua ko Koya. Sa qai vure cake mai, sa drodrova na veivanua kecega.

2. E dua tale. Nai vakatawa vinaka sa dau vakaraica tiko na nona sipi de lako sese beka eso ka mani laukata. Ke sa yali e dua na sipi sa qai sega ni vakacegu rawa ko koya. Sa bese ni moce. Me laukune mada eliu na sipi ka yali, sa na qai moce rawa ko koya.

Sai tovo i Jisu oqo. Sa raici ira na nona sipi e vuravura sa veiseyaki voli, ka mate walega. Sa sega ni vakacegu rawa ko Koya. Sa biuti Lomalagi, sa lako mai ki vuravura me vakasaqara na nona sipi ka yali.

3. Ai katolu. Sa dau viribaita na sipi nai vakatawa me ra moce bula e na bogi. Sa dau qara kedra voli e na bogi na laione kei na manumanu rerevaki e vuqa. Ke sega ni viribaiti vakavinaka na sipi ke sa mate kece e na bogi.

Ko Jisu ka viribaiti keda. A tevoro a laione ka dau qara kena voli. A bai kaukauwa ga eda sa bula kina.

4. Ai kava. Nai vakatawa sa kila yadua kece na nona sipi. Sa dau liutaki ira ki na loma ni bai e na yakavi-bogi me ra moce kina. Sa kacivi ira. A domona era sa kila, era rogoca era qai muri koya sara. Era vakararavi ga vua. Me kacivi ira mada e dua na tamata tani, era na wele ga, era sega ni kilai koya.

Ko Jisu sa kilai ira kece na nona tamata. Sa dau liutaki ira, sa dau kacivi ira. A nona vosa "Muri au," "Lako mai kivei au." Sa sega ni kaya "Dou lako mada'ni. Au tiko mada koi au." E segai. Sa liu tiko ko Koya, sa kaci tiko mai, "Muri au."

Sa vakaevai beka koi keda? Sa tu vei keda nai tovo ni sipi ko ya se segai? Eda sa dauvakarorogo beka vua nai Vakatawa Vinaka? Eda sa via rogoca duadua na domo i Jisu, se sa vuqa beka na domo ni tani eda sa dau via rogoca?

A kena ca sa ra rui lewe levu era dau vakarorogo ki na domo ni tani. Sa vosa ko Jisu "Muri au," mani wele ga ko ira. Vosa ko Yau, se ko Gagadro-ca, se ko Viaviarogo, era sa qai lade sara yani.

5. Sa dau karona na sipi nai vakatawa vinaka. Me lako dina sara mai e dua na laione rerevaki, sa dredre me biuta na sipi ko koya. Ena sa veivala ga kei na laione me ra bula mada na sipi. Me mate eliu ko koya sa qai rawarawa me mate emuri na nona sipi.

Sai Jisu dina sara oqo. Sa tovata ko Vuravura kei Eli me ra mate na sipi. Ia sa qaqā duadua ko Jisu. Sa soli Koya me mate e na vukuda.

6. E dua na ka me da nanuma mada. O ira mai taukei ni sipi era sa sega so ni dau vakatawa na nodra sipi. Era sa dau tamata vutuniyau, era sa volia na tamata tani me muria tiko na sipi. Era sega ni via bolea na cakacaka dredre ko ya. Era sa via tiko vakacegu. Era kaya me ra vakasipi me ra vakaiyau kina. Me ra daukotiva na vutika-ni-sipi me ra volitaka. Me ra volitaka talega na lewe ni sipi eso me laukana, mani tubu kina na nodrai yau.

E dua tani sara ko Jisu. Sa oga sara kivei keda ko Koya. Se dua beka nai yau me da rawata me nona? E segai sara. Sa vakadravudravuataki Koya e na vukuda.

Ia ka sai taukei ni sipi ko Koya. Eda sa nona ga, sa lomani keda vakalevu. Ai vakatawa sa voli walega, sa sega so ni taleitaka na sipi, ka ni ra sa sega ni nona. Kevaka sa lako mai e dua na manumanu rerevaki, sa rawarawa vua me dro, sa dredre vua me na bolea na mate e na vuku ni sipi sa nodra na tamata tani. Ia sai taukei ni sipi dina ko Jisu. Sa bolea na mate e na vukuda.

7. E dua tale na nona vosa ko Jisu, "Eso tani tale na noqu sipi sa sega ni tiko e na bai oqo. Au na kauti ira talega mai, a ra na rogoca na domoqu, ena qai dua bau na qele-ni-sipi ka dua bau nai vakatawa."

Sa bale kivei keda na duikaikai na vosa oqo. E na gauna eliu era sa qele-ni-sipi ni Kalou ko ira na Jiu. Ia ko ira kece na tamata vinaka era sa sipi ni Kalou, se ra Jiu se ra kai vei beka. Sa loma i Jisu me ra qai duavata kece na nona tamata e vuravura. Sa sega tale e dua na mataqali me na qai suguta duadua na nona lomanibai. Sa nodra kece era sa via curu kina.

8. E dua tale na vosa i Jisu, "Oi au na katuba." Sa vakatauvtani Koya kei na matamata ni bai ni sipi. O ira kece

era curu vakadodonu ki loma era sa curu e na matamata. A butako ena sega ni via curu kina, de tauri koya nai vakatawa. Sa na via kaba vuni e na dua tani na tiki ni bai.

Sa rua na kenai balebale na vosa ogo :—

1. Sa bale kivei keda kece. A loma ni bai na bula vakayalo. Sa sega e dua me na curuma vakailoa. Ko Jisu na katuba. Eda sa curu ki loma e na vakabauti Koya.

2. Sa bale talega kivei ira na tamata cakacaka.

O ira kece na tamata cakacaka dina sa vakacurumi ira ki loma ni bai ko Jisu. A vu ni nodra via curu me ra yaga kivei ira na lewe ni bai. Ia ko ira nai vakavuvuli lasu era sa sega ni curu vakadodonu. Era sa kaba walega. A nodrai naki me ra vakacacana na sipi.

66. Sa lako tani mai Kalili ko Jisu.

Sa qai vakarau ko Jisu me laki soli Koya me mate e na vukuda. Sa talai ira na nona tisaipeli na lewe 70 me ra liu yani me ra vunau voli e na veikoro. Me ra lako lewelewe ya rua. (N.B.—E dua tani na lewe 70 ko ya, ka dua tani ko ira na lewe 12.)

Sa qai tukuni mai kivei Koya e dua nai tukutuku ca. Sa kainaki, “Sa veiwaitaka vata ko Pilato na kedra dra na kai Kalili kei na dra ni nodrai soro.”

A kenai balebale sa vakaoqo—

1. O Pilato na Kovana vaka Roma ka tiko mai Jerusalemi. Sa vakarorogo vua nai valu vakatawa vaka Roma ka tiko kina.

2. Era sa dau ue ko ira na Jiu. Ia sa yalokatakata na vanua taucoko. Me ra soqo levu sa qai tubu na ue kei na veivakamatei.

3. Na yasana era sa dau soqoni levu kina na Vale ni Soro, sa dau tubu kina na ca. Ia ko ira na kai Roma era sa tara e dua na vale vatu me veitaravi sara kei na Vale ni Soro. Sa vale cecere ka kaukauwa sara. Ko Antonia na yacana. E dua na kenai kabakaba vatu rabailevu sa kauta sara ki na loma ni Vale ni Soro. Sa dau tiko vakarau mai Antonia e dua nai valu vaka Roma. Ia kevaka sa tubu na ue e na Vale ni Soro, sa ra qai cici sobu mai e nai kabakaba me ra tarova.

4. O ira na kai Kalili era lewe levu era sa caka i soro tiko e na Vale ni Soro. A dra ni manumanu era vakamatea mei soro sa dave tiko e nai davedave ni dra ka ta e na raravatu. Sa qai tubu e dua na ue levu. Eda sega ni kila na vuna. De ra veivala va kai Kalili beka, se vakaeveri beka, eda sa sega ni kila. Sa kaya ko Pilato me sa kitaki ira mada ko ira nai valu vaka Roma. Era sa qai cici sobu mai Antonia, era mokuta na kai Kalili. Ia sa qai dave yani na kedra dra na moku e nai davedave ni dra sa dave tiko kina na dra ni manumanu sa cabo mei soro.

Ogo na ka velavela sara kivei ira na Jiu. E dua bau ga na ka era sa dau doka vakalevu, a dra ni soro. Era sa taro kivei Jisu sei sau ni cava beka na ka ko ya? Se cava beka na ka ca levu duadua era sa ca kina ko ira na kai Kalili ko ya, me na qai yaco kina kivei ira na mate rerevaki duadua ko ya. Sa kaya ko Jisu "E segai. Ia koi kemudou talega, kevaka ko dou sa bese ni veivutuni dou na rusa kece vakatalega kina."

Sa oti wale tale e 30 na yabaki sa qai yaco na nona vosa ko ya. Sa kabai ira nai valu vaka-Roma, era sa rusa sara ko ira na kai Kalili. A nodra drano-e-colo sa bona e na yagadra. O koya sa via nunu-dro, me lamata tale maisa qailaucoka na uluna e na moto. O koya ka taura e dua na waqa me vodo kina, sa lau ta na ligana. Sa sega e dua me lomani, era sa mate kece. De ra qai nanuma beka e na siga ni mate ko ya na vosa i Jisu, "Kevaka dou sa bese ni veivutuni, dou na rusa kece."

Ka oti, era sa lako mai kivei Koya ko ira na Farise. Sa lomadra me sa lako tani mada ko Koya. Era kaya "Ni dro sara mada. Sa via vakamatei iko ko Eroti." Sa kaya ko Jisu, "Dou laki tukuni au mada vua na fokise ko ya. Au sa vakaseva tiko na tevoro e na siga edaidai, e na mataka talega, ia e na bogi kadua ena qai oti kina na noqu cakacaka." A kenai balebale na vosa ko ya, "Au sa bese ni dro. Sa vo e lailai me oti na noqu gauna, ia au na cakacaka tiko mada ga."

Nanuma mada na vosa ko ya "na fokise." A fokise na manumanu beci. Sa daukana manumanu lalai walega, a toa, &c. Sa sega ni qaga se kaukauwa. Sa manumanu daukawaki ka daubutako. A vosa ni veibeci "na fokise." Ia ka sa bale vakadodonu kivei Eroti Anitipa. Sai tovo vaka fokise dina sara ko koya.

Sa qai biuti Kalili vakadua ko Jisu. Sa sega ni kunea tale. Sa cavu me laki mate mai Jerusalemi.

67. Na Vukavuka e le tini.

Sa cavu mai Kalili ko Jisu me lesu tale ki Jerusalemi. Ia sa lakovi Samaria na kena gaunisala. Sa tala na lewe rua ko Jisu me rau liu yani ki na dua na koro vaka Samaria me rau tukuni Koya. Era bese ni vakacurumi Koya ki na loma ni koro ko ira na lewe ni koro ko ya. Era cata na nona lako ki Jerusalemi. Sa tukuni oti na nodra veivuvutaki kei ira na kai Jutia. Sa qai gole tani ko Jisu ka mani muria na Tai Kadua.

Erau sa cudru sara ko Jemesa kei Joni kivei ira na lewe ni koro ko ya. Erau sa kaya, "Sa vakaeveri saka me keirau kaciva mada na bukawaqa me lutu mai lagi me ra kama kece kina, me vaka na ka sa cakava ko Ilija?" (Raica 2 Tui i. 9-12.)

Sa vunauci rau ko Jisu. Sa kaya, "Drau sa sega ni kila nai valavala ni yalomudrau." A kenai balebale erau sa lecava ga nai tovo ni yalo va-Karisito. A gauna makawa a gauna ni veicudruvi; a nona gauna a gauna ni veivakabulai.

Era sa lako tiko yani mai Peraia (Tai Kadua) era sa toro voleka ki na dua na koro, sa qai rogo mai e dua na kaci, "Tame! Tame!" a kenai balebale "Velavela! Velavela!" Oqo nai vakarau sa bale kivei ira na vukavuka. Sa nodrai tavi tikoga me ra kacivaka vakadomoelevu na "Tame," me ra kakua ni toro voleka kivei ira ko ira na tamata tani.

Era lewe tini ko ira na vukavuka ko ya. Era sa qai tagi mai, "Turaga Jisu, lomani keitou!" Sa qai kaci sara yani kivei ira ko Jisu "Dou laki vakaraitaki kemudou sara kivei ira na bete." A kenai balebale, sa vakabulai ira ko Jisu. Ke sa bula e dua na vukavuka, ke sa qai nonai tavi me laki tukuni koya vua na bete. Era sa qai vakaraici koya ko ira na bete; ia kevaka sa dina na nona bula, era sa qai sereki koya mai nai vakarau ka vauci ira na vukavuka. Sa qai sega ni vauci koya tiko na kena tabu na mate ko ya.

Era sa lako sara ko ira na vukavuka, era sa bula sara. Ia ka sa lewe dua buluga vei ira ka lesu tale mai me vakavina-

vinaka kivei Jisu. A nodrai tovo na lewe vuqa oqo. Sa vakabulai ira ko Jisu, era mani wele tu ga. Evei beka na nodra vakavinavinaka Vua?

68. A alewa vakalairoro, &c.

Sa curu ki na dua na valenilotu ko Jisu e na dua na siga, sa dua kina na alewa sa tauvi mate ka yabaki 18, sa vakalairoro lako, sa sega ni tu donu rawa. Sa vosa vua ko Jisu, ka tarai koya, sa qai bula sara na alewa.

Sa qai cudru sara na turaga ni valenilotu. Sa kaya me ia vaka sigatara wale mada ga na veivakabulai, me kua ga e na Sigatabu. Sa qai vunauci koya sara ko Jisu, "A dauveivakaisini ko iko! Sa vakaeveri beka koi kemudou? Dou sa sega beka ni dau sereka na nomudou asa, se na nomudou karavau e na Sigatabu mo dou kauta ki na wai me ra gunu? Sa tara ko ya, ne? Sa qai tabu vakaeveri beka me'u sereka na alewa oqo? Sa vesuki koya ka yabaki 18 ko Setani, ka sa qai tabu beka me'u sereka e na Sigatabu?" Sa qai galu sara na turaga ni valenilotu, ia ko ira na lewe ni lotu era sa reki sara.

E dua tale. Sa laki kana ko Jisu vua e dua na Farise e na dua na Sigatabu kadua. Sa dua na tamata e na vale ko ya sa tauvi koya na buketevatu. Sa qai taro ko Jisu, "Sa tara beka na veivakabulai e na Sigatabu se segai?" Era sa sega ni sauma na nona taro. Ia ko Jisu sa qai vakabulai koya sara ka tauvi buketevatu. Sa kaya ko Jisu, "Se kocei beka vei kemudou sa lutu ki davuke e na Sigatabu e dua na luvena, se na dua na nona karavau walega—ena sega beka ni laki yavia tale e na Sigatabu ko koya?" Sa sega sara e dua na vosa me ra cavuta rawa.

E dua tale. Era sa kana tiko, sa qai tubu e dua na veileti se me nei cei nai tikotiko vakaturaga. Era sa veisugusugutaka, era sa dui via tiko kina. Sa qai vakavulici ira ko Jisu, me ra kua ni viavia turaga e na vuravura oqo, me rai valavala vakamalua ga ka yalomalumalumu, me sa qai dokai ira ko Koya na Kalou.

69. Ko Vutuniyau kei Lasaro.

E dua na vosa vakatautauvata sa tukuna kivei ira ko Jisu.

E dua na tamata vutuniyau, sa tiko vakaturaga, sa kana vakaturaga, sa sulu vakaturaga tikoga.

E dua tale, ko Lasaro na yacana, a tamata dravudravua sara, sa dau davo koto e na mata ni Valelevu me sa kena mada ga na benu ni kakana. Sa tauvi mate talega ko Lasaro, sa kani koya e dua na vidikoso ca.

Ka oti, sa mate sara ko Lasaro. Era sa kauti koya ki Lomalagi ko ira na agilose.

Sa qai mate emuri ko Vutuniyau. Sa moce e na moce ni mate ko koya, sa qai yadra tale mai Eli, sa kani koya na bukawaqa.

Sa rai cake ko koya, sa qai kunei Lasaro erau sa tiko vata sara kei Eparaama mai Lomalagi. Sa qai tagi yani ko Vutuniyau, "Ie tamaqu Eparaama! lomani au! Me lako mada mai ko Lasaro. E dua bau ga na nona mua ni qaqalo me tonisua walega e na wai me mai vakabatabatakata vakalailai na yamequ, sa kani au tiko na bukawaqa oqo."

Sa kaya ko Eparaama sa dredre me lakani kivei koya ko Lasaro, sa dredre talega me sa lako mai kivei Lasaro ko koya. Sa sega ni rawa na nona kerekere.

Ka oti, sa kerekere tale, me sa talai Lasaro ko Eparaama ki na nona koro. Me sa laki tukuni koya kivei iratou na tacinia eratou lewe lima, me ratou rere kina, me ratou veivutuni mada, me ra kakua ni rusa vata kaya.

Sa kaya ko Eparaama ena sega ni yaga me lako kivei ira ko Lasaro. "Sa tu vei ira ko Mosese kei ira na parofita"—a kenai balebale, "Nai Volatabu Makawa." Ia kevaka era sa sega ni vakadinata nai Volatabu, era na qai bese ni vakadinadina kivei Lasaro.

Nanuma mada.

1. A cava beka na vu ni nona ca ko Vutuniyau, se sa cudruvi beka ko koya e na vuku ni cava?

(A) Sa vutuniyau ko koya. Ia ka sa sega ni cudruvi e dua na tamata e na vuku ni nonai yau.

(B) Sa dau kana vakavinaka, sa dau sulu vakavinaka talega.

Sa ca beka oqo ? Sa sega ni ca. Sa tamata vutuniyau ko koya. Sa kana vaka tamata vutuniyau. Ai sulu ni tamata vutuniyau na nonai sulu. Sa kania na kakana ka kilikili kaya. Sa sulumaka nai sulu ka rauti koya.

Sa ca beka oqo ? Sa sega sara ni ca. E dua tani me sa beca na nona vanua ko koya, ka mani viavia rairai va kai Roma, me vakataki ira na kai Viti eso era via va-kote, ka vaka trausese, ka vakai vava, me ra rairai va kai Papalagi. Sa sega ni muria nai tovo lialia ko ya ko Vutuniyau. Sa sulumaka ga nai sulu vaka Jiu. Sa sega ni beca na nona vanua.

(c) Era kaya eso sa sega ni lomani Lasaro ko Vutuniyau.

Sa sega ni lomani koya vakaevei beka ? Sa kana maivei beka ko Lasaro ? O cei beka ka dauvakani koya tiko e na veisiga ? Ko Vutuniyau ga. Sa kau tiko mai ki nona vale ko Lasaro e na veisiga me kania na cau ni kena.

Sa tamata dauloloma ko Vutuyinau. E dua na ka levu sa macala kina na nona dauloloma. Sa macala sara e na nona masulaki iratou na tacina. Sa vakararawataki tiko ko koya, ia ka sa via vakabulai iratou, me ra kakua ni cudruvi vata kaya.

A vu ni nona ca, sa yalo vakavuravura ga ko koya. Sa marau lako e na veisiga, ia na ka vakayalo sa sega ni via muria.

(2) A vu ni nona vinaka ko Lasaro.

Sa dravudravua ka tauvi mate ko koya, ia ka sa sega ni rawai Lomalagi e na ka ko ya. Era lewe levu na dravudravua era tamata ca ga. O Lasaro sa dina na yalona vua na Kalou, sai koya na vuna na nona vinaka.

70. A magiti era beca ko ira na sureti.

Sa caka magiti e dua na turaga, sa tala na nona tamata me ra kaci vi ira na sureti me ra kana kina. Era sa sega ni via lako mai ko ira. Era sa dui vaka ulubale yadua. Sa rui oga e dua e na dua na tiki ni qele sa qai volia oti. Sa rui oga e na veivoli ko koya kadua. Sa qai vakawatina vou ko koya nai katolu, sa dredre me lakani ko koya. Era sa bese kece, a nodra ulubale sa rui ka levu na nodra oga e na ka tani.

Sa qai cudru na turaga ko ya. Sa talai ira na nona tamata me ra laki qarai ira na dravudravua, kei ira era daukerekere tiko e na salatu, me ra mai kana magiti. Era sa kau lewe levu mai, ia ka sa vo tiko na loma ni vale, sa bera ni oso. Me ra qai lako tale mada ko ira nai talatala, me ra kauta vakaukauwa mai na tamata lalai me oso mada na vale.

A kenai balebale sa vakaoqo :—

1. Na turaga ko ya sai Koya na Kalou.

2. A magiti, na bula vakayalo.

3. O ira na sureti era bese, sai ira oqo era sa rui oga e na ka vakavuravura, era sa sega ni via kania na magiti vakayalo.

4. O ira na dravudravua &c., sai ira era sa dau beci. Ia kevaka era na rogoca na vosa ni Kalou, era na kana kece e na nona magiti.

Sa lauti ira sara na Farise na vosa vakatautauvata ko ya. Sai ira era bese tiko, ia era sa daubeci ira na tamata lalai.

71. A matamatanikoro qiqo.

Sa taro kivei Jisu e dua na tamata, “Era sa lewe vica beka ga era na bula, se segai?”

Sa sega so ni sauma sara na nona taro ko Jisu. Sa kaya ga, “Mo gumatua mada mo curu ki na matamatanikoro qiqo. Sa lalaga na matamatanikoro ka rabailevu na sala ka basika ki na Rusa; era lewe vuqa era curu kina. Sa qiqo na matamatanikoro, ka rabaililai na sala ka basika ki na Bula; era sa lewe lailai ga era sa kunea.”

E rua na sala sa tukuna ko Jisu.

1. Ai matai—na sala sa kauta ki na Rusa, sa rabailevu ka vakamatamatanikoro rabailevu talega. A kenai balebale nai valavala ca. A sala lakovi rawarawa na sala ko ya. Sa gu kina na lomada. Sa rabailevu vakaidina, ka ni sa vuqa nai valavala ca sa yatuni no me gaunisala ki na Rusa. Era sa lewe levu era dau lakova tiko.

2. Ai karua—na matamatanikoro qiqo, kei na sala rabaililai sa kauta ki na Bula tawamudu.

A kena matamata na Veivutuni. A matamatanikoro qiqo duadua. Sa curu luvawale kina na tamata. Me luva kece mada na yalomakawa se na yalovakavuravura, sa qai curu rawa ko koya. Ke sa sulumaka tiko, ke sa na oso wale ko koya,

ena dredre ni curu. Sa sega nai kaukau me na vakacuruma vata kaya. Me biu kece mada nai tovo makawa; ai kaukau ko ya sa dredre ni curu, sa rui oso.

“Sa rabailailai na sala.” Sa dina ga na vosa ko ya. Sa sega ni veigoleyaki tiko ko koya sa lakova, sa lako vakadodonu tiko ga. O koya ka dau via gole vaka, se gole vaka, ena sa gole tani ga, ena biuta na sala, ka mani bale vakaca. Sa sega ni rauta na veigoleyaki na sala ka basika ki na Bula, sa rui rabailailai.

“Era sa lewe lailai era kunea na sala ko ya.” Sa dina ga. Era lewe levu era muria tiko na ca, era lewe vica wale era sa muria tiko na Bula.

E dua tale. Sa sega ni yaga me da taro walega. Me da guraka na bula, ena qai rawa. Sa taro wale kivei Jisu na tamata ko ya. sa qai kaya vua ko Koya na Turaga, “Mo gumatua mada mo curu ki na matamatanikoro qiqo.” O ira kece era sa guraka, sa vukei ira na Kalou.

E dua tale. Sa sega so ni sauma sara ko Jisu na nona taro na tamata ko ya, ka ni sa taro tawayaga ga. Sa sega ni kilikili kaya ka taroga. Sa via kila na ka sa sega ni vakaitavi kina ko koya, ka sa mani vakaraitaka vua ko Jisu na ka sa nonai tavi dina. A kenai balebale na vosa i Jisu sa vakatuogo —“Ko sa tarogi ira na tani e na vuku ni cava? Vakatau mada ga kivei ira se ra bula se segai. Ia ko iko la, mo gumatua mada, &c.”

72. Na kai Samaria dauloloma.

Sa taro kivei Jisu e dua na vunivola. Sa sega ni taro e na yalodina. Sa via coriti Jisu ga. Ogo na nona taro:—“A cava beka me’u kitaka me’u rawata kina na bula tawamudu?”

Sa kaya ko Jisu, “A cava beka ka volai tu e na vunau?” Sa kaya na vunivola, “Sa volai, ‘Mo lomana na Turaga na nomu Kalou e na yalomu kecega, &c. Mo lomana na kai nomu talega me vakataki iko.’” Sa kaya ko Jisu, “Ia, kitaka mada na ka ko ya, ko na qai bula.”

Sa qai taro tale na vunivola, “Se kocei beka na kai noqu?” Sa sega so ni sauma sara na nona taro ko Jisu, sa tukuna ga na vosa vakatautauvata ogo:—

Sa cavu mai Jerusalemi e dua na Jiu me laki Jeriko. Sa gaunisala ca ka kauta ki na koro ko ya. A vanua lala ka vei-

vatuvatu, sa vuqa kina na qara era dau vuni koto kina ko ira na daubutako era sa dau ravu talega. Sa sikabotei ira ko koya na Jiu ko ya, era mokuti koya, era kovea kece na nona ka. Sa mani luvawale koto ko koya, sa mavoa vaka ca, sa kolai ciba sara.

Sa qai lako mai e dua na bete. Ia sa kunea na tamata ka mate koto, sa qai gole tani vua, sa lako yani, sa sega sara ni vukea.

Oti ko ya, sa qai tadu mai e dua na Levi. Sa lako sara mai ko koya, sa sarasara vakalailai, sa qai lako wale yani, sa sega ni via vukea.

Oti ko ya, sa qai lako mai e dua na kai Samaria, era sa dauveicati kei ira na Jiu. Sa toro sara mai ko koya, sa sobu vakusakusa mai na nona asa, sa vauca na vanua sa mavoa, sa vakavodoki koya ka moku ki na nona asa, sa kauti koya sara ki na dua na burenivulagi. Sa sauma na nona tiko kina, ka mani vakaraici koya talega. Ia sa vakarau lako tale na kai Samaria sa qai solia e rua nai lavo vua nai taukei ni bure. Sa mani kaya, "Ai lavo oqo mei sau ni nona tiko e nomu vale. Ia kevaka sa koto dede ko koya, ka mani rui lailai kina nai lavo oqo, sa qai noqui tavi mada na kenai kuri. Au lesu tale mai ka'u na qai solia kivei iko. Ia mo vakaraici koya vakavinaka."

Sa qai taro ko Jisu vua na vunivola, "Se kocei beka vei iratou na lewe tolu ko ya sa kai nona ka moku?" A kenai balebale, "Se kocei vei iratou sa valavala va kai nona? Se ko koya na bete ka gole tani sara, se ko koya na Levi ka laki sarasara wale, se ko koya na kai Samaria ka vakabulai koya?"

Sa qai leqa sara na vunivola. Sa cata ni vosa doka e dua na kai Samaria, sa bese ni cavuti koya. Ka oti, sa kaya, "O koya beka ka lomani koya." Sa dredre vua me kaya, "Ko koya na kai Samaria."

Sa qai kaya ko Jisu, "Ia mo laki muria mada na nonai valavala."

A KENAI VAKAVUVULI. Sa ka bibi ka yaga sara na vosa vakatautauvata ogo. Sa macala kina—

1. Sa ca na noda veitawase na tamata.

Sai tovo ni tamata me beca na kai tani, sa ka rawarawa na veimecaki kaya. Sa vakavulici keda ko Jisu sa qai oti na duikaikai ; eda sa qai kai vata kece e na lotu.

O cei bekako ira na tauvu ? O ira ga sa dua vata na nodra Kalou Vu. Ia sa noda Kalou Vu ko Jiova koi keda kece na tamata. Eda sa nona kawa, eda sa qai kawa vata vakaidina sara. Eda sa mataqali vata, ka ni sa dua bau ga na mataqali levu me kilai Vua na Kalou. Sa bese ni vakabauta na noda dui kaikai ko Koya.

2. Sa sega ni yaga me sa rui vakabau vaka tawadodonu e dua nai vakarau me qai daro kina e dua nai vakarau tani ka bibi vei rau.

Oi rau na bete kei na Levi erau sa rerevaka beka na tamata ka moku. Erau vaka beka, " Sa vo e lailai me mate ko koya. Ke'u tarai koya ka'u na qai tawasavasava. Au na qai vakatatabui e na noqu cakacaka." Sa lako vaka Viti nai tovo ogo. O koya ka tara na yago ni mate sa qai tabu vakadede ko koya.

Sa bale vata na ka ogo kei na nodra rui doka vakatawadodonu na Sigatabu. Era sa cati Jisu ka ni sa vakabulai ira na tauvi mate e na Sigatabu. Sa rogo e Viti talega nai tovo ogo. Sa kainaki sa voca e na dua na cakau ca e dua na waqa e na Sigatabu, ka sa kaya nai vakavuvuli ni koro ko ya me ra kakua ni laki vakabula, de ra vakacacana na Sigatabu.

Ogo na vakabauta vakatawadodonu e dua nai vakarau dodonu. Sa dodonu nai vakarau kei na Sigatabu, ia ka sa bibi vei rau nai vakarau sa bale ki na veivakabulai. Sa tabu na cakacaka wale e na Sigatabu, ia ka sa sega ni tabu kina e dua na cakacaka ni veivakabulai.

3. Sa yaga me da vukei ira kece na tamata era sa tiko vakaca.

Sa sega ni yaga me da taroga se ra kai vei beka. Sa sega ni yaga me da nanuma e dua na ka tani. E dua bau ga na ka me da nanuma mada, " Sa koto vakaca ko koya. Au laki veivuke mada ga." Nanuma mada ! Sa Jiu ko koya ka moku ko ya, sa kai Samaria ka vakabulai koya. Ena vaka-evei beka me na kaya ko koya na kai Samaria, " A Jiu bagi ka koto ! Sai koya ka daucati keda, ka dau vakararawataki keda. Me sa koto mada ga me mate. Au sa lako mada'ni koi au." Ena vinaka beka oqori ? E segai sara. Ia ka sai tovo kei vuravura.

4. E dua tale. Me da caka loloma, me da dau soli ka, me da kakua ni nanuma e dua na kenai sau.

Se kocei beka me sauma na kai Samaria ko ya? E dua na ka levu na nonai lavo sa yali kina. Erau sa sega beka ni veikune tale kei koya ka moku. Ia ka sa saumi koya na Kalou.

N.B.—Sa sega ni kainaki me da solia walega na noda ka kivei ira na tamata wele. Sa rui ka levu na kerekere e Viti. Era sa daukerekere ko ira na vucesa. Sa sega ni yaga me da soli ka kivei ira. Me kere nonai sulu e dua na tamata bula e na vuku ni cava beka? Me laki cakacaka mada, me rawa kina e dua. Me kere kena voli tiko e na vuku ni cava? Me laki teitei mada me rawa kina na kena. Sa dina na vosa i Paula, "O koya ka bese ni cakacaka me kua mada na kena."

Ia kevaka sa dravudravua vakadodonu e dua, me da qai soli ka vua; ena qai saumi keda emuri na Kalou.

73. Era sa lesu tale mai na le 70.

Sa tukuni oti na lewe 70 sa talai ira ko Jisu ni sa cavu mai Kalili ko Koya me laki mate ki Jerusalemi. Sa talai ira me ra lako lewelewe yarua, me ra liu yani me ra tukuni Koya voli.

Era sa qai tale mai, era sa marau vakalevu sara. Era kaya sa ka levu na cakamana era rawata, ia sa malumalumu wale kivei ira ko ira na tevero talega. Sa qai vakavulici ira ko Jisu. Sa kaya, "Au a raici Satani ka sa lutu sobu mai lomalagi me vaka na liva." Sa solia talega kivei ira na kaukauwa mana, ka sa qai kaya ko Koya, "Dou kua so ni reki ni sa malumalumu kivei kemudou ko ira na tevero. E dua bau ga na ka mo dou reki vakalevu kina, ni sa volai na yacamudou mai Lomalagi."

Sai vakavuvuli kivei keda na vosa oqo. Sa sega sara e dua na ka me da dokai keda kina. Ke sa vuku sara e dua, se dau vunau lau, se rawai ira na tamata me ra lotu mai, me kakua sara ni dokai koya kina. O koya sa dokai koya vakai koya ga, sa na yali vua na nona kaukauwa. E dua bau ga na ka me da reki kina, ni sa volai na yacada e nai Vola ni Bula mai Lomalagi.

N.B.—Na vosa i Jisu, “Au a raici Satani, &c.,” sa vaka oqo beka na kenai balebale. Sa ka levu na nona kaukauwa ko Satani e na gauna eliu, sa bera ni lako mai ko Jisu. Ia sa qai malumalumu sobu mai. A nona matanitu, se nona kaukauwa, sa vaka na kalokalo boko, sa cila vakalailai, ka qai lutu yani me laki boko sara.

74. “A nona Siga na Luve ni Tamata.”

Ko Jisu sa vuqa na yacana, ia ka sa rua na yacana lelevu, e dua—“Na Luve ni Kalou,” ai kadua “Na Luve ni Tamata.” Eda sa luve ni tamata koi keda kece, ia ka sa le dua bulu ga na Luve ni Tamata levu.

E dua na vosa sa dau cavu e nai Volatabu Vou—“A nona Siga na Luve ni Tamata”—sa bale ki na gauna kece sa rairai levu kina na nona kaukauwa, se sa rairai e na loloma, se rairai e na cudru. E dua, na gauna ko ya sa luvu kina ko vuravura. E dua tale, sa kama kina ko Sotoma kei Komora. E dua tale, sa rusa kina ko Jerusalemi. A gauna kece sa rairai kina na kaukauwa ni Kalou rerevaki, sa Siga ni Luve ni Tamata na gauna ko ya.

Ia ka sa bera na nona Siga rerevaki duadua. Sai koya na Siga ni Lewa. Me da nanuma na kenai lakolako.

1. E dua, sa na yaco vakasauri ka vakaveivakidacalataki.

Era sega ni namaka na ualuvu ko ira na kai vuravura makawa. Era wele voli ga, era luvu vakasauri sara.

Era sega ni namaka na kama ko ira na kai Sotoma. Era sa wele tu ga, era kama vakasauri sara.

Ena vakakina na Siga ni Lewa. Era na sega ni kila ko ira na tamata. Era na dui oga tiko e na nodra ka. Era na volivoli tiko, se teitei, se soko, se taubale e vanua, se kana, se moce, se na cava tale beka, ena qai rogo vakasauri mai na davui levu, ena cila vakasauri mai na serau va Kalou, ena vura vakasauri mai ko Jisu. Me ra qai yadra kece na mate, mai na loma ni gele, mai na loma ni waitui loaloa, me ra tu cake kece mai me ra lewai.

Ena qai ia na veitawase. Erau na cakacaka vata tiko na lewe rua, ena kau e dua me na bula, nai kadua me na rusa.

Era rogoca na vosa oqo ko ira na tisaipeli, era sa qai rika ca, era sa rere vakalevu. Era kaya “Evei, Turaga?” A kenai balebale, “Sa evei saka na vanua me na ia kina na ka rerevaki

oqo?" Sa qai kaya ko Jisu, "E na yasana kece sa koto kina na mate sa laki soqoni kina na ikeli." E dua na vosa rerevaki sara oqo. Sa bale ki na manulevu ka dau kania na yago ni mate. Sa ra vuka vakayawa sara ki cake, era sa kunea vakayawa na yago ni tamata se manumanu ka mate. Era sa cova sara me ra kania.

Ia na tamata, se na matanitu, se na vanua, ka ca tu na nonai valavala, sa boi vakayagonimate. Sa soqoni vata ko ira era vakayacora na cudru ni Kalou me ra vakarusa.

75. A Solevu ni vakasavasavataki ni Vale ni Soro.

A solevu oqo sa kenai divi ni gauna sa vakasavasavataki tale kina na Vale ni Soro sa vakavelavelataka oti ko Tui Siria ko Antiokuse na yacana. Sa yaga me tukuni vakaleka-leka na kenai tukutuku.

Sa rawai Jerusalemi ko Tui Siria B.C. 170, Sa rawata ga e na vere, ka sega ga e nai valu. Era sa vakacurumi koya ki na loma ni koro ko ira na kai Jerusalemi; sa rawa ki loma, sa qai kaya kivei ira na nona tamata me ra ravu. Sa moku eliu ko ira era vakacurumi koya, e dua na moku levu sara ka ia. Ka oti sa kovea kece nai yau ni Vale ni Soro ko koya. Sa vakatabuya na lotu vaka Jiu. Sa vakasaurarataki ira na Jiu me ra vakacabora na vuaka mei soro kama e nai cabocabo ni soro e na Vale ni Soro—a ka vakasisila duadua kivei ira na Jiu, era sa vakasisilataka na vuaka. Sa yabaki tolu na nona vakararawataki ira tiko. Sa sega ni ia e dua na lotu e na Vale ni Soro. A ka vakatevoro ga ka ia tiko kina.

Ka oti, sa vuki e dua na Jiu ko Mataciase na yacana. Ko iratou kei na luvena eratou lewe lima eratou sa vakayavalati ira na Jiu me ra vala kei Tui Siria. Sa vakatekivu vakaogo.

Era sa lako mai ki na koro i Mataciase ko ira na nona talai ko Tui Siria. Era lako mai me ra tukuna kivei ira na lewe ni koro me ra cakai soro vakatevoro. Era sa kacivi Mataciase eliu, ka ni sa tamata dokai ko koya. Era nanuma me liu mada kina ko koya, era na qai muri koya ko ira kece na lewe ni koro. Sa mani bese sara ko Mataciase. Sa qai toro sara mai e dua na Jiu ka mani cakai soro vakatevoro. Sa cudru sara kina ko Mataciase kei iratou na luvena, eratou sa yavita

sara na Jiu ca ko ya. Era mokuta vakamatea na nona talai ko Tui Siria kei ira eso na nona tamata era muri koya mai, era sa dro bula na kenā vo, era laki tukutuku kivei Tui Siria.

Oti na veimoku, sa tu vuki ko Mataciase, sa kailavaka vakadomoelevu nai valu, "Muri au! Muri au ko koya sa lomana na noda vanua! Muri au ko koya sa guta na noda Kalou!"

Sa qai suka ki na veiulunivanua ko koya, era lewe levu sara era sa muri koya. Sa rogo voli na ka ko ya, era sa qai vakalala koro ko ira na Jiu e lewe vuqa. era sa dro ki na vanua va-qaravatu me ra vakarau vala kei Tui Siria. Sa muri ira ko koya kei na nonai valu. Sa vauci ira eso, era sa lewe dua beka na udolu—era tiko e na qaravatu. Sa qai kaya ko Tui Siria me ra kabai e na Sigatabu. Era sa bese ni vala ko ira na Jiu, ka ni sa Sigatabu na siga ko ya. Era sa bese ni sogota walega na gusu ni qara. Era sa qai cola buka mai ko ira na meca, era sa binia vakaosoosoya e na gusu ni qara e loma. Era visa na buka; sa ra qai mate kece kina na lewe ni qara. E lewe vica ga era dro bula, era laki tukutuku kivei Mataciase. Sa qai yalokatakata sara ko koya. Sa kaya, "Kevaka era kitaki keda e na Sigatabu, me da vala mada ga. Kevaka dou sa bese ni vala e na Sigatabu eda na rusa kece." Sa qai vakabau na nona vosa.

Sa tubu me kaukauwa ko Mataciase, sa soqoni vata kivei koya e dua nai valu levu. Sa dau sobu mai na ulunivanua ko koya, sa mokuta na meca, sa mokuti ira talega na Jiu era vuki me ra vakatevoro; ka oti, sa qai dau suka tale ki colo.

Sa oti tale e dua na yabaki, sa qai tauvi koya e dua na mate. Ia sa vakarau ciba yani, sa qai kaya me ratou lako mai ko iratou na luvena me ratou rogoca mada na nona tatau. A nona tatau me ra muri koya sara. Me ra vala tikoga, me rawa kina na nodra lotu kei na nodra vanua. Me ra beca na mate, me ra qaqa sara. Ia me liutaki ira e nai valu na kenai katolu ni luvena, ko Jutasa na yacana. Oqo na nona tatau ko Mataciase, na tamata vinaka ko ya. Sa qai mate yani ko koya, sa kenai sosomi ko Jutasa.

Sa dredre me tukuni kece eke nai tukutuku kei Jutasa—na nona qaqa, kei na nona vuku, kei na nona loloma, kei nai valu e vuqa sa liu kina ko koya. Sa dau mokuta nai valu vaka Siria ko koya, era lewe vuqa sara ka lewe lailai wale na nona

tamata ko Jutasa. Ia ka sa vakararavi vua na Kalou ko Jutasa, sa dau kaukauwa kina ko koya.

Ka oti, sa rawai Jerusalemi tale ko Jutasa. Ia sa rawa na koro, sa qai kaya ko koya, "Sa dodonu me da lako kece ki na Vale ni Soro, me da vakavinavinaka vua na Kalou, ko Koya ka vakabulai keda." Ia sa ra yaco yani ki na Vale ni Soro, sa qai ia na tagi levu. Sa lala na Vale, sa kama na kenai sogo, sa tubu na co e na loma ni Vale, sa tu kina na ka velavela sara. Oti na tagi, era sa qai vakasavasavataka na Vale. Sa basuka ko Jutasa nai cabocabonisoro vakatevoro ka tara ko Tui Siria. Sa qai tara ko Jutasa e dua nai cabocabonisoro vou, sa caka i soro kina vua na Kalou dina; sa conaka vakavinaka tale na loma ni Vale me vaka na kenai vakarau makawa.

Sa ia na ka ko ya e nai ka 25 na siga e na vula ko Kisleu. Ia na siga ko ya era sa dau vakabauta ko ira na Jiu me siga ni solevu me kenai divi. Era vakatoka na solevu ko ya "Na Vakasavasavataki ni Vale ni Soro." E dua tale na yacana, "A Solevu vaka Cina," ka ni sa dau ka levu sara na cina era vakacaudreva e na bogi ko ya.

76. Ko Meri kei Marica.

Sa lako mai ki Jerusalemi ko Jisu sa ia tiko na solevu sa qai tukuni oti. Sa sega ni via moce e na koro ko Jisu, sa dau laki tiko mai na dua na koro lailai ko Pecania na yacana, sa veivolekati wale kei Jerusalemi.

Sa dau tiko e na vale i Saimoni ko Koya. Ia ko Saimoni ogo sa sega ni kilai vakavinaka se ko cei ko koya. Sa vakatokai, "Ko Saimoni na vukavuka." Era kaya eso erau sa veiwatini kei Marica. Sa kainaki talega sa vakabula na nona vukavuka ko Jisu. Ia ka sa sega soti ni macala. Sa macala ga sa ratou tiko e na vale ko ya na lewe tolu, ko Marica kei Meri na tacina, na kenai katolu ko Lasaro, na ganedrau, sa lomani koya vakalevu ko Jisu.

Sa tadu mai ki vale ko Jisu, sa qai yavavala sara ko Marica. Sa laki vakarautaka sara e dua na magiti me kena. Ia ko Meri sa tiko vakadua me vakarogoci Koya. Sa rarawa kina ko Marica, sa kaya kivei Jisu me sa vakatalai Meri me rau sa veivuke kaya. Sa kaya ko Jisu, "Marica, Marica! Ko sa rui vakaogai iko e na ka e vuqa. Ia ka sa dua bau ga na

ka me yaga vakaidina. Sai koya ka taura ko Meri me nona. Ena sega sara ni takali tani vua."

N.B.—Sa sega ni vucesa ko Meri. Sa oso na lomana, sa guta ga na ka vakayalo, sa via rogoci Jisu. Sa qai sega ni nanuma na magiti, se na dua na ka tani, sa gu me rogoci Jisu ga. Ia kevaka sa na kacivi koya ko Marica—"Daru veivuke, Meri, ne?"—ena sa qai sega ni bese ko Meri.

O Marica talega, sa sega sara ni ca na nona oga e na caka kakana. Sa ka vinaka sara. Sa sega ni cudruvi koya ko Jisu. Sa vakavulici koya ga me sa kakua ni rui oso na lomana e na ka vakayago walega.

77. Sa lako tani mai Jerusalemi ko Jisu.

Sa moce e na vale i Lasaro ko Jisu, sa qai lako tale ki Jerusalemi. Sa tiko ko Koya e na dua na tiki ni Vale ni Soro sa vakayacana kivei Solomoni. A tiki ni vale ko ya sa tara e na vatu ni Vale ni Soro makawa ka tara ko Solomoni. Sa qai vakayacana vua na tiki ni vale ko ya.

Sa lako voli tiko kina ko Jisu, sa ia tiko na Solevu vaka Cina, era sa lewe levuna tamata e na loma ni vale. Era sa qai lako mai, era tarogi Koya, "Ena vakaevei beka na kena dede ko na vakalomalomaruataki keimami tiko? Kevaka sai iko vakaidina na Mesaia, mo tukuna sara mai, me macala sara kivei keimami."

Sa katakata sara na lomadra. E na solevu ko ya era sa dau nanumi Jutasa kei na nona dauvala kei Tui Siria. Era cavuta na Mesaia era sa vaka me sai karua kei Jutasa ko Koya, era sa via vala tiko kei ira na kai Roma. Sa qai macala beka na kenai balebale na nodra taro—"Sai iko vakaidina na Mesaia se segai? Tukuna vakamacala edaidai, keimami na qai kailavaka sara nai valu. Moliutaki keimami me da mokuti ira na kai Roma, me vakataki Jutasa ka liutaki ira na nodra qase era mokuta nai valu vaka Siria."

Ke sa muria na nodra vosa ko Jisu, ke sa ia sara na moku levu e na siga ko ya. Ia ka sa bese ko Koya. Sa macala na lomadra Vua, sa bese ni vakatubu ca ko Koya. Sa vunauci ira ga, ka oti sa kaya ko Koya, "Oi keirau kei Tamaqu keirau sa dua vata ga." Era sa qai taura sara na vatu me ra viriki Koya. Sa qai kaya ko Koya, "Mei sau ni noqu cakacaka cava

beka me'u lauviri kina edaidai?" Era kaya, "E segai. Ka ni ko sa vakatauvatani iko kei na Kalou, o iko na tamata wale."

Ia ka ra sa sega ni viriki Koya rawa. Era sa cudru sara, era sa rerevaki Koya talega. Era sa biuta tale na watu era qumuta me ra viritaka, era sa sesega me ra tauri Koya. Ia ka sa lako wale yani ko Koya; sa sega e dua na ka me ra rawata Vua. Sa bera ni soli Koya kivei ira ko Koya.

Sa sega ni lesu tale ki na koro i Lasaro ko Jisu. Sa lako ki na dua na koro tani mai Tai Kadua, ko Pecania na yacana. Sa dua tani na koro ko ya, ka dua tani ko Pecania na koro i Lasaro.

78. Na nona tiko mai Tai Kadua.

Sa tiko ko Jisu mai Pecania mai Tai Kadua. Era sa lako mai ko ira na Farise era sagai Koya tiko. Era sa taro Vua, "Se sa tara beka se segai na veisereki ni veiwa-tini e na vuku ni ka kece, se me vuna duadua mada ga nai valavala ca?"

Sa kaya ko Koya sa sega sara ni tara e na ka kece. E dua bau ga na ka sa tara kina. Ke sa ca na alewa sa qai tara me biu.

A nodra vere oqo. A vanua ko ya sa lewa tiko ko Eroti Anitipa, o koya ka vakamatei Joni na dauveipapitaiso. Sa tukuni oti na kenai tukutuku (Raica 42). A vosa ko ya era sa kerea kivei Jisu ko ira na Farise me sa cati Koya kina ko Eroti.

E na gauna ko ya sa rui ka levu sara na veisereki ni veiwa-tini. Sa rui vakarawarawataki sara. Era sa vakauta vakatani na Vunau i Mosese ko ira na Jiu, era vakawaletaka ga na veiwa-tini.

Sa kau mai kivei Jisu na gone lalai eso me sa tarai ira ko Koya. Era kauti ira mai ko ira beka na tinadra. Ia ko ira na tisaipeli era via tarovi ira. Era nanuma beka era sa rui vakasosataki Jisu ko ira na tina ni gone. Sa qai vosa sara ko Jisu, "Laivi ira na gone lalai me ra lako mai kivei au. Kua ni tarovi ira, ka ni sai ira oqo na lewe ni matanitu vaka-Lomalagi." Sa qai tauri ira sara ko Koya, sa keveti ira e na ligana, sa vosavakalougatataki ira.

79. Nai Yau ka tarova na Bula.

Sa lako tiko e na salatu ko Jisu, sa qai cici sara mai e dua na tamata vutuniyau, sa tamata turaga talega. Sa vaka-tekiduru sobu ko koya, sa taro kivei Jisu se cava beka me na kitaka ko koya me rawa kina na bula tawamudu.

Sa kaya ko Jisu, "Kevaka ko sa via bula, mo muria mada ga na Vunau."

Sa kaya ko koya "Au a dau muria saka ni'u a gone ga ka yacova sara na siga edaidai oqo."

Sa vakaraici koya ko Jisu, sa raica na nona gu me bula, sa lomani koya. Sa kaya vua, "Sa vo e dua bau ga na ka. Laki volitaka kece sara na nomui yau. A kenai voli mo vota mada kivei ira na dravudravua; ka oti, mo qai muri au."

Sa rogoca nai vakarau ko ya na vutuniyau, sa rui dredre sara vua. Sa dredre vua me vakayalia na nonai yau. Sa vuki tale ko koya, ka tagi lako yani.

Sa qai kaya ko Jisu, "A kena dredre me ra curu ki na bula ko ira na vutuniyau! Sa rawarawa me curu basika e na mata ni cula e dua na kameli, ka dredre me curu ki na mata-nitu ni Kalou e dua na vutuniyau."

E dua nai bole oqo sa dau cavu e na vanua ko ya, sa bale ki na ka dredre sara. Me da sa nanuma mada na kenai lako-lako nai tukutuku oqo.

1. A ka sa macala kina sa tamata vinaka sara na tamata ko ya.

(A) Sa dau muria na vunau ni Kalou.

(B) Sa sega ni lasa rawa e na ka vakavuravura.

Sa ka levu na nonai yau, sa sega ni lasa kaya ko koya. Sa tamata dokai, sa sega ni lasa kina.

(c) Sa guta na bula vakayalo. Sa macala sara na nona gu e na ka e vuqa:—

E dua, sa cici sara kivei Jisu. Sa sega ni vosota rawa na lako vakamalua. Sa vakusakusa sara.

Ai karua, sa lako votu kivei Jisu. Sa sega ni lako lo e na lomalomani ni bogi me vakataki Nikotimo. Sa lomalomani ni siga, sa tiko e na loma ni salatu ko Jisu, era lewe vuqa era tiko Kaya, sa qai cici mai na tamata ko ya.

Ai katolu, sa sega ni taro wale; sa vakamamasu, sa vaka-tekiduru sobu, ka kaya. "A cava me'u kitaka, &c."

Ai ka va, sa sega ni madua kivei ira na wekana, se kivei ira na kai nona, era sa cati Jisu. Sa lako sara mai ko koya, ka ni sa guta na bula vakayalo.

(D) Sa lomani koya ko Jisu. Sa vakaraici koya, sa qai lomani koya. Sa sega ni vakaraica na matana walega ko Jisu. Sa rai curu sara ki na loma ni yalona. Sa kunea kina na nona gu; sa lomani koya. Ke sa sega ni tamata vinaka, ke sa sega sara ni vinakati koya ko Jisu.

II. A ka sa tarova na nona bula vakayalo.

Nanuma mada! Sa domona sara na bula ko koya. Sa kerea na bula kivei Jisu. Ia ka sa sega ni rawata me biuta na nonai yau. Ko sa kunea beka e dua na ka ko sa via rawata me nomu. Ko sa taroga na kenai voli vua na kenai taukei. Sa rui levu beka na kenai voli, ko sa sega ni rawata. Sa ka levu na nomu gu mo taura me nomu na ka ko ya; ia ko sa biuta ga, sa rui ka levu na kenai voli.

Sai koya dina sara nai tovo ni tamata ko ya. Sa lako kivei Jisu, "A cava saka me'u kitaka me'u rawata kina na bula?"

"Laki volitaka kece na nomui yau. Solia na kenai voli kivei ira na dravudravua; ka oti, mo qai lako mai mo muri au, ena sa qai nomu na bula."

Sa sega ni ca na nonai yau. A kena ca ga sa doka ko koya na nonai yau ka mani beca na bula. O ira eso sa sega so ni bibi kivei ira nai yau, ia ka sa dua na ka tani era sa bese ni biuta. Oqo nai yau ka tarova na bula. Ai kaukau kece ka vakaosoosi keda me da kakua ni curu rawa ki na matamata-nikoro qiqo, sai koya nai yau ca ka tarova na bula. Kevaka eda sa bese ni biuta, sa qai dredre me da bula. Se ka levu, se ka lailai, sa tarova ga na bula.

80. Ko Lasaro.

Sa tiko mai Tai Kadua ko Jisu, sa qai lako mai e dua me tukuni Lasaro sa tauvi mate, sa bibi sara na kena mate. Sa tiko tikoga ko Jisu, se sega ni laki raici koya. Sa oti tale na bogi e rua, sa qai kaya ko Jisu, "Tou lesu tale mada ki Jutia." Era via tarova ko ira na tisaipeli, era kaya, "Era via viriki Kemuni edaidai walega ko ira na kai Jerusalemi ia Ko ni sa qai via lako tale ki na koro ko ya?" Sa kaya ko Jisu, "Sa tinikarua na tiki ni siga, ne? O koya ka lako sa siga toka sa sega ni tarabe ko koya. Ia kevaka sa lako e na bogi sa qai

tarabe ko koya." A kenai balebale—A siga sa vakatautau-vatataka ko Jisu kei na noda bula tiko. Sa rawarawa kina na cakacaka ka ni sa rarama mai. Sa voleka ni oti na nona bula, sa gu me cakacaka tiko ko Koya.

N.B.—Na tiki ni siga e 12 sa vakatekivu e nai ka 6 ni kaloko e na mataka, ka yacova nai ka 6 e na yakavibogi.

Sa kaya ko Jisu kivei ira na tisaipeli, "Sa moce ko Lasaro. Au sa laki vakayadrati koya." Sa sega ni macala kivei ira na nona vosa. Era vaka sa vosataka na moce walega. Sa qai kaya ko Jisu, "Sa mate sara ko Lasaro," ia na kenai balebale na "vakayadrati koya" me sa laki vakabulai koya tale ko Jisu. Sa macala kivei ira na tisaipeli sa dei na loma i Jisu me lesu tale ki Jutia, sa qai kaya ko Tomase, "Ia me da laki mate vata Kaya." Era nanuma sa na mate vakaidina ko Jisu, era na vakamatei Koya ko ira na Jiu.

Sa yaco yani ki Pecania ko Jisu, sa qai bulu koto ka bogi va ko Lasaro. Sa laki tavaki Jisu ki nai bili ni koro ko Marica, sa tagi Vua, "Ie noqu Turaga, kevaka ko ni a tiko eke, sa qai sega ni mate ko Lasaro." Sa kaya ko Jisu, "Ena tu cake tale ko koya." Sa kaya ko Marica, "Io, saka, au kila me na yaco dina mai na tu cake tale mai na mate, ena qai tu cake kina ko koya."

Sa kaya vua ko Jisu, "Oi au na Tu-cake-tale kei na Bula. O koya ka vakabauti au, kevaka sa mate oti ko koya, ena sa bula ga. Ia ko koya ka bula tiko ka vakabauti au ena sa sega sara ni mate. Se ko vakadinata beka na vosa oqo, se segai?" Sa kaya ko Marica, "Io, noqu Turaga. Sai Kemuni ko Karisito, na Luve ni Kalou."

Sa qai laki tukutuku kivei tacina ko Marica. Sa rogoca ko Meri, sa qai tu cake sara sa lako vakusakusa kivei Jisu. O ira na Jiu era tiko mai vale era sa muri koya, era nanuma sa lako ki nai bulubulu ko Meri me laki tagi kina. Ia ko Meri sa lako sara kivei Jisu, sa mani cuva sara Vua, sa tagi ka kaya, "Turaga, ke Ko ni a tiko eke, ke sa sega ni mate ko Lasaro." Sa qai sega ni vosota rawa ko Jisu, sa tagi vata kaya ko Koya.

Sa taro ko Jisu, "Evei na vanua ko dou a vakatori koya kina?" Era kaya ko ira na tiko voleka, "Ni lako mai mo ni mai raica mada."

Era sa qai lakani ki nai bulubulu. Sai bulubulu qara, a kenai sogo ni qara e dua na vatu levu. Sa kaya ko Jisu me

sa qiqi vakatikitiki mada yani na watu. Sa vakadarodaro ko Marica, "Tei kakua saka mada. Sa bulu koto ka bogi va. Sa qai rusa na yagona." Sa kaya ko Jisu, "Au a sega beka ni kaya oti kivei iko mo ko vakabauta ga, ko na qai kunea na kaukauwa va-Kalou dina?"

Sa qiqi tani na watu sa qai masu tu ko Jisu, ka oti sa kaci vakadomoelevu, "Lasaro, lako mada mai!" Sa qai bula tale ko Lasaro, sa tu cake ka curu mai ki tautuba. Era sa lewe vuqa era tiko kina, era sa rere vakalevu, era vakarokorokotaka na Kalou sa qai rairai mai na nona kaukauwa levu.

81. Era sa lewai Jisu ko ira na Sanedrimi.

Sa rogo voli na cakamana levu ko ya, era sa qai soqoni vata ko ira na Sanedrimi. Sa leqa na lomadra. Era sa bese ni vakabauti Jisu me Mesaia, ia ka sa macala sara sa tu Vua na kaukauwa va-Kalou. Sa kilai levu, sa dredre me ra cakitaka.

Sa qai tu cake na Betelevu, ko Kaiafa na yacana, sa vosa vakaukauwa ko koya, "Sa sega e dua na ka ko dou kila. Sa yaga me mate e dua e na vukuda kece me da kakua ni rusa."

Sa vosa vaka beteleву ko koya. Sa tamata ca ko Kaiafa, ia ka sa beteleву tu, sa curumi koya na vosa ko ya. Era sa vakarorogo vua ko ira na Sanedrimi, era bosei Jisu tiko me ra vakamatea.

Sa qai lako tani ko Jisu ki na dua na koro lailai ko Efraimi na yacana. Sa vuni tiko kina, sa waraka ga na nona gauna. Me yaco dina mai na Solevu ni Lakosivia me na qai soli Koya me mate. Era sa qarai Koya ko ira na Sanedrimi, ka sa sega ni kune ko Koya. Sa qai kacivaki voli sa dua nai lavo me na soli kivei koya ena vakatakilai Jisu.

82. Sa Kerekere ko Salome.

Ko tina i Jemesa kei Joni ko Salome na yacana. Sa lako mai kivei Jisu ko koya, sa kerekere Vua. A nona kerekere me nodrau mada koi rau na luvena nai tikotiko vakaturaga. Me yaco mada na matanitu i Jisu me rau qai tiko sara e

tikina, e dua ki matau, nai kadua ki mawi. Era sa vakasamataka vakatani tiko na cakacaka i Jisu. Sa tukuna oti kivei ira ko Koya na nona mate sa voleka; ia era sa vakauta vakatani tikoga. "Ena mate li ko Koya? A cava beka na mate? Sa rawa na mate ko Koya. Sa voleka ni yaco na nona lewa. Ena buli me Tui Isireli ko Koya. Eda na qai turaga bale koi keda." Sa vakaoqo na nodra vakanananu.

Sa qai tarogi Jimesa kei Joni ko Jisu se rau sa rawata me rau gunuva na mena bilo, me rau papitaisotaki talega e na nona veipapitaisotaki. A kenai balebale se rau na vosota rawa na rawawa levu sa vakarau vosota ko Koya. Erau sa bolea ga. Sa qai kaya ko Koya, "Drau na gunuva vakaidina na mequ bilo, ia nai tikotiko ko ya sa sega ni noqu me'u solia." Sa qai vakavulici ira tale na nona tisaipeli me ra kakua ni viaviaturaga, me ra yalomalumalumu mada ga.

83. Ko Paritimeo.

Sa voleka na Solevu ni Lakosivia sa qai cavu tale mai Efiraimi ko Jisu me lako ki Jerusalemi. Era sa lewe levu era lako tiko ki na Solevu, sa oso na gaunisala.

Sa toro mai ki Jeriko ko Jisu sa lewe rua na mataboko erau sa tiko e na bati ni sala. E dua vei rau, ko Paritimeo na yacana, sa rogoca na nodra vadugu na lewe vuqa era sa toro tiko mai, sa taro ko koya se sa cava beka ka ia tiko. Sa tukuni vua, "O Jisu na kai Nasareca sa qai lako tiko oqo." Erau sa qai tagi sara koi rau na mataboko, "Ie Jisu, a luve i Tavita, ni lomani keirau!" Era kaya na lewe vuqa me rau tiko lo. Sa qai tu vakadua ko Jisu, sa kaya me rau lako mada mai. Era sa qai kaya kivei Paritimeo, "Mo vakacegu mada ga. Tu! Sa kacivi iko ko Koya." Sa qai luvata sara na nonai sulu levu ko Paritimeo, sa lade sara mai, era sa tuberi rau kivei Jisu kei na mataboko kadua. Sa taro ko Jisu, "A cava beka na lomamu me'u cakava vei iko?" Sa kaya ko Paritimeo, "Noqu Turaga, me'u rai rawa mada ga!" Sa kaya ko Jisu, "Lako ga. Sa vakabulai iko na nomu vakabauta." Sa qai tara na matadrau ko Koya, erau sa qai rai sara. Erau sa muri Koya, erau sa vakavinavinaka tiko vua na Kalou.

N.B.—E dua na vosa ni veivakarorokotaki sa cavuta kivei Jisu ko Paritimeo—"Raponi." E dua na vosa sa dau cavu, "Rapi," sa bale vata kei "Turaga," sa sega soti ni rau bale vata sara. Sa dau cavu kivei ira era dokai vakalevu ka ni ra sa vuku sara e na Vunau. Ia ka sa vosa bibi duadua na "Raponi"—a kenai balebale "Noqu Rapi." Sa sega tale e dua na vosa tani me bibi vei rau.

A KENAI VAKAVUVULI. Ai tukutuku kei Paritimeo sa yaga sara kivei keda. Me da nanuma.

1. Na nona tiko vakaloloma eliu.

Sa mataboko ko koya. Sa sega e dua na cakacaka me na sa rawata. Sa kere kena tiko e na bati ni salatu.

Sai keda oqo na mataboko vakayalo, eda sa vakaloloma sara.

2. Na nona gu me bula. Sa rogoca sa lako mai ko Jisu, sa qai tagi vakadomoelevu. Sa sega ni tagi vakadua se vakarua, sa tagi tikoga. Era sa via vagalui koya, sa bese ni kua ko koya.

Oqo nai tovo ni tamata sa gu me bula na yalona. Sa tagi tiko kivei Jisu, sa bese ni kua.

3. Na nona vakabauta. Sa vakabauti Jisu ko Paritimeo. Sa sega ni vakabekataka—"Sa Luve ni Kalou ko Jisu. Sa rawarawa Vua me vakabulai au."

4. Na nona loloma ko Jisu. Sa tu vakadua, sa kacivi Paritimeo, sa vakabulai koya. Sa nonai tovo oqo. Me tagi kivei Jisu e dua na mataboko vakayalo, ena qai bula.

84. Ko Sakeo.

Sa bera ni curu ki Jeriko ko Jisu, sa qai lako mai na koro e dua na tamata ko Sakeo na yacana, sa gu vakalevu sara me raici Koya. Sa tamata lekaleka ko Sakeo, era sa lewe vuqa sara era sa tiko voliti Jisu, sa sega ni kunei Koya rawa ko Sakeo. Sa qai cici sara ki liu ko koya, sa kabata e dua na kau ka tu e na bati ni sala, me na qai toro mai ko Jisu ena qai kunei Koya ko Sakeo.

Sa toro mai ki na vu ni kau ko Jisu, sa rai ki cake, sa kacivi Sakeo, "Kevu sobu mada mai, Sakeo. Au na tiko

mai nomu vale edaidai." Sa qai kevu sara mai ko Sakeo, sa marau vakalevu, sa kauti Jisu ki nona.

Ko Jeriko, era sa lewe levu na daukumuna nai vakacavacava era sa tiko e na koro ko ya. Era sa sega so ni tautauvata kece. Era sa vutuniyau sara ko ira eso. Sai ira ogo era sa dau volia nai vakacavacava kivei ira na turaga. Era sa solia e dua nai lavo levu sara me sa nodra mada nai vakacavacava. Era sa qai laki taroga nai vakacavacava kivei ira na tamata yadua, me ra dui solia na nonai votavota yadua. Era sa dau vakaikuritaka vakatawadodonu nai vakacavacava ka lesi; sa tubu me levu sara kina na nodrai yau, ka sa mani tagi kina na vanua. Era sa cati vakalevu, sa vakasisilataki ira ko ira kece na Jiu.

E dua vei ira na vutuniyau ko ya ko Sakeo. Ia sa vakarau lako ki nona vale ko Jisu era sa qai vosa kudrukudru kina ko ira na lewe vuqa era sa curu vata Koya ki na koro. Sa rogoca ko Sakeo; sa qai tu vakadua, sa vosa sara mai—"Noqu Turaga! A noqui yau kece au sa qai waseruataka sara ogo. E dua na wase me'u taura tiko me noqu, nodra na dravudravua na kenai kadua, au na vota sara kivei ira. E dua saka tale—kevaka ka'u a taura vakatawadodonu e dua nai vakacavacava vua e dua na tamata, ka'u na qai vakasuka vaka va kivei koya."

Sa kaya ko Jisu. "Sa qai curu sara na bula ki na vale ogo, ka ni sa luve i Eparaama dina ko koya."

A KENAI BALEBALE. 1. Sa macala sara na nona veivutuni ko Sakeo. A nona via raici Jisu, sa sega ni via sarasara wale ko koya. Sa via bula. A kena dina na nona gu sa rairai e na nonai valavala. Sa biuta sara na nonai valavala tawa dodonu ko Sakeo, sa vakasuka talega nai yau ka rawa oti kina. "Sa vuataka na vua sa kilikili kei na veivutuni."

2. Sa vakatokai koya ko Jisu me "luve i Eparaama." Sa kawa i Eparaama vakayago eliu ko Sakeo, ia ka sa qai luvena vakayalo dina. Sa vakamacala oti kivei ira na Jiu ko Jisu era sa sega ni vakabau me luve i Eparaama ko ira era sa nona kawa vakayago walega; ko koya duadua ka muria nai valavala i Eparaama sa qai vakabau me nona kawa dina sara.

85. A Vosavakatautauvata kei na Paudi.

Sa kana ko Jisu mai na vale i Sakeo, ka oti sa qai cavu tale ko Koya me lako yani ki Jerusalemi. Sa bera ni lako sa tukuna kivei ira na Jiu e dua na vosa vakatautauvata sa bale ki na nodra vosa cudrucudru ni sa lako ki na vale i Sakeo ko Koya. Sa vakaoqo na vosa vakatautauvata:—

Sa lako ki na dua na vanua vakayawa e dua na turaga me sa buli me tui. A lomana me buli oti me na sa qai lesu tale mai. Sa bera na nona lako sa vota na nonai lavo kivei ira na nona tamata me ra tau yadua nai lavo levu me ra vakayagataka mada.

Sa lako ko koya era sa qai buki vere ko ira na nona tamata. Era sa talatala yani me sa kakua mada ni buli ko koya. Sa sega ni yaco na lomadra. Sa buli oti ko koya, sa qai lako tale mai, sa tarogi ira eliu era sa taura na nonai lavo. O ira eso era vakayagataka vakavinaka, sa saumi ira kina ko koya me ra tiko vakaturaga levu. Ia ka sa lewe dua vei ira sa weletaka ga na nonai tavi, sa vunia na nonai lavo e na loma ni qele, sa sega ni vakayagataka me dua kina na kenai kuri. Sa qai kauta mai ko koya nai lavo ko ya vua na nona turaga. Sa kaya, “A nomuni lavo saka ka tu oqo.” Sa cudruvi koya sara kina na turaga. Ka oti sa kaya me ra kau mada mai ko ira era buki vere vua me ra vakamatei.

A KENAI BALEBALE. E na gauna ko ya sa lako tiko ki Roma na matanitu e vuqa. Sa lesi mai Roma na nodra tui, era sega ni bulia vakai ira ga. Ia na turaga ka lesi me tui me sa lako mada ki Roma ko koya me laki buli. Sai koya oqo na kenai balebale “na turaga ka lako ki na dua na vanua vakayawa me taura e dua na matanitu.”

Ia na kenai balebale vakayalo sa lako vakaoqo.

1. O koya na turaga ka lako ki na vanua vakayawa ko Jisu. Sa vakarau laki Lomalagi ko Koya me laki buli kina me Tui Vuravura ka Tui Lomalagi talega.

2. O ira era buki vere Vua sai ira na Jiu era sa cati Koya, era sega ni vinakata me sa lewai ira ko Koya. Sai ira talega e na gauna oqo era sa bese ni vakarorogo Vua.

Sa rusa sara ko ira na Jiu era beci Koya. Ia koi keda talega, kevaka eda sa beci Koya eda na “rusa kece vakatalega kina.”

3. O ira na nona tamata era taura na nonai lavo, sai keda kece. Sa vota tiko na nonai yau ko Koya na Kalou—a yagoda, a yaloda, a noda bula, a kakana, ai yau, a ka kece—sa nonai lavo ko ya sa vota tiko kivei keda ko Koya. A nodai tavi me da vakayagataka, me sa qai suka tale Vua ka vakai-kuri.

E rua na mata-tamata era sa vakatawayagataka nai lavo ni Kalou. E dua ko ira na tamata ca sara, era sa vakayalia walega na nonai lavo; ka oti, sa yali sara, sa sega sara e dua me ra solia Vua. Sa oti na nodra gauna, sa ca na yagodra e nai valavala ca—na daumateni, &c.—era sa qai dravudravua sara, sa tu evei beka na ka me ra solia vua na Kalou?

Ai karua, ko ira na wele. Sa sega sara ni yaga e dua na nodra ulubale. Sa sega ni yaga me ra kaya, "Keitou a sega ni ca sara koi keitou me vakataki Ka, se Ka. Era a vakayalia sara na nomuni lavo. Ia koi keitou, kei tou a maroroya vakavinaka. Keitou a vunia e na loma ni qele. Bau rai saka mada ga oqo! A nomuni lavo ka tu." Ena sega sara ni yaga ko ya. Era wele ga. Era sega ni cakacaka. Era na cudruvi ga.

86. Sa lumuti Jisu ko Meri.

Sa sega ni lako sara ki Jerusalemi ko Jisu. Sa lako ga ki Pecania, ka laki tiko e na vale i Lasaro. Sa yaga me da sa qai wilika tiko na kena bogi, sa vo e lailai me oti na nona bula. Sa yaco ki Pecania e na yakavi ni siga Faraite, ai ka 8 e na vula ko Nisani, sa bale vata kei Maji 31 A.D. 30. Sa vakatekivu e na bogi ko ya na nodra Sigatabu ko ira na Jiu. Sa dua tani tiko na nodra Sigatabu ka dua tani na noda. Sa dromu na matanisiga e na nodra Faraite sa qai vakatekivu na nodra Sigatabu. Me dromu tale na matanisiga e na Siga Vakarau sa qai oti na nodra Sigatabu. Sa yaco ki Pecania ko Jisu sa vo na bogi e ono me na qai vakatekivu na Solevu ni Lakosivia sa mate kina ko Koya.

Sa sigatabu e na Vale i Lasaro ko Jisu. Sa dromu na siga eratou sa qai caka magiti me kena. Era lewe levu sara na tamata era sa lako tiko mai me ra raici Koya, me ra raici Lasaro talega, sa rogo levu na nona bula tale mai na mate. Era sa cudru sara kina ko ira na Sanedrimi, era sa bosebose tiko me ra labati Lasaro.

Sa ia tiko na kana sa qai oso sara na loma i Meri. Sa lakova ko koya e dua na kato, se tavaya, waiwai boivinaka, sa ka talei kai voli dredre duadua. Sa ka talei na kena tavaya talega, na alapasiteri na yacana. Ia ko Meri sa sega ni via maroroya na tavaya talei ko ya. Sa sega ni cavuta na kenai sogo ; sa vorolaka ga, sa lumuta e na waiwai na ulu i Jisu kei na yavana talega, sa qai qusia e na drau ni uluna. Ia sa robota kece na loma ni vale na kena boi ni lumu ko ya.

Sa qai cudru sara ko Jutasa. Sa kaya ko koya, "Me yali walega vakaoqo na ka talei e na vuku ni cava? Ke sa volitaki nai lumu ko ya, ke sa rawa kina e 300 nai lavo, eda a vota rawa kivei ira na dravudravua."

Sa vunauci koya sara ko Jisu. "O sa vakararawataki Meri e na vuku ni cava? Laivi koya ga! Sa caka vinaka kivei au ko koya. Sa tu vakadua kei kemudou ko ira na dravudravua, ia au na sega ni tiko vakadua koi au. Ai lumu oqo sa vakarautaki au kina ko Meri me'u bulu mada." Sa qai kaya ko Jisu sa na tukuni voli e na veivanua kece sa na yaco kina na lotu na ka sa qai cakava oti ko Meri me kenai divi. Sa yaco tiko na vosa ko ya. Sa dokai tiko ko Meri e na veivanua kece.

87. Sa volitaki Jisu ko Jutasa.

Sa qai cudru sara ko Jutasa. Sa sega ni vosota rawa na waiwai ko ya me yali walega. A lomana me taura ko koya, me na qai butakoca eso na kenai voli. E 300 nai lavo ko ya sa tauvata kei na £10 ka vakacaca. Sai tavi i Jutasa na taga i lavo, sa volia tiko kina na kedra. Sa cudru sara ko koya ni yali vua na £10 ko ya.

Sa qai lako sara ki Jerusalemi ko koya. Sa curu kivei ira na Sanedrimi era sa bose tiko, sa tarogi ira, "E vica beka nai lavo ko ni via solia kivei au me'u qai soli Jisu yani kivei kemuni?" Era sa veivosaki kaya, ka oti era sa solia vua e 30 nai lavo siliva. Ai lavo ko ya sa dui rauta ya 2s. 6½d. Wilivata kece nai lavo e 30 ko ya sa rauta beka £3 16s. Oqo nai voli lailai sa volitaka kina na yalona ko Jutasa!

N.B.—Me ra voli Jutasa e na vuku ni cava beka ko ira na Sanedrimi? Era sa via tauri Jisu, ia era sa rere ga de

mani ue kina na lewe vuqa. O koya gona era sa via rawai Koya ni sa tiko vakai Koya ga. Sai koya era sa voli Jutasa kina. Me sa nonai tavi mada me vakatakilai Jisu kivei ira e na dua na lomalomani ni bogi, se na dua na gauna ena sega ni tiko Kaya na tamata e lewe vuqa.

88. Sa curu vakaturaga ki Jerusalemi ko Jisu.

Sa oti na nodra Sigatabu na Jiu, sa mataka ni noda Sigatabu ka vakabau tiko e na gauna oqo, Epereli 2 A.D. 30, sa qai vakarau lako ki Jerusalemi ko Jisu.

Sa cavu mai Pecania, sa taubale ga ko Koya. Sa qai tala na nona tisaipeli na lewe rua me rau lako ki na dua na koro lailai ka toka e na gaunisala. Me rau curu ki na koro erau na qai kunea e dua na asa veitinani. Me rau sereka mada, me rau kauta ga mai na asa. Erau sa lako, erau curu ki na koro, sa noka tu na asa. Erau laki sereka. Sa qai taro mai nai taukei ni asa, "Drau sa sereka na asa e na vuku ni cava beka?" Erau mani kaya, "Me na yaga mada vua na Turaga." Sa qai vakavinavinaka nai taukei ni asa, erau sa kauta sara mai kivei Jisu na asa ko ya.

Ka oti, era sa qai tevuka na nodrai sulu e na daku ni luve ni asa mei dabedabe ko ira na tisaipeli, era sa qai vakavodoki Jisu ki dakuna, era qai vakauti Koya vaka me sa laki curu ki Jerusalemi.

Sa lewe vuqa sara na tamata era sa lako vata Kaya. Era sa taya tiko na taba ni kau, era tuva mei coco e na gaunisala, era tevuka talega na nodrai sulu me kena ibe, me lakova ko Jisu. Era sa lagata e dua na meke ni veivakarokorokotaki, "Osana kivei Koya na Luve i Tavita! Sa kalougata ko Tui Isireli sa lako tiko mai e na yaca ni Turaga!"

Sa ra toro tiko yani sa qai rairai mai na koro ko Jerusalemi. Sa qai tagi vakalevu sara ko Jisu, sa tagicaki Jerusalemi. Sa tukuna na rusa levu sa vakarau yaco mai me na rusa sara kina na koro ko ya.

Sa oso sara e na tamata na taudaku ni koro. O ira na lewe vuqa era lako mai ki na Solevu ni Lakosivia era sa dau cakai cili e taudaku ni koro. Sa dredre me ra moce kece e

na loma ni koro, era sa rui lewe levu sara. Ia ko ira oqo era sa qai lako mai me ra tavaki Jisu, era veivuke e na kacivaki Koya. Sa vakaoqo na nona curu ki Jerusalemi.

N.B.—“Osana.” E dua na vosa ni veivakarokorokotaki levu sara oqo. Sa sega ni cavu walega. Sa cavu ga vua na Tui. Kevaka sa laki tagi vua na Tui e dua ka kere veivuke vua, sa qai cavuta na vosa ko ya, “Osana.”

89. Sa vakasavasavataka tale na Vale ni Soro ko Jisu.

Sa curu ki na Vale ni Soro ko Jisu, sa kunea na ka tawa kilikili ka sa cudru kina eliu ko Koya—na manumanu sa tu kina me volitaki, sa velavela kina na rara ni vale, kei ira talega na veisau i lavo era sa tukuni oti eliu e nai ka 20 ni wase.

Sa qai vakasevi ira tale ko Jisu, kei na manumanu talega. Ka oti, sa tu e na loma ni vale ko Koya, sa vakabulai ira na mate, sa vunau talega. Era sa qai marau vakalevu ko ira na tamata, era sa vaka Osanataka tiko ko ira na gone tagane. Sai ira beka oqo na gone tagane domo vinaka era sa vakaitavi tiko e na meke sa dau ia e na Vale ni Soro.

Era sa cudru vakalevu kina ko ira na bete, kei ira na vunivola, era sa taro vakacudrucudru kivei Jisu, “O sa rogoca beka na nodra vosa era sa cavuta tiko ko ira oqo?” Sa kaya ko Jisu, “Au sa rogoca ga. Ka vakaevi beka? Dou a sega beka ni wilika nai Vola ko ya, ‘Mai na gusudra na gone lalai . . . ko sa vakataudeitaka na vakavinavinaka’?” (Meke 8-2.)

N.B.—Sa vakaibalebale na ka era kitaka tiko ko ira na gone tagane, sa ka ni veibuli. Sa buli e dua na nodra Tui na Jiu, sa qai dau vakaraitaki koya e na Vale ni Soro. Sa tu ravita e dua na bou levu e na loma ni Vale, era sa qai kacivaki koya ko ira na tamata. Era sa lagata na meke vaka-Osana era sa wiricaka tiko na drau ni kau, sa rairai vaka drauniniu na draunikau ko ya. Ia na ka era kitaka tiko kivei Jisu ko ira na gone tagane era sa cavuti Koya kina me Tui. Era sa

cudru vakalevu sara ko ira na lewe ni Sanedrimi, ia ka sa sega e dua na ka me ra rawata. Era sa rere ga.

O ira eso na kai Kirisi era sa lako mai kivei Filipino, era kerei koya me kauti ira kivei Jisu. Sai koya ga na kena levu sa tukuni e na vukudratou e nai Volatabu. Ia ka sa dua tu nai tukutuku walega ka tukuni ira ; se dina beka se sega, eda sa sega soti ni kila, eda sa vakabekataka ga. Sa kainaki sa talai ira ko Tui Etesa. E dua na matanitu vaka Mesopotamia ko Etesa, sa yacadra buli na kena tui ko Aukaro. Sa kainaki sa rogoca ko Aukaro nai rogorogo kei Jisu, kei na nodra via labati Koya ko ira na Jiu. Sa qai talatala Vua ko Aukaro me sa dro bula mai ko Jisu, me laki tiko vinaka mai Etesa. Se dina beka se segai, eda sa sega ni kila.

Ia sa tukuni iratou na kai Kirisi ko ya kivei Jisu ko Filipino, sa qai kaya ko Koya, "Sa qai yaco mai na gauna me sa vakarokorokotaki kina na Luve ni Tamata." Sa vakavulici ira me ra kila sa yaga me mate ko Koya. Sa kaya ko Koya sa yaga me mate na vua ni sila sa tei, sa qai vua vakalevu. Sa kaya talega, "Sa qai rarawa na lomaqu—ia ka cava beka me'u kaya? Me'u kerekere beka vei Tamaqu me vakabulai au me'u kakua ni mate? E segai! Au a lako mai ki vura-vura me'u mate. Tamaqu! Vakarokorokotaka mada na yacamu!"

Sa qai rogo sara mai e dua na vosa mai Lomalagi, "Au a vakarokorokotaka oti, ka'u na vakarokorokotaka tale." Era kaya eso, "Sa kuru siga walega." Ia ko ira tale eso era kaya, "E segai! Sa vosa sara mai kivei Koya e dua na agilose."

Sa kaya ko Jisu, "A vosa ko ya sa sega ni rogo mai e na vukuqu, e na vukumudou ga"—me ra kilai Koya kina, me ra vakabauti Koya.

Sa kaya talega ko Jisu, "Sa qai lewai ko Vuravura, ena sa qai vakasevi na Turaga ni vuravura oqo." Sa bale kivei Satana na vosa ko ya. Sai koya ka lewai Vuravura e na gauna ko ya, sa ca kece na veivanua.

Sa kaya tale ko Jisu, "Ia koi au, me'u vakarubetaki mada, ka'u na qai vakadreti ira kece na tamata me ra lako mai kivei au." Na vosa ko ya, na "vakarubetaki," sa bale ki na mate e na kauveilatai.

Era sa qai kaya ko ira na Jiu, "Keimami a rogoca mai nai Volatabu sa tu dei ko Karisito ka tawamudu. O sa qai kaya vakaevei ko iko, 'Sa yaga me vakarubetaki na Luve ni Tamata?' Se kocei beka na Luve ni Tamata oqo?"

Ai vakavuvuli ko ya era sa sega ni guilecava rawa. Sa kasa tu e na lomadra na nodra manuma vakatani na Mesaia. Sa dei tu na nodra vakanananu cala ko ya, era sa sega ni vosota rawa me ra rogoca na kena dina.

Sa sega ni sauma na nodra taro ko Jisu. Sa kaya ga ko Koya, "Ia, sa na tiko vakalailai tale kei kemudou na Rarama. . . Mo dou vakabauta mada na Rarama, mo dou yaco kina me luve ni Rarama." Sa vosataki Koya e na vosa oqo. Sai Koya duadua na Rarama levu sa lako mai ki Vuravura. Sa vo e lailai me sa lako tani tale ko Koya. Sa voleka ni oti na nodra gauna na Jiu, ia me ra qai vakabauti Koya, de rui bera ko ira. Sai koya na kenai balebale ni vosa ko ya.

Ia era sa sega sara ni via vakabauti Koya. Sa vakadina-dina lo Vua na lomadra na lewe ni Sanedrimi eso, ia ka ra madua me ra vakarairaitaka na nodra vakabauti Koya. Era sa vunia ga, era sa madua, era sa rere kivei ira na tamata.

Sa oti na nona vakavuvuli tiko e na Vale ni Soro, sa qai lako sara ko Jisu. Sa sega ni moce mai Jerusalemi. Sa lako vaka ki Pecania. Ia eda vakasama ga sa sega ni curu sara ki Pecania ko Koya. De ra sa moce koso beka mai veikau, me tawa kilai na vanua sa moce kina ko Koya. Eda sa nanumi ira tiko na Sanedrimi, era via vakamatei Koya. Sa dredre me ra tauri Koya sa siga toka, de ra yavala kina ko ira na lewe vuqa ka mani tarova. Era sa qai sesega tiko me ra tauri Koya e na bogi. Oqo na vu ni noda vakasama ko ya. Era sa kila na nona dau lako ki na vale i Lasaro. De sa lawa koto beka mai Pecania na nodra talai me ra tauri Koya.

90. A siga Monite, Eperere 3, A.D. 30.

Sa mataka lailai e na Monite, Eperere 3, A.D. 30, sa qai cavu ko Jisu me laki curu tale ki Jerusalemi, sa viakana lako ko Koya. E na gauna ko ya sa dua na ka levu na kau vua sa tei toka e na bati ni gaunisala. Sa vakarua na kena yaga—e dua me vakaruru kina na gaunisala—nai kadua me ra kana mada kina ko ira na lako tiko.

Sa viakana ko Jisu sa kunea e dua na lolo ka tu kiliu, sa vakadrauna vinaka. Ia sa toro yani kina ko Koya me cebeta na vuana me kena, sa qai sega sara e dua, sa selala ga na kau ko ya. Sa qai kaya ko Jisu, "Ko na sega tale ni vua e na dua na gauna maimuri."

(A) SA TAROGI JISU KO IRA NA QASE.—Sa yaco yani ki na koro ko Jisu, sa qai curu sara curu ki na Vale ni Soro. Era sa qai lako mai kivei Koya ko ira kece na qase ni Sanedrimi—ko ira na bete lelevu, kei ira na Rapi—era sa tarogi Koya, "O cei beka ka lesi iko mo cakava tiko na ka oqo?"

Sa kaya ko Jisu kivei ira "Me dua mada na noqu taro kivel kemuni. Ni sauma mada eliu, ia koi au ka'u na qai sauma emuri na nomuni taro. A nona dauveipapitaiso ko Joni, sa lesi beka ko koya mai Lomalagi, se ra lesi koya beka ko ira na tamata ga." Era mani galu. Sa qai kaya ko Jisu, "Ia, mo ni sauma mada na noqu taro." Sa qai leqa sara ko ira. Sa dredre me ra sauma.

Nanuma mada na kena dredre.

1. Me ra kaya, "Sa lesi Joni ko Koya na Kalou," era na qai leqa sara. Sa vakatakilai Jisu ko Joni, "Raica na Lami ni Kalou ka kauta tani na nodrai valavala ca na kai vuravura." Ia kevaka era kaya, "Sa lesi mai Lomalagi ko Joni," ena qai kaya sara ko Jisu, "Ia ka dou sa bese ni vakabauta meicavai na qai tukutuku sa tukuna ko koya?"

2. Me ra kaya mada "Sa ka vaka tamata ga nai lesilesi i Joni," ena qai cudruvi ira sara ko ira na lewe vuqa era sa curuoso e na Vale ni Soro. Era sa vakabauti Joni me paro fita dina sara, era na via viriki koya ka vosabeci Joni.

Sa qai leqa sara ko ira na qase, era qai kaya, "Keitou sa sega ni kila." Sa qai kaya ko Jisu, "Ia koi au talega, au na sega ni sauma na nomuni taro."

Sa qai dua na ka ni veivakaniaduataki levu taudua na nodra sega ni sauma rawa na nona taro. O ira nai vakavuvuli vuku duadua me ra sega ni rawata me ra tukuni Joni se Paro fita dina se dauveivakacalai ko koya! Sobo! na nodra madua e na siga ko ya! Era sa suka wale, era sa galu ga, ia ka sa qai waqawaqa sara na nodra cudru, sa qai kani ira na nodra

viavakamatei Jisu. Era sa sega ni suka sara, era sa wawa tiko de ra na rawai Koya beka e na dua na nona vosa.

(B) A VEITAMANI. Ia me sa qai tarogi ira mada ko Jisu. Sa kaya ko Koya, "Ni lewa mada na ka oqo," ka sa qai cavuta kivei ira e dua na vosa vakatautauvata.

E dua nai taukei ni vanua sa lewe rua na luvena tagane. Sa kaya ko tamadrau, "Drau laki caka were edaidai, ne?" Sa kaya ko koya ka qase vei rau, "Sa vinaka saka," ia ka sa qai tikotiko ga ko koya, sa sega ni lako. Sa kaya ko koya ka gone, "Au bese koi au." Ka oti, sa qai veivutuni ko koya, sa mani laki cakacaka.

Sa qai taro ko Jisu, "Ni lewa mada, se ko cei vei rau sa muria na vosa ni tamana." Era sa kaya, "O koya ga ka gone vei rau." Sa qai vakauta sara kivei ira ko Jisu na vosa vakatautauvata ko ya. Sai ira ga era sa vakaio walega ka ra sega ni muria na vosa ni Kalou. Ia ko ira na tamata ca era bese eliu era sa qai veivutuni emuri. Era veivutuni dina, era saumaki mai ni ra rogoca na vunau i Joni. Sa qai tamata vinaka ko ira, ka ca ko ira na Farise era sa vaka "Sa vinaka" walega ka ra talaidredre tikoga.

(C) AI VAKATAWA CA. E dua tale na vosa vakatautauvata sa cavuta ko Jisu.

E dua nai taukei ni vanua sa tea e dua na were ni vaini. Ka oti, sa lako yani ki na dua na vanua. Sa tataunaka na nona were kivei ira na kai nona me ra maroroya, me ra vota talega kivei koya nai lavo sa na rawa kina. Ka oti, sa qai tala kivei ira e dua na nona tamata me ra solia vua na nonai votavota. Era sa bese ni solia e dua, era sa vakanakuitataka nai talatala, era vakasevi koya walega. Sa qai lewe vuqa nai talatala sa talai ira emuri ko koya nai taukei. Era sa vakacacani ira walega ko ira nai vakatawa, era yavita, era vakamatei ira eso. Ka oti, sa qai tala na luvena dua bau ko koya nai taukei, sa kaya e lomana, "Era na vakarokorokotaki koya ka ni sa luvequ ko koya."

Ia ni ra kunei koya, era sa besei koya sara, "Oqo na luve ni taukei ka na taravi tamana. Tou vakamatei koya mada, ena qai noda emuri na vanua." Era sa qai tauri koya, era

mokutavakamatea, era sa biuta walega na yagona ki taudaku ni bai ni were.

Sa tukuna oti na vosa vakatautauvata ko ya ko Jisu, sa qai taro tale kivei ira na beteleву kei ira na qase, "Ia ka vakaevei beka? A cava beka me na kitaka ko koya nai taukei mei sau ni laba ko ya?" Era kaya ko ira, "Ena lako mai ko koya, ena vakawabokotaki ira sara na daulaba ko ya. Ena solia talega na nona were kivei ira na tani era na vota vakadodonu vua na nonai votavota."

Sa qai vakauta sara kivei ira ko Jisu na vosa vakatautauvata ko ya. Ia ka sa dina ga, sa bale vakadodonu kivei ira. O ira na Jiu sa digitaki ira na Kalou me ra nonai vakatawa e vuravura. Ia na nona were era sa vakaweleweletaka ga, era biuta me veico wale, sa sega na vuana me rawa Vua. A nona talai ko ira na parofita, sa dau vakamatei ira ko ira na Jiu. Ka oti, sa qai tala na Kalou na Luvena dina, era sa vakoti Koya kei na kauveilatai. Sa qai yaco sara kivei ira na cudru, sa rusa na nodra koro, sa sega ni tukuni rawa na kena levu na ca sa yacovi ira. Era sa sivo talega me ra kakua tale ni vakatawa tiko. A Were ni Kalou sa soli kivei ira na kai tani.

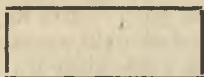
(D) A VATU NI TUTU NI VALE. E dua tale na vosa sa vakatauca kivei ira ko Jisu, "Dou a sega beka ni wilika e nai Vola na vosa oqo, 'A vatu era sa beca ko ira na matai sa qai yaco me ulu-vatu e na tutu ni vale?'"

Sa vakaoqo na kenai balebale. Sa sega ni yaga me da nanuma tiko na valevatu e vica ka tu e Viti e na gauna oqo. Sa sega ni valevatu dina na vale ko ya. A valevatu dina sa vakarautaki yadua na kena vatu me veiganiti, ka yagoyago vinaka. Era taya eliu na kena matai, sa qai lave emuri me dui laki koto e na kena tikina yadua e na lalaga ni vale.

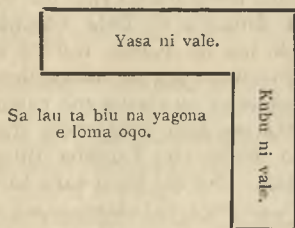
Sa kau taumada mai na veivatu sa sukuвukura ga ka yago ca. Era sa qai vakaraica ko ira na matai se na vei beka na tiki ni vale me na dui yaga kina na vatu yadua. Kevaka era sa kunea e dua na vatu sa vatu levu sara ka vinaka duadua, sa sega sara e dua na tikina me kaca se ca, era sa qai lewa na vatu ko ya me vatu ni tutu. A vatu ka lewai me vatu ni yasa, se vatu ni kubu, sa rawarawa me

vatu lailai sobu, ia na vatu sa lewai me vatu ni tutu sa yaga me vatu levu ka vinaka taudua. Sa sega ni koto wale e yasa se koto wale e kubu, sa katora ruarua na yasa kei na kubu.

Sa ta vaka oqo na vatu walega ; sa yaga e yasa walega, se yaga e kubu walega na vatu oqo.

Ia na vatu ni tutu sa ta vakaoqo :—

Sa qai vauca vata na yasa ni vale kei na kubu na vatu ko ya, sa kaukauwa ruarua, sa dredre ni kabasu. Sa tau ya va na vatu ni tutu e na yatu vatu yadua, ia na vatu ni tutu ka toka e ra sara e na kena yavu sai koya ka vatu ni tutu vinaka duadua. Sa qai yaga me vinaka taucoko na vatu ko ya. A yacana na “ Vatu sa Ulunitutu.”

Sa kainaki sa ra lewa e dua na vatu me biu wale ko ira na matai era tara e dua na vale e na gauna eliu. Ka oti era sa qai kunea emuri sa vatu vinaka taudua na vatu era beca. Era sa qai vakabauta me Ulunitutu. Sa mani tubu kina nai bole ko ya, “ A vatu era beca ko ira na matai sa qai vakabau me Ulunitutu.” Sa cavu kivei Tavita nai bole ko ya, ka ni sa beci ka vakasevi eliu ko koya, sa qai yaco emuri me Tui Isireli.

Ia ko Jisu sa vakauta kivei Koya na vosa ko ya. Sai Koya na vatu era sa beca ko ira na matai. Ia ka sa vakabauti Koya ko Koya na Kalou me Ulunitutu ni Vale.

Sa qai ka rerevaki na vosa i Jisu, sa kaya ko Koya, “ O koya ena tarabe e na vatu oqo ena sa dasila kina ko koya. Ia ko koya ena lutuki koya na vatu oqo ena sa vurumemei koya sara.”

Sa no wale e ra na watu ko ya, sa qai ca na yagoda kevaka eda sa tarabe kina ka mani baleta. Ia kevaka sa lave ki na kenai tutu eake ka qai lutuki keda, ena sa yali wale kina na yagoda, ka ni sa watu levu ka bibi taudua na watu ko ya.

A nona tiko e vuravura ko Jisu, sa qai no e ra na watu ko ya. Sa lako cake ki nona tikina—sai koya ko Lomalagi—sa qai lutuki ira sara na nona meca na watu ko ya, era sa vageavutaki sara.

(E) A MAGITI NI VAKAWATI, kei na tamata sa sega ni sulumaka na kenai sulu.

E dua tale na vosa vakatautauvata sa cavuta kivei ira ko Jisu. Sa bale vata na tikina eso kei na dua na vosavakatautauvata sa volai oti tu, “A magiti era beca ko ira na sureti.” (Ai ka 71).

E dua na Tui sa vakarau vakawati na luvena tagane. Sa veilakoyaki na nona mata me ra sureti ira sa yaga me ra kana kina. Ia ka ra sa bese ni lakani ko ira. Era sega ni bese walega kivei ira na mata, era sa vakamatei ira eso. Sa qai cudru sara na Tui. Sa laki kaba na nodra koro. Sa visa na koro, ka vakawabokotaki ira.

Sa qai talai ira na nonai talatala me ra sureti ira kece ka ra sota kei ira. Ka oti, sa ra kana tiko, sa qai curu mai ko koya na Tui, sa kunea e dua ka kana tiko sa yali vua nai sulu ni vakawati. Sa qai tarogi koya na Tui se e na vuku ni cava beka ka sega ni sulumaka na kenai sulu ko koya. Sa mani galu ga ko koya, sa sega ni kunea rawa e dua na nona ulubale. Sa qai kaya na Tui me sa kau tani mada ko koya me laki cudruvi.

N.B.—Sa galu meicavai beka na tamata ko ya? Sa sega beka ni rawa vua me vosa vakatuogo:—“Oi au saka au sa tamata dravudravua. A ka levu na noqu via vakaisulu e nai sulu e kilikili kei na magiti vakaturaga ogo, ia ka sa sega saka vei au e dua, ka’u sega ni rawata me’u volia e dua.” Sa dredre no ga na ulubale ko ya. Ai sulu ni magiti ni vakawati vakaturaga e na vanua ko ya sai sulu vulavula balavu. A ka ni veibeci me sa sulumaka e dua nai sulu tani ko koya ka laki kana kina. Ia kevaka sa sega vua e dua nai sulu vaka ko ya, sa qai nonai tavi nai taukei ni vale me

solia e dua me yaga vua. A ka levu nai sulu vaka ko ya sa dau vakarautaki tu mai vale. O koya sa sega na nona, me sa kerea mada e dua, ena qai soli sara vua.

A KENAI BALEBALE.

Sa rua na kenai balebale.

1. Ai matai, sa bale kivei ira na Jiu e na gauna ko ya. Sa lako mai ko Jisu me sureti ira ki na magiti vakayalo, era sa beca ga na magiti, era vakamatei Koya talega. Era sa rusa kina, sa qai soli na magiti me kedra na kai tani.

2. Sa bale kivei keda talega. A magiti walega sa laukana ka mani oti yani. Ia na magiti vakayalo sa laukana ka vo tu, sa sega ni oti rawa. Eda sa sureti tiko me da kana tiko kina. Sa vakarautaki oti na kenai sulu, sa soli walega, sa sega ni vakaivoli. Ia kevaka eda sa bese tikoga ena sa kau tani na kedai votavota, era na kania ko ira na tani.

Era sa rogoca nai vakavuvuli kece ko ya ko ira na Farise sa qai waqawaqa na nodra cudru. Era gu sara me ra tauri Jisu, ia ka sa dredre ga. Era sa rerevaki ira na lewe vuqa de ra na totaki Koya. Era sa qai laki bose se ra na rawai Koya vakabekaevei.

91. A siga Tusite. Eperere 4. A.D., 30.

A siga ogo sa tinia kina na nona vunau ko Jisu. Sa dua na ka bibi sara na nonai vakvuvuli ka tau kivei ira era rogoci Koya.

Sa moce mai taudaku ni koro ko Koya kei ira na nona tisaipeli. E na mataka lailai era sa lesu tale mai ki Jerusalemi. Era sa lako tiko mai, era sa qai kunea na lolo ko ya sa qai mate sara. Sa kaya ko Petero, "Turaga, a lolo ko ni a cudruva sa qai mate sara tu." Sa vakavulici ira ko Jisu me ra kila sa sega sara e dua na ka me dredre kivei ira era sa kerekere e na vakabauta dina. Sa kaya ko Koya, "Kevaka dou na kaya ki na ulunivanua ko ya, 'Mo tacavu mada, mo biu ki na loma ni wasaliwa,' ena sa yaco ga kevaka dou sa vakabauta vakaidina."

A nona vosa oqo sa bale ki na ka dredre sara. Sa sega ni kaya ko Koya me da sa kerea walega na ka dredre. Ia kevaka eda sa sota kei na ka dredre sara sa tarova na noda cakacaka, me da qai kerekere mada vua na Kalou, ena qai vakarawarawataka ko Koya.

Nanuma mada na kena dredre ni cakacaka in Kalou e Viti e na gauna eliu. Sa ka wale na ulunivanua levu me cavu laivi, sa dredre ga nai tovo makawa sa ia tiko e Viti e na gauna ko ya. Ia ko Misa Onite kei ira nai talatala qase era sa lewe vica walega, era sa malumalumu, ia ka ra sega ni yalo-lailai. Era sa kerekere vua na Kalou me sa cavu mada na ulunivanua levu. Sa tauvi mate koto ko Misa Onite, sa kolai ciba, sa kerekere tikoga ko koya. Era sa via tarovi koya ko ira na tiko kaya de vakatubu mate vua na nona vosa tiko. Era sega ni tarovi koya rawa. Sa vakadomolevutaka na nona masu ko koya, "Turaga, lomani Viti! Vakabulai Viti!" A nona masu sa mudu vata kei na nona bula. Ia sa qai kune evei beka e na gauna oqo na ulunivanua levu ko ya? Sa viri ki na loma ni wasaliwa, sa lutu dromu sara. Sa lotu ko Viti.

(A) AI LAVO NI VAKACAVACAVA.—Sa curu ki na Vale ni Soro ko Jisu, sa qai rairai mai na nodra vere ko ira na Sane-drimi. Era sa sega ni lako mai me ra tarogi Koya tale ko ira na qase, era sa talai iratou na nodra vuli eso me ratou coriti Koya. Era sa lako vata mai kei ira nai tokani i Eroti, era sa tarogi Jisu se sa tara beka se segai na soli vakacavacava ki Roma.

Sa qai dua nai lawaki dredre oqo. Era kerei ira nai tokani i Eroti me ra lako vata kei ira, era qai manuma era na rawai Jisu sara. Kevaka sa na kaya ko Jisu sa sega ni dodonu nai vakacavacava, era na qai tukuni Koya kivei Eroti ko ira nai tokani i Eroti. Ia kevaka sa na kaya ko Jisu, "Sa dodonu ga me da solia nai vakacavacava," era na qai beci Koya ko ira kece na Jiu, era sa cata sara nai vakacavacava ko ya. Sai koya na nodra vere era vakarautaka me ra rawai Jisu kina.

Era sa vosa vakaveicavilaki kivei Jisu, "Keitou sa lako saka mai. Keitou sa kilai kemuni, ko ni sa dau yalodina sara, ko ni sa sega ni rerevaka na tamata. Ia mo ni tukuna

saka mai kivei keitou se sa vakaavei beka na nomuni lewa? Ai vakacavacava ki Roma, sa ka dodonu se ka tawa dodonu beka ga?"

Sa qai kaya sara ko Jisu, "A dauveivakaisini! Dou sa vakatovelei au tiko e na vuku ni cava? Vakaraitaka mada mai kivei au e dua nai lavo ni vakacavacava." Era sa qai kauta Vua e dua na tiki ni lavo vaka Roma. Sa volai tu e na matana na ulu i Tui Roma. Sa volai tu e na yasana kadua e dua na vosa, a kenai balebale sa rawai Jutia oti e nai valu ko koya. Sa taura na tiki ni lavo ko Jisu, sa dusivaka kivei ira na ka sa volai tu kina, sa mani taro, "A yaloyalo kei cei beka oqo? Sa bale kivei cei beka na vosa ka volai tu oqo?" Era sa kaya, "Ko Sisari ga." Sa qai kaya kivei ira ko Jisu, "Ia, mo dou qai solia tale kivei Sisari na ka sa nona ko Sisari. Solia talega vua na Kalou na ka sa nona na Kalou." Era sa galu sara, sa sega sara e dua tale na vosa me ra cavuta rawa Vua.

(A) Nanuma mada na kenai lakolako na vosa i Jisu ko ya. E dua na ka sa macala sara kivei ira na Jiu, sa macala kivei keda talega. Sa ka vakamatanitu nai lavo. Ai lavo ka taurivaki tiko sai lavo ni matanitu ka lewai keda. Ai lavo vaka Peritania sa taurivaki e na veivanua vaka-Peritania. Sa wili vata kei na vanua vaka-Peritania ko Viti, sa qai taurivaki e Viti nai lavo vaka-Peritania, sa sega so ni vakabau nai lavo ni matanitu tani, Ia ko ira na Jiu e na gauna ko ya era sa vakabauta nai lavo vaka-Roma me nodrai lavo ni veivoli, &c. Ai solisoli ga ki na Vale ni Soro sa tabu tu kina nai lavo vaka Roma; sai koya era dau tiko kina e na Vale ni Soro ko ira na dauveisau lavo, me ra veisautaka nai lavo vaka Roma kei nai lavo vaka-Jiu (na sekele) ka yaga ki na Vale ni Soro.

Sa qai macala na vosa i Jisu—"Dou a taura na nonai lavo ko Tui Roma (Sisari) mei lavo ni vanua. Dou a vakabauti koya kina me nomudou turaga levu. Ia mo dou qai solia vua na ka sa dodonu me soli—nai lavo sa lesia ko koya. Mo dou solia vua na Kalou talega na ka sa nona vakadodonu—na yagomudou kei na yalomudou talega."

(B) A nodrai lawaki ko ira na Satoki.

Sa ra tukuni oti ko ira na Satoki, era kaya sa mate vakamanumanu na tamata ka mani oti sara yani. (Raica 21 E.)

Era sa qai lako mai kivei Jisu, sa buku oti tu na nodra vere me ra rawai Koya. Era vosa vakarokoroko Vua, era

qai taroga na ka ogo:--“E lewe 7 na veitacini, sa mate ko koya na ulumatua, sa sega na lavena. Sa qai taura na watina na tacina ka taravi koya, ka oti sa mate ko koya talega, sa sega ni luvea na alewa. Sa qai tauri koya nai katolu vei ira na veitacini. Sa mate ko koya talega. Era sa qai dui taura na alewa ko ira na veitacini yadua ka vo. Sa mate e dua, sa qai taura na alewa ko koya kadua. Ka oti, sa ra mate kece, sa bula tu na alewa taudua. Oti tale, sa qai mate ko koya talega. Ia e na tu-cake-tale mai na mate me na sa qai wati i cei beka vei ira na veitacini na alewa ko ya, ka ni ra vakawati kaya ko ira vituvitu na veitacini ko ya?”

Sa qai kaya kivei ira ko Jisu, “Ko dou sa vakasama cala sara koi kemudou. Dou sa lecava ga nai Vola, a kaukauwa ni Kalou talega ko dou sa sega ni kila.” Na ka era cala kina era sa vakasamamataka vakavuravura ogo na vuravura sa bera mai. Sa vakavulici ira ko Jisu. O ira era na rawa yani ki Lomalagi era sa sega tale ni tiko vakaveiwatini. A ka vakayago ga na vakawati. Era sa na luve ni Kalou, era na tautauvata kei ira na agilose.

Sa vakaraitaka talega ko Jisu na nodra tawa kila nai Vola ko ira na Satoki. Sa tarogi ira ko Koya se ra sega beka ni wilika oti na vosa ni Kalou kivei Mosese, sa vosa tiko vua mai na kau sa caudre tiko ka sega ni kama me oti--“Oi au na Kalou i Eparaama, kei na Kalou i Aisake kei na Kalou i Jekope.” Eratou sa mate makawa ko iratou tolutolu. Ia kevaka eratou sa mate ka oti sara yani, me vaka era dau kaya ko ira na Satoki, sa qai nodratou Kalou tiko vakaevei beka ko Jeova? Sa qai macala eratou sa bula tiko ko Eparaama kei Aisake kei Jekope. A yagodratou wale ka mate, sa bula tu na yalodratou. Ko Koya na Kalou sa sega ni nodra Kalou na mate, sa nodra Kalou era sa bula tiko ko Koya.

Era sa qai galu sara ko ira na Satoki. Era sa vakadin-dina ko ira na lewe vuqa era sa vakarogoca tiko na veivosaki ko ya, ia ko ira na vunivola eso talega era vakavinavinaka kina.

(c) A VUNAU KA LEVU TAUDUA.—Sa qai tarogi Jisu e dua na vunivola se cava beka na Vunau ka levu taudua e na Vunau kece i Mosese. Sa kaya ko Jisu, “‘Mo lomani Koya na Turaga na nomu Kalou e na yalomu kece, kei na vu ni nomu bula kece, kei na lomamu kece.’ Ai matai ni vunau

oqo, a vunau levu duadua talega. Sa bale vata kaya sara nai karua. ni vunau talega 'Mo lomana na kai nomu me vakai iko.' E na vunau e rua oqo sa rube kece kina na vunau kei na nodrai vakavuvuli ko ira na parofita."

A kenai balebale me da soli keda taucoko vua na Kalou, a yagoda, a yaloda talega, me da kakua ni vakatikinataka se vagaunataka walega. Oqo na ka bibi duadua. A kenai karua me da sa dau valavala vakadodonu kivei ira na tamata tani. Me kua sara na veicati kei na veivuvutaki, me ia tikoga na veivuke kei na veilomani, eda na qai vakayacora kece na vunau ni Kalou era sa vola ko Mosesese kei ira na parofita.

Sa vosa oti ko Jisu sa qai vakadinadina sara na vuni-vola ka tarogi Koya. Ka oti, sa sega tale e dua me doudou me taroga tale e dua na ka Vua.

(D) A VEIVUNAUCI LEVU.—Sa qai vosa sara ko Jisu me ra rogoci Koya ko ira kece era tiko e na Vale ni Soro, sa vunauci ira na Farisi ko Koya. Sa tukuna na nodrai valavala, era sa dau vakaikuritaka walega na Vunau ni Kalou, era sa vakaluvuci ira na tamata, era sega sara ni vukei ira. Era sa dau viaviaturaga, era sa viaviadokai. Sa tukuna ko Jisu e walu na nodra ca era na cudruvi kina.

1. Era sa "sogota na matanitu vakalomalagi." A kenai balebale, era sa vakadredretaka na lotu me rui dredre kivei ira na tamata.

2. Era sa dau yalokocokoco, era sa kovei ira na dravu-dravua. Ia era sa dau masu balavu me kenai ubi.

3. Era sa gumatua sara me rawai ira na kai tani me ra lotu vata kei ira. Ia ni ra sa rawa oti e dua, era sa qai vakavulici koya e na qa ni lotu walega kei na veivakaisini.

4. Era sai "vakavuvuli mataboko" ga. Era sa tuberi ira vakatani na tamata. Era sa vakabibitaka na ka lalai, ia na ka bibi vakaidina era sa vakawaletaka ga.

5. Era sa vakavulici ira na tamata me ra sa vakaisigana-taka na ka lalai kece, ia na loloma kei nai valavala dodonu era sa beca ga. Sa cavuta kivei ira ko Jisu e dua nai bole, "Dou sa dau tavulona tani na nana, ia na kameli dou sa tiloma ga." Sa bale nai bole oqo kivei ira era sa vakalevutaka na ka lalai, ia na ka lelevu era sa vakawaletaka ga.

6. Sa lotu rairai walega na nodra lotu, sa vaka na dari sa vakasavasavataki e taudaku walega, ia na ka vakasisila ga sa tu e lomana.

7. Era sa vaka nai bulubulu ka dau ta e na loma ni ulu-vatu e na gauna ko ya. Sa boro vulavula ka rairai vinaka e taudaku, ia ka sa no e loma na yago sa rusa kei na sui ni mate.

8. Era sa dau ukucavutaka nai bulubulu era koto kina ko ira na parofita era sa laulaba e na gauna eliu. Era sa dau tagicaki ira, era kaya, "Ke keimami a bula volie na gauna ko ya, keimami a bese ni kauwai e na laba ko ya." Ia era sa muria sara na nodrai valavala na nodra qase.

Sa qai dua na vosa bibi sara sa cavuta kivei ira ko Jisu, "Oi kemudou na gata, na luve ni gata loaloa, dou na dro rawa vakaavei beka mai na cudruvi ki Eli?" Sa dua na vosa bibi duadua na vosa oqo. A gata batigaga na gata ko ya. Laukata e na siga levu e dua na tamata, sa bera na bogi sa mate sara ko koya. A kenai balebale, "Era sa daulaba ko ira na nomudou qase, dou sa daulaba koi kemudou talega." Ia ka sa rui vosa mamada wale na daulaba. Oqori na daulaba vagata, sa daulawaki na gata ko ya, sa vuni koto e na co, sa katia vakamatea walega na tamata ka sega ni cala vua.

Sa kaya talega ko Jisu, "Au na talai ira na noqui tala tala kivei kemudou, dou na vakasevi ira, ka vakanakuitataki ira, ka vakamatei ira. Ena qai tau kece kivei kemudou na cudru ni Kalou, sai sau ni laba kece era mate kina na tamata yalododonu, sa vakatekivu vei Epeli ka kauta sara mai kivei Sakaraia, ko dou a vakamatei koya e na Vale ni Soro."

Sa qai tagicaki Jerusalemi ko Jisu; sa kaya ko Koya sa gu sara na lomana me vakarurugi Jerusalemi mai na ca sa vo e lailai me yaco mai, me vaka na toa tinatina sa dau ovica na luvena sa vuka voleka na reba. Ia era sa bese ga ko ira na Jiu. Sa vo ga me ra rusa, me "laladidi na nodra vale."

Ka oti, sa qai lako tani mai na Vale ni Soro ko Jisu, sa sega ni curuma tale. A nona tagi ko ya sa oti kina na nodra gauna na Jiu me ra lomani rawa kina. Sa vo ga na cudru kei na rusa.

N.B.—Sa sega soti ni macala se kocei na parofita ko ya sa tukuna ko Jisu, ka laulaba e na Vale ni Soro. E dua na

Sakaraia era sa virika vakamatea ko ira na Jiu ka ni sa vunauca ko koya na nodrai valavala ca, sa tukuni 2 Veigauna 24—20-22.

(E) A ALEWA DRAVUDRAVUA.

Sa suka lako mai na Vale ni Soro ko Jisu sa lakova e dua na tiki ni Vale sa vakatokai "A nodra na Alewa." Sa tu e na tiki ni vale ko ya e 13 na kato era sa dau vakalutui lavo kina ko ira era lakova na Vale ni Soro. Ai lavo ko ya sa nodra veivuke ki na Vale ni Soro. E dua tani na $\frac{1}{2}$ sekele era sa dausolia ko ira yadua.

Sa vakaraici ira ko Jisu era sa viri lavo tiko. O ira na vutuniyau era sa solia nai lavo koula e dua na ka levu. Sa qai toro mai e dua na alewa dravudravua sa mate na watina. E rua nai lavo lalai wale sa viritaka ko koya; me wili vata ruarua nai lavo ko ya sa rauta beka e dua bau ga na facige.

Sa qai dokai koya ko Jisu. Sa kaya ko Koya sa levu duadua na nonai solisoli ka lailai wale nai lavo lelevu ka ra solia ko ira na vutuniyau. Era solia vakalevu, ia ka sa levu sara tu na nodrai yau, sa rawarawa wale kivei ira me ra solia vakalevu. Ia na alewa ko ya sa rua walega na nonai lavo, sa solia ruarua ko koya, sa qai sega tale e dua me vo tu vua.

A KENAI VAKAVUVULI.

Kevaka eda sa solia vua na Kalou na ka eda sa rawata, sa sega ni wilika ko Koya na kena levu se na kena lailai. Se levu na nodai solisoli se lailai walega, sa vakavinavinaka kina ko Koya.

(F) A VALE NI SORO.

Sa curu ki tautuba mai na Vale ni Soro ko Jisu sa qai qoroya na vale e dua vei ira na tisaipeli. Sa kaya ko koya kivei Jisu, "Ni vakairaica saka na kena vinaka na vatu kei na veivale ka tu!" Sa kaya ko Jisu, "O sa raica na vale levu oqori ne? Ia, ena sega sara ni vo na kena vatu me veitaqataqai, ena talaraki sobu kece."

Sa oti tale e 40 ga na yabaki sa qai yaco sara na vosa i Jisu ko ya. Sa rusa ko Jerusalemi, sa kama na Vale ni Soro, sa talaraki sobu kece na kena vatu.

Ia na Vale ni Soro ko ya sa dua na vale vinaka taudua. A Vale ni Soro makawa ka tarako Solomoni sa kama laivi e na gauna sa rawai Jerusalemi kina ko Tui Papiloni ko Nepukatenesari na yacana (2 Tui 24—9).

Sa oti tale na yabaki e 21 erau sa qai tara nai karua ni Vale koi rau ko Esira kei Niemiya, Erau sa tara vale ga, ia ka'rau sa sega ni rawata me rau tara vaka vinaka me tautauvata kei na Vale sa tara ko Solomoni. Erau sa tara oti na Vale era sa qai kailavaka ko ira na cauravou, era marautaka na Vale ka ni sa qai rawa oti tu, era kaya sa vale vinaka sara. Ia ko ira na qase era kila na Vale i Solomoni era sa tagi ga ko ira. Sa tu ga na vale ko ya ka yacova na gauna i Eroti. Ia ko Eroti sa via vakayalovinakataki ira na Jiu; sa kai tani ko koya ka sa buli mai Roma me nodra tui. Sa bolea na Vale ko Eroti me sa tara vou ko koya. Sa vakatekivu na kena cakacaka B.C. 20. Sa mate ko Eroti, sa ia tiko na tara vale. Sa ia tiko e na gauna i Jisu. Sa mate ko Koya sa bera ni oti na Vale. Sa dauvakaikuritaki tikoga, sa vakaiukuukutaki tikoga. Era sa dausolia tiko na kenai lavo ko ira na Jiu. Sai koya nai lavo ka dau viri tikoga ki na loma ni kato e 13 ka tu e na "Nodra Vale na Alewa."

Ia me da vakasamataka na Vale ni Soro, sa sega ni yaga me da nanuma tiko e dua na vale eda a kunea e Viti. Sa sega ni Vale dua bau ga; sa dua na yatu veivale vakaturaga dina sara, sa yacana vata ga na Vale ni Soro. Sa tara toka e na dua na baba. Sa sega ni dua bau ga na kena yavu e na dua na baba. Sa vakatekivu mai ra, ka mani kauta sara ki cake me vaka na vuci taqataqa ka dau tu e na baba. A vale ka toka mai ra sa vakatokai me "Nodra na kai tani." Sa rawarawa me ra curu kina ko ira na kai tani. A tiki ni vale ko ya sa dau ia kina na veivoli kei na veisau lavo ka cudruvaka vakarua ko Jisu.

A kenai yalayala na nodra tikina na kai tani sa viri tu kina e dua na bai vatu, sa sega so ni katu dua sara na kena cecere. Sa tabu sara me ra sivia na bai ko ya ko ira na kai tani. Ke sa lade ki loma e dua ke sa na mokumate ga.

E na daku ni bai ko ya sa tu e dua nai kabakaba vatu rabailevu sara, sa 14 na kena vakatagedegede, sa kauta ki nai karua ni yavu, sa veivatu rabailevu ka tautauvata sara na delana. Mo qai kaba tale sa 5 na vakatagedegede, ko sa qai yacova e dua tale na vale levu sara. A tiki ni vale ki na Isite

sa vakatokai me "Nodra na Tagane," a tiki ni vale ki na Wesite sa "Nodra na Alewa," sa tu kina na kato i lavo e 13. Oti ko ya, ko sa kaba tale sa 15 na vakatagedegede, ko sa qai yacova sara na Vale ni Soro sa tu kina nai cabocabonisoro.

A kena vatu na Vale ni Soro sa vatu lelevu sara; sa vatu talei talega. A yacana na vatu ko ya na "marmora;" sa vulavula eso, ka damudamu eso. Ia na dela ni vale sara sa ubi e na koula; sa cilavi siga sa makamakalivata sara, eda vakaraica sa remoremo kina na matada. Ia nai kabakaba, sa sega ni yaga me da nanuma nai kabakaba vaka-Viti. A kena vakatagedegede sa sega ni lekaleka walega, sa latia kece na mata ni baba.

Ia na kena duru vatu sa ceu vakavinaka sara, kei na kena matamata ni koro vakaturaga, sa sega ni tukuni rawa. Sa 10 na kena matamata ni koro sa vono e na koula kei na siliva, ia na kenai ka 10 sa parasa kece. Sa kenai ukunku e cake na taisoso vua ni vaini sa caka e na koula dina. Sa levu vaka na yago ni tamata na taisoso yadua.

Era sa marautaka vakalevu na nodra Vale ni Soro ko ira na Jiu. Era sa taqaya vakalevu ko ira na tisaipeli ni ra sa rogoci Jisu sa kaya ena kakabasubasu kece.

N.B.—A bai vatu ko ya sa tabu sivi kivei ira na kai tani, sai koya ka vosa kina ka Paula (Efeso. 2—13-14.)

(G) SA TUKUNA KO JISU NA KA SA BERA NI YACO.—Sa lako tani mai Jerusalemi ko Jisu, sa lakova na gaunisala ka kauta ki Pecania. Sa qai tiko soba ko Koya me vakacegu e na delanikoro sa yacana ko Olive. Eratou sa qai taro Vua ko iratou ko Petero, kei Jemesa, kei Joni, kei Adriu, se sa na yaco ninaica beka na ka ko ya. Sa sega ni tukuna kivei ira na kena gauna ko Koya. Eratou sa taroga na gauna sa na kabasu kina na Vale ni Soro, ka sa vakasala ga kivei iratou ko Koya. E 4 nai vakasala lelevu sa solia ko Koya:—

1. Me ra dau qarauni ira.
2. Me ra dau yadra ka vakatawa.
3. Me ra dau vosovoso.
4. Me ra dau masu.

E rua na ka rerevaki sa tukuna ko Koya. E dua, sa na rusa ko Jerusalemi; na kenai karua nai vakataotioti kei vura-vura. Sa tukuna ko Koya na kenai vakatakilakila.

(1) AI VAKATAKILAKILA NI SA NA VOLEKA NI RUSA KO JERUSALEMI.

1. A Karisito lasu.

Sa kaya ko Jisu ena tubu mai na Karisito lasu eso, era na vakacalai ira na lewe vuqa. Sa yaco na vosa ko ya. Sa bera ni rusa ko Jerusalemi sa dua na kai Ijipita sa kaya sa Karisito ko koya. Sa kaya me ra muri koya ki veikau ko ira na Jiu, ena qai vakabulai ira ko koya. Era sa muri koya ko ira na lewe 4000 (Cakacaka 21—38.) Sa laki veivala kei ira ko Fllikesa, o koya na turaga ni Roma ka Kovanatiko e na gauna ko ya. Sa moku na kai Ijipita kei ira vata kaya na lewe levu sara era muri koya.

E dua tale ko Saimoni, a kai Samaria, sa cavuti koya me Luve ni Kalou. Era sa vakabauti koya ko ira na kai Samaria. (Cakacaka 8—9, 10.)

E dua tale na kai Samaria, ko Dosiceo na yacana, sa cavuti koya mei Karisito.

E dua tale, ko Ceuta na yacana, sa kaya me ra muri koya ki na Joritani ko ira na Jiu, ena qai wasea rua na wai me ra lako ki Tai Kadua. Sa muri koya ko ira na lewe levu, era sa moku vata kaya. (Cakacaka 5—36.)

Sa dredre me ra tukuni yadua ko ira na dauveivakacalai era sa tubu veitarataravi tiko e na gauna ko ya. Era sa rui lewe levu. Sa moku e dua, sa qai tubu nai kadua. Era sa vakabauti tikoga.

Sai koya ka kaya kina ko Jisu me ra qarauni ira ko ira na tisaipeli, me ra kakua ni vakacalai.

2. Ai karua ni vakatakilakila—Nai valu kei nai rogorogo ni valu.

Sa bera ni rusa ko Jerusalemi sa tubu tiko na veivala, sa sega ni mudu rawa.

E dua, era sa veiravu ko ira na Jiu kei ira na kai Siria. Sa vakatekivu mai Sisaria, sa ra veiba ko ira na Jiu kei ira na kai Siria era sa tiko vata e na koro ko ya. Era sa moku kina na Jiu era lewe 20,000, sa vakasevi sara na kena vo. Era sa qai yavala kece ko ira na Jiu, era sa yaviti ira na kai Siria, era vakama na nodra koro eso, sa baleti ira na kai Siria na lewe levu sara. Ka oti, era sa qai sauma tale nai wau ko ya ko ira na kai Siria. Era sa mokuti ira kece na Jiu era tiko vakavulagi e na veikoro vaka Siria. Sa moku mai Tamasiko na lewe 10,000, mai na dua

tale na koro na le 13,000, mai na dua tale na koro na le 2000; sa dredre me tukuni kece na koro vaka Siria era sa moku kina ko ira na Jiu.

E dua tale, era sa veivala mai Alekisadria ko ira na Jiu era sa tiko kina kei ira nai taukei, sa baleti ira na Jiu na lewe 50,000 e na koro duaduaga ko ya.

E dua tale, era to vata ko ira na Jiu kei ira na kai Kalili me ra veivala kei ira na kai Samaria. A vuna, era sa laulaba mai Samaria ko ira eso na kai Kalili era sa lako tiko ki na Vale ni Soro mai Jerusalemi. Sa tubu kina nai valu ko ya. Sa dua na ka levu na nodra veivakamatei.

E dua tale, era sa veivala vakai ira ga ko ira na kai Roma, Erau sa lewe rua na turaga erau sa veidre tiko se kocei vei rau me na buli mei Sisari. (Ia ko Sisari sa yacadra buli na Tui Roma.) Sa ra dui toto kina ko ira na kai Roma, sa mani tubu kina nai valu.

E dua tale nai valu levu sa tubu, era sa vala kina ko ira na Jiu kei ira na kai Roma.

E dua tale, nai rorogorogo ni valu. Sa dua na ka levu sara. E dua na Sisari, ko Kalikula na yacana, sa talatala kivei ira na Jiu me ra sa vakaduria mada na nona matakau e na Vale ni Soro, me ra qai cakai soro vua. Era sa bese sara, sa mani rogo kina nai valu—"Ia mo dou viribai mada ga, au sa na laki kabai kemudou."

3. Ai katolu ni vakatakilakila—A mate kana, kei na dausiga levu. Sa bera ni rusa ko Jerusalemi sa dua na dausiga levu, era sa lewe levu sara na tamata era mate e na viakana. (Cakacaka 11—18.) Sa lako vata kei na dausiga na mate kana, sa kani ira na tamata.

4. Ai ka va ni vakatakilakila—Me tavuki na vanua.

Sa dua na ka rerevaki sara ka yaco e na gauna ko ya. Sa dau tavuki na vanua, sa bale kina na veivale vatu, sa mate na lewe levu sara. Sa rusa sara kina eso na veikoro lelevu, e dua ko Kolose. Sa tavuki na vanua mai Jerusalemi, sa lako vata kaya e dua na cava levu, sa dua na ka rerevaki na kena cagi, kei na kurukuru, kei na yaseyase.

5. Ai ka lima ni vakatakilakila—Na ka tani eso—"ena rairai na ka e dau veivakarerei kei nai vakatakilakila lelevu mai lomalagi." (Luke 21—11.)

Sa sega ni tukuni e nai Vola Tabu se sa cava beka na ka e dauveivakarerei oqo. Ia me da tukuna mada na ka sa vola

e dua na Jiu, ko Josefa na yacana, ka bula voli e na gauna ko ya. E dua na kai Roma talega, ko Takitus na yacana, ka vola nai tukutuku kei Roma, sa vakadinadina kivei Josefa ko koya. A nodraui vola sa tu ruarua vei keda ka yacova na gauna oqo. Erau sa dina beka se segai, eda sa sega soti ni kila. Eda sa vakabekataka ga, ia me tukuni mada na ka rerevaki eso sa vola ko Josefa.

E dua na ka rerevaki, sa lili donui Jerusalemi e dua na kalokalo levu sa rairai vaka nai seleiwau.

E dua tale, sa ia tiko e na Vale ni Soro na Solevu ni ka tawavakaleveni, sa qai cila vakasauri mai e dua na rarama levu, sa cilava nai cabocabo ni soro kei na loma-ni-vale.

E dua tale, sa dola vakai koya ga na matamatanikoro levu e na Vale ni Soro ki na na Isite. Sai koya na matamatanikoro parasa ka tukuni oti, sa ka bibi sara, sai tavi ni tamata e le 20 me ra dolava, se me ra sogota. Sa vakamau talega e nai lati kaukauwa sara. Ia e na dua na lomaloma ni bogi sa dola vakaikoya ga, sa sega e dua na tamata me tara.

E dua tale, sa bera ni dromu na mata ni siga, sa qai rairai mai e dua na ka rerevaki e na vunilagi sa bota i ra. Sa rairai kina nai valu lelevu, na tamata kei na ose, kei na lolili ni valu era sa veivala tiko, era kaba koro, era veiravu.

E dua tale, sa ia tiko e dua na Solevu ni Peniteko, (sei Kalimasagavulu ni Bogi) era sa vakarau curu ki na Vale ni Soro e loma ko ira na bete me ra cakava na nodrai tavi e na dua na bogi, sa qai rogo mai e dua na vavadugudugu kei na masa levu e na loma ni vale, me vaka sa vakuru mai na domo ni yavadra na lewe vuqa era sa suka tiko. Ia e dua na vosa ka rogo mai sa kaya vakaoqo, "Tou cavu mada, me da lako tani eke!"

E dua tale, sa bera ni vakatekivu nai valu ka rusa kina ko Jerusalemi, sa ia tiko na Solevu ni Valevakacevaceva, sa qai lako mai ki Jerusalemi e dua na Jiu, ko Iesu na yacana. Sa lako voli tiko e na loma ni koro ko koya, sa kacikaci voli tikoga. Sa vakaoqo na ka sa kacivaka tiko ko koya, "A vosa mai na Isite! A vosa mai na Wesite! A vosa sa bale ki Jerusalemi kei na Vale ni Soro! Ueue, ko Jerusalemi!" Sa tawamudu na nona kaci vakadomoelevu tiko ga. Era sa cudruvi koya, era yavita, sa sega ni mudu rawa na nona kaci. Sa dua bau ga na nona vosa, "Sa ca ko Jerusalemi!" Kevaka sa yaviti koya e dua, sa sega ni via sauma ko koya. Sa

vosota ga, ka mani kaya tale, "Sa ca ko Jerusalem!" Kevaka sa lomani koya e dua, ka solia e dua na kakana me kena, sa sega ni vakavinavinaka ko koya. Sa taura ga na kakana, ka mani kaya tale, "Sa ca ko Jerusalem!"

Era sa kauti koya vua na turaga ni Roma. Sa lewa ko koya me sa kana kuita mada na tamata ko ya. Era vakana-kuitataki koya vakaca sara. Sa lau sara na kuita, sa lauvotu kina na sui ni dakuna. Ia ka sa sega ni tagi ko koya. Sa tau na kuita, sa qai kaya, "Sa ca ko Jerusalem!" Sa tau tale na kuita sa cavuta tale na vosa ko ya, sa sega ni rawa me ra vakatikolotaki koya.

Sa kacikaci voli ka yabaki 7 ko koya. Ia e nai ka 7 ni yabaki era sa kabai Jerusalemi tiko ko ira na kai Roma, sa lako voli ko koya e na dela ni bai e na dua na siga, sa kaci tiko, "Sa ca na koro! Sa ca na lewena! Sa ca na Vale ni Soro!" Sa qai vakaikuritaka na nona kaci; sa kaya, "Sa ca koi au!" Ka sa qai lautaki koya sara e dua na vatua levu era sa rabotaka mai ko ira na kai Roma. Sa bale mate sara ko koya, sa qai mudu vata kei na nona bula na nona kaci.

Sai koya na ka rerevaki eso ka vola ko Josefa. Sa vo tu, sa sega ni tukuni kece.

6. Ai ka ono ni vakatakilakila.—"Na ka vakasisila sa dauveivakarusai me tu e na tikina tabu." (Maciu 15.)

"A tikina tabu," sai koya na delanikoro sa tara kina ko Jerusalemi. Sa tabu me nona na Kalou. Sa dauvakatokai "na koro tabu," "na koro ni noda Kalou," &c.

Ia "na ka vakasisila sa dauveivakarusai" sa bale ki nai valu vaka Roma sa kaba na koro. Era sa tea na nodra tawake e na vanua tabu. Ia na nodra tawake sa ka vakasisila sara kivei ira na Jiu. Sa dautoka e na mua ni kena kau e dua na ikeli vakatetaba sa caka e na siliva se na dua na ka tani. Sa dau tu talega kina nai vakatakakarakara kei Tui Roma. Ia na kena kuila sa dau volai kina e dua na gata. Era tea na nodra tawake mai Jerusalemi ko ira na kai Roma, era sa qai cakai soro, era vakabauta me Kalou na tawake se na ka ka tu e na muana.

Sai koya ka kaya kina ko Jisu kivei ira na nona tisaipeli me ra yadra ka vakatawa. Me ra namaka tiko na ka rerevaki sai vakatakilakila, me ra qai kila sa voleka ni rusa ko Jerusalemi. Ia ni ra kunea mai na "tikina tabu" "na ka vakasi-

silā sa dauveivakarusai," me ra sa qai dro sara, me ra kakua ni vakaberabera, me ra dro bula ga.

Sa vakabibitaka sara nai vakasala ko ya ko Jisu—"O koya-ka tiko e na were me kakua ni lesu mai ki na koro me lakova na nonai sulu," me sa dro sara mada ga. "O koya ka tiko e na dela ni vale, me kakua sara ni kevu sobu tale ki loma ni vale me laki luku yaya." Me kevu sobu vakadua mada ga ki taudaku ni vale ko koya, me qai dro sara yani. Sa tukuni oti na nodra vale, sa tautauvata na delana. Sa rua na kenai kabakaba, sa kauta ki loma ni vale e dua, sa kauta ki sau nai kabakaba kadua.

Sa kaya ko Jisu me ra masu mada me kakua ni ia na dro e na vula i liliwa, se e na dua na Sigatabu. A vula i liliwa sa lekaleka wale na kena siga, sa rui totolo mai na bogi, sa dredre kina na dro vakayawa. Ia sa ra tabu lako vakayawa ko ira na Jiu e na Sigatabu, sa dredre kina na dro e na siga ko ya.

Nai vakasala ko ya era sa dau veitukutukunitaka vakai ira ko ira na tamata lotu e na gauna ki muri. Ia ni sa rairai mai nai valu vaka Roma, era sa qai dro sara, sa bera ni sogo-lati na koro.

Era sa dro ki na dua na koro mai Tai Kadua, ko Pela na yacana kei na veikoro tale eso, sa mani bula kece kina ko ira na lotu.

II. AI VAKATAKILAKILA KEI NAI VAKATAOTIOTI KEI VURAVURA.

Me da nanuma mada, sa rua na gauna sa tukuna ko Jisu—e dua, na gauna sa na rusa kina ko Jerusalepi; nai kadua ni gauna, nai vakataotioti kei vuravura.

Sa lako vata ga na kedraui vakatakilakila na gauna ruarua ko ya.

1. Sa bera ni rusa kece ko Vuravura ena tubu na tamata dauveivakacalai era na lewe levu sara.

2. Era na veivala na veimatanitu.

3. Ena ka levu na dausiga, kei na mate, kei na ka rarawa.

4. Ena tavuki na vanua.

5. Ena rairai mai na ka e dauveivakarerei kei nai vakatakilakila lelevu mai Lomalagi.

6. Ena rairai mai "na ka vakasisila sa dauveivakarusai." Sa sega ni macala sara se ka cava beka na ka vakasisila me na tubu mai ni sa voleka nai vakataotioti kei vuravura. Sai koya beka ka tukuna ko Paula (2 Ces. 2—8). "Ena qai vakaraitaki na Vunica ko ya, o koya ena vakarusai koya ko Koya na Turaga e na cegu ni gusuna, ka vakaotia sara e na serau ni matana."

Sai koya beka ka tukunda ko Joni talega (Vakatakila 13) ia ka sa sega soti ni macala se sa bale beka kivei cei na nonai tukutuku.

E dua tale na ka sa tukuna kivei ira na tisaipeli ko Jisu. Sa kaya ko Koya era na vakacacani vakalevu, era na vakana-kuitataki, era na vakasevi, era na vakamatei. Sa yaco na vosa ko ya sa bera ni rusa ko Jerusalemi, ia ena sa yaco tale sa bera ni oti ko vuravura. Sa tukuni e nai Vakatakila na veivakararawataki levu ena sa ia e na gauna emuri sa bera nai vakataotioti kei vuravura. Sai koya ka kaya kina ko Jisu me da dauvosovoso.

E dua tale na vosa i Jisu, "Ena vunautaki nai Tukutuku Vinaka e vuravura kecega . . . ena qai yaco emuri nai vakataotioti." (Maciu 24—14.)

Sa rua na kenai balebale ni vosa oqo. Era sa dau vakatoka na veivanua vaka-Roma me Vuravura e na gauna ko ya. Raica mada na vosa ka volai tu e na Luke 2—1, "E na gauna ko ya sa tukuni yani na vosa i Sisari Akusito me ra volai mada na *lewe i vuravura kecega*." A kenai balebale me ra volai mada na lewe ni veivanua kece ka qali ki Roma. Ia sa liu nai Tukutuku Vinaka ki na veivanua kece ko ya, sa qai rusa emuri ko Jerusalemi.

Ai karua ni kenai balebale na vosa i Jisu sa bale ki nai vakataotioti kei vuravura. Ena sa liu na lotu ki na veivanua kecega, ena sega ni vo e dua na vanua, se na dua na vosa, me na sega ni vunautaki kina nai Tukutuku Vinaka.

Ai matai ni gauna ka tukuna ko Jisu sa kena gauna me rusa kina ko Jerusalemi. Sa kaya ko Koya, "Sa bera ni takali mada nai tabatamata oqo, ena yaco eliu na ka kecega oqori." Sa yaco sara na nona vosa. Sa bera ni oti nai tabatamata ko ya, sa rusa ko Jerusalemi. Era sa lewe levu na bula voli e na nona gauna, era sa yacova nai valu ka rusa kina ko Jerusalemi.

Ai karua ni gauna sa kena gauna sa na oti kina ko Vura-vura. Sa kaya ko Jisu sa sega sara e dua me kila na gauna ko ya. A nodai tavi me da yadrava tiko, me da masu tiko, ka ni da sega ni kila na kena bogi. E dua bauga na ka eda kila —ena sa yaco veivakidacalataki mai na siga ko ya. Ena vaka na livaliva na kena yaco vakasauri mai.

E dua na vosa i Jisu sa yaga me da sa nanuma tiko, “E na veiyasana sa koto kina na yago ni mate ena soqoni vata kina na ikeli.” Sa tukuni oti ua kenai balebale. A manumanu ko ya sa daukana yago ni mate. Era sa dau rai vakayawa. Ke mate e veikau e dua na tamata, se na dua na manumanu, era sa dau kunea vakayawa na yagona ka mate koto, era cova sara me ra kania.

A kenai balebale vakayalo—“na yago” sa bale ki na yalo sa mate koto ; “na ikeli,” sai ira na tevero era yarataka yani na yalo sa mate sara.

Sa qai tukuna ko Jisu e dua na vosa vakatautauvata kivei ira na nona tisaipeli, sa kenai vakavuvuli me da yadrava tiko na nona lako tale mai.

A GONEALEWA VUKU, KEI NA GONEALEWA WELE.

Sa ia e dua na vakawati. Sa lesi na gonealewa e lewe io me ra laki tavaki koya na tagane sa qai vakawati. A kenai tovo na vanua ko ya era sa dau bogicaka na vakawati. Sa lomalomani bogi era sa vakauta na tagane ko ira na wekana ki na vale sa tiko kina na alewa, sa ra kauta na alewa ki na vale sa tiko kina na tagane.

Ia na gonealewa na lewe tini ko ya, era sa laki tavaki koya na tagane ; era vakacina lako, sa bogi na vanua, sa waqa tu na nodra cina. E lewe lima eratou sa sega ni vakararavi ki na waiwai ka tu e na nodra cina, eratou sa dui kauta yadua na tavaya waiwai me kenai kuri. Ia na gonealewa ka lima eratou sa vakaweleweletaka ga, sa sega na kenai kuri ni waiwai me ratou kauta ko iratou na lewe lima ko ya. A waiwai ga ka sinai kina na nodratou cina sai koya ga eratou kauta lako.

Ka oti, sa ra wawa vakadede e na gaunisala, sa vakaberabera na watina-tagane, era sa davo kece yani, era sa mocelutu. Sa lomalomani bogi era sa qai yadra cecekala, sa kailavaki na tagane ka sa qai lako tiko mai. Era sa qai dui vakaraica yadua na nona cina. O iratou na vuku eratou sa qai taloca tale na waiwai ka tu e na nodratou tavaya, sa

sinai vakavinaka kina na nodratou cina. Ia koiratou na wele sa sega tale na nodratou waiwai. Eratou sa qai kerekere kivei iratou na vuku. Sa ratou kaya ko iratou na vuku, "Sa dredre. Sa sega ni rauti keda kece na waiwai ka tu. Dou laki volia na nomudou waiwai ki na vale ni veivoli."

Eratou mani laki voli waiwai ko iratou na wele, sa qai tadu mai ko koya na tagane, eratou sa lako vata kaya ko iratou na gonealewa vuku sa waqa tu na nodratou cina. Eratou sa curu vata kaya ki vale, sa qai sogo na vale.

Ka oti, eratou sa qai rawa mai emuri ko iratou na wele eratou a laki voli waiwai, sa sogo tu na vale. Eratou sa tukituki, eratou sa vakamamasu, "Turaga, turaga, ni dolavi keitou!" Sa qai kaya ko koya mai na loma ni vale, "Au sa sega ni kilai kemudou." Sa bese ni dolavi iratou ko koya.

A KENAI BALEBALE VAKAYALO.

1. A watina-tagane ko Jisu. Ena sa lako tale mai ko Koya, ia ka sa sega ni kilai na kena tikinisiga, se na kena tikinibogi, na nona lako tale mai.

2. O ira era lesi me ra tavaki Koya. Sai keda kece eda sa lesi kina.

3. A cina na yaloda, a kena waiwai na bula vakayalo.

4. O ira na vuku, sai ira era sa gumatua e na masu kei na qarava na Kalou, sa sinai vakavinaka na yalodra e na waiwai ni bula. Era sa vakalevutaka tiko na waiwai ko ya, era sa sega sara ni vakacegu rawa ke sa sega ni levu tu kivei ira. Sa waqa tiko na nodra cina.

5. O ira na wele, sai ira era sa vakaweleweletaka na nodra bula vakayalo. Sa vagauna walega na nodra lotu, sa sega ni tu dei. Sa cina bokoboko ga na nodra lotu, sa mani yali kivei ira na waiwai ni bula me talo tiko, me waqa tiko kina na nodra cina. Sa yacovi ira vakasauri na mate, era sa sega ni vakarau kina, era sa qai vakaloloma sara.

6. A vale ka curu kina na watina-tagane, sai Lomalagi dina sara na vale ko ya. Era sa curu vata kei Jisu ko ira na vuku sa waqa tu na nodra cina vakayalo, era na tiko vata Kaya ka tawa mudu. Era sa qai rui bera mai ko ira na wele. Sa sogo tu na vale. Era sa tukituki ka sega ni yaga. Era sa qai gu sara me ra curu, ka mani dredre sara.

E dua tale na vosavakatautauvata sa tukuna ko Jisu kivei ira na nona tisaipeli. Sa tukuni kina e dua na turaga ka tataunaka na nonai lavo kivei iratou na nona tamata eso. Ia ka sa lako vata ga kei na vosavakatautauvata e na Paudi sa tukuni oti. Sa sega ni yaga me da vakamacalataka tale.

Sa tukuna na Siga ni Lewa ko Jisu. Sa kaya era na qai wase rua ko ira na tamata. O ira na vinaka me ra bula ka tawa mudu; o ira na ca me ra cudruvi ka tawamudu.

E dua tale, era na saumi vakavinaka ko ira kecega era sa caka loloma kivei ira na tiko vakaloloma e vuravura oqo.

E dua tale na nona vosa kivei ira na tisaipeli, "Sa tu e rua na bogi ni Solevu ni Lakosivia, ena qai soli yani na Luve ni Tamata me na vakoti mada kei na kauveilatai."

Sa qai oti na nona vunau kivei ira, sa kevu sobu ko Koya mai na delanikoro ko Olive, sa mani laki moce ki Pecania.

Ia e na bogi dina ko ya sa ra bose tiko ko ira na Sanedrimi. Era sa bosea ga na nona mate, era sa qai lomavata kece me ra vakamatei Koya. Sa qai lako mai kivei ira ko Jutasa, sa bolea na soli Koya kivei ira. Sa nonai tavi me vakatakila kivei ira e dua na yasana era na tauri Jisu rawa kina, ia me kenai voli mada e 30 nai lavo siliva me nei Jutasa.

92. A Siga Wenesite Eperale 5, A. D. 30.

Sa sega ni lesu tale ki Jerusalemi e na siga Wenesite ko Jisu. Sa oti na nona cakacaka e vuravura. Sa vo ga me sa tatau mada ga kivei ira na nona tisaipeli. Oti ko ya, me sa qai soli Koya me mate e na vukuda. Eda sa sega ni kila se sa lako beka kivei ko Jisu e na siga ko ya. Eda sa nanuma ga sa tiko lo ko Koya; sa masu tiko beka ga, ka vakarautaki Koya ki na mate. Sa bogi mai sa moce ko Koya. Oti na bogi ko ya sa sega ni moce tale e vuravura oqo.

93. A ka sa yaco e na Siga Cosite, Eperale 6, A. D. 30.

A LAKOSIVIA.

Sa mataka mai e na Siga Cosite sa qai talai Petero kei Joni ki Jerusalemi ko Jisu. Me rau lako mada ki na koro,

erau na curu ki na matamata ni koro erau na qai sota kaya e dua na tamata sa na kauta lako e dua na saqa wai. Me rau muri koya mada; na vale sa curu kina ko koya, sai koya ga na vale me ra kania kina na magiti ni Solevu ni Lakosivia. Me rau taroga mada vua nai taukei ni vale ko ya, "Sa evei beka na tiki ni vale me ra kana vata kina ko Koya na Turaga kei ira na nona tisaipeli?" Ia nai taukei ni vale ena qai vakaraitaka kivei rau e dua na loqi e na taba loma ni vale e cake sa cokonaki oti tu me sa ia kina na Lakosivia.

Erau sa muria na vosa i Jisu koi rau ko Petero kei Joni, sa qai yaco kece na ka sa tukuna ko Koya. Erau sa vakarautaka e na vale ko ya na ka kece sa yaga ki na Solevu ni Lakosivia.

Sa yakavi bogi mai era sa qai tadu mai ko Jisu kei ira na tisaipeli, era sa tiko sobu me ra kana mada. Sa qai tubu na veileti kivei ira na tisaipeli, se me nei cei beka nai tikotiko ka liu. Sa qai vakavulici ira tale ko Jisu.

Me da nanuma nai tovo ni vanua ko ya. Sa curu ki vale e dua, sa dau luvai vava me vui mada na yavana sa tauvi duka e na kuvu ni soso mai na gaunisala. Sa dau nonai tavi e dua na lewe ni valenikuro na luvai vava kei na vui yava, ia ka sa sega e dua e na vale ko ya me tauna nai tavi ko ya. Era sa rui yalolevu ko ira na tisaipeli me ra veivuiyava; era sa veileti tiko se ko cei me tiko e nai tikotiko vakaturaga.

Sa qai vakavulici ira ko Jisu. Sa taura ko Koya e dua na sedre wai kei na dua nai tavoi, sa mani vuya na yavadra na tisaipeli ko Koya, sa tavoya talega e nai tavoi. Sa yaco yani kivei Petero ko Koya, sa mani bese ko Petero, sa kaya sa sega ni dodonu me vuya na yavana ko Jisu. Sa kaya ko Jisu, "Kevaka ka'u sa sega ni vuya na yavamu ko sa qai sega sara ni to vata kei au." Sa qai kaya ko Petero, "Ia me kakua saka mada na yavaqu walega, a ligaqu mada kei na uluqu talega."

A ka ogo sa cakava ko Jisu mei vakavuvuli kivei ira, me ra kakua ni viaviaturaga, me ra yalomalumalumu mada ga.

Sa yaga beka me sa vakamacalataki mada nai tikotiko kei nai kanakana e na gauna ko ya. Era sa sega ni duri tiko va kai Papalagi me ra kana, era sa sega talega ni tiko vaka Viti. Era sa dau koto vakanatutu ga.

Era sega so ni koto sara. Sa tekiduru na duruduru ni ligadra i mawi e na dua nai lokoloko, me ra duri cake vaka-

lailai ga, me qai lalaga na ligadra i matau me taura na kedra. Era sa koto veisivisivi, na uluna e dua me donuya na lomaserena nai kadua. Sai koya ka dau cavu me "koto e lomaserena." Ko Joni sa dau cavu me koto e na lomasere i Jisu. Raica talega na Luke 11—23 ka tukuni Lasaro sa koto e na lomasere i Eparaama.

Era sa kana tiko e na bogi ko ya, sa qai kaya ko Jisu, "E dua vei kemudou ena soli au yani." Sa qai katakata sara na lomadra ko ira na tisaipeli, era sa dui taro yadua. "Turaga, sai au beka se segai?" Sa galu ga ko Jisu. Sa qai deguvacu kivei Joni ko Petero, me sa taro mada kivei Jisu se sa vosataki cei ko Koya. Sa davo e na lomasere i Jisu ko Joni, sa mani vosa lo, ka kaya, "Se ko cei saka beka?" Sa vakasolokakana ko Jisu, "Sai koya ka'u na solia vua e dua na kakana." A kedra madrai nai buli madrai mamare. Sa dau kenai tovo mo taura mada e dua na tiki ni madrai mamare ko ya, mo laveta kina e dua na tiki ni kakana mai na dari levu ka tu, mo qai solia vua e dua ka davo voleka me kena. Ia sa vosa oti ko Jisu, sa qai taura e dua na kakana kei na madrai, sa mani solia sara kivei Jutasa. Sa taura ko Jutasa, sa kania, sa qai curumi koya sara ko Satana.

Sa qai kaya ko Jisu, "Sa lako tani e vuravura na Luve ni Tamata, me vaka sa volai tu e nai Vola e na vukuna. Ia ka sa na ca sara ko koya ka soli Koya yani." Sa qai taro ko Jutasa, "Rapi! Sai au beka se segai?" Sa vakaio kina ko Jisu. Sa qai cavu sara ko Jutasa, sa curu ki tautuba, sa bogi na vanua.

Sa qai taura na madrai ko Jisu, ka vota kivei ira na tisaipeli; sa kaya ko Koya, "A yagoqu ogo sa laucoka e na vukumudou. Mo dou kania mada me qai vakananumi."

Sa qai taura emuri na bilo waini ko Koya, sa vagunuvi ira kina, sa mani kaya, "A bilo ogo na Veiyalayalati Vou e na noqu dra. Ia ni dou sa dau gunuva mo dou nanumi au tikoga." Sai koya ogo na kenai vakatekivu nai Vakayakavi ni Turaga.

(B) SA BOLEBOLE KO PETERO.—Oti nai vakayakavi sa qai tatau ko Jisu kivei ira na nona tisaipeli. Sa dredre me volai kece na nona vosa. Ia ka sa volai tu e na Joni (Wase 14, 15, 16, 17), sa yaga me da dau wilika na wase ko ya.

Sa tukuna ko Jisu na nona vakarau lako tani, sa qai taro ko Petero, "Turaga, ko ni sa na lako beka kivei?" Sa kaya

ko Jisu, "A vanua ka'u sa qai lako yani kina ko sa sega ni muri au rawa ki na vanua ko ya e na gauna oqo, ia tei malua mada ko na qai muri au." Sa kaya ko Pëtero, "Au na sega saka ni muri Kemuni rawa e na vuku ni cava? Sa ka wale vei au me'u sa mate mada e na vukumuni." Sa kaya ko Jisu, "O sa bolea na mate e na vakuqu, ne? Sa na bera ni tagi na toa ko na qai cakitaki au vakatolu."

Oti na nona tatau ko Jisu, sa qai masulaki ira na tisaipeli; ka oti, era lagata e dua na sere, era sa qai lako tani mai na koro ki na dua na yasana sa vakatokai na Were ko Kecisemani. Sa sega so ni were dina na vanua ko ya. Sa dua na veiruka sa tei vakavinaka na kena kau, sa vakasalatu, sa samaki vakavinaka me ra laki mudremudre kina ko ira na lewe ni koro. Sa vuqa na veiruka era sa tea e taudaku ni koro ko ira na kai Jerusalemi me ra dau vakatagagade kina. Sa kila ko Jutasa ni sa lako ki Kecisemani ko Jisu, sa qai laki vakasala kivei ira na Sanedrimi me ra laki tauri Koya.

Sa lako tiko yani ko Jisu kei ira na tisaipeli, sa qai kaya kivei ira ko Koya, "E na bogi dina edaidai ko dou na tarabe kece e na vukuqu." Sa kaya ko Petero, "Me ra tarabe kece ko ira, ia koi au e segai sara." Sa kaya tale vua ko Jisu sa bera ni tagi na toa ena cakitaki Koya vakatolu ko Petero. Sa qai vosa vakabibi sara ko Petero, "Me daru mate vata ga, sa dredre sara me'u cakitaki Kemuni."

(c) A VUTUGU LEVU.--Era sa yaco ki Kecisemani sa qai kaya ko Jisu me ra tu tiko mada ko ira na tisaipeli me ra vakatawa. Sa qai toro ki liu ko Koya, sa bale vakanamata ki na qele, sa vutugu sara na yalona, sa buno dra mai na matana, sa masu ka kaya, "Tamaqu! Kauta tani vei au na bilo oqo me'u kakua mada ni gunuva. Ia mo ni lewa mada ga." Sa qai lesu tale mai ki na yasana era sa vakatawa tiko kina ko ira na tisaipeli. Era sa moce koto kece. Sa vakayadrati ira ko Koya, sa kaya me ra vakatawa mada ka masu; ia era sa mocelutu ga ko ira na tisaipeli, sa rui ka levu na nodra via moce, era sa sega ni yadra rawa.

Sa rerevaka beka na mate ko Jisu, ka mani vutugu kina na yalona? E segai sara! Sa douvaka na mate ko Koya, sa soli Koya vakai Koya ga me mate e na vukuda. A nodai valavala ca na kai vuravura kece sai koya ka bika na yalona e na bogi ko ya. A nodai colacola sa tau Vua; sa rui bibi, sa

vutugu kina ko Koya. Ia ka sa sega ni bese ni colata, sa kenai tinitini tikoga na nona masu, "Me yaco ga na loma-muni." Sa oti nai katolu ni nona masu, sa qai lesu tale mai ko Koya kivei ira na nona tisaipeli; sa kaya kivei ira, "Ia mo dou moce mada ga. Sa qai yaco mai na gauna. Sa soli yani na Luve ni Tamata kivei ira na tamata ca."

(D) SA TAURI KO JISU. Sa qai lako mai ko Jutasa kei ira na lewe levu na tamatai valu, kei ira na nona tamata na bete levu, era sa lako vakaiyaragi mai. Sa vakasala oti kivei ira ko Jutasa, "O koya ka'u na reguca sai Jisu ko koya, mo dou tauri koya mada."

Sa qai reguci Jisu ko Jutasa, ka mani vakasayadra Vua. Sa kaya ko Jisu, "Jutasa, ko sa solia yani na Luve ni Tamata ni ko sa reguci Koya ne?"

Sa qai kaya ko Petero, "Au sa ravu saka mada, ne?" Sa qai yavita e na nonai seleiwau e dua na nona tamata na bete levu. Sa yavita na uluna, ia ka sa tau cala ga nai seleiwau sa mani seledrutia na daligana walega. Sa vunauci Petero ko Jisu, sa tara na vanua ka mavoa, mani bula tale na daligana na tamata ka lauvue.

Sa qai tarogi ira ko Jisu, "Dou sa vakasaqarai cei beka?" Era kaya, "O Jisu na kai Nasareca." Sa kaya ko koya, "Oi au ga." Era sa qai rere, era sukainadaku, sa bale sobu ko ira eso. Ka oti, era sa doudou tale me ra tauri Koya, ka ni sa soli Koya kivei ira ko Koya. E dua bau ga na nona kerekere, me ra laivi ira na tisaipeli me ra dui lako. Era sa qai dui dro ko ira na tisaipeli, era biuti Koya ga. E lewe rua ga erau sa muria vakayawa. E dua ko Petero, a kenai karua sa sega ni tukuni se ko cei ko koya. Sa vakai tutuvi lako. Era via tauri koya ko ira era vakauti Jisu tiko. Era sa taura na nonai tutuvi, sa mani luvata ko koya, ka dro luvawale yani.

(E) A VEILEWAI. Sa qai lomaloma ni bogi. Sa kau vesu yani ko Jisu ki na nona vale na betelelevu. Sa yavu vata kei na Vale ni Soro na vale ko ya. Sa tiko kina ko Anasa. Sai koya na betelelevu dina, ia era vakasivoi koya ko ira na turaga ni Roma, sa qai taura nai tavi vakabetelevu e dua na vugona, ko Kaiafa na yacana. Ia ko ira na Jiu era sa dokai Anasa vakabetelevu tikoga, era sa kauti Jisu vua.

Me da qai vakaraica mada na kena tawadodonu na veilewai e na bogi ko ya. Sa sega sara ni lako vata kei na nodra lawa na Jiu.

E dua na kena tawadodonu, sa ia kei na bogi. Ia na veilewai sa tarogi kina e dua na cala sa kenai totogi na mate, sa tabu e na nodra lawa me ra bogicaka na veilewai ko ya. Sa macala sara na lawa ka bale ki na ka ko ya. Ia era sa lewai Jisu e na bogi. Ai matai ni kena tawadodonu na tikina ko ya.

E dua tale, sa tarogi Jisu ko Anasa. Sa sega ni dodonu ko ya. A kenai vakarau me ra sa rogoci mada ko ira era sa beitaka na ca kivei koya ka lewai tiko. Sa sega ni tarogi ko koya ka beitaki. Ai karua ni kena tawadodonu na tikina ko ya.

E dua tale. Sa tarogi Jisu ko Anasa, "Ai vakavuvuli cava beka ko a dau vakavulica kivei ira na tamata?" Sa kaya ko Jisu sa sega ni caka vuni na nona cakacaka; sa dau vakavuvuli votu e na Vale ni Soro, ia me ra qai tarogi mada ko ira era sa rogoci Koya. Sa qai vosa cudrucudru kivei Jisu e dua na ofisa, ka mani sabica na matana.

Ai katolu ni kena tawa dodonu na tikina ko ya. Sa kaya ko Jisu, "Kevaka sa ca na noqu vosa mo vakatakila mada na kena ca. Ia kevaka ka'u a vosa vakadodonu ga, ko sa qai sabici au e na vuku ni cava beka?"

Sa ka dodonu sara na nona vosa kivei Anasa. Sa vakaoqo na kenai balebale, "Kevaka ka'u sa beitaki tiko e na vuku ni noqui vakavuvuli, me ra kacivi mada mai ko ira era rogoci au ni'u a vakatavuvuli tiko. Ni rogoci ira mada, oi kemuni na Betelevu, o ni na qai lewa rawa se ca na noqui vakavuvuli se segai." Me na qai sabici Koya e na vuku ni cava beka na ofisa ko ya? Sa ka tawadodonu sara.

Sa qai talai Jisu kivei Kaiafa ko Anasa. Era sa tiko vata kei Kaiafa ko ira eso na lewe ni Sanedrimi, era sa yadra tiko, era waraki Jisu.

E dua tale na ka tawadodonu ogo. A kenai vakarau dodonu me ra tiko kece mada na lewe ni Sanedrimi ni sa lewai tiko e dua na ka bibi sara me mate kina e dua na tamata. Ai kava ni ka tawadodonu ogo.

E dua tale, era sa qara tiko eso na tamata me ra beitaki Jisu. Sa tawadodonu na tikina ogo talega. Sa tabu me ra qara na tamata era na beitaki Koya. O ira era via beitaki

Koya me ra sa lako mada mai, ia me ra kakua ni lakovi ira ko ira na turaga ni lewa. Ai kalima ni ka tawadodonu oqo.

Sa qai kune eso na tamata ca era sa beitaki Jisu. Ia ka sa ka wale na ka era sa tukuna, sa sega ni lewai rawa kina ko Koya.

Nanuma mada na kenai vakarau nai vakadinadina e na veilewai vaka Jiu. Era sa wasea vakaoqo :—

1. “Ai vakadinadina tawayaga.” Sai koya ka sega so ni bale ki na ka sa tarogi tiko, se ka rui mamada wale. Sa biu wale nai vakadinadina ko ya. Ia ko ira era beitaki Jisu eliu sai “vakadinadina tawayaga” na nodrai tukutuku.

2. “Ai vakadinadina ka tu.” Oqo nai tukutuku ka bale vakadodonu ki na ka sa lewai tiko. Ia ni sa tukuna na lewe dua bulu ga, sa bera ni yaga me yaga sara. Sa tei *tu* mada ga na nonai tukutuku, sa waraka na dua tale nai vakadinadina me vakadreta ka vakadinadinataka na ka sa qai tukuna oti na lewe dua bulu ga ko ya. Sa vakatokai kina “nai vakadinadina ka *tu*.” Sa sega ni lutu wale me vaka “nai vakadinadina tawayaga.” Ia ka sa sega so ni *lako* rawa me lewai sara kina ko koya ka beitaki. Sa toka tu ga, ka mani waraka na kenai karua.

3. “Ai vakadinadina ka rauta.” Kevaka sa kune rawa e dua tale nai vakadinadina me vakadreta “nai vakadinadina ka *tu*,” sa qai vakatokai na nodraui tukutuku mei “vakadinadina ka rauta.” Ia me lako vata sara mada nai tukutuku ruarua. Kevaka sa rau dui lako erau sa qai tawayaga ruarua.

Nanuma mada na kenai lakolako nai vakadinadina, ena qai macala e dua tale na ka tawa dodonu ka ia e na bogi ko ya.

Sa suka wale ko ira era sa beitaki Jisu eliu, sai “vakadinadina tawayaga” na nodrai tukutuku. Sa qai lako mai e dua tale ; sa tukuna ko koya e dua na vosa i Jisu, “Mo dou basuka mada na vale oqo, ka’u na qai tara vakaotia tale e na bogi e tolu.” Sa sega ni tukuna vakadodonu na vosa i Jisu na tamata ko ya ; sa cavuta vakaoqo ko Jisu, “Basuka mada na Vale ni Soro oqo sa caka e na liga, ia ka’u na tara tale e dua sa na sega ni caka e na liga, me bogi tolu mada ga ena qai tara oti.” Sa bale ki na nona mate kei na nona tu-cake-tale na vosa ko ya.

Era sa vakabauta na nonai tukutuku na tamata ko ya mei “vakadinadina ka *tu* ;” ia sa qai lako mai e dua tale na tamata me vakadinadina kina. Sa qai sega ni lako vata na

nonai tukutuku kei nai tukutuku ka liu, erau sa dui lako ga. Sa qai tawayaga ruarua ka ni rau sa dui lako, sa mani sega ni kune rawa e dua "nai vakadinadina ka rauta." Sa galu tiko ko Jisu, sa bese ni vosa.

Sa qai nodrai tavi vakadodonu me ra sereki Koya sara, sa sega ni macala e dua na ka me ra lewai Koya kina. Ia era sa bese ni sereki Koya. Ai kaono ni ka tawadodonu ogo.

Sa qai cudru sara ko Kaiafa. Sa tu cake sara, sa tarogi Jisu, "E sega beka e dua na ka mo na kaya mada? A cava beka na ka ogo era sa beitaka kivei iko?" Sa galu tu ga ko Jisu. Sa qai kaya ko Kaiafa, "Au sa cavuta na Kalou Bula, mo ko tukuna mada kivei keimani se sai iko beka na Karisito, na Luve ni Kalou." Ogo na vosa bibi duadua, sa qai dredre me galu tiko ko Jisu. Sa kaya ko Koya, "Sai au ga. Ia e na gauna emuri ko dou na kunea na Luve ni Tamata e na ligana i matau na Kalou kaukauwa, ni sa lesu tale mai ko Koya e na o ni lomalagi."

Sa qai dresulaka sara na nonai sulu ko Kaiafa. Sa kaya ko koya, "Me yaga tale vakacava beka me so me beitaki koya? Ni a rogoci koya oti sa vosavakacacataka na Kalou ko koya. A cava beka na nomuni lewa?" Era sa qai vosa vata kece, era kaya "Sa kai Bulu ko Koya." A kenai balebale, "Me sa mate mada."

E rua tale na ka tawadodonu sa qai kune eke. E dua, sa tarogi Jisu ko Kaiafa. Ai kavitu ni ka tawadodonu ko ya.

A kenai karua, era sa vakabauta na vosa i Jisu mei "vakadinadina ka rauta," me ra lewai Koya kina me mate. Sa tabu sara e na nodra lewa na ka ko ya. Me macala mada na nodrai tukutuku ko ira era beitaka na dua na tamata, sa qai lewai rawa ko koya. Ia na nona vosa vakai koya ga sa tabu sara me ra lewai koya kina. Era sa sega ni kunea rawa "nai vakadinadina ka rauta" me ra lewai Jisu kina. Era sa qai lewai Koya e na nona vosa vakai Koya ga. Ai kawalu ni tikina tawadodonu ko ya.

A veilewai e na bogi ko ya sa ia e na nona vale na betelevu. Era sa veikilaki ko Joni kei na dua na lewe ni vale ko ya, sa mani curu rawa kina ko Joni. Sa vakacurumi

Petero talega ko Joni ; oi rau taurua ga vei ira na tisaipeli erau sa muri Jisu ki na vale ni betelevu e na bogi ko ya.

E dua na buka sa waqa tu e na matadravu. Sa laki tatalai kina ko Petero. Sa qai kilai koya e dua na vada, sa mani kaya, "O iko ! Drau a dau tiko vata kei Jisu." Sa rika ca ko Petero e na nona vosa na alewa, sa mani vosa vakariri ko koya, "Oi au e segai." Ka oti, sa qai tagi e dua na toa. Sa qai cavu ko Petero, sa laki tu e na katuba ni vale sa lewai tiko kina ko Jisu. Sa vakatakilai koya e dua tale na vada. Sa cakitaki Jisu tale ko Petero. A kenai karua ko ya. Ka oti sa qai lesu tale ki na matadravu ko koya.

Sa tiko kina e dua na wekana na tamata ka yaviti koya ko Petero mai Kecisemani e na bogi dina ko ya. Sa beitaki Petero ko koya. Era sa veivuke kaya ko ira na tiko kina, era kaya kivei Petero ; "Sai iko vakaidina sara. Sa vakatakilai iko na nomu vosa. O sa gato va kai Kalili tiko." (Sa dua tani na nodrai vosavosa ko ira na kai Kalili.) Sa qai vosa vakaukauwa sara ko Petero, sa vosa ruru, sa cakitaki Jisu tiko. Ai katolu oqo. Sa qai tu vuki ko Jisu ka vakaraici Petero. Sa qai tagi tale na toa. Ia ko Petero sa laucoka sara na yalona. Sa cici sara ki tautuba, sa tagi vakalevu sara.

(G) Ko JUTASA.—Oti na veilewai e na bogi ko ya, sa qai sega ni vakacegu rawa ko Jutasa. Sa kani koya na rarawa levu kei na rere. Sa qai kauta tale nai lavo e 30 vei ira na bete lelevu, sa mani kaya, "Au a solia yani me mate na tamata tawacala." Era kaya ko ira, "Sa bale vakaevei beka kivei keitou na ka ko ya ? Vakatau mada ga kivei iko." Sa qai viritaka yani nai lavo e na buto ni vale ko Jutasa, sa lako sara yani, sa kunalilitaki koya. Sa kunalili ko Jutasa sa qai lutu sobu ki ra ko koya, sa kacabote kina na ketena, mani savu kece yani na nona wawa.

Sa sega so ni macala sara se sa lutu vakaevei beka ko koya. Era kaya eso sa ragutu na dali sa lili kina ko koya. Eso tale era kaya sa laki kunalilitaki koya e na dua na kau sa toka e na dua na barinisavu. Era kaya sa kabataka e dua na dali ko Jutasa. Ka oti sa qai nokata e dua na mua ni dali e na taba ni kau, na muana kadua me noka mada e na domona. Noka oti ruarua na mua ni dali sa qai rika sobu ko koya,

mani ramusu kina na taba ni kau. Sa lutu sara ki ra ko koya, sa yawa sara, sa qai kacabote kina na ketena.

Ia ko ira na bete era sa tomika nai lavo sa viritaka yani ko Jutasa. Era bosea nai lavo ko ya, ka oti era qai lewa sa sega ni yaga tale mei lavo ni Vale ni Soro ka ni sa voli kina me mate e dua na tamata. Era sa qai volia kina e dua na tiki ni qele me kedrai bulubulu ko ira na kai tani era mate mai Jerusalemi. Sa vakatokai nai bulubulu ko ya, "A vanua ni dra," ka ni sa voli rawa e "nai voli ni dra."

Nanuma mada na kedrau duatani ko Petero kei Jutasa. Erau sa cala ruarua. Erau sa veivutuni ruarua. Ia ka sa yaga na nona veivutuni ko Petero, sa sega ni yaga na nona veivutuni ko Jutasa.

(1) A KENA VO NI BOGI.—Sa oti na veilewai tawa dodonu e na bogi ko ya sa bera na mataka. Era sa qai kauti Jisu ki na loqi e na Vale ni Soro era sa yadra tiko kina ko ira na mata i valu era dauvakatawa na vale. Era sa qai vakalialiai Jisu ko ira na tamata i valu. Era sa kasivita na matana, era yaviti Koya, era vacuka, era sabica. Era tabonaka na matana me kakua ni rai rawa ko Koya, era qai yaviti Koya era kaya tiko, "Sai iko na Mesaia ne? Ia bau tukuna mada kivei keitou se kocei na yacana o koya ka yaviti iko ogo." Sa galu tu ga ko Jisu, sa sega sara ni vosa ko Koya. Sa vakayacori kina na vosa ni parofisai ka vola ko Isaia 53—7.

94. A ka sa yaco e na Siga Faraite, Eperere 7, A.D., 30.

(A) A VEILEWAI.—Sa lewai oti e na bogi ko Jisu, ia sa mataka mai me ra soqonivata kece na lewe ni Sanedrimi me ra vakadinadinataka na lewa tawadodonu ko ya. Era sa qai soqonivata e na dua na loqi e na Vale ni Soro, sa kau kivei ira ko Jisu. Sa sega sara ni ia vakaveilewai, sa lako vakatawadodonu saara. Era sa tarogi Koya tiko, "Sai iko na Mesaia, se segai?" Sa galu tiko ko Jisu, era sa tarogi Koya vakaukauwa tikoga. Ka oti, sa qai kaya ko Koya, "Kevaka ka'u sa sauma na nomudou taro, dou na bese ni vakabauti au. Ia kevaka ka'u taroga e dua na ka kivei kemudou dou na bese ni sauma na

noqu taro." Era sa taro vakaukauwa tiko, "Sai iko na Mesaia, se segai?" Sa qai vakadinadina ko Jisu, era sa qai lewai Koya sara me mate. Sa tukuni oti na kena tawadodonu. Sa qai kau yani kivei Pilato ko Jisu me lewai Koya ko Pilato.

(B) A VEILEWAI VAKA ROMA.—Sa kau kivei Pilato ko Jisu e na vuku ni cava beka? Era sa lewai Koya oti ko ira na Sanedrimi, a nodra lewa me sa mate mada ko Koya. Ia ko ira na turaga ni Roma era sa vakatabui ira me ra kakua ni vakamatea e dua na tamata. Kevaka era sa lewa e dua me mate, me ra qai kauti koya vua na Kovana vaka Roma. Kevaka sa vakabauta na nodra lewa ko koya, sa qai rawarawa me ra vakamatei koya ka lewai. Ia kevaka sa vukica na nodra lewa na Kovana, sa qai dredre me ra vakamatea. Sai koya ka kau kina kivei Pilato ko Jisu.

Era sa kauti Jisu ki na vale i Pilato ko ira na Sanedrimi, era sa sega ni curu ki na loma ni vale de ra sota beka kina kei na dua na ka tabu vaka Jiu, ka ra mani tawayaga kina ki na Solevu ni Lakosivia.

Sa qai curu mai ki tautuba ko Pilato, eratou sa muri koya ko iratou na nona ofisa vaka Roma, sa lave talega mai nai tikotiko ni turaga ni lewa me tiko kina ko koya.

Sa qai taro ko Pilato, "A ka cava beka ko dou sa beitaka vua na tamata oqo?" Era sa sega ni vinakata na taro oqo ko ira na bete. Sa sega ni lomadra me tarogi Jisu ko Pilato. A lomadra me sa vakabauta sara na nodra lewa me mate ko Jisu. Era sa kaya, "Ke sega ni caka cala ko koya, ke keimami a sega ni kauti koya mai kivei iko."

Sa qai kaya ko Pilato, "Ia, mo dou qai kauti koya tani mada ga, mo dou lewai koya vakai kemudou ga." Era kaya, "Sa tabu me keimami vakamatea e dua na tamata." Sa qai dua na ka levu era sa beitaka kivei Jisu. E dua "Sa vakacalai ira na tamata;" a kenai karua, "Sa vakatabuya nai vakacavacava me kakua mada ni soli ki Roma;" a kenai katolu, "Sa cavuti koya me Tui."

Sa rogoca na ka ko ya ko Pilato sa qai rere na yalona. Sa kauti Jisu ki na loma ni vale, era sa wawa tiko e tautuba ko ira na Jiu, sa qai tarogi Koya, "Ko iko bagi na nodra Tui na Jiu?"

Sa kaya ko Jisu "O sa taroga beka na ka oqo vakai iko ga, se ko a rogoca beka vua na dua tani?" Sa kaya ko Pilato, "A Jiu beka koi au? O ira na kai nomu kei ira na bete lelevu, era a soli iko kivei au. A cava beka ko a cala kina?" Sa kaya ko Jisu, "Sa sega ni vakavuravura na noqu matanitu. Kevaka sa ka vakavuravura na noqu matanitu, era na qai vala e na vukuqu ko ira na noqu tamata." Sa qai kaya ko Pilato, "O sa qai Tui vakaidina se segai?" Sa kaya ko Jisu, "Sa dina na nomu vosa, au sa Tui dina koi au. A vu ni noqu lako mai ki vuravura me'u tukuna mada na ka dina." Sa kaya ko Pilato, "A cava beka na ka dina?" ka sa qai curu tale ki tautuba. Sa kaya kivei ira na Jiu ko Pilato, "Sa sega sara e dua na ka ca ka'u sa kunea rawa vua."

Ia na wati i Pilato sa tadrai Jisu e na bogi ko ya. Sa sega ni tukuni kivei keda na nona tadra, ia ka sa yavavala vakalevu kina na lomana. Sa talatala kivei Pilato ko koya, ka vakaoqo na nona vosa, "Kakua ni ko kitaka e dua na ka vua na tamata dodonu ko ya. Au a tadrai koya e na bogi, sa yavala vakalevu kina na yaloqu." Sa yavavala talega na loma i Pilato ni sa rogoca nai tukutuku ko ya.

Ia ko ira na Jiu era sa rogoca na vosa i Pilato ka kaya sa tawacala ko Jisu, era sa qai qoqolou vakalevu—"A dauvei-vakacalai ko koya. Sa vukica kece na vanua, sa yala mai Kalili ka kauta sara mai kike."

Era sa cavuti Kalili, sa qai reki na loma i Pilato. Sa kaya me sa kau mada kivei Eroti ko Jisu, ka ni sa lewai Kalili ko Eroti. Sa loma i Pilato me sa lewai Jisu ko Eroti, me na kakua ni kauwai kina ko koya. Sa rua na nona rere, mani leqa kina na lomana. Sa via sereki Jisu, ia ka sa rere kivei ira na Jiu de ra na beitaki koya vaka ca kivei Tui Roma. Sa rerevaki Jisu talega. O koya gona sa reki kina na lomana ni ra cavuti Kalili ko ira na Jiu. Sa vaka lo e na lomana "O Kalili bagi! Me na qai lewai Jisu ko Eroti, au mani lalaga kina koi au."

Era sa qai kauti Jisu kivei Eroti. Oqo ko Eroti Anitipa sa qai tiko mai Jerusalemi, sa lako mai ki na Solevu ni Lakosivia. Sa reki ko Eroti, sa ka levu na nona via raici Jisu, sa via raica e dua na nona cakamana. Sa tarogi Koya vakadede, ia ka sa galu tu ga ko Jisu, sa bese ni sauma e dua na nona taro. Sa qai cudru vakalevu ko Eroti. Sa bese ni lewai

Koya me mate, sa vakalialiai Koya ga. Sa vakasulumi Koya e na dua nai sulu vakaturaga levu, me ka ni veivakalialiai; ka oti, sa qai vakatalai Koya tale kivei Pilato.

Sa qai tiko tale e nai tikotiko ni veilewai ko Pilato, sa kaya kivei ira na Jiu, "Ko dou sa kauta mai kivei au na tamata oqo. A ka dou sa beitaka vua sa vakatubu ue ko koya. Au sa taroga oti, sa qai sega sara ni macala na ka ko dou sa beitaka vua. Au a qai talai koya kivei Eroti; ia ko Eroti talega sa sega ni kunea rawa e dua na ka me mate kina ko koya. Au na vakanakuitataki koya mada ga, ka oti au na qai sereki koya." Era sa qai qoqolou sosoraki me sa mate mada e na kauveilatai ko Jisu.

Sa qai vakatovotovo tale ko Pilato. Sa dau kenai vakarau me sa sereki mada e na Solevu ni Lakosivia e dua na tamata sa totogi tiko. Sa kaya ko Pilato, "Me sai Jisu mada me na sereki." Era sa qoqolou vakalevu cake, "Me kakua sara na tamata oqo. Ko Parapa ga." Ia sa lewai oti me mate ko Parapa mei sau ni nona vakatubu ue e na loma ni koro, sa ra moku mate kina ko ira eso.

Sa kaya ko Pilato, "Oi! Me'u vakota bagi kei na kauveilatai na nomudou Tui!" Sa qai dua na ka levu na qoqolou, "Sa sega na neimami Tui, ko Sisari duaduaga. Yarataki koya yani! Vakoti koya kei na kauveilatai! Kevaka ko sa sereki koya, ko sa qai meca kivei Sisari."

Sa qai rere vakalevu sara ko Pilato. Sa kaya ko koya me sa kau mada mai e dua na wai. Sa vuluvulu ko koya, sa mani kaya, "Sa sega ni tauvi au na nona dra na tamata tawacala oqo. Ena tau kivei kemudou ga." Era sa qai kaci vakadomoelvu, "Me tau mada ga kivei keimami, kivei ira talega na neimami kawa!"

Sa qai soli Jisu ko Pilato me ra vakota kei na kauveilatai.

Nanuma mada na kena tawadodonu na Veilewai vaka Roma ko ya. Sa macala sara na lawa vaka Roma, sa tabu sara me sa vakamatei vakailoa e dua na tamata. Me macala sara na ka sa beitaki vua, sa na qai rawa na lewa. Ia ko Jisu sa sega sara e dua na ka me macala e na vukuna. Sa tarogi Koya vakarua ko Pilato, sa sega ni kunea rawa e dua na ka sa cala kina ko Koya. O Eroti talega sa sega ni kunea e dua na ka Vua. Sai tavi i Pilato me sereki Koya sara. Ia ka sa rere ko koya. Sa rerevaki ira na Jiu de ra vakatubu ue e na

sigā ko ya, sa rui ka levu na nodra cudru. Sa rere talega de ra tukuni koya vaka ca kivei Tui Roma. Sa qai soli Jisu me ra vakamatea.

(c) A KAUVEILATAI.—Sa soli Jisu ko Pilato, era sa qai tauri Koya ko ira na tamata i valu vaka Roma sa nodrai tavi me ra vakamatea. Era sa vakasewasewani Koya eliu, era sa qai kauti Koya yani emuri me sa laki mate e taudaku ni koro. Era sa vakasulumi Koya e na dua nai sulu damudamu. Era talia e na dua nai sala wa vakavotona me nonai sala vakaturaga. Era sa cuva Vua, era tama, era vakalialiai Koya e nai valavala e vuqa, era vakatotogana talega. Ka oti, era sa qai kauti Koya yani me ra vakota kei na kauveilatai.

Sa lewai me mate e na kauveilatai e dua, sa qai dau nonai tavi me colata lako na nona kauveilatai. Ia sa qai malumalumu sara ko Jisu, sa sega ni rawata. Era sa qai sota kei na dua na tamata, ko Saimoni na yacana, era tauri koya me nonai tavi na colacola. Sa tagi mnri ira lako ko ira na alewa eso. Sa kaya kivei ira ko Jisu, “Kakua ni tagicaki au; mo ni tagicaki kemuni mada ga, kei ira na luve-muni.”

Ka oti, era sa yaco yani ki na dua na yasana ko Kolikoca na yacana (a kenai balebale, “Ai tikotiko ni qavokavoka”); ko Kalivari na yacana e na vosa vaka Roma. A vanua ko ya me sa tei mada kina na kauveilatai. Sa vakaoqo na kenai valavala. Sa noka veilataitaki eliu na kau e rua, sa balavu e dua, sa lekaleka vei rau na kenai karua. Me tei toka donu mada na kana ka balavu, me tu veilatai na kau ka lekaleka. Noka vata oti na kau e rua ko ya, era sa vakabalea ki na qele. Era sa qai vakadavora e delana na tamata ka lewai me mate, me sa davo vakatadraecake ka vakatetaba. Oti ko ya era sa qai vakota ruarua na qeteqete ni ligana kei na mua ni kau lekaleka, na yavana era sa vakota kei na vu ni kau balavu. Sa lau basika sara na mua ni vako e na ligana kei na yavana, sa unu sara ki na loma ni kau. Sa kele oti na kena qara era sa qai vakaduria na kauveilatai sa lauvako kaya ko koya, era vakacoba sara na vuna ki na loma ni qara, era buluta, sa qai tu donu na kauveilatai. Sa sega ni tarai qele sara na yavana ko koya ka lauvako, ia ka sa veivolekati walega kei na qele na yavana, sa rawarawa me ra sabici koya, se kasivita na matana ko ira era cati koya.

Sa ka rerevaki taudua na mate ko ya, sa sega ni tukuni rawa na kena rarawa. Sai kuri ni kena rarawa ni vako ka vako kina na ligana kei na yavana, na suluaqoqo, na kida, kei na rarawa tale e vuqa. Ia na rarawa ka levu duadua na viagunu sa kani koya sara, sa tautauvata kei na kama levu e na loma ni yagona. E dua tale, sa dau bula dede ko koya ka lauvako. Sa gu me mate me oti mada na kena rarawa, sa mani sega ni mate rawa. Era sa rube ka bogi rua ko ira eso, era sa qai mate rawa. Era dau tagi ka vakamamasu kivei ira ka tu voleka, "Ni lomani au! Yaviti au me'u mate, me oti mada na qau rarawa."

Sai koya na mate ca me na mate kina ko Koya na noda Turaga! E lewe rua tale erau sa mate vata Kaya, erau sa daubutako ka dauravu, sa toka e loma na kauveilatai kei Jisu. Sa vakarau me ratou lauvako, sa qai kau mai e dua na wai me ratou gunuva. A wai oqo era sa dau solia ko ira na marama ni Jerusalemi. Sa wai ni moce ka veiwaki vata kei na waini. A kena yaga sa vakamatenitaki ira na vakarau mate, me ra vosota rawa na kena rarawa levu na mate ko ya. Erau sa gunuva na wai ko ya koi rau na daubutako, ia ka sa bese ni guvuva ko Jisu. Sa soli Koya sara me vosota na rarawa levu e na vukuda.

Era sa vakoti Koya kei na kauveilatai, sa masulaki ira ko Koya, "Tamaqu! Kakua ni cudruvi ira, era sa sega ni kila na ka era sa cakava tiko."

Sa mata na kauveilatai, era sa qai vakalialiai Koya ko ira na Jiu. Era kaya, "Sa dauvakabulai ira na tani ko koya, ia ka sa qai sega ni rawata me vakabulai koya vakai koya ga"— "Oqo ko Karisito ne? Ia me na qai kevu sobu ko koya, eda na qai vakadinati koya!" Oi rau talega na daubutako erau sa vakalialiai Koya tiko, "Kevaka ko sa Karisito dina ko iko, mo qai vakabulai kedatou mada ga." Sa sega ni vosa ko Jisu. Sa galu tu ga.

Sa qai lomaloma ni siga, ia ka sa tubu tiko na butobuto, sa vakatuloaloa na lagi, sa yavavala na qele e na ruku ni yavadra. Era sa qai rere, era tiko lo, era namaka e dua na ka levu me na yaco mai.

Sa qai veivutuni sara e dua vei rau na daubutako, sa vakamamasu kivei Jisu. Sa qai kaya vua ko Jisu, "A bogi dina edaidai edaru na tiko vata mai Parataise." (Lomalagi.)

O ira na alewa eso era sa vakaraici Koya vakayawa, era sa qai toro voleka mai. E dua vei ira ko tinana, erau sa lako vata mai kei Joni. Sa kaya ko Jisu kivei Meri, "Ko luvemu ka tu." Sa bale kivei Joni na vosa ko ya, me sa nonai tavi mada me karoni Meri. Sa kaya ko Jisu kivei koya, "Ko tinamu ka tu." Sa muria sara na tatau ko ya ko Joni. Sa kauti Meri ki nona, sa mani vakaraici koya tiko e na gauna kimuri.

Ka oti, sa qai vutugu vakalevu ko Jisu, sa kaci vakadomoelevu, "Noqu Kalou! Noqu Kalou! Ni sa biuti au e na vuku ni cava?" Sa ka rerevaki duadua na nona vosa oqo. A kenai balebale sa sega ni macala kivei keda. Sa sega ni vakavuna rawa na vosa ko ya na rarawa ni yagona walega. Sa bika na yalona na noda ca na kai vuravura kece. Oqo na rarawa levu taudua sa vutugu kina ko Koya.

Era sa rogoca vakatani ko ira era tiko voleka, era vaka sa kacivi Ilija ko Koya. Sa qai kaya tale ko Jisu, "Au sa viagunu." Sa tu voleka e dua na saqa, sa saqa ni niedra wai ni gunu na tamata i valu vaka Roma sa nodrai tavi me ra vakatawa na kauveilatai. Sa wai wiwi na wai ko ya, sa dau i sogo ni saqa e dua na vutovuto. Sa qai tonia na vutovuto e na wai wiwi e dua na tamata, sa laveta e na dua na mata ni gasau ki na gusu i Jisu me sa somica ko Koya. Era qai kaya ko ira na tani, "Kua so! Me da wawa mada se na lako beka mai ko Ilija."

Sa qai kaya ko Jisu, "Tamaqu! au sa solia na yaloqu ki na ligamu."

Sa qai kaci vakadomoelevu ko Koya, "Sa oti!" ka sa qai mate yani.

Sa qai yaco na ka rerevaki; sa tavuki na vanua, sa kavida na uluvatu, sa taqiqi yani nai sogo ni bulubulu vatu eso, sa tu cake tale na mate era sa bulu koto kina, sa kadresu nai lati ni loqi tabu e na Vale ni Soro.

Era sa qai rere ko ira era vakasaravi Koya tiko. Sa kaya ko koya na turaga ni valu vaka-Roma, "Sa tamata ta'vacala ko Koya oqo; sa Luve ni Kalou ko Koya!" Era sa qai dui suka ko ira na Jiu, era tagi lako, era yavita na lomaseredra. Sa ra tiko ga ko ira na tamata i valu sa nodrai tavi me ra vakatawa.

Sa qai yakavi bogi mai. Me na dromu mada na matani-siga sa na qai vakatekivu na nodra Sigatabu levu taudua ko

ira na Jiu. Oqori na Sigatabu levu e na Solevu ni Lakosivia. O koya gona era sa kerekere kina kivei Pilato ko ira na Jiu me ratou sa vakamatei sara ko iratou sa lauvako tu kei na kauveilatai, de ratou rube toka ka dromu na siga, ka mani vela-vela kina na Sigatabu levu.

Sa kaya ko Pilato, "Sa vinaka." Era sa qai laki vakaraici iratou. Oi rau na daubutako erau sa bula tiko, era sa qai tukilaka na yavadrau ko ira nai valu vakatawa, me ramusu sara na suidrau. Ia ko Jisu sa mate oti tu, era sa qai sega ni musulaka na suina. Sa qai suaka na sarisarina e na nona moto e dua na tamatai valu. Sa cavu tale na moto sa dave mai na dra kei na wai. Sa qai macala sa mate sara ko Jisu. Era sa qai kevutaki Koya mai na kauveilatai me laki bulu.

Sa laki kerea na yagona kivei Pilato ko Josefa na kai Arimacea. Sa solia ko Pilato. Ia ko Nikotemo sa volia na ka boi vinaka e dua na ka levu me caka vata kei nai sulu ni mate sa na viviraki kina na yagona. Sa tu voleka kei Kolikoca e dua na were nei Josefa, sa dua kina nai bulubulu vou ka taya oti ko koya e na loma ni cobo me nonai bulubulu. Sa qai solia ko koya me bulu kina ko Jisu.

Erau sa veivuke kei Nikotemo, ia ka sa caka vakariri ga, sa rui voleka na bogi. Erau sa silima ga na yago i Jisu, erau sa viviraka e nai sulu ni mate kei na ka boi vinaka. Erau sa vakacuruma ki na loma ni qara vatu sai bulubulu i Josefa. Sa vaqiqi mai e dua na vatu levu mei sogo ni qara, ka sa qai caka oti na ka sa rawa e na bogi ko ya.

Era sa cudru sara kivei Pilato ko ira na Jiu. Sa vakatakilataka ko koya na kauveilatai kei Jisu. A kenai vakatakilakila e dua nai vola, sa volai vakatolu kina na vosa ogo, "O Jisu na kai Nasareca, na nodra Tui na Jiu." Sa volai e na vosa vaka Roma, kei na vosa va Kirisi, kei na vosa vaka Jiu. Era sa kerekere kivei Pilato ko ira na Jiu me sa boko mada na vosa ko ya, me kenai sosomi mada ga na vosa ogo, "O koya ka cavuti koya me nodra Tui na Jiu." Sa bese ni vukica ko Pilato, era mani cudru kina.

E dua tale na ka era sa nuiqawaqawa kina. Era lako tale kivei Pilato, era kaya vua, "Sa dau kaya na dauveivakacalai sa qai mate ogo, me na bogi tolu mada na nona bulu koto, ena qai bula tale ko koya e nai katolu ni bogi. O koya gona mo ni lewa mada me so na tamatai valu me ra vakatawa nai bulu-

bulu, de ra mani butakoca na yagona ko ira na nona tisaipeli, me ra qai kaya sa tu cake tale mai na mate ko koya." Sa vakavinavinaka kina ko Pilato, sa lesi nai vakatawa, sa dregati talega nai sogo ni bulubulu.

95. Sa bula tale ko Jisu.

Sa mate ko Jisu e na Siga Faraite, Epereli 7, A.D. 30, sa bulu e na bogi ko ya. Sa koto e nai bulubulu e na bogi ko ya, e na Sigavakarau talega kei na kena bogi, ka yacova mada na mataka ni Sigatabu, Epereli 9. Era sa vakatawa tiko ko ira na tamata i valu e na mata ni bulubulu.

Sa bera ni kida na mataka e na Sigatabu, sa qai sobu vakasauri mai e dua na Agilose, sa lisolisoa na nonai sulu, sa vaka na livaliva na matana. Sa vaqiqica tani na watu sai sogo ni bulubulu. Era sa mate e na rere ko ira nai vakatawa. Era sa dro sara kivei ira na bete me ra tukutuku mada. Era qai soli lavo kivei ira ko ira na bete me ra vunia nai tukutuku ko ya, me ra kaya mada, "Keitou sa mocelutu ga koi keitou, era sa qai butakoca na yagona ko ira na nona tisaipeli."

N.B.—Ogo nai vukivuki kei na Sigatabu. O ira na Jiu era sa dau vakabauta na Sigavakarau me nodra Sigatabu, ia koi keda eda sa vakabauta ga na noda Sigatabu, a siga ko ya ka bula tale kina na noda Turaga.

96. Sa rairai tale ko Jisu.

Sa kida na mataka e na Sigatabu, eratou sa qai lakani ki nai bulubulu ko iratou ko Meri, kei Meri kadua na kai Makitala, kei na so tale na alewa. Eratou sa kauta lako eso na ka boi vinaka, &c., me ratou vakaotia vakavinaka nai cakacaka ni veilbulu sa caka vakariri walega e na bogi ni Siga Faraite.

Eratou sa yaco yani ki nai bulubulu, sa tadola tu, sa qiqi tani na watu levu. Eratou sa curu ki loma, sa lala tu nai bulubulu. Sa qai rairai mai na agilose e lewe rua, erau sa

kaya, "Dou sa qarai Koya ka bula e na kedrai kotokoto na mate e na vuku ni cava? Dou laki tukuni Koya mada kivei ira na nona tisaipeli, kivei Petero talega. Sa bula tale ko Koya, sa liu yani ki Kalili."

Eratou sa qai lako sara ko iratou na alewa me ratou tuku-tuku mada kivei ira na tisaipeli. Era sa sega ni vakadinata ko ira. Ia ko Meri, na kai Makitala, sa laki tukutuku kivei Petero kei Joni. Erau sa qai cici sara ki nai bulubulu. Sa sivi Petero ko Joni, sa cuva e na mata ni bulubulu, sa rai ki loma, sa kunea nai sulu ni mate sa lobi vakavinaka no, ia na yago i Jisu sa sega ni koto kina. Sa qai cici muri mai ko Petero, sa curu sara ki loma, sa curu muri kaya ko Joni. Erau sa vakaraica kece na loma ni bulubulu, sa lala vakaidina. Erau sa qai lesu tale me rau tukutuku mada kivei ira na tisaipeli. Sa qai macala kivei ira sa yali ga na yago i Jisu; ia sa leqa walega na lomadra, sa bera me ra vakadinata sara na nona tu cake tale mai na mate. Era sa vakabekataka ga se kocei beka ka kauta tani na yagona. Sa bera ni rairai tale mai kivei ira ko Koya.

Sa vakaoqo na nona rairai tale mai :—

AI MATAI.

Sa rairai taumada ko Jisu kivei Meri, na kai Makitala. Sa lesu tale ki nai bulubulu ko Meri, sa tagi tiko, "Era sa kauta tani na **noqu** Turaga, ka'u sa sega ni kila se ra vakotori Koya maivei."

Sa qai rairai vua ko Jisu, ia ka sa sega ni kilai Koya ko Meri. Sa tagi Vua, "Oile saka! Kevaka ko ni a kauti Koya tani, ni tukuna mada mai kivei au na vanua ko ni a kauti Koya yani kina, ka'u na qai laki tauri Koya." Sa kaya ko Jisu, "Meri!" Sa qai kilai Koya sara ko Meri; sa cuva sara me tara na yavana, sa kaya "Raponi!" a kenai balebale "Noqu Turaga!"

Sa kaya ko Jisu, "Kakua ni tarai au. Mo laki tukuni au kivei ira na taciqa, au sa vakarau lako cake kivei Koya na Tamaqu, sa Tamamudou talega, kivei Koya na noqu Kalou kei na nomudou Kalou."

Sa qai lako sara ko Meri, sa tukutuku kivei ira na tisaipeli, "Keirau sa veikune Kaya na Turaga."

N.B.—Sa kaya ko Jisu me laki tukuni Koya ko Meri kivei ira na “tacina.” A vosa oqo sa sega ni bale kivei ira na tacina vakayago, sa bale kivei ira ga era sa tacina vakayalo, a yacadra na “Luve ni Kalou.”

AI. KARUA.

Sa qai rairai emuri ko Jisu kivei ira na alewa era a lako vata kei Meri eliu ki nai bulubnlu. Era sa rere vakalevu. Sa kaya ko Jisu, “Kua ni rere. Dou laki tukutuku mada kivei ira na taciq me ra lako ki Kalili, keimami na qai veikune maikina.”

AI KATOLU.

Sa rairai tale kivei Petero ko Jisu. Sa sega ni kilai na nodrau veivosaki. Ia na nona rairai kivei Petero sa tukuna ko Luke 24-34. Sa tukuna ko Paula talega. 1 Kor. 15—5.

AI KAVA.

Erau lewe rua na tisaipeli erau sa lako tiko ki Emeo, e dua na koro lailai sa veivolekati kei Jerusalemi. Erau sa rarawa lako ga, sa tagi tiko na yalodrau. Sa qai sota kei rau e dua na tamata. Sai Jisu ga, ia ka rau sega ni kilai Koya. Sa tarogi rau ko Koya se e na vuku ni cava beka erau sa mata-veveku lako kina.

Sa kaya e dua vei rau, ko Kileopa na yacana, “Ko sa tiko vakavulagi beka mai Jerusalemi, mo ko lecava ga na ka sa qai caka oti?” Sa taro ko Jisu, “A ka cava beka?” Erau sa qai tukuna kece Vua.

Sa qai vakuvulici rau ko Jisu mai nai Vola me rau kila mada sa lako vata sara na ka kece ko ya kei na ka sa paro-fisaitaki eliu e nai Vola Tabu. Ka oti, eratou sa curu ki Emeo, erau sa sureti Koya me ratou sa tiko vata e na bogi ko ya. Sa ratou curu vata ki vale. Ia eratou sa kana tiko, sa taura na madrai ko Koya, sa masulaka ka dovia vei rau. Sa qai rarama mai na matadrau; erau kilai Koya sara. Erau sa vakaraici Koya tiko, sa qai yali vakasauri sara. Sa sega ni lako tani ko Koya, sa tawa kune ga.

Erau sa qai cavu sara. Erau sa sega ni wawa me rau kana, erau sa kusa tale ki Jerusalemi, me rau laki tukutuku kivei ira na tisaipeli. Ia ko ira, era kaya kivei rau, “Sa dina sara. Sa bula tale ko Koya na Turaga, erau a veikune kei Saimoni” (Petero).

AI KALIMA.

Era sa soqoni vata e na dua na bogi ko ira na tisaipeli. Era sa lewe 10 ga, sa yali ko Tomase, ia na kenai ka 12, ko Jutasa, sa mate oti ko koya. Sa sogo sara na vale, ka ni ra sa rere tiko kivei ira na Jiu.

Sa qai rairai mai ko Jisu e na loma ni vale. Sa sega e dua me dolavi Koya. Sa curu wale mai, sa sogo tu ga na vale, sa vakailati tu na kenai sogo.

Era sa rere vakalevu, era kaya a yalonimate ko Koya. Sa qai kaya ko Jisu, "Ko dou sa rere tiko e na vuku ni cava? Vakaraica mada na ligaqu kei na yavaqu. Sa sega ni vakayago na yalonimate, ia dou bau raica na yagoqu oqo." Sa qai vakaraitaka kivei ira na we ni vako, kei na we ni moto talega e na sarisarina. Sa taro talega se tu vei ira e dua na kakana. Era solia Vua e dua na tiki ni ika tavu. Sa kania na ika ko Koya, me ra kila sara sa sega ni yalonimate ko Koya. Era sa qai reki vakalevu sara.

AI KAONO.

Sa sega ni tiko vata kei ira ko Tomase e na bogi ko ya. Era veikune tale kaya, era tukutuku sara vua, "Keitou a raica na Turaga." Sa bese ni vakadinata ko koya. Sa kaya, "Me'u vakacuruma sara nai qaqalo ni ligaqu ki na we ni vako, ka'u na qai vakadinata mada ga."

Oti ko ya era sa soqoni vata tale e nai ka 8 ni bogi, sa tiko vatakei ira ko Tomase, sa sogo sara na vale. Sa qai rairai tale ko Jisu. Sa kaya kivei Tomase me sa vakacuruma mada na ligana ki na we ni vako, ki na we ni moto talega. Sa qai cuva sara ko Tomase, sa kaya, "Noqu Turaga! Noqu Kalou!" Sa kaya ko Jisu, "Daru sa veikune sara, ko sa qai vakabauta, ne? Ia sa ra kalougata ko ira era sa vakabauta ga ka'u a bera ni rairai kivei ira."

AI KAVITU.

Era lewe 7 na tisaipeli era sa laki qoli e na dua na bogi mai na Drano levu ko Kalili, ko Petero, kei Tomase, kei Nacanieli, kei Jemesa, kei Joni, kei na lewe rua tale sa sega ni tukuni na yacadrau. Era sa qoli tiko e na bogi ko ya ka siga-vaka, sa mani sega e dua na ika era rawata. Era sa qai lesu wale yani. Sa ra toro tiko ki matasawa, sa qai kaci mai kivei ira e dua mai vanua, "Sa dua beka na ika e rawa se segai?"

Era kaya, "Sa sega ni rawa e dua." Sa bera ni kida na mataka, era sega ni kunei Koya vakavinaka ka kaci tiko kivei ira me ra kilai Koya. Sa kaya tale ko Koya, "Vintaka mada na lawa ki matau, ena qai rawa na ika." Sa viri ki wai na lawa, sa qai rawa sara e dua na qele ni ika, sa 133 na ika lelevu, sa mani vinaka tu na lawa, sa sega ni kadresu. Sa qai kaya ko Joni kivei Petero, "Ko Koya na Turaga ka tu!" Sa qai rika sara ki wai ko Petero, sa qalo yani ki vanua ka laki cuva sobu sara kivei Jisu.

Sa waqa tiko e dua na buka e na nuku, sa tavu toka kina na ika eso. Sa kacivi ira ko Jisu, "Mai katalau mada." Sa ra kana oti, sa qai tarogi Petero ko Jisu, "Ie Saimoni, a luve i Jona, ko sa lomani au vakalevu beka, ka ra lomani au vakalailai ko ira oqo, ne?"

Sa kaya ko Petero, "Io, Turaga. Ko ni sa kila ga na noqu lomani Kemuni." Sa kaya ko Jisu, "Vakani ira mada na noqu luve ni sipi."

Sa taro tale kivei Petero ko Jisu, sa mani vakaio tale ko Petero. Sa qai kaya ko Jisu, "Vakani ira mada na noqu sipi." Sa taro tale vakatolu ko Jisu. Sa qai rarawa na loma i Petero ka ni sa tarogi kaya tiko vakaoqo, sa mani kaya, "Turaga, ko ni sa kila na ka kecega. Ko ni sa kila ga au sa lomani Kemuni." Sa kaya tale ko Jisu, "Vakania mada na noqu sipi."

Sa qai tukuna kivei Petero ko Jisu na ka sa bera ni yaco vua e na gauna kimuri, era na vesuki kaya ko ira na tamata me ra vakamatei kaya. Erau sa veivosaki tiko, sa qai dusivaki Joni ko Petero, ka kaya, "Ena vakaevei beka ko kaya oqori?" Sa kaya ko Jisu, "Meicavai mo tarogi kaya? Ke sa lomaqu me sa wawa mada ga ko kaya ka yacova na noqu lako tale mai, se cava ko tarogi kaya kina? E dua bau ga na nomui tavi, mo muri au mada ga." Era sa dau vakauta vakatani na vosa oqo ko ira na tisaipeli. Era vaka sa kenai balebale me na bula tikoga ko Joni ka yacova mada na nona lako tale mai ko Jisu me lewai vuravura.

AI KAWALU.

Sa rairai tale ko Jisu kivei ira na tamata lotu era lewe 500 ka vakacaca. Era sa veikune Kaya mai na dua na ulunivanua va Kalili, ia ka sa sega ni tukuni na yacana na ulunivanua ko ya.

AI KACIWA.

Sa rairai kivei Jemesa ko Jisu. Raica na 1 Kor 15—3-8.

AI KATINI.

Sa rairai tale ko Jisu kivei ira na tisaipeli mai Jerusalemi e nai ka 40 ni bogi, ka vakatekivu mai na siga ka mate kina ko Koya. Sa vakauti ira vaka ki Pecania, sa tataunaka kivei ira na nodrai tavi me ra laki vunautaka voli nai Tukutuku Vinaka e na veivanua kecega. Ka oti, sa vosavakalougatataki ira, sa qai lako cake ki Lomalagi.

Era sa vakaraica Koya tiko, sa lako cake tiko ko Koya, ka malua mada sa qai tabogo e na dua na o, sa qai yali sara ko Koya.

Sa oti nai Tukutuku kei Jisu.

A KENAI KURI.

97. Sa rusa ko Jerusalemi.

Sa rusa ko Jerusalemi A.D. 70. Sa qali ki Roma ko Jutia, era sa qai vuki ko ira na Jiu, era sa mokuti ira nai valu vakatawa. Sa kabai ira e dua na turaga ni valu vaka Roma, era sa rawai koya, sa moku na nonai valu.

Sa qai yavavala sara ko Roma. Sa talai e dua na turaga levu ko Vespasian na yacana, me sa laki kabai ira ; e dua nai valu levu sara sa kauta ko koya. Erau sa lako vata kaya e dua na luvena ko Tito na yacana. Sa lomadrau me rau kabata eliu na veikoro tani, me qai kabai emuri ko Jerusalemi. Erau sa kabata oti na koro va-Kalili kei na koro vaka Samaria, erau sa qai laki kabai Jerusalemi.

Sa dredre me volai kece nai tukutuku ni veikoro kece sa kabai e nai valu ko ya. Sa sega ni wili rawa na Jiu era sa moku kina. Era sa cudru sara ko ira na kai Roma, era sa sega sara ni via vakabula e dua.

Sa sega ni kabai Jerusalemi ko Vespasian. Sa rogo mai Roma e dua nai rogorogo levu. Sa mate ko Tui Roma, ko Nero na yacana. Sa qai buli e dua na turaga me kenai sosomi, ka oti sa moku ko koya. Sa buli e dua tale, sa baci

moku ko koya talega. Sa ca ko Roma. Era sa qai kaya ko ira nai valu me sa buli mada ko Vespasian me bau vakacegu mada na vanua. Sa buli ko koya, sa laki lesu tale ki Roma, sa tataunaka kivei Tito nai valu mai Jutia.

Sa ca sara ko Jerusalemi e na gauna ko ya. Era sa veisei vakai ira ga ko ira na lewe ni koro. Sa tolu nai to era sa veicati vakalevu, era sa veiravu tiko e na veisiga. E dua nai to sa liutaki ira e dua na tamata ko Eleasari na yacana. E dua tale era sa to kivei Joni, a kai Kisikala (e dua na koro va Kalili). A kenai katolu era sa muria e dua na tamata ko Saimoni na yacana. Era sa dau veivala tiko e na loma ni koro ko ira tolutolu nai to ko ya, era sa vakama na veivale sa bini tu kina na sila e dua na ka levu sara, sa kumuni vata oti me kedra na lewe ni koro. Sa kama na sila, sa qai sega na kedra kakana.

Oti ko ya, sa toro mai ki Jerusalemi ko Tito me kaba koro. Sa buku na druadrua e na vula ko Eperele, sa kaba tiko ka vula lima, ka oti sa qai rawa na koro e na vula ko Sepiteba 8 A.D. 70.

Sa vakaoqo na kenai tukutuku :—

1. Sa yaco mai ki Jerusalemi ko Tito, sa lakovolita na bai ni koro me vakaraica mada eliu, me na qai lewa emuri na kena kabai. Sa vodoka lako na nona ose ko Tito, era sa muri Koya lako na nona tamatai valu era le 600 era vodo ose lako.

Sa vakaraica tiko na bai ko Tito, era sa qai lade sara mai ki taudaku ni bai ko ira na Jiu era sa lewe vuqa sara. Era sa latia na sala; sa qai dredre ni lesu tale ko Tito kei ira na nona tamata. Sa dredre talega me ra dro vaka ki liu, sa latia ni gaunisala ki liu nai keli lelevu e vuqa kei na were sa dui vaka bai. Era kailavaka ko ira na Jiu, “Sa na qai moku edaidai ko Tito.”

Ia ko Tito sa qai saumakita na nona ose me vakanamata sara yani kivei ira na Jiu era sa latia na sala. Sa kacivi ira na nona tamata, “Muri au!” Sa qai cici sara yani ko koya kivei ira na Jiu. Era sa dui suka vaka ka suka vaka, sa cici sara yani ki liu na nona ose. Era sa cokai koya ka mani cala, sa bula rawa yani ko koya, era sa sega ni vakamatei koya rawa.

2. Sa vakaraica oti na koro ko Tito, sa lewa ko koya me ra kabata taumada na yasa ni koro ki na Norce. Sa wasea

vakatolu na nonai valu me ra tiko veitarataravi mada, me ra dui viribai talega na mata i valu yadua. E dua na mata i valu me voleka ki na koro na nodra bai; na kenai karua me sa viri toro yani na nodra ki na daku ni bai ko ya; ia na kenai katolu me ra viribaita mada na ulunikoro ko Olive na yacana.

A vu ni nona lewa me ra tu dei kina na nonai valu. Kevaka sa moku na mata i valu ki liu, me ra qai dro mai ki nai karua ni bai; ia kevaka era sa rui gumatua tiko ko ira na meca, ena qai vo tu nai katolu ni bai mai Olive me ra suka kina ko ira na kai Roma. Me ra veivuke talega na mata i valu tolutolu. Me ra kaba koro e dua, ka oti me ra qai laki vakacegu ki na bai ka toka emuri, me ra veisau mada kei ira na mata i valu ka tiko kina. Sa vakaoqo, sa kaba koro tiko e dua na mata i valu, sa vakacegu tiko na mata i valu e rua. Ia kevaka era cici mai na koro ko ira na meca, ka mani rui lewe lailai na mata i valu ka kaba koro tiko, me na qai toro yani na kenai karua me totaki ira.

Sa yaga na lewa ko ya. Era sa lewe levu sara ko ira na Jiu era sa tiko mai Jerusalemi. Sai kuri ni lewe ni koro ko ira na se mai na koro e vuqa sa kabai oti tu. E dua tale, sa donuya na Solevu ni Lakosivia ko Tito e na nona lako mai, era sa soqoni vata ko ira na lewe vuqa sara era lako mai ki na Solevu. E dua tale era sa tautauri ko ira na Jiu kivei ira na kai Itumea (Itomi); sa qai dua nai valu levu sara era tala ko ira na kai Itumea me vukei ira, sa oso sara e na tamata na loma ni koro kece.

3. Era sa viribai tiko ko ira na kai Roma, sa qai cici sara mai na loma ni koro e dua nai valu levu. Era sa kidacala ko ira na kai Roma, era sa dui veibiuyaki tu e na cakacaka sa ia tiko, sa luva talega na nodrai yaragi me ra lalaga ki na cakacaka. Sa ra qai moku walega, sa baleti ira na lewe levu, na kena vo era sa vakatekivu me ra dro ki nai karua ni bai.

Ia ka sa tavaki ira ko Tito, sa kauta lako mai e dua na mata i valu, sa vakalesui era era sa dro tiko me ra tu vuki me ra vala tale. Sa qai rui kaukauwa tale ko ira na kai Roma, era sa suka tale ko ira na Jiu. Sa voleka na koro era sa qai vuki tale ko ira na Jiu me ra vala. Ia ko koya nai vakatawa ka vakararai tiko e na dua na vale cecere e na dela ni bai, sa qai yaloyalo ko koya kivei ira na tiko e na loma ni koro me ra curu yani me ra vukei ira era sa vala tiko. Sa qai cici tale

mai na loma ni koro e dua nai valu levu sara, sa ka levu vakaidina na nodra gu, sa vo e lailai me ra rawai Tito. Sa katakata sara na veivala, sa ia tiko ka yakavi bogi sara; ka oti era sa qai suka tale ki na koro ko ira na Jiu era vakamatea oti na lewe vuqa, ia ka sa baleti ira talega na lewe levu sara.

4. Oti ko ya, era sa qai cegu ni kaba koro ka bogi vica ko ira na kai Roma. Ia ko ira na Jiu era sa sega ni via vakacegu. Era sa veilabalabati tiko vakai ira e na loma ni koro.

Sa tukuni oti na nodra dui toto. Ia ko Eleasari kei ira era to vata kaya, era sa taura tiko na wase ni koro ka tu kina na Vale ni Soro. Era viria oti na kena bai na nodra yasa ni koro me ra kakua ni rawa ki loma ko ira nai to kadua.

Sa cegu na veivala kei ira na kai Roma, sa donuya na Solevu ni Lakosivia. Era sa veivosaki me ra sa veisaututaki mada e na gauna ko ya, ko ira na dui to, me ra rawa kece mada ki na Vale ni Soro me ra caka solevu. Sa vakavina-vinaka kina ko Eleasari, sa dola mada na matamata me ra curu ki loma ni bai.

Sa qai buku vere ca ko Joni na kai Kisikala. O ira kece na nonai to me ra vunia mada na nodrai seleiwau e na nodrai sulu. Me ra curu rawa ki na loma ni bai, me ra qai ravu mada. Era sa rawa ki loma, era sa qai dui luvata na nonai tutuvi, era ucuna na nodrai seleiwau, era labati ira walega nai to kadua. Sa moku kina ko Eleasari, era sa moku lewe levu ko ira na nonai to. A vo ni mate era sa soro kivei Joni, sa qai nona na yasa ni koro ko ya ka tu kina na Vale ni Soro. Sa qai dua na moku levu ka ia e na siga ko ya. Era sa ravu vakailoa ko ira nai to i Joni. Sa qai rua ga nai to, sa muri Joni e dua, sa muri Saimoni nai kadua.

5. Sa qai kaba koro tale ko Tito. Sa vakatawa tiko e dua na nona matai valu me ra namaki ira na Jiu de ra cici tale beka mai na koro. Sa cakacaka tiko e dua tale na mata i valu vaka Roma. A nodra cakacaka me ra vakatautauvatataka kece nai bili ni koro e taudaku ni bai ka kauta sara madani ki na nodra bai na kai Roma. Me ra taya kece na kau, me ra buluta kece nai keli, me sa keli toro sobu kece na vanua ka cecere, me na qai tautauvata kece mada ga. A vuna me na qai toro rawa ki na vu ni bai ni koro na nodra "Vale-kaba-koro."

Sa vakaoqo na nodra vale-kaba-koro. Sa valekau na vale ko ya, sa vale kaukauwa sara, sa vale cecere talega. A vale

vaka-kulina na vale ko ya. A kulina na kaukamea me sa tabu kama na vale. Sa vakayavana talega, vaka na tolili. Me ra biliga mai dakuna, sa qai toro ki liu na vale ko ya. Me ra vakadreta tale mai, sa qai sukainadaku tale na vale. Sa vaka taba-loma-ni-vale e vuqa na vale ko ya. Sa curu rawa ki loma na lewe levu sara me ra vanavana mada ki na koro, era sa lati vaka vinaka tiko e na loma ni vale.

E dua tale, sa vakaikawakawa na dela ni vale. Sa vakairuberube kaukamea nai kawakawa ko ya, sa noka vata kei na mata ni vale e dua na muana e na kenai ruberube. Sa noka e rua na sinucodo e na muana kadua, sa kauta curu mai ki na loma ni vale na mua ni sinucodo. Me ra yavia mada, sa qai mata mai nai kawakawa, sa qai sogo ni vale. Me ra tukuca sobu, sai kawakawa, sa qai dola na vale, sa rawa me ra curu yani ko ira nai valu mai loma. Sa yaga sara nai kawakawa ko ya. Me na toro sara ki vu ni bai na vale, me na qai tuku sobu mada nai kawakawa, sa qai yaco sara ki na dela ni bai ni koro na muana, era cici yani nai valu mai loma ni vale me ra rawa na koro.

E dua tale, na loma ni vale e ra sa lili kina e dua na ka sa yacana na "Ram." A Ram e dua na kau levu taudua, sa balavu ki bibi sara, sa walilili tu e na loma ni vale e ra. Sa vaka dali e vuqa na muana ki daku ni vale, sa vakaukauwa-taki e na kaukamea na muana kadua ka vakanamata ki na koro. Era sa dreta na dali mai na daku ni vale, sa qai toro mai na Ram; era sa qai biuta vakasauri na dali, sa qai lesu vakaukauwa sara tale na Ram, sa vutuka vakaca sara na vu ni bai vatu. Me na vutuka vakavuqa sa qai kabasu sara na tikina ka lau.

Sa ka yaga sara na vale-kaba-koro. A kena ca sa rui bibi, sa veikauyaki dredre. E dua tale, ke sa dro nai valu veivuke, ke ra moku kece ko ira e loma ni vale, sa dredre me ra dro. E dua tale, ke sa bale na vale, ke ra ca sara ko ira e loma. Sa bale na vale cecere ko ya, era sa qai moku rawa-rawa ko ira na lewena. E dua tale, sa rui ka levu na cakacaka sa yaga kina. Tara oti mada na vale, sa bera ni yaga. Ke sulusukura vakalailai ga na vanua, ke dredre ni toro yani na vale. Ke rui malumalumu na qele ke sa coba sara ki loma na qele na yava ni vale, sa mani kasa tu, sa tawayaga.

O koya gona me ra vakatautauvatataka kece na vanua e na mata ni koro, me ra vakaukauwataka talega me kakua ni unu ki na loma ni qele na yava ni vale. Sai koya na caka-caka levu sa qai oga kina ko Tito e na gauna ko ya.

6. Sa ra cakacaka tiko ko ira na kai Roma, sa qai basika mai e dua na nodrai lawaki levu ko ira na Jiu.

Sa rogo mai na loma ni koro e dua na ue levu. Era rika ca ko ira na kai Roma, era sa vakabeka tiko se na cava beka na kenai balebale na ue ko ya. Sa qai dola vakasauri mai e dua na matamata ni koro, sa curu vaka ca ki tautuba na Jiu era lewe levu me vaka era sa vakasavi sara mai na loma ni koro. Sa sogo tale na matamata, era sa qai rairai mai e na dela ni bai ko ira na lewe vuqa, era yalovi ira tiko na kai Roma, era kaya, "Ni lako saka mada mai! Ni curu ki loma ni koro! Keitou na dolavi kemuni. A loma i keitou me keitou soro mada ga. Sai ira oqori era via veivala, keitou sa qai vakasavi ira." Ka oti era sa viriki ira na vakasevi, era kaya, "Dou lako tani na tamata ca!" Ia ko ira na vakasevi era sa veidroyaki ga, era vakamamasu tiko, "Ni dolavi keitou, me keitou curu tale ki loma ni koro! Keitou na mokumate oqo."

Oqo na nodrai lawaki na Jiu me ra sa temaki mada mai ki na matamata ni koro ko ira na kai Roma, me ra qai moku mada. Sa yaco na nodra vere. O ira na kai Roma era lewe levu era nanuma sa rawa na koro; era sega ni waraka na vosa i Tito, era cici sarani ki na matamata me ra curu mada ki loma ni koro. Era rawa yani ki na matamata ni koro, era sa lauviri e na watu lelevu, era laucoka, era lauvana. Sa lati ira talega maimuri ko ira na Jiu era curu ki tautuba. Sa lewe vica wale na kai Roma ko ya ka dro bula tale. Sa cudru sara ko Tito, sa lomana me ra mokumate kece ko ira na vo. A ka tabu sara kivei ira na kai Roma me ra vala vakailoa ko ira na nodrai valu. Me ra waraka mada na vosa ni nodra turaga, me na qai tara na vala. Sa kaya ko Tito me ra sa mate kece mada ko ira era dro bula mai; ka oti, sa lomani ira tale, sa sega ni vakamatei ira, sa vunauci ira ga.

7. Sa kaba tiko na koro ko Tito, era sa veivala kaya tiko ko ira na Jiu. Ia era sa gumatua ko ira na kai Roma, era sa basuka e dua na tiki ni bai e nai ka 15 ni bogi. Era sa sega ni rawa sara ki loma ni koro, sa qai rawa ga na bai ka toka sara esau, sa vo tiko e rua na bai watu. Sa rawa nai katolu

ni bai ka viri tu esau, era sa qai suka ko ira na Jiu ki nai karua ni bai, era sa vala tiko kei ira na kai Roma.

8. Sa oti tale na bogi e lima sa qai rawa nai karua ni bai. Era sa curu ki loma ko ira na kai Roma ; ia ka sa bera ni rawa na koro, sa vo tu na bai e loma sara. Era sa vakarau kaba na bai ko ya ko ira na kai Roma, sa qai cici mai ko ira na Jiu me ra vala tale. Sa katakata sara na veivala, sa rui curuoso na macawa ni bai, era sa veidrigidrigi ko ira na kai Roma. Ka oti, era sa gumatua ko ira na Jiu, era sa vakasevi ira na kai Roma ; sa qai nodra tale na Jiu nai karua ni bai. Era sa taura tiko ka bogi tolu tale, era sa tarovi ira tiko na kai Roma me ra kakua ni curu rawa e na tiki ni bai ka kabasu. Ka oti, era sa sega ni vosota rawa ko ira na Jiu, era sa dro ki na loma ni koro. Era sa qai taura tale nai karua ni bai ko ira na kai Roma.

Ia era sega ni yalolailai ko ira na Jiu. Sa dei tu na lomadra me ra tabu soro. O koya ka via soro sa moku sara. Ia ka ra sa veivala tiko vakai ira ga e na loma ni koro. Sa tawamudu na nodra veiravu. Me ra kaba koro mada ko ira na kai Roma, sa qai kua na veivakamatei e na loma ni koro. Me ra sula mada ko ira na kai Roma, sa qai ia tale.

9. Sa rawa nai karua ni bai, sa qai lewa ko Tito me ra laki kaba na kenai katolu. Me ra saga mada na bai ka donuya na Vale ni Soro kei na valececere, ko Antonia na yacana. Ia ka sa lewa ko koya me ra sa vakacegu mada ka bogi va, de ra na via soro beka ko ira na Jiu ; sa qai vo tu e dua bau ga na nodra bai, sa rawa oti tu na bai karua. Sa vakatadumata kivei ira ko Tito. Kevaka era na qai soro, ena lomani ira ko koya me ra bula kece. Ia kevaka era bese ni soro, ena qai sega sara ni lomani ira, era na moku mate kece. Ia ko ira na Jiu era sa domoqa tikoga, era sa bese ni soro, era vanai koya na mata, era viriki koya e na vatu. Sa qai kaya ko Tito me sa ia tale na kaba koro.

10. Sa qai ca sara ko Jerusalemi. Sa vo e lailai me oti sara na kakana. Era sa veikovetaka tiko na kena vo. Era sa dau veivakamatei me rawa kina na kedra. Ke dua na tamata e tu vua e dua na kakana, ke sa kania vuni ko koya me kakua ni kilai, de mani kovei. Ia ko ira na veitinani era sa veikovetaka vakai ira na kakana. O ira na lewe ni koro era sa dau lako lo ki taudaku ni koro e na bogi me ra qara mada na rourou, se na draunikau cava beka ka laukana, se na

waka ni co walega me kedra. Sa dau tauri ira ko ira na kai Roma. Sa siga tale na vanua era vakanakuitataki ira, ka oti era vakoti ira kei na kauveilatai e vuqa e na mata ni koro me ra vakaraici ira mada ko ira na wekadra e na loma ni koro. Era sa lewe levu sara na Jiu era sa vakoti kei na kauveilatai e na mata ni koro; ka malua sa qai oso sara na kauveilatai, sa sega ni vo e dua na vanua me tei tale kina eso, sa oti kece na kau me caka kina na kauveilatai.

Era lewe vuqa tale era sa dro kivei ira na kai Roma. Ia ka sa kaya ko Tito me sa tamusu mada na ligadra, me ra qai vakasevi tale ki na koro. Sa vakaloloma sara ko Jerusalemi, ia era sa bese tiko ni soro.

11. O ira na kai Roma era sa qai tara e va na valececere sara ka kaukauwa. Sa tara veidonui kei na tiki ni bai ni koro sa qai loma i Tito me ra kaba. E dua tani na vale-kabakoro ka tukuni oti. Sa sega ni veilakoyaki na valececere sa qai tara ko Tito. Sa tara toro cake me cecere sara, me sivia mada na dela ni bai na kena rewa e cake.

E dua na vale ko ya era sa tara ko ira na kai Roma me veidonui kei na vale kaukauwa ko Antonia na yacana. Sa gu sara ko Tito me sa rawa mada ko Antonia. Sa qai vakarautaka e dua nai lawaki levu ko Joni na kai Kisikala. Sa kelia e dua na qara levu e na ruku ni bai ni koro. Sa keli toro yani na qara ka yacova sara na ruku ni yavu sa tara toka kina na nodra valececere na kai Roma.

Era kelia na qele ko ira na Jiu era sa vakaisosomitaka e na duru kei nai coka kaukauwa sara sa vaka rara e cake me na kakua ni sisi mai na qele mai cake. Sa keli oti na qele e na ruku ni vale cecere era sa qai vakaosoosoga na loma ni qara e rukuna e na buka sa boro e na dua na ka sa kama rawarawa, sa dua na ka ca sara na kena kubou.

Ka oti era sa qai visa na buka. Sa qai kama nai coka kei na papa ka tabea tiko na qele ecake. Sa kama oti ko ya, sa qai sisi sara ki ra na qele sa yavu ni vale cecere. Sa bale na vale sa qai luaraka vakasauri yani na kubou loaloa boi ca ko ya. Ka oti, sa kama sara na vale, sa kama vata kaya na kai Roma eso era tiko kina.

Oti tale na bogi e rua, era sa qai cici mai na koro ko ira na Jiu, sa liutaki ira ko Saimoni, era saga na vale cecere ka vo tu me ra vakama. Sa waqa tu, sa ia na veivala katakata sara. O ira na kai Roma me ra bokoca mada, o ira na Jiu me ra

tarovi ira me sa kakua mada ni boko. O ira na Jiu sa ka wale kivei ira na mate ; e dua bau ga na ka era namaka tiko me sa kama mada na vale cecere kei na vale-kaba-koro. Era moku era vakavinavinaka ga, era sa qaqa vakaidina. Ka oti, era sa suka ko ira na kai Roma. Sa muri ira ko ira na Jiu ka yacova sara na nodrai tikotiko na kai Roma, era sa qai veivala kei ira nai valu vakatawa ka vakatawa nai tikotiko. Sa tiko donui Antonia ko Tito sa ia tiko na veivala levu ko ya. Sa qai kauta e dua na mata i valu ko koya, sa lakovoliti ira na Jiu era sa kaba tiko nai tikotiko, sa labati ira e na dakudra. Era sa qai moku mai liu, mai muri talega, ko ira na Jiu ; era sega ni vosota rawa, era mani dro tale ki na koro. Sa qai dua na veivala katakata duadua ka ia e na siga ko ya. Sa bale na tamata qaqa era lewe levu sara. Ia era marautaka ga ko ira na Jiu. Sa ka wale kivei ira na baleti ira, a ka levu era reki-taka sa kama laivi e dua na vale cecere, sa ka levu talega na ca era sa cakava rawa kivei ira na kai Roma. Ia na kena ca era sa lesu tale ki na koro, sa sega na kakana me ra kunea. A kakana ca ga, ka rui lailai talega. O ira na kai Roma era sa rarawa sara. Sa baleti ira na lewe levu na tamata yaga, sa rusa vakasauri talega na nodra vale cecere era sa oga tiko kina ka bogi 17 ni ra tara tiko.

12. Oti koya, sa qai vakasoqoni ira vata na nona turaga ni valu ko Tito me ra sa bosa mada se na cava beka me ra qai cakava. Ka oti, era sa lomavata me ra viria mada e dua na bai levu me vakavolivolita sara na koro, me kakua mada e dua na tikina lailai me vo tu. Era sa veivuke kina ko ira, kece nai valu vaka Roma, era vagumatuataka sara na cakacaka. Bogi tolu mada sa qai oti sara na bai. Sa vakarautaki talega e tinikatolu na koro-ni-valu e na daku ni bai, me ra sa vakatawa tiko kina ko ira na kai Roma.

Sa qai ca sara ko Jerusalemi. Sa sega sara e dua na vanua me ra lakova rawa me ra qara kakana, era sa qai sogolati vakadua. Sa rui lewe levu era mate e na viakana, era sa sega ni buluti rawa, era sa biu wale ki taudaku ni bai me rusa wale kina na yagodra. Sa oso sara nai keli e taudaku e na yagodra. Ia ka sa sega ni rauti ira na rarawa levu ko ya, era sa vakaikuritaka vakai ira tikoga. Sa sega ni mudu na nodra veilabalabati e loma ni koro.

Era sa qai veivosaki ko ira eso me ra solia na koro kivei ira na kai Roma. Sa buki oti na nodra vere, sa qai kilai kivei

Saimoni. Sa mokuti ira ko koya, ka so era sa dro rawa kivei ira na kai Roma. Era sa mate talega ko ira oqo. Sa solia na kedra ko ira na kai Roma, era sa rui kana vakalevu, mani kacabote kina na ketedra, era mate kaya na rarawa levu sara.

Sa tubu tiko na mate e na koro. Sa qai rui malumalumu ko ira na bula tiko, era sa sega ni viritaka tale na nodra mate ki taudaku ni bai. Era sa binia ga e na loma ni vale lala eso. Ka oti, sa rui dredre ko ya. A vanua sa mate kina e dua—se mate e loma ni vale, se mate beka e tautuba—a vanua ga ko ya me sa no mada kina na yagona me rusa yani, sa sega e dua me na buluti koya. Sa qai bona kece e na mate na loma ni koro. Sa sega ga na kakana. Era sa kana de ni manumanu ga, kei na ka velavela e vuqa, sa sega sara e dua na kakana dina me ra kunea. Era sa veikanikani ko ira eso. Sa kune e dua na alewa sa kania tiko na luvena.

13. Sa ra qai kabai ira tale ko ira na kai Roma. Sa malumalumu ko ira na Jiu; ia era sa bese ni soro, era sa vala tikoga. Sa ia tiko na veivala sa siga toka; sa bogi na vanua me ra qai kua, me ra moce mada. Ia e na lomalomani bogi sa bale sara e dua na tiki ni bai ni koro, sa sisi sara ki ra e na vanua ka kelia ko Joni e na ruku ni bai, me sa kama mada na nodra vale-ni-valu ko ira na kai Roma. Sa mataka mai era sa nanuma me ra curu sara ki loma ko ira na kai Roma, ia ka sa lati ira e dua nai karua ni bai vou sa viria oti ko Joni e loma ni koro. Sa rui bai malumalumu ga, ka rewa e ra, ia ka sa kabai dredre talega, sa bera ni kabasu e dua na tikina.

Sa qai cikevi ira na kai Roma ko Tito me ra laki kabata walega, me ra kakua ni basuraka eliu, me ra laki kaba mada ga. Era sa dredreta ko ira. Ka oti, sa qai bolebole e dua na tamata lekaleka ka suisuia, ko Savino na yacana; kei ira vata kaya na lewe vica ga, sa kenai ka tinikarua ko koya.

Era sa laki kaba sara ki dela ni bai ko ira na lewe 12 ko ya. Sa liu vei ira ko Savino, sa lade yani ki na loma ni koro. Era sa qai rere ko ira na Jiu, era sa veidroyaki wale, era vaka sa muri Savino ko ira kece nai valu vaka-Roma. Sa cicimuri ira lako ko Savino, sa qai tavutu na yavana e na dua na vatu, sa bale vakaukauwa yani, sa tataqirigiri na nonai sulu-ni-valu. Era rogoca ko ira na Jiu era sa dro tiko; era rai ki muri, sa lewe dua bulu ga na kai Roma ka tu, ko Savino duadua; era sa qai vuki tale me ra cokai koya. Ia ko Savino sa qai duri rawa, sa tekiduru ga, sa sabaya tiko na moto e na nonai sasa-

bai, sa mokuti ira tiko ko koya era sa toro voleka vua. Ka oti, sa qai lauti koya e dua na moto, sa mani mate ko Savino na qaqa dina ko ya. Eratou sa mate na lewe tolu tale eratou sa kaba vata kaya, e lewe wahu ga era sa rawa bula tale ki na nodrai tikotiko, era sa lauvue waluvalu.

14. Oti tale na bogi e rua, ko ira na kai Roma e lewe vica sa nodrai tavi me ra yadrava mada na bai ka donui Antonia, era sa veivosaki me ra laki tovo tovo mada, de ra na mocelutu beka ko ira na Jiu, ka mani rawa kina na vale kaukauwa ko ya. Era sa kauta vata kei ira e dua na dau-uvudavui-ni-valu. Era sa lako lo yani, era curu ki loma ni vale, sa ra moce koto ko ira na Jiu sa nodrai tavi me ra vakatawa na vale. Era sa qai ravu wale voli ko ira na kai Roma; sa ra yadra cecekala ko ira na Jiu, era sa moku rawarawa walega. Sa qai uvu na davui, era kaila ko ira na kai Roma, era sa cici lewe vuqa mai, mani rawa sara ko Antonia e na bogi ko ya. Era sa veidroyaki ko ira na Jiu, era sa dro sese ko ira na lewe levu, era sa lutu ki na qara sa kelia ko Joni, era mate kina.

Era sa qai saga na Vale ni Soro ko ira na kai Roma. Sa katakata sara na veivala. Era sa veivala tiko ka siga-vaka, ka sa sega ni rawa. Sa rui oso na tamata, era sa veidrigidrigi walega, era veikidomoki ga, era veicoka, era sa bale vata ga. Sa bale mate na lewe levu sara, sa sega ga ni rawa na Vale ni Soro; ia ka sa rawa tu ga ko Antonia, era sa vakatawa ko ira na kai Roma. Sa mataka mai, sa ia tiko na veivala, era sa rui gumatua ko ira na Jiu, era sa suka tale ki Antonia ko ira na kai Roma. Sa qai cudru waqawaqa e dua na turaga ni valu vaka Roma, a tamata balavu ka kaukauwa sara, ko Julian na yacana. Sa cici sara mai, sa mokuti ira na Jiu era donui koya, sa ravu toro tiko mai ki na Vale ni Soro; ka oti, sa rawa sara ki loma ni vale ko koya, sa ravuravu tikoga. Era sa drotaki koya ko ira na Jiu, sa vo e lailai me rawa na Vale ni Soro. Ka oti, sa qai tidara na yavana ko Julian, sa mani bale vakatadraecake. Sa via duri tale, ka tawa rawa; era sa cici lewe vuqa mai ko ira na Jiu, era sa mokuta vakamatei koya. Sa vakaoqo na nona mate na qaqa ko ya, ko Julian na yacana.

15. Sa ka levu na nona gu ko Tito me sa kakua ni ca na Vale ni Soro. Sa doka vakalevu ko koya, sa via maroroya. Sa vakatadu mata kivei ira na Jiu me ra sa qai soro mada,

me ra bula ko ira, me na bula talega na nodra Vale ni Soro vinaka duadua, me na kakua ni kama se kabasu. Era sa qai dro mai ko ira na Jiu eso, era lewe levu tale sa lomadra me ra soro, ia ka sa tarovi ira ko Joni kei Saimoni kei ira na nodraui to, era sa labati ira e na loma ni Vale ni Soro, sa velavela na loma ni vale e na yagodra na moku kei na dra.

16. Sa qai lewa ko Tito me ra sa saga tale na Vale ni Soro e na bogi. Ia era sa yadra tiko ko ira na Jiu ; sa ia tiko na veivala ka siga tale mai, sa mani sega ni rawa na Vale.

Sa dredre me tukuni kece na kenai tukutuku. Era sa veivala tiko ka bogi vuqa ; sa baleti ira na kai Roma na lewe levu sara, ia na baleti ira na Jiu era sa sega ni wili rawa. Sa veivuke kei na mate e nai valu na mate e na viakana me ra mate kece kina ko ira na Jiu. Sa oti sara na kedra kakana. Era sa kania vakaotia na nodrai vava, kei na nodra wa ni sulu, kei na ka kece sa caka e na kuli ni manumanu. Sa vo ga me sa ia mada na veikanikani me ra kaukauwa vakalailai kina ki na veivala. Ia era sa bolebole tiko, era sa bese ni soro. Lomaqa duadua e vuravura ko ira na Jiu.

E dua nai lawaki era sa kitaka, sa mate kina na kai Roma era lewe levu. E dua na tiki ni Vale sa vakatokai "na nodra na kai tani" era sa binia kina na buka e dua na ka levu. Era sa qai dro ko ira na Jiu. Era dro me ra temaki ira na kai Roma me ra curu ki na loma ni vale ko ya. Sa curu oso e loma ni vale ko ira na kai Roma, era sa qai sogolati ira ko ira na Jiu, era visa na buka, sa kama na vale ko ya, era sa kama vata kaya ko ira na kai Roma.

17. Era sa qai bese tale ko ira na turaga ni valu vaka Roma, sa lomadra me ra vakama na Vale ni Soro, sa rui lewe levu na baleti ira e na veisiga, era mani cudru kina. Sa vakadarodaro ga ko Tito, sa gu sara ko koya me sa kakua ni rusa na Vale ni Soro. Sa lewa ko koya me ra kaba tiko me rawa.

Era sa kaba tikoga, sa dredre me ra rawa na Vale. Ka oti, era sa kaba tale e nai ka 10 ni siga e na vula ko Ab, era sa qai curu rawa ki na loma ni Vale ko ira na meca. Era sa sega ni via dro ko ira na Jiu, era sa veivala tiko e na loma ni Vale. Sa cudru waqawaqa e dua na kai Roma, sa taura e dua na buka ka mani visa e dua na tiki ni Vale. Era sa qai qolou ko ira na Jiu, era sa cici vata mai me ra bokoca. Ia ko Tito talega sa kaya ko koya kivei ira na kai Roma me ra sa veivuke mada me sa boko rawa na kama. Ia ka sa rui

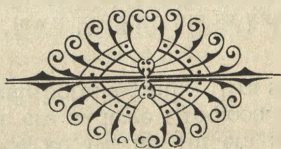
katakata na yalodra e na veivala, era sa sega ni vakarorogo vua, era bese ni bokoca na kama, era sa vukea ga me kama sara yani. Era sa mokuti ira na Jiu ka suya tiko na kama, sa bini koto na yagodra ka yacova sara nai cabocabo ni soro. Ia ko ira na kai Roma talega sa baleti ira na lewe levu sara ; sa rui gu na yalodra me ra ravu, era sega ni nanuma na kama ka toro tiko mai ; ka oti, sa kani ira na buka, era sa qai kama vata kei na Vale. Sa qai macala sa sega ni boko rawa, era sa qai vakusarawataka ko ira na kai Roma me ra taura kece na koula kei na siliva ka tu rawarawa, sa bera ni kama sara na Vale. Sa dua na ka levu vakaidina nai lavo era taura, ai lavo ni Vale ni Soro, sa kenai kuri nai lavo tani e vuqa ka maroroi tu e na Vale ni Soro. Ai ukuuku koula eso sa ukuti kina na duru, na matamata, &c., era sa luvata rawa, ia ka sa ka levu ka vo sa sega ni luva rawa, sa rui gu mai na kama.

18. Sa rawa tu na Vale ni Soro kei na yasa ni koro ko ya, era sa bese tiko ni soro ko ira na Jiu. Era sa vakatawa tiko na yasa ni koro kadua ka taura ko Saimoni, era sa veivala tiko kei ira na kai Roma. Ka oti, sa rawa tale na yasa ni koro ko ya. Sa qai rawa kece ko Jerusalemi. Sa sega tale ni lomani ira ko Tito, sa mokuti ira kece, o ira ga na tamata yaga me ra bula mada, me ra volitaki kivei ira na dauvoli bobula. Eso tale sa vakabulai ira ko Tito me ra veivala vakai ira, me ra sarasara tiko kina ko ira na kai Roma. Kevaka sa wili kece ko ira na Jiu era sa mate ni sa kabai tiko ko Jerusalemi, era sa lewe 1,100,000. Ia ko ira na vo ni mate era sa kau vakabobula yani. Era sa lewe 90,000 ko ira oqo.

19. Ka oti, sa lewa ko Tito me sa kakabasubasu kece na koro, me vo tu mada ga e vica na kena vale-ni-valu kaukauwa, kei na dua na tiki ni bai ni koro ki na Wesite. Oqo me nodrai tikotiko e dua na matai valu vaka Roma me ra vakatawa tiko mada.

Oti ko ya, sa lako ki Sisaria ko Tito, sa kauta lako na Jiu era sa vakabobulataki tiko ; e dua tani ko ira era sa volitaki oti. O ira sa tauri ira tiko ko Tito sai ira era sa digitaki oti, era tamata vinaka sara ; me ra qai veivala vakai ira ga, me ra sarasara tiko ko ira na kai Roma. Sa mate kina na lewe 2500.

Melbourne:
SPECTATOR PUBLISHING COMPANY PROPRIETARY LIMITED,
270 Post Office Place.

A KENAI TINITINI.

na kai Roma.

Sa gai oti nai tukutuku kei Jerusalemi sa ra kaba ko ira
kina ko Saimoni me nonai vakavuvuvura.

Ia ko Saimoni sa kauti koya sara ki Roma ko Tito. Sa
cunu vakaturaga ki na loma ni koro ko Tito, sa gai mokumate

yaga e na ka ko ya.

Era sa dau vakania tiko na manumanu daukana tamata me
tiko. Sa dau nodrai tovo ko ira na kai Roma na ka ko ya.
Era sa marautaka vakalevu ko ira na kai Roma era sasarasa
sa kani ira eso na laione kei na manumanu daukata tani eso.
Sa mate e na veivala ko ira eso, era sa kama bula ko ira eso,

